

דברי הימים א (מ)

א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד טו טז
יז יח יט כ כא כב כג כד כה כו כז כח כט

דברי הימים א פרק-א

[א] אָדָם שֵׁת אָנוֹשׁ :

רש"י אדם שֵׁת אָנוֹשׁ. עזרא כתב ספר היחס הזה על ידי חגי זכריה ומלאכי בתוך י"ח שנה שמאותו זמן שבא לירושלים זרובבל ויהושע הכהן בימי כורש הראשון עד שבא כורש בן אסתר והכל משום יחס דוד המלך, והלויים לשוערים ולשומרים ולמשוררים היאך העמידן דוד על מעמדם והכהנים למשמרותם, לפיכך יחס מאדם ועד אברהם ולפי שהולך ליחס את אברהם הזכיר גם שאר העכומ"ז בניו ובניו ומשום בניו כריך ליחס שאר עכו"ם בני כנען להודיע היאך ירש אברהם את ארצם ומאחר שהולך להזכיר וליחס תולדות כנען הזכיר על גבם (תולדות) שאר עכומ"ז ומזכירם מעט מעט ומשליכם עד שהגיע לעיקר כדמפרש בצראשית רבה משל לאדם שהיה עובר ממקום למקום ונפלה לו מרגליות ועמד האדם וכבר בכברה העפר עד שמלא מרגליות כך אמר הקצ"ה מה לי ליחס שם וארפכשד וכו' ותרח אלא למאן לאברהם ומאנת את לבבו נאמן (לפניך) ומפני כבודו של יצחק יחס בני עשו וישמעאל ובני קטורה ומשליכן מעט מעט ומניחן ובני שעיר החורי מזכיר על כי בני עשו ירסום וגם ליחס

תמנע שנעשית פילגש לבני אברהם להודיע שזכו של אברהם שהיתה צוות נשיאים ואלופים ורצתה להיות פילגש לזרע אברהם דכתיב ואחות לוטן תמנע (בראשית ל"ז) וכתיב ותמנע היתה פילגש (שם) אלא לפי שאמרה אם איני כדאי להנשא לו לאשה אהיה לו פילגש ועוד לכן יחס בני שעייר שהם היו אלופים ומלכים והר שעייר של שעייר היה וצאהבת ירחק נתנה הקב"ה לעשו דכתיב ובני עשו יירשום וישבו תחתם (דברי' ז') ולהודיע קיום דברי הקב"ה שאמר ליחזק להרבות זרעו ולהשליטו בכל ובשביל כבודו של ירחק כתב כמו כן אלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגומר (לקמן א'): אדם שת אנוש. פתרונו כמו בני אדם שת ובני שת אנוש ולפי שאינו עיקר היחס מקארן ומה שלא הזכיר קין והכל לפי שלא העמידו תולדות אצל משת יראו תולדות נח ואברהם ומאברהם עד דוד : (רש"י)

מצודת דוד אדם שת אנוש. כאלו אמר הראשון אדם יולד והוא הוליד את שת ושת את אנוש וכן עד נח ולא ראה להזכיר שאר התולדות על כי כולם ספו תמו במי המבול ולא נשאר מהם זרע ע"פ האדמה : (מצודת דוד)

רלב"ג אדם שת אנוש וגו'. עד ויקבצו כל ישראל אל דוד חברונה (סימן י"א א'): אדם שת אנוש. הנה כלם עד נח היה אב הראשון לשני. וזה שאדם הוא אבי שת ושת הוא אבי אנוש וכן כלם עד נח והוא אבי שם חם ויפת :

ב קינן מהללאל ירד : **ג** חנוך מתושלח למך : **ד** נח שם חם ויפת : (ס)

רש"י נח שם חם. והיה לו לחשוב בני שם מיד למאור מרגלית אברהם וכו' עד דוד ומשליך הטפל ומקאר היחס שלו ותופש העיקר וכן דרך כל היחס הזה לדברי הימים וכן בסמוך בני אברהם ירחק וישמעאל אלה תולדותם בכור ישמעאל נביות וכו' ויולד אברהם את ירחק בני ירחק עשו וישראל בני עשו אליפז שמזכיר תחלה ליחס הטפל ואח"כ העיקר : (רש"י)

מצודת דוד נח שם. כאלו אמר נח הוליד את שם ואת וכו' : (מצודת דוד)

ה בני יפת גמר ומגוג ומדי וינן ותבל ומשך ותירס : (ס)

מצודת דוד בני יפת. לפי שעיקר הספור הוא בעבור אברהם וזרע ישראל

הבאים משם ויארץ בהם הספור לזה הניח מלהזכיר את בני שם עד לאחרונה אבל בני יפת ובני חם הספור בהם מעט לזה הקדימם בראשונה ופסק מהם : (מצודת דוד)

10 וּבְנֵי גַמְרֵי אֲשַׁכְנַז וְדִיפְתָה וְתוֹגְרַמָּה : (ס)

רש"י אֲשַׁכְנַז וְדִיפְתָה. (בדלי"ת) וּבְחֹמֶס כְּתִיב (בְּרַחֲמֵי יוֹ) וְרִיפְתָה שְׁמֵתְחִלָּה הֵיוּ רַפְיָן וְלֹא הֵיוּ מִתְגַּבְּרִים עַל יִשְׂרָאֵל וְלִסְוֹף נִתְמַלְאוּ דוֹפֵי וְרִיעוּעוּעַ : (רש"י)

מצודת ציון וְדִיפְתָה. וּבְתוֹרָה כְּתִיב וְרִיפְתָה בְּרִי"שׁ וּבְשֵׁמֵי הַשְּׁמוֹת הִיא נִקְרָא וְהוּא כִּלְלֵי גְדוּל בְּכָל שֵׁינוּי הַשְּׁמוֹת וְלֹא הַזְכִּיר כָּל חֲלוֹף הַשְּׁמוֹת כִּי רַבּוּ מֵאֵד : (מצודת ציון)

11 וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישָׁה פְּתִים וְרוּדְנִים : (ס)

רש"י וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה. וְמֵה שְׁלַח הַזְכִּיר מִגּוֹג וּמֵדֵי לְפִי שְׁלַח הַזְכִּיר אֲלֵהֶם הַיַּחֲסֵם אֲבָל בְּנֵי מִגּוֹג וּבְנֵי מֵדֵי לֹא הַזְכִּיר לְפִי שְׁלַח יֵלְאוּ מֵהֶם רַחֲמֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֲלֵהֶם כָּל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים נִקְרְאוּ עַל שֵׁם כְּתִים וְדוּדְנִים : וְרוּדְנִים. וְלֵהֲלֵן (שֵׁם) הוּא אֹמֵר וְדוּדְנִים כְּשִׁיִּרְאֵל חוֹטְאִים הֵם בָּאִים וְרוּדִים בָּהֶם וְכַסִּיד יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה הֵם אֹמְרִים בְּנֵי דוּדְנֵי אֲתָם בְּתַחֲלִילָה הֵיוּ נִרְאִין כְּאוֹהַבִים בְּשַׁעַת הַגָּאֻת לְבַסּוֹף רוּדִים בָּהֶם : (רש"י)

12 בְּנֵי חָם פּוֹשׁ וּמִצְרַיִם פּוֹט וּכְנַעַן : 13 וּבְנֵי כּוּשׁ סֹבָא וְחַוִּילָה וְסֹבָתָא וְרַעְמָא וְסֹבָתָא וּבְנֵי רַעְמָא שְׁבָא וְדָדוֹן : (ס) 14 וְכוּשׁ לָדָא אֶת נְמֵרוֹד הוּא הַחֵל לְהִיּוֹת גְּבוּר : בְּאַרְץ : (ס)

רש"י הוּא הַחֵל לְהִיּוֹת גְּבוּר בְּאַרְץ. הוּא הַחֵל לְעַסֹּת מִלְחָמוֹת וּגְבוּרוֹת בְּאַרְץ :

מצודת דוד וְאֵת נְמֵרוֹד. לְפִי שֶׁהִיא הַחֲשׁוּב מִכָּל בְּנֵי כּוּשׁ לְזֶה חֲשָׁבוּ לְעַצְמוֹ וְלֹא עִם יֵתֵר בְּנָיו : הוּא הַחֵל וְגו'. כִּי עַד יָמָיו הֵיוּ כָּל בְּנֵי אָדָם שׁוֹיִם וְלֹא הִתְגַּבְּרָה מִי מֵהֶם לְמִשׁוּל עַל חֲבֵרוֹ וְנְמֵרוֹד הִתְחִיל לְהִתְגַּבֵּר וּלְמִשׁוּל בְּאַרְץ : (מצודת דוד)

[יא] וּמִצָּרִים יֵלֵד אֶת (לודיים) לודים וְאֶת עֲנָמִים וְאֶת לְהָבִים וְאֶת נַפְתָּחִים :

רס"י ומארים ילד את לודים. בז"ר א"ר אבא בר כהנא כל מוניגנא של מארים אינה אלא זים א"ר יהושע בן קרחה בד"ה לודים לודיים כתיב בשני יודין לומר לך לודיים לודי ים ענמים ענמי ים להזים להזי ים נפתוחים נפתוחי ים : (רס"י)

[יב] וְאֶת פְּתָרְסִים וְאֶת פְּסָלְחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת כְּפָתָרִים : **(ס)**

רס"י פתרוסים. פתרוסי ים כסלוחים כסלוחי ים פלשתים פלשתי ים כפתורים כפתורי ים לפיכך כתוב בשני יודי"ן לדרוש וכן כולם : (רס"י)

מצודת דוד אשר יצאו משם פלשתים. ר"ל מבני כסלוחים באה האומה של פלשתים : ואת כפתורים. חוזר הוא על מצרים שהוא ילד את כפתורים : (מצודת דוד)

[יג] וַיִּכְנַעַן וַיֵּלֵד אֶת צִידוֹן בְּכָרוֹ וְאֶת חַת :

רס"י וכנען ילד וגו'. י"א הם וכנען עמהם הרי י"צ והיינו דכתיב ילד גבולות עמים למספר בני ישראל (דברים ל"ב) כלומר גבולות עמים העמיד כנגד שבטי ישראל שגם הם י"צ כנגד שבטי ישראל הליב גבולות עמים דוגמת אשר הצבת לצדנה (ראשית כ"א) : (רס"י)

[יד] וְאֶת הַיְבוּסִי וְאֶת הָאֱמֹרִי וְאֶת הַגְּרִגְשִׁי : **[טו]** וְאֶת הַחִוִּי וְאֶת הָעֲרֻקִי וְאֶת הַסִּינִי : **[טז]** וְאֶת הָאֲרֻדִי וְאֶת הַצְּמֹרִי וְאֶת הַחֲמָתִי : **(ס)** **[יז]** בְּנֵי שָׁם עֵילָם וְאֲשׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוּד וְאַרְם וְעוּץ וְחוּל וְגֵתֵר וּמְשָׁד : **(ס)**

מצודת דוד עוץ וחול וכו'. אלו הדי' היו בני ארם ולקצר חשבם בבני שם כי בני בנים הם כבנים : (מצודת דוד)

רלב"ג ולוד וארם ועוץ וחול וגתר ומשך. הנה קצר בזה והרצון בו לפי מה שנתבאר בתורה שעוץ וחול וגתר ומשך היו בני ארם (בראשית י' כ"ג) והנה אמר בתורה תמורת ומשך ומש. והנה היו לו שני שמות : (רלב"ג)

[יח] וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת שָׁלַח וְשָׁלַח יָלַד אֶת עֵבֶר : **[יט]** וַיִּלְעָבֶר יָלַד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אֶחָיו יִקְטָן :

רס"י כי בימיו נפלגה הארץ. נתחלקו ונתמעטו ימיהם של בריות שמתחלה היו בני אדם חיים ט' מאות שנה ויותר ונחלו בימי ארפכשד ואילך לז' מאות שנה ויותר ומן פלג ואילך נחלו למאתים מאותן ז' מאות : (רס"י)

מצודת דוד **נפלגה הארץ**. בני הארץ נפרדו זה מזה ע"פ כל האדמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נפלגה**. ענין חלוקה והפרדה וכן בפלגות ראובן (שופטים ה) : (מצודת ציון)

[כ] וַיִּקְטָן יָלַד אֶת אֱלִמּוּד וְאֶת שֶׁלֶף וְאֶת חֲצַרְמֹות וְאֶת יָרַח : **[כא]** וְאֶת הַדּוֹרֶם וְאֶת אוֹזֶל וְאֶת דְּקָלָה : **[כב]** וְאֶת עֵיבֶל וְאֶת אַבִּימָאל וְאֶת שָׁבָא : **[כג]** וְאֶת אוֹפִיר וְאֶת חוּיִלָה וְאֶת יוֹבָב כֹּל אֵלֶּה בְּנֵי יִקְטָן : **(ס)**

רס"י כל אלה בני יקטן. שהיו מקטין עסקיו, נביא גדול היה עזר אצל שמות אחרים לא נתנו לידרש כי לא ע"פ נביא נתן להם שמות : (רס"י)

[כד] שֵׁם אֲרַפְכְּשָׁד יָלַד אֶת שָׁלַח :

רס"י שם ארפכשד שלח. למעלה מנה בניו של שם ועתה התחיל שוב פעם אחרת מפני כבודו של אברהם משל לאדם שנפלה לו מרגלית כו' כדלעיל : (רס"י)

מצודת דוד **שם ארפכשד וכו'**. כאומר העולה מזה ששם ילד את ארפכשד והוא ילד את שלח וכו' עד שנולד אברהם : (מצודת דוד)

רלב"ג **שם ארפכשד שלח**. הנה הראשון אב לשני עד אברהם : (רלב"ג)

[כה] עֵבֶר פֶּלֶג רְעוּ : **[כו]** שְׂרוּג נְחוּר תָּרַח : **[כז]** אֲבָרָם הוּא אֲבָרָהֶם : **(ס)**

רש"י **אזרס הוּא אזרהס. עכסו יחס מסס עד אזרהס ומי הוּא זה אזרס**
סנקרל **אזרהס** : **(רש"י)**

מצודת דוד **הוּא אברהס. הוּא הנקרא אחר זה בשס אברהס ע"ש אב המון**
גוים **כמ"ש** **בתורה** : **(מצודת דוד)**

[כח] **בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל :** **(ס)** **[כט]** **אֵלֶּה תִּלְדוּתְכֶם בְּכוֹר יִשְׁמָעֵאל**
נְבִיּוֹת וְקִדְר וְאַדְבָּאֵל וּמְבִשִׁם : **[ל]** **מִשְׁמַע וְדוּמָה מִשָּׂא נְדָד וְתִימָא :**
[לא] **יְטוֹר נְפִישׁ וְקִדְמָה אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל :** **(ס)** **[לב]** **וּבְנֵי קְטוּרָה**
פִּילְגֶשׁ אַבְרָהָם יְלֵדָה אֶת זְמָרָן וְיִקְשָׁן וּמְדָן וּמְדָן וְיִשְׁבָּק וְשׁוּחַ וּבְנֵי יִקְשָׁן
שְׂבָא **וְדָדָן :** **(ס)**

רש"י **קטורה פילגש אזרהס. כל גנאי סיכול לספר זהס, הוּא מספר**
מסוס כבודו של יצחק שכולס היו בני פלגש אזל הוּא היה עיקר ואדון
הבית : **(רש"י)**

מצודת דוד **ילדה. כמו אשר ילדה.** : **(מצודת דוד)**

[לג] **וּבְנֵי מְדָן עֵיפָה וְעֵפֶר וְחִנוּךְ וְאַבְיָדָע וְאַלְדָּעָה כָּל אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה :** **(ס)**

רש"י **ובני מדין עיפה ועפר וגו'. ה' ראשי עכומ"ז על כן העמידו חמשה**
מלכים לכל אומה מלכה דכתיב את אוי ואת רקס ואת כור ואת חור וגו'
חמשת מלכי מדין (מדכר ל"א) : כל אלה בני קטורה. בסזיל כבודו של
אזרהס : **(רש"י)**

מצודת דוד **כל אלה בני קטורה. כי בני בנים הם כבנים :** **(מצודת דוד)**

רלב"ג **ובני מדין וגו'. הנה לא מנה בזה המקום בני דדן. וידמה מפני זה**
שלא יהיה הרצון במה שאמר בתורה אשורים ולעושים ולאומים שמות
אנשים ולזה לא מנה אותם בזה הספר : **(רלב"ג)**

[לד] **וַיּוֹלֵד אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק עֶשׂו וְיִשְׂרָאֵל :** **(ס)**

רש"י **בני יצחק עשו וישראל. מפני כבודו של דוד אמר ישראל ולא יעקב**
: **(רש"י)**

[לה] בְּנֵי עֵשׂוֹ אֵלִיפֹז רְעוּאֵל וַיַּעֲוֹשׂ וַיַּעֲלֶם וַיִּקְרַח: (ס)

רש"י בני עשו אליפוז. כדי להכיר ולהשליכו והזכירו לכבוד יצחק: (רש"י)

[לו] בְּנֵי אֵלִיפֹז תִּימֹן וְאוֹמֵר צָפִי וַגַּעְתֶּם קִנְזוֹ וְתִמְנַע וַעֲמַלְק: (ס)

מצודת דוד ותמנע. כאלו אמר ותמנע היתה לו לפילגש ואת עמלק ילדה לו וכן נאמר בתורה ותמנע היתה פילגש לאליפוז בן עשו ותלד לאליפוז את עמלק (בראשית לו): (מצודת דוד)

רלב"ג בני אליפוז וגו'. הנה הרצון באמרו ותמנע ועמלק הוא שתמנע ילדה לו עמלק לפי מה שנתבאר בתורה (בראשית ל"ב): (רלב"ג)

[לז] בְּנֵי רְעוּאֵל נַחַת זָרַח שָׁמָּה וּמִזָּה: (ס) וּבְנֵי שַׁעִיר לוֹטָן וְשׁוּבָל וְצַבְעוֹן וְעֵנָה וְדִישׁוֹן וְאַצָּר וְדִישׁוֹן: (ס)

מצודת דוד ובני שעיר. לא היה שעיר מבני עשו והזכירו בעבור תמני בת אשתו שהיתה פילגש לאליפוז בן עשו: (מצודת דוד)

[לט] וּבְנֵי לוֹטָן חָרִי וְהוֹמָם וְאַחֹת לוֹטָן תִּמְנַע: (ס)

מצודת דוד ואחות לוטן תמנע. אחותו מן האם ולא היתה בת שעיר אביו כי אליפוז בא על אשת שעיר וילדה לו את תמנע ונעשית פילגשו: (מצודת דוד)

[מ] בְּנֵי שׁוּבָל עֶלְוֹן וּמִנַּחַת וְעֵיבָל שְׁפִי וְאוֹנָם וּבְנֵי צַבְעוֹן אִיָּה וְעֵנָה: (ס)

רלב"ג שפי ואונם. בתורה (שם כ"ג) קרא אותו שפו והנה היו לו שני שמות: (רלב"ג)

[מא] בְּנֵי עֵנָה דִישׁוֹן וּבְנֵי דִישׁוֹן חַמְרוֹ וְאַשְׁבֹּן וַיִּתְּרוּ וַיִּכְרוּ:

רש"י חמרן ואשבן. ובחומש (בראשית ל"ו) כתיב חמדן בתחלה היו חמודים ונחמדיו כלדיקים ולבסוף מכוערין כחמור כן דרך החמור בתחילה

חמוד ולצסוף נעסָה מכוער והסוס מתחלה מכוער ולצסוף יפה : (רס"י)

[מב] בְּנֵי אֶצֶר בִּלְהוֹ וְזַעֲוֹן יַעֲקֹב בְּנֵי דִישׁוֹן עוֹץ וְאָרֹן : **[פ]** **[מג]** וְאֵלֶּה
הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלַע בֶּן בְּעוֹר
וְשֵׁם עִירוֹ דְּנֶהְבָּה :

רס"י ואלה המלכים. מפרש צ"ר א"ר איבו קודם שלח עמד מלך מישראל (אבל משמלך מלך לישראל) נצב מלך באדום רבי יוסי בן חנינא אומר בשעה שזה מעמיד מלכים זה מעמיד שופטים זה מעמיד אלופים זה מעמיד נשיאים אמר רבי יהושע בן לוי זה העמיד ח' וזה העמיד ח' ושמעתי וכי לא היה לאדום אלא אלו ח' מלכים ולישראל ח' והלא יותר היו יורם אחזיה יואש וכו' אלא זה העמיד ח' מלכים פירוש מזמן שהמליכו אותן ח' מלכים של אדום לא המליכו את מלכי ישראל כי קודם דוד היו וראשי בית אבותיו : (רס"י)

מצודת דוד לפני מלך מלך וכו'. עד לא עמדו מלכים בישראל : בלע. ר"ל המלך הראשון היה בלע : (מצודת דוד)

[מד] וַיָּמָת בְּלַע וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו יוֹבָב בֶּן זֶרַח מִבְּצֻרָה : **[מה]** וַיָּמָת יוֹבָב וַיִּמְלֹךְ
תַּחֲתָיו חוֹשֶׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי : **[מו]** וַיָּמָת חוֹשֶׁם וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הִדְד בֶּן בְּדַד
הַמִּכָּה אֶת מִדְּיָן בְּשָׂדֵה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ (עֵוֹת) עֵוֹת :

מצודת דוד המכה את מדין וכו'. כשבאו להלחם על מואב בא הוא לעזרת מואב והכה את מדין : (מצודת דוד)

[מז] וַיָּמָת הִדְד וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שִׁמְלָה מִמִּשְׁרָקָה : **[מח]** וַיָּמָת שִׁמְלָה וַיִּמְלֹךְ
תַּחֲתָיו שָׂאוּל מִרְחֻבֹת הַנֶּהָר : **[מט]** וַיָּמָת שָׂאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו בַּעַל חֲנָן בֶּן
עֲכָבוֹר : **[נ]** וַיָּמָת בַּעַל חֲנָן וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הִדְד וְשֵׁם עִירוֹ פְּעִי וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ
מֵהִיטְבָּאֵל בֵּת מִטְרַד בֵּת מִי זָהָב :

מצודת דוד בת מי זהב. מטרד היתה בת מי זהב והוא שם אדם : (מצודת דוד)

רלב"ג בת מטרד בת מי זהב. יתכן שאמו היתה מטרד והיא היתה בת איש שמו מי זהב (זו היא ההשערה השלישית אשר כ' רלב"ג בבראשי ליו מ"ח. המו"ל) : (רלב"ג)

[נא] וַיָּמָת הַדָּד (פ) וַיְהִיו אֱלֹפִי אֲדוֹם אֱלֹפִי תַמְנַע אֱלֹפִי (עליה) עֲלֹהָ אֱלֹפִי יָתַת :

מצודת דוד ויהיו אלופי אדום. אחר שמת הדד פסקה מהם המלכות והנהיגו עצמן ע"פ אלופים : (מצודת דוד)

מצודת ציון אלופי. ענין שררה וכן אלופים לראש (ירמיה י"ג) : (מצודת ציון)

[נב] אֱלֹפִי אֶהְלִיבְמָה אֱלֹפִי אֶלֶּה אֱלֹפִי פִּינֹן : **[נג]** אֱלֹפִי קִנְזֵי אֱלֹפִי תִימָן אֱלֹפִי מִבְּצָר : **[נד]** אֱלֹפִי מִגְדִּיאֵל אֱלֹפִי עֵירָם אֶלֶּה אֱלֹפִי אֲדוֹם : (פ)

דברי הימים א פרק-ב

[א] אֶלֶּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לֵוִי וַיְהוּדָה יִשְׁשַׁכָּר וְזָבֻלֹן : **[ב]** דָּן יוֹסֵף וּבִנְיָמִן נִפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר : (פ) **[ג]** בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה שְׁלוֹשָׁה נוֹלָד לוֹ מִבֵּית שׁוּעַ הַכְּנַעֲנִית וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְמִיתֵהוּ : (ס)

רס"י רַע צַעֲנֵי ה'. מפורש צ"ר שהיה חורש בגנות (ומערה לאספות) צא עליה סלא כדרכה : (רס"י)

מצודת דוד בני יהודה. לכבוד דוד מייחס את שבט יהודה בראשונה : רע בעיני ה'. כי חטא לו ולזה המיתו עד לא השלים ימיו : (מצודת דוד)

רלב"ג ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. קצר המאמר ולא זכר מות אונן : (רלב"ג)

[ד] וַתָּמָר כָּלְתּוֹ יִלְדָה לוֹ אֶת פָּרְץ וְאֶת זָרַח כָּל בְּנֵי יְהוּדָה חֲמִשָּׁה : (ס)

רס"י ותמר כלתו. תמיה אני היאך מזכיר גנות זקונתו של דוד : (רס"י)

[ה] בְּנֵי פָּרֶץ חֲצֵרוֹן וְחַמוּל : (ס) **[ו]** וּבְנֵי זָרַח זְמָרִי וְאִיתָן וְהִימָן וְכָלכָּל וְדָרַע כָּלם חֲמִשָּׁה : (ס)

רס"י ואיתן והימן וכלכל ודרע. כולם בימי דוד ובימי שלמה היו והיו

חכמים ביותר ועל זה נאמר (מלכים א' ה') ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול, להלן לענין חכמת שלמה נופל לשון זה דרדע אע"פ שנקרא דור דיעה צפזיל חכמתו נתחכם שלמה מכולם ומה שאמר האזרחי אל"ף יתיר כמו הזרחי (מדבר כ"ז) מזרח ילא ובהרבה מקומות נכנסת האל"ף בתיבה ואינה נקראת ודוגמתו (איוב יג) ואחותי, והאזניהו (ישעיה ט') וכן והאספסוף (במדבר י"א) ופעמים נחסרת כמו ותמרו (שמואל ב' י"ט) ויכו הרמים (לקמן ב' כ"ב) כמו הארמים ופסיקתא דרש מכל אדם זה אדם הראשון איתן זה אברהם הימן זה משה וכלכל זה יוסף ודרדע זה דור המדבר מחול שמחל להם מעשה עגל : (רש"י)

מצודת דוד ובני כרמי. כרמי היה בן זבדי והוא זמרי בן זרח ואף שאחד היה אמר ובני כי כן דרך ל' המקרא כמו ובני דן חושים (בראשית מ"ו) ורבים כמוהו : **עבר**. הוא עכן וקראו לגנאי כאמור כי היה עוכר ישראל בדבר אשר מעל בחרם בימי יהושע ועיי"ז נס ישראל לפני האויב ונפלו בחרב : (מצודת דוד)

רלב"ג זמרי. הוא כרמי שקרא אחי"ז והיו לו שני שמות : (רלב"ג)

[ז] ובני כרמי עקר עוכר ישראל אשר מעל בחרם : (ס)

רש"י ובני כרמי עכר. ולמה אני קוראו עכר והלא עכן שמו (ומפורש) לפי שהוא עכר את ישראל שעבר על החרם ונפלו על ידו ל' אלף איש והוא מה שפירשתי שכל מה שיכול לספר בגנות מספר (ואעפ"כ) (ס"א) ועל כן לא ילא מלכות מהם : (רש"י)

מצודת ציון עוכר. ענין בלבול והשחתה כמו עכרתם אותי (בראשית לד) : **מעל**. ענין חטא ופשע : (מצודת ציון)

רלב"ג עכר עוכר ישראל. הוא עכן הנזכר בספר יהושע : (רלב"ג)

[ח] ובני איתן עצרה : (ס)

רש"י ובני איתן עזריה. כמו ובני דן חוקים (בראשית מ"ג) : (רש"י)

טו וּבְנֵי חֲצֵרוֹן אֲשֶׁר נִוְלַד לוֹ אֶת יִרְחֵמְאֵל וְאֶת רָם וְאֶת פְּלוּבִי :

רפ"י ואת כלובי. זהו כלב כמו שמוכיח למטה וכלב בן חצרון ובספר (שמואל א' כ"ה) כתיב והוא כלבי ותרגום מדצית כלב וכך תרגום כלבי מחזיק היה ומתפאר בעלמו שאין מיוחס בכל שבט כמוהו כלומר אם שמואל נתן לו מלוכה (לי תבוא המלוכה) ועל כן נאמר מי דוד ומי בן ישי היום רבו עבדים שהרי ילא מרות המואציה וירחמאל אחיו נשא נכרית כמ"ס למטה וזה כלובי מתנשא ומתגאה (בכל) אשר נשאו לבו : (רפ"י)

מצודת ציון **כלובי**. הוא **כלב** : (מצודת ציון)

רלב"ג **כלובי**. הוא **כלב** והיו **לו** **שני** **שמות** : (רלב"ג)

טז וְרָם הוֹלִיד אֶת עַמְיַנְדָּב וְעַמְיַנְדָּב הוֹלִיד אֶת נַחֲשׁוֹן נְשִׂיא בְּנֵי יְהוּדָה :

רפ"י נחשון נשיא בני יהודה. לא בא לפרש אלא מפני כבודו של דוד : (רפ"י)

מצודת דוד **ורם הוליד**. מפני כבוד דוד הקדים לספר יחוסו עד לא הזכיר בני ירחמאל הבכור : (מצודת דוד)

רלב"ג **נשא בני יהודה**. בימי משה היה זה שהיה אז הנשיא נחשון בן עמינדב : (רלב"ג)

יז וּנְחֲשׁוֹן הוֹלִיד אֶת שְׁלֹמָא וְשְׁלֹמָא הוֹלִיד אֶת בְּעָז :

רפ"י ושלמא הוליד את בעז. רבותינו אמרו אבאן זה בעז ותימה יש היאך יכול להיות והלא נחשון בשנה שנייה ליציאת מצרים מת ושלמון בנו מת כבר והוא היה מבאי הארץ ובעז בנו שהוא אבאן בכניסתו לארץ נולד ומיציאת מצרים עד יפתח היו שלש מאות שנה וחכמים אמרו בשעה שבא בעז על רות והרתה מיד מת בעז ואבאן היה שופט לאחר מות יפתח דכתיב (שופטים י"ב) וישפטו אחריו את ישראל אבאן מצית לחם ועל זה אני תמיה שהרי מצינו באבאן שהוא אמר לאחר שנכרך דמו וכו' ואמר הלבן מאה שנה יולד ואיך הוליד בעז בן ג' מאות שנה וי"ל על כן אמר

(רות ד') ויתן ה' לך הריון דוגמתו ויראהו ה' (דברי' ל"ב). אבן. אב לכל
הכוננים שהרי אשה בחורה שכזה אכלו ונלטנו ולא נגע בה (סא"א) : (כס"י)

[יב] ובעז הוליד את עובד ועובד הוליד את ישי : **[יג]** ואישי הוליד את
בכרו את אליאב ואבינדב השני ושמעא השלישי :

כס"י ואישי הוליד את בכרו. מלא אל"ף כלומר איש גבור חיל : (כס"י)

מצודת ציון ואישי. הוא ישי : (מצודת ציון)

[יד] נתנאל הרביעי רדי החמישי : **[טו]** אצם הששי דויד השבעי :

כס"י דויד השבעי. מלא יו"ד מפני כבודו של דוד ועתה מלא המרגלית
לפיכך לא מנה השמיני אליהו : (כס"י)

מצודת דוד דויד השביעי. ולא זכר השמיני שהוא אליהו, שהקימו דוד
לנגיד על יהודה ויתכן לומר שאליהו היה מאשה אחרת צרויה ואביגיל
היו אחיות לשבעת האחים רק מן האם ולא מן האב ואם יחשוב עמהם
גם את אליהו אז לא היה יכול לומר ואחיותיהם צרויה ואביגיל כי
לאליהו לא היו אחיות לא מן האב ולא מן האם וכמ"ש (בש"ב) אולם
רז"ל לא אמרו כן : (מצודת דוד)

[טז] (ואחיותיהם) ואחיותיהם צרויה ואביגיל ובני צרויה אבשי ויואב
ועשה אל : **[יז]** ששלה :

כס"י ואחיותיהם צרויה ואביגיל. מפני כבודו של דוד שהיו בני אחותו
גבורים ואנשי חיל וקרים כך מפורש : (כס"י)

[יז] ואביגיל ילדה את עמשא ואבי עמשא יתר הישמעאלי :

כס"י יתר הישמעאלי. (ובסמואל ב' י"ז) כתוב הישראלי בארץ ישמעאל
היה דר דוגמת בית עובד אדום הגתי (סס ב' ו') וכן (מלכים א' ו') וישלח
המלך ויקח את חירם מלור בן אשה אלמנה ואביו איש לורי : (כס"י)

מצודת ציון יתר הישמעאלי. הוא יתרא הישראל האמור (בש"ב) ונקרא הישמעאלי על שהתגורר בארץ ישמעאל ולדעת שהוא מבני ישראל נקרא הישראלי (מצודת ציון) :

[ית] וְכָלֵב בֶּן חֲצִרֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוֹבָה אִשָּׁה וְאֶת יְרִיעוֹת וְאֵלָה בְּנֵיהֶם יִשָּׂר וְשׁוֹבָב

רס"י וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה. לפי שהיתה לו אשה ששמה עזובה לכך כינה את שם בתו עזובה אשה כדכתיב ותמת עזובה ויקח לו כלב את אפרת מכאן שהיתה לו אשה ששמה עזובה : (רס"י)

מצודת דוד וכלב בן חצרון. מפני כבוד כלב שהיה נשיא הקדים גם אותו לירחמאל הבכור. הוליד את עזובה אשה. הוליד בנים מן עזובה אשתו ומן יריעות וכן כצאתי את העיר (שמות ט) ומשפטו מן העיר : ואלה בניה. של האחת, והיא עזובה : (מצודת דוד)

רלב"ג וכלב בן חצרון הוליד וגו'. ידמה שיהיה הרצון בזה שהיו לו שתי נשים שם האחת והיא הראשונה עזובה. ושם השנית יריעות ואחר זכר שבני עזובה היו ישר ושובב וארדון. ואפשר כי יריעות היתה פלגשו ולזה אמר את עזובה אשה להעיד כי היא לבדה היתה אשתו. או יהיה הרצון באמרו ואת יריעות את יריעות ותהיה יריעות בת היתה לו מעזובה ואחר זכר שמות בניה. והנה נתבאר לך מזה המקום כי בצלאל בן אורי בן חור היה מכלב בן חצרון לא מכלב בן יפונה : (רלב"ג)

[יט] וְתָמָר עֲזוֹבָה וַיִּקַּח לָהּ כָּלֵב אֶת אֶפְרַת וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת חוּר :

רס"י ותלד לו את חור : (רס"י)

[כ] וְחוּר הוֹלִיד אֶת אוּרִי וְאוּרִי הוֹלִיד אֶת בְּצַלְאֵל : (ס)

רס"י וחוור הוליד את אורי ואורי הוליד את בצלאל. לא וחשוב שכל אחד מהם היה פחות מן שמונה שנים כשהולידו שהרי כלב היה בן מ' שנים במרגלים דכתיב (ויהוסי' 7) בן ארבעים שנה אנכי בצלוח וגו' ואותה שעה כבר נולדו כולם שהרי הוקם המשכן שעה בצלאל כלב היה בן ח'

ישראל מסרם זיד אויב זיד ארם ואז הלכו (אלו סא"א) ולקחום מהם וכשזא דוד החזירן ולפי שהחזירן כתבן כאן : (כ"י)

מצודת דוד את חות יאיר. על כי יאיר בן מנשה המוזכר בתורה קרא לעריו חות יאיר לזה קרא גם הוא לעריו חות יאיר כי היה שמו כשמו ועריו מרובות וכמו יאיר הגלעדי השופט המוזכר בשופטי שהיו לבניו שלשים עירים וקראם ג"כ חות יאיר בעבור זה. מאתם. ר"ל לאחר מות יאיר לקחו מבניו : את קנת. עם קנת ועם בנותיה שהיו בהמחוז ההוא ששים עיר : כל אלה בני מכיר. תחסר הלמ"ד כאלו אמר כל הששים הערים האלה היו לבני מכיר : (מצודת דוד)

מצודת ציון חות. תרגומו כפרני : (מצודת ציון)

רלבי"ג כל אלה בני מכיר אבי גלעד. ר"ל שאלו הבנים היו לכלב בן חצרון ממכיר אבי גלעד כי מבתו היו והיה זה אחר שלקח אפרת כמו שקדם : (רלבי"ג)

[כד] ואחר מות חצרון בקלב אפרתה ואשת חצרון אביה ותלד לו את אשחור אבי : תקוע : (כ)

כ"י כלב אפרתה. על סם (כלב) אשתו קראו את העיר (כלב) אפרתה : ותלד לו את אשחור אבי תקוע. לאחר מיתת חצרון : אבי תקוע. פר של עיר תקוע שהוא של שבט יהודה : (כ"י)

מצודת דוד ואחר מות חצרון. ר"ל אחר שמת חצרון בעת שלקח כלב בנו את אפרת אז אשת חצרון ששמה אביה ילדה לו את אשחור : אבי תקוע. שר של תקוע והוא שם עיר, ור"ל כל אנשי תקוע היו בניו וזרעו וכן בכל מקום שזכר לשון אבי על עיר : (מצודת דוד)

[כה] ויהיו בני ירחמאל בכור חצרון הבכור רם ובונה וארן ואצם אחיה :

כ"י ויהי בני ירחמאל בכור חצרון. לפי שהפסיק במשפחתו של כלב ע"כ הולך לומר בכור חצרון בכור ירחמאל, בכור של ירחמאל : (כ"י)

[כו] ותהי אשה אחרת לירחמאל ושמה עטרה היא אם אונם : (כ)

רס"י ותהי אשה אחרת לירחמאל ושמה עטרה. לפי פסוקו ישראלי
היתה וביצמות ירושלמי כתב שלקה נכרית להתעטר בה יפה וקרית היתה
: היא אם אונס. (שמעתי) אם כמו שקמתי אם בישראל (סופטים ה') (והיא
היתה סא"א) אונס שכל וחלש היה לשון אונן וכמו לא אכלתי באוני ממנו
(דברים כ"ו) וכמו כמתאוננים (במדבר י"א) ויאל ממנו ששן, שנתן בתו
לירחע המלכי עבדו ומספר בגנותו כלומר לא היו ראויין למלכות ויאל
ממנו ישמעאל בן נתניה בן אלישמע שהרג גדליה בן אחיקם (ירמיה מ"א)
(רס"י) :

מצודת דוד **אשה אחרת**. מלבד אם בניו האמורים למעלה : **היא אם אונס**.
על כי אונס היה חשוב וידוע לזה ייחס אמו אחריו. (לב) לא בניס. בלא
בניס : (מצודת דוד)

כז ויהיו בני רם בכור ירחמאל מעץ וימין ועקר : **כח** ויהיו בני אונס
שמי ונדע ובני שמי נדב ואבישור : **כט** ושם אשת אבישור אביהיל ותלד
לו את אחבן ואת מוליד : **ל** ובני נדב סלד ואפים וימת סלד לא בניס :
לא ובני אפים ישעי ובני ישעי ששן ובני ששן אחלי : **לב** ובני ידע אחי
שמי יתר ויונתן וימת יתר לא בניס : **לג** ובני יונתן פלת וזא אלה
היו בני ירחמאל : **לד** ולא היה לששן בניס כי אם בנות ולששן עבד מצרי
ושמו

רס"י ולא היה לששן בניס כי אם בנות. ומה שאמר למעלה ובני ששן
אחלי, חולה שכל היה ומת בלא בניס : (רס"י)

מצודת דוד **ולא היה לששן בניס**. כי בנו אחלי מת בחייו ולא השאיר זרע
(מצודת דוד) :

רלב"ג **ולא היה לששן בניס כי אם בנות**. ידמה שמה שאמר ובני ששן
אחלי היה שם בת היתה לו ואמר ובני על אחד במספר כמו שאמר ובני דן
חושים (רלב"ג) :

לז וייתן ששן את בתו לירחע עבדו לאשה ותלד לו את עתי :

רס"י ויתן ששן את בתו לירחע עבדו לאשה. מכאן אמרו בתך בגרה
שחרר עבדך ותנהו לה ומכאן אמרו חכמים ביצמות ירושלמי אל תאמן

בגד עד ט"ו דורות וט"ו דורות הם מן עתי המארי עד יסמעאל וי"א ט"ז דורות עם ירחע ומדרש רבותינו אפסר כן שהי' מזרע המלוכה והלא יסמעאל מזרע ירחמאל היה ולא מן רם אלא שהעביר מזרעו למוכך : (רפ"י)

[לז] וְעַתִּי הַלִּיד אֶת נֶתָן וְנֶתָן הַלִּיד אֶת זָבֵד : **[לח]** וְזָבֵד הַלִּיד אֶת אֶפְלָל וְאֶפְלָל הַלִּיד אֶת עֹבֵד : **[לח]** וְעֹבֵד הַלִּיד אֶת יְהוּא וְיְהוּא הַלִּיד אֶת עֲזַרְיָה : **[לט]** וְעֲזַרְיָה הַלִּיד אֶת חֶלְצִי וְחֶלְצִי הַלִּיד אֶת אֶלְעָשָׁה : **[מ]** וְאֶלְעָשָׁה הַלִּיד אֶת סָסְמִי וְסָסְמִי הַלִּיד אֶת שְׁלוֹם : **[מא]** וְשְׁלוֹם הַלִּיד אֶת יְקַמְיָה וְיְקַמְיָה הַלִּיד אֶת אֶלְיָשָׁמַע : **[ס]** **[מב]** וּבְנֵי כָּלֵב אָחִי יִרְחַמְאֵל מִישַׁע בְּכֹרוֹ הוּא אָבִי זִיף וּבְנֵי מְרַשָּׁה אָבִי חֶבְרוֹן :

רפ"י ובני כלב אחי ירחמאל. לפי שיחס למעלה קצת משפחות כלב והפסיק ביחס ירחמאל לריד לומר כלב אחי ירחמאל שלא תאמר כבר יחס כל משפחות כלב לכך הורדך לומר כלב אחי ירחמאל קזה לא כלב אחר היה וכן דרך כל היחס אינו מיחס כסדר אלא מיחס קצת ממשפחת פלוני ותופש משפחה אחרת וכשיחס קצת ממשפחה זו מתחיל ליחס משפחה ראשונה כבתחילה וקוב האחרת וכן מעורבב כל ספר היחס הזה : הוא אבי זיף. שר של זיף ושר כל בני מרשה ושר חברון ושר העיירות האלה כתובות בספר (ביהושע ט"ו) וכדכתיב זיף וטלם ובעלות (וכתיב) קעילה (קס) ואכזיב ומרשה : (רפ"י)

מצודת דוד ובני כלב. עם שכבר התחיל לספר מזרע כלב פסק בו וחזר לספר מזרע ירחמאל אחיו ועתה חזר לספר עוד מזרע כלב וכן דרך הספר הזה לספר קצת ולהפסיק בספור אחר ולחזור לספור הראשון : **מישע בכורו**. אולי הנזכרים למעלה היו חשובים ממנו ולזה הקדימם : **ובני מרשה**. תחסר מלת זיף וכאלו אמר ובני זיף מרשה וכו' ולפי שזה עתה הזכיר זיף סמך על המבין : (מצודת דוד)

רלב"ג ובני כלב אחי ירחמאל. הנה קרא אלו הבנים בני כלב אחי ירחמאל כי ממנו יצאו וזה שהם היו בני כלב בן חור וחור היה בן כלב אחי ירחמאל ואמנם לא הסכמנו שיהיו בני כלב בן חצרון כי כבד זכר שם בניו ואולי אפשר שזכר עתה שמות בני בניו של כלב בן חצרון ויהיה מישע בכורו הוא ישר (פסוק י"ח) שזכר במה שקדם וזכר גם כן עתה הבנים שהיו לו מפלגשיו : (רלב"ג)

[מג] וּבְנֵי חֶבְרוֹן קָרַח וְתַפַּח וְרָקַם וְשִׁמְעֵי : **[מד]** וְשִׁמְעֵי הוֹלִיד אֶת רַחֵם אָבִי
וְרָקַם וְרָקַם הוֹלִיד אֶת שִׁמְעֵי :

רס"י **אזי ירקעם.** כל אזי שנאמר כאן שר על אותה העיר הכתובה
בסמוך **רס"י** :

[מה] וּבֶן שְׁמִי מְעוֹן וּמְעוֹן אָבִי בֵּית צוּר : **[מו]** וְעֵיפָה פִּילְגָשׁ כָּלֵב יִלְדָה אֶת
חָרֹן וְאֶת מוֹצָא וְאֶת גִּזֹּז וְחָרֹן הֵלִיד אֶת גִּזֹּז : **(ס)** **[מז]** וּבְנֵי יְהוֹדִי רָקַם וְיוֹתָם
וְגִישׁוֹן וְפֶלֶט וְעֵיפָה וְשַׁעֲף :

רס"י **ובני יהדי.** אחד מבנים של עיפה היה ומה שלל הזכיר מי היה אזי
לפי שאינו צריך להזכיר שום מבנים של עיפה כי אם זה יהדי : **(רס"י)**

מצודת דוד **ובני יהדי.** הוא אחד מבני עיפה פילגש כלב הנזכר למעלה ושתי
שמות **היה לו :** (מצודת דוד)

[מח] פִּלְגָשׁ כָּלֵב מְעָכָה יִלְד שֶׁבֶר וְאֶת תִּרְחֻנָּה :

מצודת דוד **ילד שבר.** רצה לומר כלב ילד ממנה את שבר וכו' : (מצודת דוד)

[מט] וַתֵּלֶד שַׁעֲף אָבִי מִדְּמִנָּה אֶת שְׁוֹא אָבִי מִכְּבִנָּה וְאָבִי גִבְעָא וּבֵת כָּלֵב
עֲכָסָה : **(ס)**

רס"י **ותלד שעף אזי מדמנה את שוא אזי מכבנה ואזי גבעא.** שתי
עיינות הללו שלו היו : **ובת כלב עכסה.** עתה מתחיל לראש ומקדים
בעכסה משום שהיתה אשת עתניאל כדכתיב שם ויאמר כלב אשר יכה
קרית **ספר וגו' :** **(רס"י)**

מצודת דוד **ותלד שעף.** ר"ל שעף וכו' הוליד את אשתו את שוא שהיה שר
על מכבנה ועל גבעא, או ר"ל אנשי הערים ההם היו מזרעו : (מצודת דוד)

רלב"ג **ובת כלב עכסה.** לפי שמצאנו כי בת כלב בן יפונה היתה עכסה
ידמה שיהיה כלב בן יפונה כלב בן חור והיו לאביו שני שמות ואם אמרנו
שהיה מה שזכר פה לכלב בן חצרון יהיה כלב בן יפונה הוא כלב בן חצרון
ומזה המקום יוכרחו ז"ל לומר דרי קמאי בתמניא אולידו (סנהדרין ס"ט)
כי היה כלב בן ארבעים שנה כאשר שלח אותו משה עם המרגלים ובצלאל

עשה במלאכת המשכן. ואפשר שנאמר עוד שלא יחויב מזה שיהיה הוא כלב בן יפונה הוא כלב בן חצרון ואף על פי שנודה שזה המאמר הוא בכלב בן חצרון לא בכלב בן חור. וזה כי אף על פי שהיה לו בת ששמה עכסה אפשר שלא היה כלב בן יפונה אבל היתה לכל אחד בת שמה עכסה. ואם אמרנו שזה אשר נזכר בזה המקום הוא כלב בן חור יהיה אמרו אחר זה אלה היו בני כלב בן חור שב אל מה שקדם מהבנים ויהיה אמרו שובל אבי קרית יערים חסר אות הו"ו והוא כאלו אמר ושובל והרצון שאלה גם כן היו בני כלב בן חור : (רלב"ג)

[נ] אֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי כָּלֵב בֶּן חוּר בְּכוֹר אֶפְרָתָה שׁוֹבֵל אָבִי קְרִית יַעֲרִים :

רפ"י אלה היו בני כלב בן חור בכור אפרתה. פתרון אלה היו בני כלב בן חור כמו בנו חור והוא חור היה בנו הבכור לאפרת אשתו ולא בכור לכלב וכן מפורש למעלה ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור, ע"א אלה היו וגו' חור היה בן לכלב והוליד בן ויקרא שמו כלב לכך פירושן ואלה היו בניו של כלב בנו של חור שובל וגו' : בכור אפרתה. ולא בכור לכלב על חור הוא אומר כן נראה לנו : (רפ"י)

מצודת דוד **כלב בן חור**. למעלה אמר שחור בן כלב הוליד את אורי ואמר עתה שעוד היה בן לחור ושמו כלב ואלה הם בניו : **בכור אפרתה**. חור היה בכור לאמו ולא לאביו כי מישע היה שם בכורו : (מצודת דוד)

[נא] שֶׁלְמָא אָבִי בֵּית לָחֶם חָרָף אָבִי בֵּית גָּדֵר : **[נב]** וַיְהִיוּ בְּנֵים לְשׁוֹבֵל אָבִי קְרִית יַעֲרִים הָרְאָה חָצִי הַמְּנַחֹת :

רפ"י הרואה חצי המנחות. מדינה אחת היתה בארץ ומנחות שמה לכתיב ויגלם אל מנחת (לקמן ח') והוא המושל על חצי מדינה ולקמן נאמר מי משל על חצי מדינה האחר' הרואה פורמדיפי"ו בלע"ז : (רפ"י)

מצודת דוד **הרואה חצי המנחות**. שם האחד הרואה ושם האחד חצי המנחות ואין לתמוה על צרוף שמות בני אדם שידמה ענין ודוגמתו גדלתי ורוממתי עזר (לקמן כ"ה) שידמה ענין והם שמות בני אדם : (מצודת דוד)

רלב"ג **ויהיו בנים לשובל וגו'**. ר"ל שזולת קרית יערים היו לו עוד שני בנים שם האחד הרואה ושם השני חצי המנחות. ואמר כי מקרית יערים יצאו משפחות רבות הם היתרי והפותי ושאר המשפחות שזכר : (רלב"ג)

[נג] ומשפחות קרית יערים הייתי והפיתי והשמתי והמשרעי מאלה יצאו
הצרעתי והאשתאלי : (ס)

רפ"י ומשפחות קרית יערים. יושבי קרית יערים : מאלה יצאו הכרעתי
והאשתאולי. יושבי כרעה ואל תתמה שכתב (סופטים יג) ותחל רוח ה'
לפעמו זין כרעה וזין אשתאול דמשמע שהיו שתי עיירות הללו של בני דן
כי כל אלה שנאמר כאן של בני יהודה היו שאנו יכולין לומר העיירות
והגבול שהיה זין כרעה ואשתאול היה של דן אבל כרעה ואשתאול עצמן
של בני יהודה היו : (רפ"י)

מצודת דוד **קרית יערים**. יושבי קרית יערים : מאלה. מן הבנים משפחות
האלה יצאו יושבי צרעה ואשתאול והם שתי עיירות מנחלת יהודה :
(מצודת דוד)

[נד] בני שלמא בית לחם ונטופתי עטרות בית יואב וחצי המנחתי הצרעי :

רפ"י בני שלמא בית לחם. בני שלמא היו מיושבי בית לחם הנטופתי :
עטרות בית יואב. וגם מיושבי נטופת ועטרות בית יואב חצי מדינת
המנחתי תפסו להם בני כרעה והיו יושבים בהם פס מקומות הן מהרי
הנטופתי, בענה הנטופתי (פ"ב כ"ג) גבורי דוד, ומנחת ויגלוס אל מנחת
(לק) (ח) : (רפ"י)

מצודת דוד **בית לחם**. אנשי בית לחם היו מבניו וגם אנשי נטופה : **עטרות**
וכו'. הם שמות מקומות או משפחות : (מצודת דוד)

רלב"ג **בני שלמא**. שהיה אבי בית לחם הם בית לחם וממנו יצאו אלו
המשפחות נטופתי ועטרות בית יואב וחצי המנחתי והצרעי. והנה שם חצי
המנחתי דומה קצת לשם חצי המנחות : (רלב"ג)

[נה] ומשפחות ספרים (ישבו) לשבי יעבץ תרעתיים שמעתיים שוכתיים המה
הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב : (ס)

רפ"י ומשפחות סופרים. יושבי יעבץ. סיעת יעבץ שהיה מושל עליהם
כדכתיב למטה ויהי יעבץ נכבד מאחיו : תרעתיים שמעתיים שוכתיים. כולם

שמות בית אביהם : המה הקינים. והיכן מקומם של אלו והלא הם יושבי קין שם מקום דכתיב הקין וגבעה ותמנה ערים עקר (יהושע טז) : הבאים מחמת אבי בית רכב. שילאו מחמת שהיה של בית רכב וישב בקין, ע"א יעבץ שם של עיר ושל יששכר היתה כדכתיב והרבית וקשיון ואבץ (שם יט). המה הקינים. לורפים ויתנהו ללורף תרגומו לקינאה (סופטים י"ז) : (כ"י)

מצודת דוד ומשפחות סופרים. גם מבניו היו משפחות הסופרים וחכמים סיעת יעבץ אשר ישבו עמו ועסקו בתורה והיו טפלים לו וכמ"ש ויהי יעבץ נכבד מאחיו (לקמן ד') : **תרעתים וכו'.** הם שמות משפחות הסופרים : **המה הקינים.** המשפחות האלה היו נקראים בשם כולל קינים : **הבאים מחמת.** ר"ל יוצאי ירך איש אשר שמו חמת שהיה אבי בית רכב : (מצודת דוד)

מצודת ציון סופרים. וחכמים ובדרז"ל סופר מברך ובור יוצא (חולין ק"ח) : (מצודת ציון)

רלב"ג ומשפחות סופרים וגו'. אחשוב שהרצון בזה באמרו חמת אבי בית רכב. חרף אבי בית גדר (פסוק נ"א) והיו שני שמות לאב ולבן וכמהו תמצא במה שיבא והשלים לזכר המשפחות שיצאו מאלו השלשה שזכר ראשונה והם שובל ושלמא וחרף ואמר כי משפחות חכמים וסופרים היו והם היו יושבי יעבץ קצתם היו נקראים תרעתים וקצתם שמעתים וקצתם שוכתים הנה אלו כלם היו הקינים שבאו מחמת אבי בית רכב. וידמה שכן היה לרכב היה שמו קין וממנו נסתעפו אלו המשפחות והיו נקראות קינים : (רלב"ג)

דברי הימים א פרק-ג

[א] ואלה היו בני דוד אשר נולד לו בחברון הבכור אמנון לאחיעזר : היזרעאלית שני דניאל לאביגיל הפרמלית :

כ"י שני דניאל לאביגיל. (ובשמואל ב' ג') כתוב והשני כלל לאביגיל ובמדרש ויכלו מפרש לפי שדוד נשא אביגיל אחר מיתת נבל והיו חושדין אותו הבן שהוא של נבל לכך קראו דוד שמות שנים כלל ודניאל דניאל

דני אל כללכ סהיה דומה כולו ללכ : (כס"י)

מצודת ציון דניאל. הוא כללכ האמור (בב"ש) : (מצודת ציון)

[ב] השלשי לאבשלום בן מעכה בת תלמי מלך גשור הרביעי אדניה בן חגית :

מצודת דוד **לאבשלום**. את אבשלום והלמ"ד הוא במקום את וכן הרגו לאבנר (ש"ב ג) : (מצודת דוד)

[ג] החמישי שפטיה לאביטל הששי יתרעם לעגלה אשתו :

רס"י הקסי יתרעם לעגלה אשתו. מדרש וכי היא כללכ אשתו אלכ ספעת כעגלה וילדתו ושהיתה חזיבה עליו כעגלה כמו (סופטים י"ד) לולכ חרסתם כעגלתי ומפני חזיבותה של מיכל קורכ אותה אשתו : (כס"י)

מצודת דוד **אשתו**. מוסב על כולן לומר כל אחת היתה אשתו לא פילגש : (מצודת דוד)

[ד] ששה נולד לו בחברון ומלך שם שבע שנים וששה חדשים ושלשים ושלוש שנה מלך בירושלם : (ס) **[ה]** ואלה נולדו לו בירושלם שמעא ושובב ונתן ושלמה ארבעה לבת שוע בת עמיאל :

מצודת דוד **שמעא**. לא מנאם כסדר תולדותם כי שלמה היה הראשון : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לבת שוע**. היא בת שבע : **עמיאל**. בהפוך האותיות אליעם האמור (בש"ב) : (מצודת ציון)

רלבי"ג **שמעא**. הוא שמוע שנזכר בספר שמואל (ב' ה' י"ד) ולמדנו מזה כי שלמה היה הבן החמישי שהיה לבת שבע מדוד וזה לאות כי דבר בת שבע היה קרוב לעשרים (צ"ל שלשים) שנה קודם מות דוד (עיין רד"ק. המו"ל) :

[ו] ויבחר ואלישמע ואליפלט :

רס"י ואלישמע ואליפלט. ואלידע ואליפלט, (בשמואל ב' ה') אינו מונה

אליפלט אלכ פעס אחת ואינו מונה כי אם ז' וכאן מונה ט' וזה טעמא אליפלט בנו מת ונולד לו בן אחר לאחר כן ונקרא שמו כמו כן אליפלט שהיה הוא שמונה לשם וגם אלישמע מונה כאן ב' פעמים כמו כן נוכל לומר שמת ונולד לו אחר וגם א' מאלו מת ונקראו שבעה וזה שאינו מונה לשם כי אם שבעה והט' שמונה מקום כבודו של דוד שהיו לו בנים הרבה שהרי כל הספר נכתב מפני כבודו של דוד וזרעו : (כ"ט)

ז וְנִגְהַ : וְנִפְיַע : וְנִפְגַּ

מצודת דוד ונוגה. בש"ב לא הזכיר נוגה גם לא אליפלט השני ואולי מתו בקטנותם : (מצודת דוד)

ח וְאֶלִישָׁמַע וְאֶלִידָע וְאֶלִיפֶלֶט תִּשְׁעָה : ט כָּל בְּנֵי דָוִד מִלְבָּד בְּנֵי פִילִגְשִׁים וְתָמָר אַחֹתָם : (פ)

מצודת דוד כל בני דויד. אלה כל בני דוד מן הנשים : ותמר. ר"ל ומלבד תמר אחותם : (מצודת דוד)

י וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה רְחֻבָעַם אֲבִיהָ בְּנוֹ אָסָא בְּנוֹ יְהוֹשָׁפָט בְּנוֹ :

מצודת דוד אביה בנו. של רחבעם וכן מונה והולך המלכים זה אח"ז : (מצודת דוד)

יא יוֹרָם בְּנוֹ אַחֲזִיָּהוּ בְּנוֹ יוֹאָשׁ בְּנוֹ :

כ"י אחזיהו בנו יואש. משלמה עד יואש ח' דורות ולפי שראה דוד שהיה זרעו כלה בימי יואש ע"י עתליהו כדכתיב בספר זה (ב' כ"ב) ותקם ותדבר, על לשון דבר ע"י סם המות עמד בתפלה ואמר זה המזמור למנחה על השמינית שמונה נימין (ס"א במנין) על דור שמיני הושיעה ה' כי גמר חסיד וגו' (שם) ונמלט יואש ומן יואש עד יאשיהו ח' דורות שראה דוד שאשיהו ובניו כולם הולכין לאבדון זה נהרג וזה נקרו עיניו והתפלל עוד על השמינית על דור שמיני ה' אל באפך תוכיחני (שם ו') ובשביל תפילתו נשתיירו בני יהויקים ובכל ספר תהלים אין יותר על השמינית אלכ אלו

פנים, ומיכניה (ס"א ומיהויקים) עד ענני שבעה שהוא מלך המשיח דכתיב (בדניאל ז') וארו עם ענני שמיא ל"ח צנים בין צנים ובין דורות לצנים הקצ"ה עשה כן בצביל שאמר להקצ"ה ל"ח תשצחות בספר עזרא (ד"ה א' כ"ט) (וקראו ספר עזרא לפי שעזרא כתב ד"ה יוס"ה) מן צרוך ה' אלהי ישראל וגו' עד ולחזק ל"ח תיבות : (כפ"י)

[יב] אַמְצָיָהוּ בְּנוֹ עֲזָרְיָה בְּנוֹ יוֹתָם בְּנוֹ :

מצודת דוד **עזריה**. הוא עוזיה המלך : (מצודת דוד)

[יג] אָחִיז בְּנוֹ חִזְקִיָּהוּ בְּנוֹ מְנַשֶּׁה בְּנוֹ : **[יד]** אָמוֹן בְּנוֹ יֵאֱשִׁיָּהוּ בְּנוֹ : **[טו]** וּבְנֵי יֵאֱשִׁיָּהוּ הַבְּכוֹר יוֹחָנָן הַשֵּׁנִי יְהוֹזָבָב הַשְּׁלִישִׁי צְדָקְיָהוּ הַרְבִּיעִי שְׁלוֹם :

מצודת דוד **הבכור יוחנן**. הוא יואחז הנזכר (במ"ב) ועם כי יהויקים היה גדול ממנו קראו בכור על כי היה בכור למלכות שמלך קודם יהויקים כמ"ש (במ"ב) : **שלום**. ארז"ל שהוא צדקיה הנזכר וקראו גם רביעי ע"ש שהי הרביעי למלכות כי יכניה בן יהויקים מלך לפניו : (מצודת דוד)

רלב"ג **ובני יאשיהו הבכור יוחנן וגו'**. כבר בארנו בסוף מלכים כי יוחנן לא מלך (מ"ב כ"ג ל"א). וראוי שיתבאר מזה המקום שאין שלום יכניה בן יהויקים שהרי זכרו אחר זה ואמר ובני יהויקים יכניה בנו וזה מבואר מאד : (רלב"ג)

[טז] וּבְנֵי יְהוֹזָבָב בְּנוֹ צְדָקְיָה בְּנוֹ :

מצודת דוד **צדקיה בנו**. אין זה צדקיה המלך כי זה הי בן יכניה וצדקיהו המלך הי דודו בן יאשיהו : (מצודת דוד)

[יז] וּבְנֵי יְכָנְיָה אֶסֶר שְׁאֵלְתִּיאֵל בְּנוֹ :

מצודת דוד **ובני יסניה**. מלבד צדקיהו הנזכר : **שאלתיאל בנו**. בן אסר היה : (מצודת דוד)

רלב"ג **ובני יכניה אסר שאלתיאל בנו**. אחשוב שהרצון בזה כי אסר היה בן יכניה ושאלתיאל היה בן אסר ומה שאמר ומלכירם ופדיה וגו' הם כלם בני שאלתיאל ולפי שזרובבל היה בן פדיה שהוא בן שאלתיאל אמר

בזרובבל שהוא בן שאלתיאל : (רלב"ג)

[יח] ומלפיהם ופדיה ושאצאר וקמיה הושמע ונדבה:

מצודת דוד ומלכירם וכו'. בני שאלתיאל היו ולקצר סמך על המבין שזוכר את הבנים סמוך לאביהם : (מצודת דוד)

[יט] ובני פדיה זרפבל ושמעי וכן זרפבל משלם וחנוניה ושלמית אחותם:

מצודת דוד ובני פדיה זרובבל. ומה שנאמר במקומות אחרים זרובבל בן שאלתיאל כי בני בנים הם כבנים : **ובן זרובבל**. כמו ובני זרובבל ורבים כמוהו : (מצודת דוד)

[כ] וחסבה ואהל וברכה וחסדיה יושב חסד חמש:

רס"י וחסדיה יושב חסד חמש. חמש היו לבד משלומית אחותם : (רס"י)

מצודת דוד יושב חסד. הוא שם אחד : **חמש**. הם האמורים במקרא זה ואולי הראשונים היו מאשה אחרת ולזה לא כללם יחד : (מצודת דוד)

[כא] וכן חנוניה פלטיה וישעיה בןי רפיה בןי ארנן בןי לבדיה בןי שכניה:

מצודת דוד בני רפיה. רצה לומר בן ישעיה היה ובן רפיה היה ארנן וכו' ולקצר סמך על המבין ובני הוא כמו בן וכמוהו רבים : (מצודת דוד)

מצודת ציון הבוץ. פשתן כמו אחוז בחבלי בוץ (אסתר א') : (מצודת ציון)

[כב] ובני שכניה שמעיה ובני שמעיה חטוש ויגאל וברית ונעריה ושפט ששה:

רס"י ובני שמעיה חטוש ויגאל וברית ונעריה ושפט ששה. אינם אלא ה' ויש בו טעם כמו שכתוב למטה (כ"ה) במשמרו' הלויס לידותון בני ידותון גדליהו ורני וישעיה חסביהו ומתתיהו ששה ואינם כי אם ה' : (רס"י)

מצודת דוד ששה. אינם אלא חמשה אלא אשתו היתה מעוברת וראה

ברה"ק שתלד בן זכר ודוגמתו נאמר בני ידותון וכו' ששה (לקמן כה) ואינו חושב כ"א חמשה, או שהוא חוזר על שכניה לומר לשכניה נולדו ששה וחושב הבן עם בני הבן : (מצודת דוד)

מצודת ציון בעלו. ענין אדון כמו אם בעליו עמו (שמות כ"ב) : **עתיקים.** ענין יושן כמו ועתיק יומין (דניאל ז') : (מצודת ציון)

[כג] וּבֶן נְעָרָה אֲלִיּוּעִינִי וְחִזְקָה וְעִזְרִיקָם שְׁלֹשָׁה : **(ס) [כד]** וּבְנֵי אֲלִיּוּעִינִי (הדיוהו) הוֹדִיָּהוּ וְאֲלִישִׁיב וּפְלָה וְעִקּוֹב וְיוֹחָנָן וְדָלְיָה וְעַנְנֵי שְׁבַעָה : **(ס)**

דברי הימים א פרק-ד

[א] בְּנֵי יְהוּדָה פְּרָצַח חֲצֵרוֹן וְכַרְמֵי וְחוּר וְשׁוּבָל :

מצודת דוד בני יהודה וכו'. בא להשלים יחוס בני יהודה ובדרך קצרה מזכיר שוב מי מבניו ובניו והם פרץ בן יהודה וחצרון בנו וכרמי בן זמרי בן זרח בן יהודה וחור בן כלב בן חצרון ושובל בן כלב בן חור : (מצודת דוד)

מצודת ציון . : (מצודת ציון)

רלב"ג פרץ חצרון וכרמי וגו'. הקודם בזה הפסוק אבי השני לו : (רלב"ג)

[ב] וַיִּרְאֶה בֶן שׁוּבָל הוֹלִיד אֶת יַחַת וַיַּחַת הַלִּיד אֶת אַחֻמִּי וְאֶת לָהֵד אֶלֶּה מִשְׁפָּחוֹת הַצָּרְעָתִי : **(ס)**

רש"י וראיה. כן מנהג היחס הזה אף על פי שלא הזכיר עדיין ראיה כי דורות דורות קהשיב וכן בני חלחה לרת ולחר וחתנו וקוז הוליד, ועדיין לא הזכיר קוז ומזכיר את בניו : (רש"י)

מצודת דוד וראיה. הוא הרואה האמור למעלה : **אלה משפחות הצרעתי.** האמור למעלה שיצאו מבני שובל : (מצודת דוד)

רלב"ג אלה משפחות הצרעתי. כבר זכר למעלה גם כן כי משובל יצאו משפחות הצרעתי : (רלב"ג)

[ג] וְאֶלֶּה אַבֵּי עֵיטָם יִזְרְעָאל וַיִּשְׁמָא וַיִּדְבֹּשׁ וְשֵׁם אַחֻתָם הַצֶּלְפּוֹנִי :

מצודת דוד ואלה. מוסב על המקרא שלאחריו שאמר אלה בני חור וכו' ואמר מלבד בני חור הנזכרים למעלה הנה גם אלה היו בניו והם אבי עיטם יזרעאל וכו' : (מצודת דוד)

רלב"ג ואלה אבי עיטם וגו'. ידמה ממה שאחר זה שעייטם היה בן חור ולזה אמר אחר זה אלה בני חור בכור אפרתה. ר"ל חור שהיה בן אפרתה והיה אבי בית לחם כי הוא היה אבי שלמא שהיה אבי בית לחם כמו שקדם : (רלב"ג)

[ד] וּפְנוּאֵל אָבִי גֹדֵר וְעֶזֶר אָבִי חוּשָׁה אֵלֶּה בְּנֵי חוּר בְּכוֹר אֶפְרָתָה אָבִי בֵּית לָחֶם :

מצודת דוד אבי בית לחם. שלמא בן כלב בנו הי' אבי בית לחם ונקרא מ"ש בן בנו וכאומר אבי של אבי בית לחם ואבי האב הוא כאב : (מצודת דוד)

[ה] וּלְאֶשְׁחֹר אָבִי תְקוּעַ הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים חֲלָאָה וְנַעֲרָה :

רש"י ולאשחור אזי תקוע היו שתי נשים. מוסב למעלה ואשת חלרון אזיה ותלד לו את אשחור אזי תקוע כי לא יחס עד עתה : (רש"י)

מצודת דוד ולאשחור. הוא הנזכר למעלה שהיה בן חלרון : (מצודת דוד)

רלב"ג ולאשחור אבי תקוע. כבר זכרו במה שקדם ובא עתה להזכיר תולדותיו : (רלב"ג)

[ו] וַתֵּלֶד לוֹ נַעֲרָה אֵת אֶחָזִם וְאֵת חִפּוֹר וְאֵת תִּימְנִי וְאֵת הָאֶחְשָׁתָרִי אֵלֶּה בְּנֵי נַעֲרָה : **[ז]** וּבְנֵי חֲלָאָה צָרַת (יצחר) וְצַחַר וְאֶתְנֹן : **[ח]** וְקוֹץ הוֹלִיד אֵת עֲנוּב וְאֵת הַצַּבָּה וּמִשְׁפָּחוֹת אַחֲרָחֵל בֶּן הָרוּם :

מצודת דוד וקוץ. אולי הוא אחד מהנזכרים למעלה והיה נקרא בב' השמות וכן נאמר ברבים כמוהו אשר נמצא בזה הספר אשר לא יזכרו לפנים מי הי' וממי יצא : (מצודת דוד)

רלב"ג וקוץ הוליד את ענוב. ידמה שהרצון בזה שכבר היה בנה גם כן קוץ שהוליד את ענוב ואת הצבבה ויצאו ממנו משפחות אחרחל בן הרום : (רלב"ג)

טו וַיְהִי יַעֲבֹץ נִכְבֵּד מֵאַחֲיוֹ וְאָמוֹ קָרָאָה שְׁמוֹ יַעֲבֹץ לְאֹמֵר כִּי יִלְדֶתִי בְעֶבֶב :

רפ"י וְאָמוֹ קָרָאָה שְׁמוֹ יַעֲבֹץ לְאֹמֵר כִּי יִלְדֶתִי בְעֶבֶב. וְכִינָה שְׁמוֹ יַעֲבֹץ וְדוּגְמָתוֹ בֶּן אֹוִי (ס"א וְאָזְוִי קָרָא לוֹ בְנִימִין) (בְּרֵאשִׁית ל"ה) : (רפ"י)

מצודת דוד וַיְהִי יַעֲבֹץ. גַּם הוּא לֹא נֹזְכֵר שְׁמוֹ לִפְנֵים מִי הוּא : יִלְדֶתִי בְעֶבֶב. כֹּאשֶׁר יִלְדָה אוֹתוֹ הִיָּה לָהּ עֶבֶב וְלִזְכֹּרוֹן קָרָאָה אֶת בְּנָהּ יַעֲבֹץ בְּהַפּוֹךְ אוֹתוֹת מַעֲבֵב כֹּאֲלוֹ תֹאמֵר שִׁיהֶפֶךְ הָעֶבֶב לְשִׂמְחָה : (מִצְוֹת דָּוִד)

רלב"ג וַיְהִי יַעֲבֹץ נִכְבֵּד מֵאַחֲיוֹ. יִדְמָה שֶׁחֲלָאָה אֶחָד מִבְּנֵים יַעֲבֹץ כִּי יִלְדָתוֹ : בְּעֶבֶב (רלב"ג)

יז וַיִּקְרָא יַעֲבֹץ לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְאֹמֵר אִם בְּרַךְ תִּבְרַכְנִי וְהִרְבִּיתָ אֶת גְּבוּלֵי וְהִיָּתָה יְדָד עִמִּי וְעָשִׂיתָ מִרְעָה לְבִלְתִּי עֲצָבִי וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶת אֲשֶׁר שָׁאַל : (ס)

רפ"י וְהִרְבִּיתָ אֶת גְּבוּלֵי. בְּנַחֲלוֹת : וְהִיָּתָה יְדָד עִמִּי וְעָשִׂיתָ מִרְעָה. אִם תְּהִיָּה עִמִּי וְתִלְוֵנִי מִרְעָה לְבִלְתִּי עֲצָבִי שְׁלֹא יִרְעֵ לִי שׂוֹם נֹזֵק וְלֹעֵר וְעֲלָזָה וְהוֹא נֹדֵר מֵהַ שְׁנֵדֵר. וַיִּבֹא אֱלֹהִים אֶת אֲשֶׁר שָׁאַל. וְשָׁלֵם נִדְרוֹ וּמִכֶּלֶן מִזִּיאִין רִאִיָּה כִּסְפוֹסְקִין לְדָקָה (בְּלִצְוֹר) בְּעֶבֶר מֵהַ שְׁאִין נוֹדְרִין אֲלֵלָהּ נוֹתֵנִין בְּלֵא נֹדֵר וּמִדְרָשׁוֹ יְדוּעַ : (רפ"י)

מצודת דוד וְהִרְבִּיתָ אֶת גְּבוּלֵי. לְהִיָּוֹת נַחֲלָתִי מְרוּבָה : יְדָד עִמִּי. לְעִזְרָתִי בְּעַת הַצּוּרָה : וְעָשִׂיתָ מִרְעָה. ר"ל תְּהַפּוֹךְ מִהֲרַעָה אֲשֶׁר בְּעִבּוּרָה נִתְעַצְבָה אִמִּי בְּעַת יִלְדָה אוֹתִי הֲרַעָה הִיא תְּהַפּוֹךְ לְטוֹבָה לְבִלְתִּי עֲצָבִי כֹאשֶׁר שָׁאַל אִמּוֹ בְּקִרְיָאתָ הַשֵּׁם יַעֲבֹץ וְהִנֵּה נֹדֵר מֵהַ אִ"כּ יִהְיֶה וְלֹא פִירַשׁ מֵהַ נֹדֵר וְכֹאֲלוֹ אֹמֵר כִּן יִהְיֶה אֲשֶׁלֶם גְּמוּלָה דְבַר וְאֵלֶךְ בְּדַרְכֵי ה' וְדוּגְמָתוֹ כֹּל מִכָּה יְבוֹסִי וְכוּ' (ש"ב ה) וְלֹא פִירַשׁ מֵהַ יַעֲשֶׂה לוֹ וְהוּא כֹאֹמֵר הִנֵּה יִקְבַּל גְּמוּלָה : (מִצְוֹת דָּוִד)

רלב"ג וַיִּקְרָא יַעֲבֹץ לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְאֹמֵר וְגו'. יִדְמָה שֶׁיַּעֲבֹץ הִיא נְשִׂיאָה הַשְּׁבִט אוֹ הִיא אֶחָד מִהַשּׁוֹפְטִים וְלִזָּה אֹמֵר וְהִרְבִּיתָ אֶת גְּבוּלֵי כִּי לֹא יִתְכַן שִׁירְבָה ה' גְּבוּלֵי הַיַּחֲדָד בְּזֵה הָאוֹפֵן וַיִּדְמָה שֶׁהִיא זֶה בְּמִלְחָמָה וְנֹדֵר דְבַר מֵהַ לֵה' יִתְבַרַךְ אִם יַעֲשֶׂה לוֹ כֵּן וְלֹא פִירַשׁ בְּזֵה הַמְּקוֹם. וְהִרְצוֹן בּוֹ אִם בְּרַךְ תִּבְרַכְנִי בְּזֵאת הַמִּלְחָמָה וְהִרְבִּיתָ אֶת גְּבוּלֵי שֶׁאֲכַבּוֹשׁ אֶת אוֹיְבֵי וְהִיָּתָה יְדָד עִמִּי בְּזֵה בְּאוֹפֵן שֶׁתַּעֲשֶׂה שְׁלֵא אַעֲבֵב מִרְעָה שְׁלֵא תִקְרָה לִי וְלַעֲמִי צָרָה כֹּלֵל בְּזֵאת : הַמִּלְחָמָה (רלב"ג)

[יא] וְכָלוּב אַחֵי שׁוּחָה הוֹלִיד אֶת מַחִיר הוּא אָבִי אֲשֶׁתוֹן :

רס"י וְכָלוּב אַחֵי שׁוּחָה. מִסְפָּחוֹת הוּא דִקְחָסִיב בְּקָלוּר ל' אַע"פ שְׁאִין מִזְכִּירו לְמַעֲלָה וְכֵן וְבִנֵי קִנְז אַע"פ שְׁלָא הַזְכִּירו לְמַעֲלָה וְכֵן מַעֲוֹנְתִי כְמוֹ כֵן לֹא הַזְכִּירו כִּי כֵן דֶּרֶךְ כָּל הַסֵּפֶר הַזֶּה : (רס"י)

מצודת דוד וְכָלוּב אַחֵי שׁוּחָה. לֹא הוֹזְכְרוּ לְפָנִים גַּם שְׁנִיָּהם וְאוּלַי הוֹזְכְרוּ בְשֵׁם הָאֶחָד אֲשֶׁר הָיָה לָהֶם, אוֹ כֵן דֶּרֶךְ הַסֵּפֶר לְהַזְכִּיר אַנְשִׁים וְתוֹלְדוֹתֵיהֶם עִם שְׁלָא הוֹזְכְרוּ לְפָנִים מִמִּי יֵצְאוּ וּמִי אֲבִיָּהֶם : (מצודת דוד)

רלב"ג וְכָלוּב אַחֵי שׁוּחָה. יִדְמָה שֶׁהָיָה בֶן עֶזֶר אֲבִי חוּשָׁה (ד' ד') וַיְהִיָּה חוּשָׁה וְשׁוּחָה אֶחָד : (רלב"ג)

[יב] וְאֲשֶׁתוֹן הוֹלִיד אֶת בֵּית רָפָא וְאֶת פְּסָח וְאֶת תְּחַנָּה אָבִי עִיר נְחָשׁ אֱלֹה אֲנָשִׁי רָכָה :

רס"י רָכָה עִיר נְחָשׁ. שָׁם עִיר וְתַחְנָה שָׂר (הִיָּה) עֲלִיָּה : אֲלֵה אֲנָשִׁי רָכָה. בְּנֵי אֲשֶׁתוֹן יִסְבּוּ בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם בְּרָכָה, ע"א אֲנָשִׁי רָכָה הַמְסַפְּחָה הִיָּתָה מִכּוֹנָה אֲנָשִׁי רָכָה : (רס"י)

מצודת דוד אֱלֹה אֲנָשִׁי רָכָה. כָּל בְּנֵי כָלוּב הָיוּ נִקְרָאִים אֲנָשִׁי רָכָה מִטַּעַם יָדוּעַ אֲצִלָּם : (מצודת דוד)

[יג] וּבְנֵי קִנְז עֲתַנְיָאֵל וְשָׂרָה וּבְנֵי עֲתַנְיָאֵל חֲתַת :

מצודת דוד וּבְנֵי קִנְז. גַּם הוּא לֹא נִזְכָּר לְפָנִים בֶּן מִי הָיָה (וְלֹא אֲזַכְרֶם עוֹד מַעֲתָה כִּי מֵאֲד רַבּוֹ) : עֲתַנְיָאֵל. הוּא הָיָה הַשּׁוֹפֵט הָרִאשׁוֹן עַל יִשְׂרָאֵל : (מצודת דוד)

[יד] וּמַעֲוֹנְתִי הוֹלִיד אֶת עֶפְרָה וְשָׂרָה הוֹלִיד אֶת יוֹאָב אָבִי גִיא חֲרָשִׁים כִּי חֲרָשִׁים הָיוּ :

רס"י וְשָׂרָה הוֹלִיד אֶת יוֹאָב רָכָה גִיא חֲרָשִׁים. יוֹאָב הָיָה שָׂר שֶׁל עֲמָק שִׁיֵּשׁ בְּהַ חֲרָשִׁים וְלִמָּה אֲנִי קוֹרָא אֹתָהּ גִיא חֲרָשִׁים כִּי חֲרָשִׁים הָיוּ פִתְרוֹן אֹתוֹן שִׁיֵּסְבוּ בְּגִיא הַחֲרָשִׁים חֲרָשִׁים הֵמָּה וְעַל שְׁמֵם נִקְרָא הַגִּיא : (רס"י)

מצודת דוד **כי חרשים היו.** ר"ל בעבור זה היה נקרא המקום ההוא גיא חרשים על כי היו אנשים חרשים רצה לומר אומני אבן ועץ וברזל : (מצודת דוד)

[טו] **וּבְנֵי כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה עִירוֹ אֵלֶּה וְנָעַם וּבְנֵי אֵלֶּה וּקְנֹז :**

רס"י **ובני כלב בן יפונה.** אמרו רבותינו כלב בן יפונה זה כלב בן חצרון ולמה נקרא בן יפונה שפינה מעלת מרגלים ואל תתמה שהרי ייחס כבר מספחת כלב בן חצרון שהרי כן הדרך שמייחס קלת ומדלג על מספחה אחרת ולא"כ תופש מספחה ראשונה : **ובני חלה וקנז.** כך היה שמו וקנז :

מצודת דוד **כלב בן יפונה.** הוא כלב בן חצרון ועל שפינה עצמו מעצת המרגלים נקרא בן יפונה כן ארז"ל ועם כי כבר סיפר מתולדותיו בא עתה להשלים ספור כל תולדותיו וכן דרך הספר הזה : **וקנז.** כי שמו בוי"ו : (מצודת דוד)

רלב"ג **ובני כלב בן יפונה.** ידמה שיהיה יפונה פנואל אבי גדור והנה היה אבי גדור לפי שכלב בנו היה אבי ירד שהיה אבי גדור : **ובני אלה וקנז.** ר"ל **ובני אלה קנז :** (רלב"ג)

[טז] **וּבְנֵי יְהוֹלָאֵל זִיף וְזִיפָה תִּירְיָא וְאַשְׂרָאֵל :**

רלב"ג **ובני יהלאל.** ידמה שהוא נעם והיו לו שני שמות : (רלב"ג)

[יז] **וּבֶן עֲזָרָה יְתָר וּמֶרֶד וְעֶפְרַיִם וְיִלּוֹן וְתֹהַר אֶת מֶרְיָם וְאֶת שְׂמִי וְאֶת יִשָּׁבֵחַ אֲבִי :**

מצודת דוד **ותהר.** אשתו של מרד הרתה וילדה את מרים והוא שם איש : (מצודת דוד)

רלב"ג **ובן עזרה.** ידמה שהוא עירו והיו לו שני שמות : **ותהר את מרים ואת שמי ואת ישבח.** ר"ל הרתה וילדה שמי וישבח והיו תאומים. או לא זכר שם ההרה ואמר שהיה הרה מבת אחת ושני בנים וידמה שלא היתה יהודיה האשה הראשונה שהרתה מאלו ולזה אמר אחר זה ואשתו היהודיה וידמה שאלו הראשונים הם בני בתיה בת פרעה אשר לקח לו מרד. והשנים ילדה למרד אשתו היהודיה : (רלב"ג)

[יח] וְאִשְׁתּוֹ הִיְהֻדְיָה יִלְדָה אֶת יִרְדְּ אֲבִי גְדוֹר וְאֶת חֶבֶר אֲבִי שׁוֹכּוֹ וְאֶת יְקוּתִיאֵל אֲבִי זְנוּחַ וְאֵלֶּה בְּנֵי בְּתֻיָּה בֵּת פְּרָעָה אֲשֶׁר לָקַח מֶרְדִּי: (ס)

רפ"י ואשתו היהדיה. אשת כלב סנולדה מיהודית : ירד אבי גדור וגו'.
סרי העירות כדכתיב זיהושע ויקדעס זנוח וחלחול בית לור וגדור ירמות ועלם שוכה ועזקה. ואלה בני בתיה בת פרעה. הוי"ו מפרדת בין בני יהודיה ובין בני בתיה : אשר לקח מרד. כלב הוא מרד שמרד בעלת מרגלים וכן דרך היחס שאפילו לאחד אומר בני כמו ובני אלה וקנז : (רפ"י)

מצודת דוד ואשתו היהודיה. אשת מרד היהודית כי הראשונה שזכר לא היתה יהודית כי היא היתה בתיה בת פרעה שאמר בסוף המקרא : ואלה. האמורים במקרא שלפניו והם מרים ושמי וכו' אלה היו בני בתיה וכו' : (מצודת דוד)

[יט] וּבְנֵי אִשְׁתּוֹ הַיְהוּדִיָּה אַחֻות נַחֵם אֲבִי קַעִילָה הַגֵּרָמִי וְאִשְׁתִּמְעַ הַמַּעֲכָתִי :

מצודת דוד אחות נחם. אשר היתה אחות נחם : אבי וכו'. ר"ל אלה בניה אבי קעילה וכו' : (מצודת דוד)

רלב"ג ובני אשת הודיה. ר"ל והם גם כן בני אשת שהיה שמה הודיה והיא אשתו היהודיה שזכר ואמר שהיא אחות נחם ולא נזכר ממה שקדם ממי היה : (רלב"ג)

[כ] וּבְנֵי שִׁימּוֹן אֲמָנוֹן וְרָנָה בֶן חָנָן (וּתּוֹלוֹן) וְתִילוֹן וּבְנֵי יִשָּׁעִי זֹחַת וּבֶן זֹחַת :

מצודת דוד בן חנן. כן שמו וכן בן זוחת : (מצודת דוד)

[כא] בְּנֵי שֶׁלָּה בֶן יְהוּדָה עַר אֲבִי לָכָה וְלַעֲדָה אֲבִי מְרֻשָּׁה וּמִשְׁפָּחוֹת בֵּית עֲבֹדָת הַבַּיִת אֲשֶׁבַע :

רפ"י בני שלה בן יהודה. לפי שעדיין לא יחסו מיחסו עתה שמסוס כבודו של דוד מקדים ליחס בני תמר פרץ זרח שמהם ילא גם הוא ועכשוו שייחס כל משפחות פרץ מתחיל לייחס כל משפחות שלה שהיו באותו הדור :

ומשפחת בית עבודת הנוז. ליריעות המקדש אף הם היו מצני שלה :
(כ"ז)

מצודת דוד ומשפחות וכו'. המשפחות שהיו עובדים עבודת הפשתן
המיוחסים לבית אשבע : (מצודת דוד)

[כב] וְיֹקִים וְאֲנָשִׁי כִזְבָּא וְיֹאָשׁ וְשָׂרָף אֲשֶׁר בָּעָלוּ לְמוֹאָב וְיִשְׁבִי לָחֶם
וְהַדְּבָרִים : עֲתִיקִים :

כ"ז ויוקים ואנשי כזבא. עד וישבי לחם. כל אלה בני שלה בן יהודה :
ויואש ושארף. רבותינו אומרים זה מחלון וכליון : והדברים עתיקים. פתרון
אל תאמר לפי שהתחלתי לייחס מאנשי דורינו שכולם היו אחרי כן אלא
כולן שנאמרו בפסוק זה (העתיקים) הראשונים שהיו בימי קדמונים. אשר
בעלו למואב. שלקחו נשים מואביות : (כ"ז)

מצודת דוד אשר בעלו למואב. אשר נלחמו עם מואב והיו אדונים להם :
וישבי לחם. כן שם איש : והדברים עתיקים. כאומר אף כי אמרתי מדבר
מלחמה ונצחון ואין הדבר ידוע הנה אל תתמהו על זה כי הדברים האלה
המה מיושנים ועבר זמן דב ונשכח מן הבריות : (מצודת דוד)

רלב"ג ויואש ושארף אשר בעלו למואב. ד"ל אשר בטלו לבנות מואב :
והדברים עתיקים. ר"ל שהם קדומים מאד ואפשר שהיה זה בימי משה
בשיטים. ואפשר שהיה בימי השופטים ואפשר עוד שהיו אלו מחלון
וכליון והיו להם שני שמות : (רלב"ג)

[כג] הָמָּה הַיּוֹצְרִים וְיִשְׁבִי נְטָעִים וּגְדָרָה עִם הַמֶּלֶךְ בְּמִלְאֲכָתוֹ יָשְׁבוּ שָׁם :
(ס)

כ"ז המה היוצרים. המה יוקים ואנשי כזבא וישבי לחם היו יוצרי חומר
למלאכת המלך וגם קדרות למאכל המלך וגם לכהנים : וישבי נטעים.
שהיו עוסקים בנטיעות של מלך : וגדרה. אומנים גודרי גדר אבנים
למלאכת המלך : עם המלך. פתרון הוסיבן המלך צאותן העיירות לפי
שהיו עושים מלאכתו דוגמא במשפטים בשואל בעליו עמו לא יקלם כלומר
עמו : במלאכתו : (כ"ז)

מצודת דוד **המה היוצרים.** המה היו יוצרי חרס והיו יושבים במקום הנוטעים לנטוע אותם והיו בעלי גדרה ר"ל בונים גדרות וכתלים : **עם המלך.** כשהיו עם המלך עוסקים במלאכתו היו יושבים שם במקום הנוטעים מפני הכנת מלאכתם אבל לא בזולת זה : (מצודת דוד)

רלב"ג **המה היוצרים.** ר"ל שהיו עושים כלי חרס : **ויושבי נטעים וגדרה.** ר"ל שהיו יושבים בחוץ באהלים. ומנטיעות עשו גדרה לשים בין הנטיעות קצת עצים לגדר והנטיעות היו בשורה זה אחר זה ומלאו מה שביניהן בעצים מסובבים בהם שתי וערב וישבו שם לעשות מלאכת המלך : (רלב"ג)

[כד] **בְּנֵי שְׁמַעוֹן נְמוּאֵל וְיִמִּין יָרִיב זָרַח שְׁאוּל :**

רש"י **בני שמעון.** לפי שמעון יושב בחלק יהודה הוא מקדימו ליחסו ולדבר **בעיירותיו קודם לראובן :** (רש"י)

מצודת דוד **בני שמעון.** לפי שהיו שכן ליהודה בנחלתו לזה מיחסו אחריו **וקודם ראובן :** (מצודת דוד)

[כה] **שְׁלֹם בְּנוֹ מְבַשֵּׁם בְּנוֹ מְשֻׁמֶע בְּנוֹ :**

מצודת דוד **שלום בנו.** של שאול הסמוך לו ומבשם בנו של שלום וכו' : (מצודת דוד)

[כו] **ובְּנֵי מְשֻׁמֶע חֲמוּאֵל בְּנוֹ זְכוּר בְּנוֹ שְׁמַעִי בְּנוֹ :** **[כז]** **וּלְשֻׁמַּעִי בָּנִים שְׁשָׁה עָשָׂר וּבָנוֹת שֵׁשׁ וּלְאֶחָיו אֵין בָּנִים רַבִּים וְכָל מְשַׁפְּחָתָם לֹא הָרְבוּ עַד בְּנֵי יְהוּדָה :** (ס)

רש"י **ולאחיו אין בנים רבים וכל משפחתם לא הרבו עד בני יהודה.** לא הרבו בנים כבני יהודה לפי שהיו מועטים וחלק יהודה רב מהם קבל יהודה שמעון בחלקו כי שמעון לא היה לו חלק בא"י שנ' אחלקם ציעקב ואפ"כ בישראל (ראשית מ"ט) ושנינו בצראשית רבה אחלקם להעמיד סופרים בישראל צבתי כנסיות כו' ומניין שקבלו דכתיב (יהושע י"ט) מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון כי היה חלק בני יהודה רב מהם וינחלו בני שמעון בתוך נחלתם פן תרבה עליהם חית השדה ומה שכתוב (קס) ויעל הגורל לבני שמעון כך היה המעשה הפילו גורל איזה שבט יקבל שמעון בחלקו ונפל הגורל בחלקו של יהודה וגם מה שכתוב (שופטים א') ויאמר

יהודה לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי ונלחמה בכנעני והלכתי גם אני אתך
בחלק שנתתי לך : (כ"ז)

מצודת דוד וכל משפחתם. של בני שמעון לא הרבו בנים לגעת עד מספר
בני יהודה אשר שכנו עמהם וכאומר אין המקום גורם מרבית הבנים כי
בני יהודה ובני שמעון ישבו יחד ועכ"ז לא נתרבו אלו כאלו : (מצודת דוד)

רלב"ג וכל משפחתם לא הרבו עד בני יהודה. ר"ל כי אף על פי שהיה
לשמעי בנים רבים ובנות רבות הנה כל משפחתם לא הרבו שיהיו שוים
ולמספר בני יהודה : (רלב"ג)

כת וישבו בבאר שבע ומולדה ונחצר שועל :

כ"י וישבו בבאר שבע. בני שמעון יצבו באותן עיירות של יהודה : (כ"י)

מצודת דוד וישבו בבאר שבע וכו'. הערים האלה היו בנחלת בני יהודה
ונתנה לבני שמעון לשבת בהן ונזכרים המה בספר יהושע קצת בחלוף
השמות : (מצודת דוד)

כט ובבלקה ובעצם ובתולד : **ל** ובבתואל ובחרמה ובציקלג :
לא ובבית מרפבות ובחצר סוסיים ובבית בראי ובשערים אלה עריהם עד
מלך : דניד :

כ"י אלה עריהם עד מלך דוד. פתרון כשהרבו בני יהודה עשו תרעומות
על בני שמעון מימי שאול וראו לגרסם מארצם ולא היה יכול לגרסם ואף
כי היה כל ימיו בטירדה ובמלחמות וכשמלך דוד באו שבו לשאול מזני
שמעון את ארצם שהשאלו להם והלך דוד וגרסם כי שאול לא השך בכך
מפני שנאת דוד שהיה מיהודה וזהו שכתב אלה עריהם עד מלך דוד
וכשמלך גרסם מפני רבי אליעזר בר מסולם ז"ל וכן פי' לי רבי שלמה בר
לוי אחי רבי משה הדקן : (כ"י)

מצודת דוד אלה עריהם. אשר ישבו בהן : **עד מלך דוד**. אבל כאשר מלך
דוד גברה יד בני שבטו וגרשום מנחלתם על כי נתרבו והיה צר להם
המקום לשבת עם בני שמעון : (מצודת דוד)

[לב] וְחִצְרֵיהֶם עֵיטָם וְעֵין רִמּוֹן וְתָכָן וְעֶשֶׂן עָרִים חֲמִשׁ:

רס"י וחלריהם. הכפרים מי היו עיטס ועין ורמון וגו' : (רס"י)

מצודת דוד וחצריהם. אבל חצרי הערים שזכר הם עיטס וכו' ואף שאמר בסוף המקרא ערים חמש מ"מ אל מול הערים שזכר בראשונה יחשבו כחצרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון וחצריהם. הם המקומות הסמוכות לעיר וקטנות מהן ואין מוקפות חומה : (מצודת ציון)

[לג] וְכָל חִצְרֵיהֶם אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הָעָרִים הָאֵלֶּה עַד בְּעַל (ס) זֹאת מוֹשְׁבֵתָם וְהִתְיַחֲשׂם

רס"י זאת מושבותם והתיחשם להם. פתרון אע"פ שייחסם כאן מקלתן אל תאמר שלא היו כי אם אותן שהרי יש ספר יחוס אחר וסם היו יחוסין כל שבט ושבט כך היה לפרט יחוסו בפני עצמו : (רס"י)

מצודת דוד הערים האלה. הם עיטס וכו' : עד בעל. החצרות המגיעות עד בעל : זאת. המחוז הזאת נשארה להם לשבת בה : והתיחשם להם. המקומות האלה נשארו מיוחסות לבני שמעון (ועם כי עיקר שם יחוס הונח על גלוי משפחת האיש לדעת מבני מי הוא הנה הושאל על הגלות העיר לדעת של מי הוא וכן על הגלות האיש לדעת מאיזה עם הוא או מאיזה מקום וכן קראו המדקדקים להיו"ד של מצרי ואדומי, יו"ד היחס) : (מצודת דוד)

[לד] וּמְשׁוֹבָב וַיִּמְלֹךְ וַיּוֹשֶׁה בֶּן אֲמִצָּה :

רס"י ומשובב. וכל הכתובין : (רס"י)

[לה] וַיּוֹאֵל וַיְהִיֹּא בֶּן יוֹשֶׁבֶתַי בֶּן שִׁרְיָה בֶּן עֲשִׂיֹּאל :

מצודת דוד אלה הבאים בשמות. רצה לומר אלה הנזכרים בשמותם היו נשיא"י במשפחות' ובית אבותיהם התחזקו להיות עם רב ולא יכלו לשבת בהמחוז הנשאר : (מצודת דוד)

[לז] וְאֵלֹהֵינִי וַיַּעֲקֹבָהּ וַיִּשׁוּחָזְקָהּ וַעֲשֶׂיהָ וַעֲדִיאֵל וַיִּשְׁימָאֵל וַיִּבְנֶנָּה :
[לח] וַיִּזְאָ בֶן שִׁפְעֵי בֶן אֱלוֹן בֶּן יִדְיָה בֶן שְׁמָרִי בֶן שְׁמַעְיָה : **[לח]** אֵלֶּה הַבָּאִים
בְּשֵׁמוֹת נְשִׂאִים בְּמִשְׁפְּחוֹתָם וּבֵית אֲבוֹתֵיהֶם פָּרְצוּ לָרוֹב :

רס"י **אלה הבאים.** בשמות נשיאים במשפחותם : ובית אבותיהם פרו
לרוב. לא היה להם מקום ליצב : (רס"י)

מצודת ציון **פרצו.** ענין התחזקות כמו מה פרצת (בראשית ל"ה) : (מצודת ציון)

[לט] וַיֵּלְכוּ לְמִבּוֹא גְדֵר עַד לְמִזְרַח הַגֵּיא לְבַקֵּשׁ מְרֻעָה לְצֹאנָם :

רס"י **וילכו.** על כן למבוא גדור וגו' לבקש מרעה לצאנם : (רס"י)

מצודת דוד **וילכו.** ולזה הלכו עד המקום שבאים בה אל גדר וכו' לבקש
מקום מרעה : (מצודת דוד)

רלב"ג **וילכו למבוא גדור עד למזרח הגיא.** גדור הוא שם עיר : (רלב"ג)

[מ] וַיִּמְצְאוּ מְרֻעָה שֶׁמֶן וְטוֹב וְהָאֶרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם וְשִׁקְטָת וּשְׁלֹוּהָ כִּי מִן חָם
הַיִּשְׁבִּימִים שָׁם לְפָנִים :

רס"י **כי מן חם היושבים שם לפנים.** בשקט ובשלווה היו יושבים ולא בא
אדם להרע להם לפיכך לא נזכרו כשצאו עליהם להלחם ודוגמתו
בשופטים ויצאו על ליף על עם שקט ובוטח וגו' ודבר אין להם עם אדם
לפי שהיו שקטים לא היו יראים ולא כרתו ברית עם שום אדם לעזרם
לפיכך נלחם אותם חמץ מאות וגם כתיב לשם כמספט לידונים שקט
ובוטח וגו' : (רס"י)

מצודת דוד **רחבת ידים.** מקומות רחבות וגדולות : **ושוקטת ושלווה.** עמה
יושבת בהשקט ואינה נשמרת מן המלחמה : **כי מן חם.** כי המה מבני חם
היושבים שמה מימים קדמונים ולא היה מי מערער על ארצם להיות
נשמרים מן המלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ידים.** מקומות כמו יד אבשלום (ש"ב יח) : (מצודת ציון)

[מא] וַיָּבֹאוּ אֵלֶּהָ הַכְּתוּבִים בְּשֵׁמוֹת בְּיָמַי יַחְזִקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיְכֹּפוּ אֶת אֶהְלִיָּהֶם וְאֶת (המעונים) הַמְּעוֹנִים אֲשֶׁר נִמְצְאוּ שָׁמָּה וַיַּחְרִימֵם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתֵּיהֶם כִּי מָרְעָה לְצִאֲנָם שָׁם :

מצודת דוד **הכתובים בשמות.** הם שובב וימלך וכו' : **את אהליהם.** רצה לומר יושבי האהלים : **המעונים.** שם אומה מעון : **עד היום הזה.** רצה לומר נחרמו ונאבדו משם עד היום הזה ולא חזרו לה אף לאחר שגלו ישראל מארצם : **וישבו.** אז בעת שהחרימום ישבו במקומם כי מקום מרעה היא והוטב בעיניהם : (מצודת דוד)

רלב"ג **ואת המעונים.** הנה המעונים הוא כמו מעונים בחול"ם. והרצון בו המקומות הבנוים אשר שם שהיו יושבים שם רועים או היו שם מגדלים להביא תבואת שדותיהם וכרמיהם וצאנם שם ואת כל זה הכו. והיה זה בימי יחזקיהו מלך יהודה וידמה שהיה זה אחר גלות עשרת השבטים ושם נשאר אל :

[מב] וַיִּמְהָם מִן בְּנֵי שְׁמֵעוֹן הֶלְכוּ לְהַר שְׁעִיר אֲנָשִׁים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּפְלִטָּיָה וַיְנַעֲרֶיהָ וַיִּרְפְּיָה וַעֲזִיאֵל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֵאשֵׁם :

מצודת דוד **ומהם.** וחוזר ומפרש מן בני שמעון : **בראשם.** המה היו הראשים להם :

[מג] וַיְכֹּפוּ אֶת שְׂאֲרֵית הַפְּלִטָּה לְעַמְלֵק וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה : (פ)

רס"י **ויכו את שארית הפליטה.** מהכרתת דוד כי דוד הכרית כל זכר באלום :

מצודת דוד **את שארית הפליטה.** הנשארה מה שלא החרימם שאול ודוד שנאמר בו עד הכרית כל זכר באדום (מ"א י"א) ועמלק הוא מבני אדום : **עד היום הזה.** כי חזרו לשבת בה כאשר שבו מבבל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הפליטה.** ענין שיור כמו שריד ופליט (יהושע ח') : (מצודת ציון)

דברי הימים א פרק-ה

[א] וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכוֹר וּבְחַלְלוּ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה בְּכֹרְתוֹ לְבְנֵי יוֹסֵף בֶּן יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְהַתִּיחַשׁ לְבִכְרָה:

רפ"י וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל. וְאִם תֹּאמַר אִם כֵּן שָׁהִיָּה בְּכוֹר לְמָה לֹא יֵרָא מִמֶּנּוּ מַלְכוּת כִּי הוּא בְּדֹאֵי הַבְּכוֹר וּבְחַלְלוּ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה בְּכוֹרְתוֹ לְבְנֵי יוֹסֵף וְאִם תֹּאמַר אִם כֵּן לְמָה לֹא מַלְכוּ בְנֵי יוֹסֵף לְכַךְ אָמַר וְלֹא לְהַתִּיחַשׁ לְבִכְוֹרָה חֶלֶק בְּכוֹרֹת וְלֹא בְּכוֹר כִּי יְהוּדָה אֶפְיְלוּ לֹא חָלַל רְאוּבֵן הַבְּכוֹרָה וְלֹא נִלְקַחָה מִמֶּנּוּ אֶפְיְלוּ הֲכִי הִיָּה הַגּוֹן יְהוּדָה לְמֶלֶךְ: (רפ"י)

מצודת דוד **כי הוא הבכור.** ר"ל עם כי הוא הבכור והיה א"כ מהראוי להזכיר יחוסו ראשון: **ובחללו.** אבל בעת שחלל ובזה יצועי אביו ובלבלה לבל יהא מצוי תדיר אצל בלהה אז נלקחה הבכורה מעמו ונתנה ליוסף להיות נוטל פי שנים כבכור להיות בניו נחלקים לשני שבטים: **ולא להתיחש לבכורה.** לא שיהיה יוסף מיוחש לבכורה מכל וכל לשיצא ממנו גם המלכות: (מצודת דוד)

מצודת ציון **ובחללו.** מלשון חולין ובזיון: **יצועי.** מצעת המיטה וכן על ערש יצועי (תהלים קל"ב): (מצודת ציון)

רלב"ג **ובחללו יצועי אביו.** ר"ל ששכב את בלהה פלגש אביו נתנה בכורתו ליוסף שהיו לו שני חלקים בירושת הארץ. וכבר בארנו בבאורנו לדברי התורה אי זה תועלת היה זה לבני יוסף והנה היתה ירושת הארץ על פי המספר כי יחשב מפני זה שלא יהיה בזה תועלת ליוסף: **ולא להתיחש לבכורה.** כי לפי היחש יהיה ראובן בכור: (רלב"ג)

[ב] כִּי יְהוּדָה גִּבֹר בְּאַחֵיו וּלְנָגִיד מִמֶּנּוּ וְהַבְּכֹרָה לְיוֹסֵף: (ס)

רפ"י **כי יהודה גבר באחיו.** שנאמר גור אריה יהודה (ראשית מ"ט): **ולנגיד ממנו.** שירא ממנו מלכות ועל סם כך נקרא המלך נגיד שהוא המוליא והמציא והבכורה והמלכות נטלה מראובן ונתנה המלכות ליהודה כדכתיב כי יהודה גבר באחיו אבל חלק הבכורה נתנה ליוסף לפני בניו: **בני ראובן בכור ישראל.** מתחיל עתה כבדראשונה: (רפ"י)

מצודת דוד **כי יהודה גבר באחיו.** בדבר המלוכה גבר יהודה מכל אחיו:

ולנגיד ממנו. ר"ל להעמיד נגיד ומלך על ישראל אמר יעקב שיהא ממנו : **והבכורה.** בדבר נחלת השבטים היא לבדה נתנה ליוסף וכאומר הנה על כי לא נשאר מה מן המעלה לראובן לזה אמרו עד כה והקדים ליהודה מפני כבוד המלוכה : **שמעיה בנו וכו'.** כל מה שחשב היה אחד בן אחד : (מצודת דוד)

[ג] בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֵרוֹן וְכַרְמִי : **[ד]** בְּנֵי יוֹאֵל שְׁמַעְיָה בְּנוֹ גֹג בְּנוֹ שְׁמַעִי בְּנוֹ :

רפ"י בני יואל. דורות דורות קחסיב : (רפ"י)

רלב"ג בני יואל וגו'. הנה יואל היה מראובן לפי הנראה ולא פורש איך : (רלב"ג)

[ה] מִיכָה בְּנוֹ רְאֵיָה בְּנוֹ בַּעַל בְּנוֹ : **[ו]** בְּאֶרְהָ בְּנוֹ אֲשֶׁר הִגְלָה תִלְגַּת פְּלִנְאָסָר מְלֶכֶד אֲשֶׁר הוּא נְשִׂיאָה לְרְאוּבֵנִי :

רפ"י אֶסֶר הַגְּלָה תִלְגַּת פְּלִנְאָסָר. קודם לסנחרב וכן היה סדרן פול (מלכים ב' ט"ו) הי' כשמלך מנחם בן גדי וזימי פקח בן רמליה (סס) בא תגלת פלנאסר מלך אשור וזימי הוסע בן אלה (סס י"ז) בא סלמנאסר מלך אשור (סס ט"ו) וזימי חזקיהו סנחרב ופירסו רבותינו פול וכולם סנחרב : הוא נשיא לראובני. באותו זמן שהגלוהו תלגת פלנאסר : (רפ"י)

מצודת דוד אשר הגלה וכו'. רצה לומר אשר בעת שהגלה תלגת וכו' היה הוא אז נשיא לבני ראובן : (מצודת דוד)

רלב"ג אשר הגלה תלגת פלנאסר וגו'. זה היה הגלות הראשון אשר הגלו בו ראובן וגד וחצי שבט מנשה כמו שבארנו בספר מלכים : (רלב"ג)

[ז] וְאֶחָיו לְמִשְׁפַּחְתּוֹ בְּהִתְיַחַשׁ לְתַלְדוֹתָם הָרֵאשׁ יַעֲיָאֵל וְזַכְרְיָהוּ :

רפ"י בהתיחש לתולדותם הראש יעיאל וזכריהו. פתרון הרי לא יחסתי לך מן ראובן כי אם קלת ועיקר יחוסו במקום יחוסו על דברי הימים למלכי ישראל היה יעיאל וזכריה הראש שעל ידן כלה יחוסן : (רפ"י)

מצודת דוד ואחיו. מיודעיו וחבריו של בארה : **למשפחותיו וכו'.** ר"ל כ"א

למשפחות בהתיחסם לסדר תולדותם היה נראה אשר יעיאל היה הראש
מכולם וזכריה אחריו על כי אבותיהם היו אנשי המעלה יותר מאבות
כולם : (מצודת דוד)

[ח] וַיִּבְלַע בֶּן עֶזְזִי בֶּן שְׁמַע בֶּן יוֹאֵל הוּא יוֹשֵׁב בְּעָרֶיךָ וְעַד נָבו וַיִּבְעַל מְעוֹן :

רש"י ועד נבו ובעל מעון. שכימים קדמונים קודם שצאו לידי ישראל
נקראו נבו ובעל מעון ע"ש תועבותם כי כן היה מנהג עובדי כוכבים
ומזלות עד היום ההוא לקראת תועבותיהם צסם עיירותיהם אצל כשצאו
לידי ישראל הסבו שמותם כדכתיב ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם
(במדבר ל"ב) כלו' ישראל הסבו שמותם ואת שמה לפי שלא נקראה ע"ש
תועבותיה לא הסבו שמה וצמגילה מפרש כי נבו ובעל מעון שם עבודת
כוכבים הם : (רש"י)

מצודת דוד הוא יושב. זרעו ישבו בגבול ערוער : ועד נבו. הוא הרוחב
מצפון לדרום : (מצודת דוד)

[ט] וְלַמְזָרְחַ יָשֵׁב עַד לְבוֹא מִדְּבָרָה לָמֹן הַנֶּהָר פָּרַת פִּי מִקְנֵיהֶם רָבוּ בְּאֶרֶץ
גִּלְעָד :

מצודת דוד ולמזרח יושב. כלפי המזרח ישבו עד המקום שבאים בה למדבר
למן הנהר פרת והלאה אף כי נהר פרת היא גבול א"י למזרח נתרחקו
להלאה כי נתרבו מקניהם מלשבת בארץ הגלעד כי היה צר להם המקום
: (מצודת דוד)

[י] וּבִימֵי שְׁאוּל עָשׂוּ מִלְחָמָה עִם הַהִגְרָאִים וַיִּפְּלוּ בְּיָדָם וַיֵּשְׁבוּ בְּאֶהְלֵיהֶם
עַל כָּל פְּנֵי מְזָרְחַ לְגִלְעָד : (ס)

רש"י עם ההגראים. הם הישמעאלים וע"ש אמם קוראם הגראים בני
הגר היו : וישבו צאהליהם. שכן מנהג ערביים ליסב צאהלים : (רש"י)

מצודת דוד באהליהם. של ההגריאים : על כל פני. על עבר המזרחי
מול הגלעד : (מצודת דוד)

מצודת ציון ההגדאים. המה בני ישמעאל ונקראים ע"ש הגר אמו : (מצודת
ציון)

רלב"ג **ההגראים**. הם בני הגר ר"ל בני ישמעאל : (רלב"ג)

[יא] ובני גד לנגדם ישבו בארץ הבשן עד סלכה :

רס"י ובני גד לנגדם ישבו. אללם כמו ואלכה לנגדך (ראשי' י"ג) : (רס"י)

מצודת ציון **לנגדם**. בשוה להם וכן ואלכה לנגדך (בראשית לג) : (מצודת ציון)

[יב] יואל הראש ושפם המשנה ויעני ושפט בבשן :

מצודת דוד **בבשן**. אלה הארבעה היו ראשים בבשן : (מצודת דוד)

מצודת ציון **המשנה**. שני לו במעלה : (מצודת ציון)

[יג] ואחיהם לבית אבותיהם מיכאל ומשלים ושבע ויורי ויעפון וזיע ועבר שבעה : (ס)

רס"י ואחיהם לבית אבותיהם. במקום יחוסן : מיכאל ומשלים. אלו היו ראשי אבותיהם של אוחו היחס כי כולם התיחסו בימי יוחס מלך יהודה וזימי ירבעם מלך ישראל : (רס"י)

מצודת דוד **ואחיהם**. מיודעיהם ורעיהם שהיו ראשים לבית אבותיהם הם מיכאל וכו' : (מצודת דוד)

[יד] אלה בני אביחל בן חורי בן ירוח בן גלעד בן מיכאל בן ישישי בן יחדו בן בוז : **[טו]** אחי בן עבדיאל בן גוני ראש לבית אבותם :

מצודת דוד **ראש וכו'**. היה ראש לבית אבותם של האנשים אשר עמו : (מצודת דוד)

[טז] וישבו בגלעד בבשן ובבנתיה ובכל מגרשי שרון על תוצאותם :

מצודת דוד **על תוצאותם**. כמו על תוצאותם רצה לומר עד סופי הגבולים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ובבנותיה. הכפרים הסמוכים לה : **מגרשי**. הם הבתים העומדים מחוץ לחומות העיר הנראים כאלו נגרשו מן העיר : (מצודת ציון)

[יז] פֶּלֶם הַתִּיחֶשׁוּ בִימֵי יוֹתָם מֶלֶךְ יְהוּדָה וּבִימֵי יַרְבֵּעַם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל : (פ)

מצודת דוד התיחשו. חקרו לדעת סדר תולדותם בימי יותם כשהיה שופט מעת שנתנגע עוזיה אביו אבל לא מלך בימי ירבעם כ"א לאחר מותו כמ"ש במלכים ב' : (מצודת דוד)

[יח] בְּנֵי רְאוּבֵן וְגַדִּי וְחֲצִי שִׁבְט מְנַשֶּׁה מִן בְּנֵי חֵיל אַנְשֵׁים נִשְׂאִי מִגֵּן וְחָרֵב וְדָרְכֵי קֶשֶׁת וּלְמוֹדֵי מִלְחָמָה אַרְבָּעִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וְשָׁשִׁים יִצְאִי צָבָא :

רס"י בני ראובן וגד וחצי שבט מנשה מן בני חיל וגו'. כלומר כולם נתקבלו ועשו מלחמה עם ההגריאים : (רס"י)

מצודת דוד מן בני חיל. ר"ל מן בני חיל התאספו אנשים וכו' : **יוצאי צבא**. הראוים לצאת בצבא מלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ודורכי. הדרך הוא לדרך ברגל על הקשת למתחו היטב לירות למרחוק : **ולמודי**. ענין ההרגל כמו וילמד לטרוף טרף (יחזקאל יט) : (מצודת ציון)

[יט] וַיַּעֲשׂוּ מִלְחָמָה עִם הַהֲגָרִיאים וַיִּטּוּר וְנָפִישׁ וְנוֹדָב :

רס"י ויטור ונפיש. בניו של ישמעאל הם : (רס"י)

מצודת ציון ויטור וגו'. גם המה מבני ישמעאל : (מצודת ציון)

רלב"ג עם ההגריאים ויטור. ר"ל עם בני הגר יטור ונפיש ונודב ותהיה וא"ו של ויטור נוספת : (רלב"ג)

[כ] וַיַּעֲזְרוּ עֲלֵיהֶם וַיִּנְתְּנוּ בְיָדָם הַהֲגָרִיאים וְכָל שְׁעֵמָהּ פִּי לְאֱלֹהִים זָעֲקוּ בְּמִלְחָמָה וְנִעְתָּר וְנִעְתָּר לָהֶם פִּי בְּטָחוֹ בּוֹ :

רס"י ויעזרו עליהם. כי ה' עזרם : וינתנו בידם ההגריאים וכל שעמהם.

אומות אחרים לעזרם : ונעתור להם. דוגמת ויעתר להם ה' : (כ"ז)

מצודת דוד ויעזרו עליהם. היו נעזרים מה' להתגבר עליהם : **וכל שעמהם.**
וכל אשר היו עמהם בעזרתם : **ונעתור להם.** קבל עתר תפלתם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונעתור. ענין רבוי כמו ועתר ענן הקטורת (שם ח) : (מצודת ציון)

[כא] וישבו מקניהם גמליהם חמשים אָלף וצאן מאתים וחמשים אָלף
וחמורים אֲלָפִים ונֶפֶשׁ אָדָם מֵאָה אָלָף :

מצודת דוד מקניהם. מתחלה כלל וחוזר ומפרש גמליהם וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון וישבו. מל' שביה : (מצודת ציון)

[כב] כִּי חָלְלִים רַבִּים נָפְלוּ כִּי מְהֻלָּהִים הַמְלַחְמָה וַיֵּשְׁבוּ תַחְתֵּיהֶם עַד
הַגְּלָה : **(פ)**

מצודת דוד כי חללים רבים נפלו. כאומר אין לתמוה איך אפשר אשר מ"ד אלף ותש"ס יקחו בשבי מאה אלף כי בעבור שנפלו מן ההגריאים חללים רבים כי נצחון המלחמה היתה מה' ובעזרתו ולזה נפל פחד היהודים עליהם ומסרו עצמן לשבי : **תחתיהם.** במקום ההגריאים : (מצודת דוד)

[כג] וַבְּגֵי חֲצֵי שָׁבֵט מְנַשָּׁה יָשְׁבוּ בְּאֶרֶץ מִבְּשׁוֹן עַד בְּעַל חֶרְמוֹן וַיִּשְׁנֶינָה וְהָרַח
חֶרְמוֹן הַמָּה רְבוּ :

מצודת דוד ישבו בארץ. המה חזרו מן המלחמה וישבו בארצם אולם התפשטו מבשן עד בעל חרמון וכו' כי המה רבו והיה צר להם המקום אשר ישבו בה מבראשונה ולזה התפשטו לשבת במקום אחיהם אשר הלכו מזה למקום ההגריאים : (מצודת דוד)

[כד] וְאֵלֶּה רְאשֵׁי בֵּית אֲבוֹתָם וְעֹפֵר וַיִּשְׁעִי וְאַלְיָאֵל וְעִזְרִיאֵל וַיִּרְמְיָה
וְהוֹדְנָה וַיִּחְדִּיאֵל אֲנָשִׁים גְּבוּרֵי חֵיל אֲנָשִׁי שְׁמוֹת רְאשֵׁים לְבֵית אֲבוֹתָם :

מצודת דוד אנשי שמות. רצה לומר ידועים בשמותם לגודל החשיבות : (מצודת דוד)

מצודת ציון ועפר. הוי"ו יתירה, או כן שמו בוי"ו וכמוהו רבים : (מצודת ציון)

[כה] וַיִּמְעְלוּ בְּאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמֵּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֱלֹהִים מִפְּנֵיהֶם :

רס"י וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמֵּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֱלֹהִים מִפְּנֵיהֶם. פתרון הם זנו אחרי אלהי עמי הארץ ואיזה עם אשר השמידם אלהים מפניהם שאלהיהם לא היה יכול לעזרם ולא שמו על לבם אחרי השמידם מפניהם ולא היה יכול לעזרם ולנו כמו כן לא יעזור : (רס"י)

מצודת דוד אשר השמיד וכו'. כאומר והיה להם להבין אם אלהים המה מדוע לא הצילו את עמם : (מצודת דוד)

[כז] וַיַּעַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶת רוּחַ פּוֹל מֶלֶךְ אֲשׁוּר וְאֶת רוּחַ תַּלְגַּת פְּלִנְסָר מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיִּגְלֶם לְרַאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה וַיְבִיאֵם לַחֲלַח וְחִבּוֹר וְהָרָא וְנָהַר גּוֹזָן עַד הַיּוֹם הַזֶּה : (פ)

מצודת דוד ונהר גוזן. סמוך לנהר גוזן : עד היום הזה. רצה לומר והנה עודם שם כי לא חזרו בבנין בית השני : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויער. מלי התעוררות : רוח פול. רצון פול : (מצודת ציון)

רלב"ג את רוח פול מלך אשור. הוא תלגת פלנאסר שזכר במה שקדם והוא שנחריב ועוד היו לו שמות אחרים : והוא ונהר גוזן. הנה השאר מעשרת השבטים גלו גם כן לאלו המקומות אלא שתמורת הכא היו שם ערי מדי :

[כח] בְּנֵי לִוִי גִרְשׁוֹן קָהָת וּמֵרָרִי : **[כט]** וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם יֶזְקָר וְחִבְרוֹן וְעִזִּיאֵל :

מצודת דוד ובני קהת. מפני כבוד משה ואהרן הקדימו לגרשון : (מצודת דוד)

[כט] וּבְנֵי עֲמָרָם אֶהֱרֹן וּמְנַשֶּׁה וּמֵרָרִים (ס) וּבְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר : **[ל]** אֶלְעָזָר הוֹלִיד אֶת פִּינְחָס פִּינְחָס הוֹלִיד אֶת אֶבְיָשׁוּעַ : **[לא]** וְאַבְיָשׁוּעַ הוֹלִיד אֶת בְּקִי וּבְקִי הוֹלִיד אֶת עֲזִי : **[לב]** וְעֲזִי הוֹלִיד אֶת זָרְחָה וְזָרְחָה הוֹלִיד אֶת מְרִיּוֹת : **[לג]** מְרִיּוֹת הוֹלִיד אֶת אֶמְרָה וְאֶמְרָה

הוליד את אחיטוב: [לד](#) ואחיתוב הוליד את צדוק וצדוק הוליד את אחימעץ:

מצודת דוד את צדוק. והוא הכ"ג הראשון ששמש בבה"מ והלכה הכהונה מאב לבן שנים עשר דורות : (מצודת דוד)

[לה](#) ואחיעמעץ הוליד את עזריה ועזריה הוליד את יוחנן:

מצודת דוד את עזריה. יתכן שהוא אמריה שנוצר בדברי הימים ב' י"ט ועיין בסוף מלכים בחשבון הדורות : את יוחנן. יתכן שהוא יהודע הנזכר במלכים ב' ובדברי הימים ב' : (מצודת דוד)

[לו](#) ויוחנן הוליד את עזריה הוא אשר כהן בפית אשר בנה שלמה בירושלם:

קכ"י הוא אשר כהן צבית אשר בנה שלמה. יש מפרשים עזריה הוא היה עזריה הראשון ומעזריה עד שריה שהיה בחורבן הבית ח' כהנים ומכאן הוגהו ציומא צפ' א' וצויקרא רצה וצספרי פ' פנחס שמנה כהנים שמסו צבית הראשון ויש אומרים שמנה עשר ולא זה וזה יש בהם רוח חיים כי לדוק הוא היה הראשון שכהן צימי שלמה ועוד איזה אמריה היה צימי יהושפט דכתיב והנה אמריהו כהן הראש (ד"ה צ' י"ט) והוא (אמריה) בן עזריהו שהיה צימי עוזיהו צימי חזקיהו שהיה אחרי יהושפט וא"ת עזריהו אצי שריה היה והיכן חלקיהו הכהן הגדול שהיה צימי יאשיהו אלא מלדוק יש לחשוב שנים עשר כהנים היו מלדוק עד שריה וכן מצינו צויקרא רצא מדוייק ומ"ס בעזריה הוא אשר כהן צבית מפורש צסיפרי ירוש' כך וכי הוא לבדו כהן צימי שלמה (כהן) והלא גם שאר כהנים כמו כן כהנו אלא לפי שמסר נפשו על קדושת הבית שלא הניח את עוזיהו להקטיר לכך נאמר הוא אשר כהן צבית אשר בנה שלמה והוא עזריה שהיה צימי עוזיהו (לקמן צ' כו) וצימי חזקיהו ועזריהו בן אחיעמעץ הוא אמריהו שכהן צימי יהושפט כמו שנקרא עוזיה עזריה דכתיב (צמלכים צ' טו) צסנת עשרים וז' שנים לירבעם וגו' מלך עזריה ונקרא עזריה בן אחיעמעץ זכריהו דכתיב ויהי לדרוש אלהים (לקמן צ' כו) צימי זכריהו המצין ביראת אלהים וגו' : (קכ"י)

מצודת דוד הוא אשר כהן וגו'. ארז"ל וכי הוא לבד כהן אלא שמסר נפשו על עבודת הבית שמיחה בעוזיה המלך כאשר בא להקטיר קטורת כמו שכתוב בדברי הימים ב' : (מצודת דוד)

רלב"ג עזריה הוא אשר כהן בבית וגו'. הנה זה תמה כי בתחלת מלכות שלמה היה צדוק כהן כמו שנוזכר בספר מלכים ואיך יהיה בן בנו כהן בכמו זה הזמן המעט שאינו כי אם עשר שנים. אלא שעזריה בן צדוק מצאנו שהי' מהשרים אשר לשלמה וידמה שהוא היה כהן גדול אחר צדוק ושמש בכהונה גדולה אחר הבנות הבית אם מפני אהבת המלך אותו או שהיה יותר ראוי. והנה אלו שזכר אחר זה באמרו ויולד עזריה את אמריה וגו' היו ריבם כהנים גדולי' והנה עשרה דורות מהם קפלו כל זמן בית ראשון :

[לז] ויולד עזריה את אמריה ואמריה הוליד את אחיטוב :

מצודת דוד את אמריה. יתכן שהוא אוריה הנזכר במלכים ב' ט"ז : את אחיטוב. יתכן שהוא עזריה הנזכר בדברי הימים ב' ל"א : (מצודת דוד)

[לח] ואחייטוב הוליד את צדוק וצדוק הוליד את שלום : **[לט]** ושלום הוליד את חלקיה וחלקיה הוליד את עזריה : **[מ]** ועזריה הוליד את שריה ושריה הוליד את הוצדק :

מצודת דוד את שריה. הוא כ"ג האחרון והומת ביד נ"נ בזמן גלות צדקיה כמ"ש סוף מלכים ב' ובסוף ירמיה : את יהוצדק. והוא לא שמש בכהונה גדולה ובנו יהושע שמש בתחילת בית השני : (מצודת דוד)

[מא] ויהוצדק הלך בהגלות יהוה את יהודה וירושלם ביד נבכדנאצר : (פ)

רש"י ויהוצדק הולך בהגלות ה' את יהודה וירושלים. ומ"ש בספר (חגי א') יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול לא יהוצדק שמש מעולם בכהונה גדולה דהא הוגלה לבבל בימי יכניה כדכתיב ויהוצדק הלך בהגלות וגו' אלא יהושע בנו היה כהן גדול כשעלו מבבל בבית שני ומה שלא היה עזרא בן שריה הסופר כהן גדול ובן אחיו יהושע בן יהוצדק כיהן זהו הטעם לפי כי יהושע עלה עם זרובבל כמה ימים ושנים קודם שעלה עזרא : (רש"י)

מצודת דוד הלך. בגולה לבבל : (מצודת דוד)

דברי הימים א פרק-ו

[\[א\]](#) בְּנֵי לֵוִי גִרְשָׁם קָהָת וּמֵרָרִי :

מצודת דוד בני לוי. בעבור לייחס הנשארים חזר להזכיר כולם : (מצודת דוד)

[\[ב\]](#) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי גִרְשֹׁם לְבָנֵי וְשִׁמְעִי :

מצודת ציון לבני. הוא לעדן הנזכר לקמן (כג ז) בחלוק המשמרות : (מצודת ציון)

[\[ג\]](#) וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וַיִּצְהָר וְחֶבְרֹן וְעִזִּיאֵל : [\[ד\]](#) בְּנֵי מֵרָרִי מַחְלִי וּמִשִּׁי וְאֵלֶּה מְשֻׁפְּחוֹת הַלְוִי לְאֲבוֹתֵיהֶם :

מצודת דוד לאבותיהם. אשר מתייחסים אל אבותיהם מהבן אל האב : (מצודת דוד)

[\[ה\]](#) לְגִרְשֹׁם לְבָנֵי בְּנוֹ יַחַת בְּנוֹ זָפָה בְּנוֹ :

מצודת דוד לגרשום. אלה התולדות אשר לגרשום : (מצודת דוד)

מצודת ציון יחת. הוא יחיאל הנזכר למטה : (מצודת ציון)

[\[ו\]](#) יוֹאָח בְּנוֹ עֲדֹ בְּנוֹ זָרַח בְּנוֹ יֶאֱתָרִי בְּנוֹ : [\[ז\]](#) בְּנֵי קָהָת עֲמִינַדָּב בְּנוֹ קָרַח בְּנוֹ אֲסִיר :

מצודת ציון עמינדב. הוא יצהר הנזכר : (מצודת ציון)

רלב"ג עמינדב בנו קרח בנו. הנה עמינדב הוא יצהר אסיר : (רלב"ג)

[\[ח\]](#) אֶלְקָנָה בְּנוֹ וְאַבְיָסָף בְּנוֹ וְאַסִּיר בְּנוֹ :

מצודת דוד **אלקנה בנו.** לא שהיה בנו של אסיר וכמו שחושב כולם אחד בן אחד אלא אלקנה גם הוא היה בנו של קרח וגם אביאסף כמ"ש ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף (שמות ו) : **ואסיר בנו.** זה אסיר השני היה בנו של אביאסף (מצודת דוד)

רלב"ג **אלקנה בנו וגו'.** הנה ידוע כי אלו השלשה היו כלם בני קרח ר"ל אסיר אלקנה ואביאסף. ואחר זה זכר כי אסיר היה בן אביאסף ותחת היה בן אסיר ואוריאל היה בן תחת. ונקרא אמר זה צפניה. ועזיה היה בן אוריאל. ונקרא אחר זה עזריה. ושאל היה בן עזיה ונקרא אחר זה יואל. וקצר מלהזכיר שאלקנה היה בן שאול וזכר שבני אלקנה היו עמשי ואחימות וקצר מלהזכיר שעמשי הוא אבי אלקנה אך זכר שבני אלקנה הם צופי הנקרא גם כן צוף ותחת היה בן צופי ונקרא גם כן תוח (למטה י"ט) או תוחו (ש"א א' א'). ואליאב היה בן תחת ונקרא גם בן אליאל או אליהוא וירוחם היה בן אליאב. ואלקנה היה בן ירוחם ושמואל הנביא היה בן אלקנה ושני ואביה. ויקמה שאלו השלשה היה כלם בני חנה באמרו כי פקד ה' את חנה ותלד שלשה בנים ושתי בנות (ש"א ב' כ"א) ואולם בני פנינה מתו כלם כמו שאמרה חנה עד עקרה ילדה שבעה וגו' : (רלב"ג)

[ט] תחת בְּנו אוריאל בְּנו עֲזִיָּה בְּנו וְשָׁאוֹל בְּנו : **[י]** וּבְנֵי אֶלְקָנָה עֲמָשִׁי וְאַחִימוֹת :

מצודת דוד **ובני אלקנה.** הוא היה בן שאול : **ואחימות.** היה בנו של עמשי (מצודת דוד)

[יא] אֶלְקָנָה (בנו) בְּנֵי אֶלְקָנָה צוֹפֵי בְּנו וְנַחַת בְּנו :

מצודת דוד **אלקנה.** היה בנו של אחימות : **בני אלקנה.** ר"ל ואלה בני אלקנה צופי היה בנו וכו' וחושב אחד בן אחד : (מצודת דוד)

[יב] אֶלְיָאָב בְּנו יְרוּחָם בְּנו אֶלְקָנָה בְּנו : **[יג]** וּבְנֵי שְׁמוּאֵל הַכֹּהֵן וְשְׁנֵי וְאַבְיָה :

רש"י ובני שמואל הזכור ושני ואביה. ושני זה יואל פתרון והשני אביה כלומר שני לראשון הוא היה אביה ושני לאביה הוא היה יואל שלא נכתב ודוגמתם כי אם הסוס אסור וחמור אסור (מלכים ב' ו') כמו והחמור וכן הפך שני לגדעון וכן הראשון (סופטים ו') : (רש"י)

מצודת דוד **ובני שמואל**. הוא שמואל הנביא בן אלקנה : **ושני**. הוא יואל
האמור בש"א ובשתי השמות היה נקרא : (מצודת דוד)

[יד] בְּנֵי מְרָרִי מִחֲלֵי לְבָנֵי בְּנוֹ שְׁמַעִי בְּנוֹ עֶזְרָה בְּנוֹ : **[טו]** שְׁמַעְיָא בְּנוֹ חַגִּיָּה בְּנוֹ
עֶשְׂיָה בְּנוֹ : **(פ)** **[טז]** וְאַלֶּהָ אֲשֶׁר הֶעֱמִיד דָּוִד עַל יְדֵי שִׁיר בֵּית יְהוָה מִמְּנוֹחַ
הָאָרוֹן :

רפ"י ואלה אשר העמיד דוד וגו'. כשהסיבובו מצית עובד אדום כדכתיב
(לקמן ט"ז) ויעזב גם לפני ארון ברית ה' לאסוף ולאחיו לשרת לפני הארון
וגו' וכתוב ועובד אדום (סס) בן ידותון וחיסה לשערים וגו' (סס). לפני
מסכן ה'. בצמה אשר בגבעון, ושלמה העמידן בבית המקדש בירושלים :
(רפ"י)

מצודת דוד **ואלה**. הם הנאמרים למטה : **על ידי שיר**. ר"ל לשורר בבית ה'
: **ממנוח הארון**. מיום שבת הארון בירושלים כי לא אזו משם כאשר
מקודם שהיה מתהלך ממקום למקום : (מצודת דוד)

רלב"ג **ממנוח הארון**. ר"ל כי כאשר יהיה שם בית ה' שיהיה נח בו הארון
כמשפט יהיו שם משוררים וקודם זה התקין דוד שיהיו משרתים בשיר
לפני מסכן אהל מועד שהיה בגבעון. או יהיה הרצון בזה שזה הענין תקן
דוד מעת שהניח הארון באהל אשר הכין לו וזה היה בעת אשר הוציא
אותו מבית עובד אדום כמו שיזכר אחר זה והפירוש האחרון הוא היותר
נכון. והנה המשורר שהיה מבני קהת היה באמצע כי עבודת בני קהת
היתה היותר נכבדת ולימינו היה אשר מבני גרשון שהיתה עבודתו יותר
נכבדת מעבודת בני מררי ולשמאלו היה אשר מבני מררי. ולמדנו מזה כי
הגדול ראוי שיהיה באמצע ולימינו מי שהוא אחריו בגדולה ולשמאלו
השלישי לו בגדולה : (רלב"ג)

[יז] וַיְהִיו מְשֻׁרְתֵי לְפָנָי מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד בְּשִׁיר עַד בְּנוֹת שְׁלֹמֹה אֶת בֵּית
יְהוָה בִּירוּשָׁלַם וַיַּעֲמֵדוּ כְּמִשְׁפָּטָם עַל עֲבוֹדָתָם :

רפ"י ויעמדו כמשפטם על עבודתם. כמשפט אשר העמידן דוד : (רפ"י)

מצודת דוד **משכן אוהל מועד**. זה האוהל אשר נטה לו דוד כמ"ש בשמואל
ב' : **ויעמדו כמשפטם**. כאשר יבנה הבית יעמדו שם כמשפט שתקן להם
דוד על עבודתם המוטל עליהם וזהו עבודת השיר : (מצודת דוד)

[יח] וְאֵלֶּה הָעוֹמְדִים וּבְנֵיהֶם מִבְּנֵי הַקְּהָלִי הַיְמָן הַמְּשׁוֹרֵר בֶּן יוֹאֵל בֶּן שְׁמוּאֵל :

מצודת דוד ואלה העומדים. אלה הם הראשים העומדים לשורר ובניהם עמהם : הימן המשורר. הוא היה הראש : בן יואל. הוא ושני הנזכר למעלה וכן ביתר השמות משתנה ממה שזכר למעלה וזהו על כי היו נקראים בשתי השמות וזהו כלל גדול : (מצודת דוד)

[יט] בֶּן אֶלְקָנָה בֶּן יִרְחָם בֶּן אֶלְיָאֵל בֶּן תּוֹחַ : **[כ]** בֶּן (צִיף) צוּף בֶּן אֶלְקָנָה בֶּן מַחֲת בֶּן עֲמָשִׁי : **[כא]** בֶּן אֶלְקָנָה בֶּן יוֹאֵל בֶּן עֲזַרְיָה בֶּן צְפַנְיָה : **[כב]** בֶּן תַּחַת בֶּן אֲסִיר בֶּן אֶבְיָסוּף בֶּן קַרְחַח : **[כג]** בֶּן יֶצְהָר בֶּן קָהָת בֶּן לֵוִי בֶּן יִשְׂרָאֵל : **(ס)** **[כד]** וְאֶחָיו אֶסָף הָעֹמֵד עַל יְמִינוֹ אֶסָף בֶּן בְּרַכְיָהוּ בֶּן שְׁמֹעָא :

כז"י ואחיו אסף העומד על ימינו. של הימן ובניו : (כז"י)

מצודת דוד ואחיו. ר"ל חברו : אסף וכו'. גם הוא היה לראש : אסף בן ברכיהו. ר"ל אסף זה היה בן ברכיהו וכו' : (מצודת דוד)

[כה] בֶּן מִיכָאֵל בֶּן בְּעֵשִׂיָה בֶּן מַלְכָּיָה : **[כו]** בֶּן אֶתְנִי בֶּן זָרַח בֶּן עֲדִיָה : **[כז]** בֶּן אֵיתָן בֶּן אֵיתָן בֶּן זָמָה בֶּן שְׁמֹעִי :

מצודת דוד בן שמעי. לקצר לא זכר למעלה שמעי וכאן לא הזכיר לבני בן גרשון : (מצודת דוד)

[כח] בֶּן יַחַת בֶּן גִּרְשָׁם בֶּן לֵוִי : **(ס)** **[כט]** וּבְנֵי מֶרְרִי אַחֵיהֶם עַל הַשְּׂמֹאוֹל אֵיתָן בֶּן קִישִׁי בֶּן עֲבָדִי בֶּן מַלּוּךְ :

כז"י ובני מררי אחיהם על השמאול. (אחיהם) דוגמת שאמר בלשון אשכנזי גברודי"ר, על השמאל של הימן ובניו שהימן ובניו באמצע. (לג) ואחיהם הלויים נתונים לכל עבודת משכן בית האלהים. לשוערים ולהפסיט כדכתיב לקמן (ד"ה ל"ה) והלויים מפסיטין : (כז"י)

מצודת דוד על השמאול. של הימן המשורר : איתן וכו'. גם הוא היה לראש : (מצודת דוד)

[ל] בֶּן חֲשִׁבְיָה בֶּן אֲמִצְיָה בֶּן חִלְקִיָה : **[לא]** בֶּן אֲמִצִּי בֶּן בְּנֵי בֶּן שְׁמֶר : **[לב]** בֶּן

מחלי בן מושי בן מררי בן לוי: (ס) לג ואחיהם הלויים נתונים לכל
עבודת מושפן בית האלהים:

מצודת דוד ואחיהם הלויים. ושאר הלויים היו נתונים לשאר עבודת המשכן
להיות שוערים וממונים על צרכי המשכן: (מצודת דוד)

רלב"ג ואחיהם הלויים וגו'. ר"ל לשיר ולשמור משמרת. והם השוערים:
(רלב"ג)

לד ואהרן ובניו מקטירים על מזבח העולה ועל מזבח הקטרת לכל
מלאכת קדש הקדשים ולכפר על ישראל ככל אשר צוה משה עבד
האלהים: (פ)

מצודת דוד מקטירים. הם היו מקטירים וכו' והיו ממונים לכל מלאכת
קדש הקדשים כי הלויים אסורים לבוא בה: (מצודת דוד)

רלב"ג מקטירים על מזבח העולה. כגון עולות ומנחות וחסאות ואשמות
שהם קדש הקדשים: ולכפר על בני ישראל. ר"ל שהעולות והמנחות הם
קדש הקדשים והחסאות והאשמות הם קדש הקדשים ובאים לכפר על
בני ישראל והנה כל הקרבנות באים לכפר כמו שבארנו בפרשת ויקרא:
(רלב"ג)

לה ואלה בני אהרן אלקעזר בנו פינחס בנו אבישוע בנו:

רס"י ואלה בני אהרן. המקטירים על מזבח העולה ועל מזבח הקטורת:
(רס"י)

מצודת דוד ואלה בני אהרן. אשר היו ממונים על מלאכת קדש הקדשים
וחשב עד אחימעץ שהיה כ"ג בימי רחבעם: (מצודת דוד)

לז בקי בנו עזי בנו זרחיה בנו: לז מריות בנו אמרקה בנו אחיטוב בנו:
לח צדוק בנו אחימעץ בנו: (ס)

רס"י לדוק בנו אחימעץ בנו. לא חשב כי אם אותם שהיו עד שלמה:
(רס"י)

רלב"ג צדוק בנו אחימעץ בנו. הנה לא זכר רק עד זמן דוד. מערי אהרן
השמיט בזה המקום יוטה וגבעון (יהושע כ"א ט"ז וי"ז) כי סמך על הכלל

[לט] וְאֵלֶּה מוֹשְׁבוֹתֵם לְטִירוֹתֵם בְּגְבוּלֵם לְבְנֵי אֶהְרֹן לְמִשְׁפַּחַת הַקְּהֹתִי כִּי לָהֶם הַגּוֹרֵל:

רס"י ואלה מושבותם לטירותם בגבולם וגו'. עד כי להם היה הגורל ללוים ולכהנים מנחלתם כל ישראל הפילו גורלות על ארץ ישראל כמה מארץ ישראל יצא להם ולכהנים וללוים ויצא ליהודה הגורל מתחלה וזהו כי להם היה הגורל צראשונה לתת להם אותן עיירות שכתוב כאן: (רס"י)

מצודת דוד ואלה מושבותם. אלה המקומות אשר ישבו בהן הכהני והלווי : **לטירותם בגבולם**. מקום מוכן לטירותם בגבול הניתן להם : **לבני אהרן למשפחת הקהתי**. ר"ל ראשון למשפח' הקהתי נתנו לבני אהרן כי להם היה הגורל לקחת ראשונה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לטירותם**. ענין ארמון כמו תהי טירתם נשמה (תהלים סט) : (מצודת ציון)

[מ] וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ יְהוּדָה וְאֶת מְגֵרָשִׁיָּה סְבִיבֹתֶיהָ : **[מא]** וְאֶת שָׂדֵה הָעִיר וְאֶת חֲצָרֶיהָ נָתַנוּ לְכָלֵב בֶּן יְפִנֵּה : **[ס]**

רס"י נתנו לכלב. כי משה נתן לו : (רס"י)

מצודת דוד נתנו לכלב. כאשר צוה משה ע"פ ה' : (מצודת דוד)

[מב] וְלְבְנֵי אֶהְרֹן נָתַנוּ אֶת עָרֵי הַמִּקְלָט אֶת חֲבֵרוֹן וְאֶת לְבֹנָה וְאֶת מְגֵרָשִׁיָּה וְאֶת יֵתֵר וְאֶת אֲשֶׁת־מֶלֶךְ וְאֶת מְגֵרָשִׁיָּה :

מצודת דוד ולבני אהרן. על שהפסיק במה שנתנו לכלב חזר לומר ולבני אהרן : **ערי המקלט**. כי כל הערים הניתן להכהני ולהלוים היו קולטין את הרוצח וכן ארז"ל : **את חברון**. על שהזכיר השאר הזכיר שוב את חברון : **וממטה בנימין**. ואלו הנזכרים למעלה היו מבני יהודה ומבני שמעון : **שלש עשרה**. אינם מנויין כאן כ"א י"א והשנים כלולים בהמגרשים וביהושע הזכיר כולם בשמם וקצתם בשינויי השמות ובשתיהן נקראו. במשפחותיהם. הנחלקים בין משפחות הכהנים וכל משפחה ישבה לבדה ולא מעורבבים : (מצודת דוד)

מצודת ציון המקלט. נקרא כן ע"ש שקולטת את הרוצחים מה שאין עיר אחרת מניחה לרוצחים לשבת עמם : (מצודת ציון)

[מג] וְאֵת חִילֹז וְאֵת מִגְרָשִׁיהָ אֵת דְּבִיר וְאֵת מִגְרָשִׁיהָ : **[מד]** וְאֵת עֶשֶׂן וְאֵת מִגְרָשִׁיהָ וְאֵת בֵּית שָׁמֶשׁ וְאֵת מִגְרָשִׁיהָ : **(ס)**

רלב"ג ואת עשן. הוא הנקרא עין בסי יהושע (כ"א) : (רלב"ג)

[מה] וּמִמָּטָה בְּנִימֹן אֵת גִּבֵּעַ וְאֵת מִגְרָשִׁיהָ וְאֵת עֶלְמַת וְאֵת מִגְרָשִׁיהָ וְאֵת עֲנָתוֹת וְאֵת מִגְרָשִׁיהָ כָּל עָרֵיהֶם שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה עִיר בְּמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם : **(ס)**

רס"י וממטה בנימין את גבע. כי הגורל נפל לבנימין לתת אלו העיירות : (רס"י)

רלב"ג עלמת. הוא הנקרא עלמון כסי יהושע (שם יח) : (רלב"ג)

[מו] וְלִבְנֵי קָהָת הַנּוֹתְרִים מִמִּשְׁפַּחַת הַמִּטָּה מִמַּחְצִית מִטָּה חָצִי מְנַשֶּׁה בְּגוֹרָל עָרִים עֶשֶׂר : **(פ)**

רס"י ולבני קהת הנותרים. כי הכהנים ילאו מקהת וכזר אמרו מה שנתנו לכהנים בני קהת : ולבני קהת הנותרים ממשפחת המטה. של לוי : ממחצית מטה חצי מנסה בגורל ערים עשר. ולחצי שבט המנסה נפל הגורל ליתן לבני קהת הלויים ערים עשר : (רס"י)

מצודת דוד הנותרים וכו'. כי הכהנים גם המה ממשפחת מטה קהת והם כבר לקחו : ממחצית. להם נתנו מנחלת חצי מטה מנשה : בגורל. הטילו גורל מה הם הערים אשר יתנו : ערים עשר. עם ערי אפרים ודן הנזכרים למטה : (מצודת דוד)

רלב"ג ולבני קהת הנותרים ממשפחת המטה. אמר הנותרים לפי שבני אהרן הם ממשפחתם : ממחצית מטה חצי מנשה. הנה קצר בזה ולא זכר שבט אפרים ודן כי משני אלו השבטים וחצי שבט המנשה היו להם אלו העריי כמו שזכר בסי יהושע (כ"א כ' עד כ"ו) : (רלב"ג)

[מז] וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹם לְמִשְׁפַּחוֹתָם מִמִּטָּה יִשָּׁשְׁכָר וּמִמִּטָּה אֲשֶׁר וּמִמִּטָּה נַפְתָּלִי וּמִמִּטָּה מְנַשֶּׁה בְּבֶשֶׁן עָרִים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה : **(ס)**

מצודת דוד למשפחותם. נחלקה למשפחותם כי גם המה ישבו כל משפחה לבדה : בבשן. אשר ישבו בבשן שעמדה בעבר הירדן כי חצי שבט מנשה שנתנו לבני קהת המה ישבו בא"י עצמה : (מצודת דוד)

רלבי"ג ולבני גרשום למשפחותם. אמר למשפחותם כי כל משפחות גרשום נכללו בזה מה שלא היה כן במשפחות בני קהת. ולזה גם כן אמר לבני מררי למשפחותם : (רלבי"ג)

[מח] לבני מררי למשפחותם מַמְטָה רְאוּבֵן וּמְמָטָה גָד וּמְמָטָה זְבוּלֹן בְּגוֹרְל עָרִים שְׁתֵּים עָשָׂרָה : (ס) **[מט]** וַיִּתְּנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלוּיִם אֶת הָעָרִים וְאֶת מְגֻרְשֵׁיהֶם :

מצודת דוד ויתנו. לפ שעתה בא לפרש שמות הערים לזה אמר שוב ויתנו וכו' : (מצודת דוד)

רלבי"ג את הערים ואת מגרשיהם. ר"ל הערים השלש עשרה שנתנו לבני אהרן ממטה בני יהודה וממטה בני שמעון וממטה בני בנימין והם הערים שנזכרו במה שקדם : (רלבי"ג)

[נ] ויתנו בגורל ממטה בני יהודה וממטה בני שמעון וממטה בני בנימין את הערים האלה אשר יקראו אתהם בשמות : (ס)

רפ"י ויתנו בגורל ממטה בני יהודה וממטה בני שמעון. אעפ"י שלא הזכיר שמעון בנתינתן הוא נתן חלקו מה שנתן לו יהודה וגם יהודה אינו נזכר למעלה בעיקר הנתינה וכל מה שמזכיר למעלה מויתנו להם את חזרון עד וממטה בנימין הכל נתנו בני יהודה ובני שמעון ולפי שלא הזכירו למעלה מזכירו עתה כאן. אשר יקראו אתהם בשמות. כלומר אשר קראנו אותם בשמות למעלה לפי שהיה בנימין חזר עמהם לבני אהרן מזכירו אעפ"י שהזכירו כזכר : (רפ"י)

מצודת דוד ויתנו בגורל וכו'. לפי שלמעלה לא הזכיר את שמעון ועתה בא להזכירו לזה זכר שוב את כולם : אשר יקראו. רצה לומר אשר קראו ופרשו למעלה את שמות הערים : (מצודת דוד)

[נא] וממשפחות בני קהת ויהי ערי גבולם ממטה אפרים :

רפ"י וממשפחות בני קהת ויהי ערי וגו'. אע"פ שנתנו להם חלי שצטו מנקה נתנו להם גם אפרים ע"פ הגורל : (רפ"י)

מצודת דוד וממשפחות בני קהת היו ערי גבולה וכו' ומונה כאן גם ערי בני דן עם שלא זכר את דן ולמעלה אמר ערים עשר ומפורשים הם ביהושע והשתים החסרים כאן כלם בהמגרשים : (מצודת דוד)

רלב"ג וממשפחות בני קהת. ר"ל הנשארות מהם. ויהי ערי גבולם ממטה אפרים. הנה השמיט לזכור מטה דן. כי ממטה דן היו להם ערים גם כן כמו שנזכר בסי' יהושע (עיין למעלה פסוק מ"ו). והשמיט מהערים אלתקא וגבעון כי סמך על הכלל והנה מה שקרא יקמעם הוא קבצים בסי' יהושע (כ"א כ"ב) ומה שקרא ענר הוא תענד (שם כ"ה) ומה שקרא בלעם הוא גת רמון (שם) : (רלב"ג)

[נב] ויתנו להם את ערי המקלט את שכם ואת מגרשיה בְּהַר אֶפְרַיִם וְאֵת גִּזְרֹן וְאֵת מִגְרָשֶׁיהָ : **[נג]** וְאֵת יְקַמְעֵם וְאֵת מִגְרָשֶׁיהָ וְאֵת בֵּית חוֹרוֹן וְאֵת מִגְרָשֶׁיהָ : **[נד]** וְאֵת אֵילֹן וְאֵת מִגְרָשֶׁיהָ וְאֵת רְמוֹן וְאֵת מִגְרָשֶׁיהָ : **[נה]** וּמִמְחֻצֵי מֵטֵה מְנַשֶּׁה אֵת עֵנֶר וְאֵת מִגְרָשֶׁיהָ וְאֵת בַּלְעָם וְאֵת מִגְרָשֶׁיהָ לְמִשְׁפַּחַת לְבִנְיָמִן קֵהֶת הַנּוֹתְרִים : **(פ)**

רפ"י וממחלית מטה מנשה. עד חלי מנקה שבעבר הירדן שצארץ ישראל : למשפחת לבני קהת הנותרים. הם הלויים ופתרון הכל נתנו אפרים ומנקה לאותו הנותר שאמר למעלה ולבני קהת הנותרים ממשפחות המטה : (רפ"י)

מצודת דוד למשפחת. לכל משפחה לבדה : הנותרים. כי הכהנים שהיו מבני קהת כבר לקחו : (מצודת דוד)

[נו] לְבִנְיָמִן גִּרְשׁוֹם מִמִּשְׁפַּחַת חֲצִי מֵטֵה מְנַשֶּׁה אֵת גּוֹלָן בְּבִשׁוֹן וְאֵת מִגְרָשֶׁיהָ וְאֵת עֶשְׂתָּרוֹת : **[נז]** וְאֵת מִגְרָשֶׁיהָ :

רפ"י לבני גרשום ממשפחת חלי מטה מנשה. אע"פ שנתנו לבני קהת ע"פ הגורל נפל גם להם הגורל לתת כמו כן לגרשום : (רפ"י)

רלב"ג לבני גרשום וגו'. הנה זכרם כלם אך שנה קצת השמות. עשתרות הוא בעשתרה בסי' יהושע (שם כ"ז) : (רלב"ג)

[\[נז\]](#) וממטה יששכר את קדש ואת מגרשיה את דברת ואת מגרשיה :

רלבי"ג קדש. הוא קשיון בסי יהושע (שם כ"ח) : (רלבי"ג)

[\[נח\]](#) ואת ראמות ואת מגרשיה ואת עגם ואת מגרשיה : (ס)

רלבי"ג ראמות. הוא ירמות (שם כט) : עגם. הוא עין גנים (שם) : (רלבי"ג)

[\[נט\]](#) וממטה אשר את משל ואת מגרשיה ואת עבדון ואת מגרשיה :

רלבי"ג משל. הוא משאל (שם צ') : (רלבי"ג)

[\[ס\]](#) ואת חוקק ואת מגרשיה ואת רחב ואת מגרשיה : (ס)

רלבי"ג חוקק. הוא חלקת (שם ל"א) : (רלבי"ג)

[\[סא\]](#) וממטה נפתלי את קדש בגליל ואת מגרשיה ואת חמון ואת מגרשיה ואת קריתים : (ס)

רלבי"ג חמון. הוא חמת דאר (שם ל"ב) : קריתים. הוא קרתן (שם) : (רלבי"ג)

[\[סב\]](#) לבני מררי הנותרים ממטה זבולן את רמונו ואת מגרשיה את תבור ואת מגרשיה :

רס"י לבני מררי הנותרים ממטה זבולן. כלומר שלא הגיע להם אותם שתיים עשרה עיירות שנתנו להם לאוזן וגד זבולן וזהו הנותרים ממטה זבולן מחלק זבולן נתנו לבני מררי הנותרים : (רס"י)

מצודת דוד הנותרים. מבני לוי כי גרשון וקהת כבר לקחו : (מצודת דוד)

רלבי"ג לבני מררי וגו'. השמיט שני ערים והם יקנעם וקרתה ושנה קצת שמות הערים שזכר והנה רמונו הוא דמנה (שם צ"ה) ותבור הוא נהלל בסי יהושע : (רלבי"ג)

[סג] וּמַעֲבֹר לְיַרְדֵּן יֵרְחוּ לְמִזְרַח הַיַּרְדֵּן מִמִּטָּה רְאוּבוּן אֶת בְּצָר בְּמַדְבַּר וְאֶת מְגֵרָשִׁיָּה וְאֶת יְהֻצָּה וְאֶת מְגֵרָשִׁיָּה :

מצודת דוד לירדן ירחו. לירדן הסמוך לירחו וגם כאן חסרים ערים שתיים וכוללים בהמגרשים : (מצודת דוד)

[סד] וְאֶת קְדָמוֹת וְאֶת מְגֵרָשִׁיָּה וְאֶת מִיפְעַת וְאֶת מְגֵרָשִׁיָּה : **[סה]** וּמִמִּטָּה גַּד אֶת רָאמוֹת בְּגִלְעָד וְאֶת מְגֵרָשִׁיָּה וְאֶת מַחְנִים וְאֶת מְגֵרָשִׁיָּה : **[סו]** וְאֶת חֶשְׁבוֹן וְאֶת מְגֵרָשִׁיָּה וְאֶת יַעֲזִיר וְאֶת מְגֵרָשִׁיָּה : **(ס)**

דברי הימים א פרק-ז

[א] וּלְבָנֵי יִשָּׁשְׁכָר תּוֹלַע וּפּוֹאָה (ישיב) יָשׁוּב וְשִׁמְרוֹן אַרְבָּעָה : **(ס)**

רס"י ולבני יששכר תולע ופואה. יסוב ושמרון. בחומש כתיב (בראשית מ"ז) ויוב. יוב היה שמו ולפי שנתייטבו ללמוד תור' דכתי' (לקמן י"ב) מבני יששכר יודעי בינה לעתים לכך זכה ונקרא יסוב : (רס"י)

מצודת דוד ולבני יששכר. ר"ל זהו היחוס של בני יששכר : (מצודת דוד)

מצודת ציון . **ציון** : (מצודת ציון)

[ב] וּבְנֵי תּוֹלַע עֲזִי וּרְפָיָה וַיְרִיאֵל וַיְחַמִּי וַיְבָשָׁם וַשְׁמוּאֵל רָאשִׁים לְבֵית אֲבוֹתָם לְתוֹלַע גְּבוּרֵי חַיִל לְתִלְדוֹתָם מִסַּפְרָם בְּיַמֵּי דָוִד עֹשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת : **(ס)**

רס"י ובני תולע. מספרם בימי דוד עשרים ושנים אלף ושש מאות כל אלה בני תולע לבד מבני עזי : (רס"י)

מצודת דוד ראשים. הם היו ראשים לבית אבותם : **לתולע**. לבני תולע נולדו גבורי חיל לכל תולדותם ועלו מספרם בימי דוד וכו' : (מצודת דוד)

רלב"ג מספרם בימי דוד עשרים ושנים אלף וגו'. הנה ידמה כי זה הוא המספר אשר ספרם יואב במצות דוד ולא זכר מזה כי אם מספר שבט יששכר ובנימין והנה זכר כי משפחת בני תולע היה מספרם בימי דוד עשרים אלף ושש מאות והנה נמנו לבד אנשי החיל שולפי חרב כמו שנמנו

על יד יואב ולזה קראם גדודי צבא מלחמה או גבורי חילים במקומות
מזה המספד. ואע"פ שהיה עזי מבני תולע מנה מספרם ביחוד ולא כללם
עם שאר בני תולע להעיר על רבויים יותר מכל שאר המשפחות מפני
שהשתדלו בפריה ורביה כי הרבו נשים ובנים : (רלב"ג)

ג וּבְנֵי עֲזִי יִזְרְחָה וּבְנֵי יִזְרְחָה מִיכָאֵל וְעַבְדָּהּ וַיֹּאֶל יִשָּׁה חַמְשָׁה
רָאשִׁים

רס"י ובני עזי וגו'. שלקים וקסה אלף כי הרבו נשים ובנים. וכל אלה היו
לכד מאותן עשרים ושנים אלף ושש מאות של בני תולע : (רס"י)

מצודת דוד חמשה וכו'. כל החמשה היו ראשים האב וארבעת בניו :
(מצודת דוד)

ד וְעַלֵּיהֶם לְתַלְדוֹתָם לְבֵית אָבוֹתָם גְּדוּדֵי צָבָא מְלַחְמָה שְׁלֹשִׁים וְשָׁשָׁה
אֶלֶף כִּי הָרְבּוּ נָשִׁים וּבָנִים :

מצודת דוד ועליהם. ועמהם מתולדותם ומבית אבותם אנשי גדודים
הראויים לצאת בצבא מלחמה היו ל"ו אלף כי הרבו נשים ועייז הרבו
בנים : (מצודת דוד)

ה וְאַחֵיהֶם לְכָל מְשֻׁפְּחוֹת יִשָּׁשְׁכָר גְּבוּרֵי חַיִּלִּים שְׁמוֹנִים וְשִׁבְעָה אֶלֶף
הַתִּיחָשׁ לְכָל :

רס"י ואחיהם לכל משפחות. זין בני תולע זין בני עזי זין כל גבורי
החיילים של דוד שמונים ושבעה אלף : התיחשם לכל. פתרון לכל היחשם
שלהם :

מצודת דוד לכל משפחות. את כל המשפחות : התיחשם לכל. לכולם היו
ספרי יחוסם : (מצודת דוד)

רלב"ג ואחיהם לכל משפחות יששכר. הם משפחות פוה ויוב ושמרון
(בראשית מ"ו י"ג) ואמר התיחשם לכל להוסיף באור שכבר נכללו בזה
המספר כל משפחות יששכר הנשארות והרצון באמרו התיחשם לכל
התיחשם לכל ראשי בית אבותם : (רלב"ג)

[נו] בְּנִימָן בָּלַע וּבָכָר וַיִּדְעֶאל שְׁלֹשָׁה :

רס"י בְּנִימָן בָּלַע וּבָכָר וַיִּדְעֶאל. זֶה סְקוּרָא בְּסֵפֶר הַיִּסְרָאֵל (בְּרַחֲשִׁית מ"ז)
(רס"י) :

מצודת דוד בנימין. זֶהוּ הַיְחוּס מִבְּנֵי בְּנִימָן : (מצודת דוד)

[ז] וּבְנֵי בָּלַע אֶצְבוֹן וְעִזִּי וְעִזִּיאל וַיְרִימוֹת וְעִירֵי חַמְשָׁה רָאשֵׁי בֵּית אָבוֹת גְּבוּרֵי חַיִּלִּים וְהִתְיַחֲשׂוּ עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וּשְׁלֹשִׁים וְאַרְבָּעָה :

מצודת דוד והתיחשם עשרים וכו'. לְמַסְפַּר הַזֶּה הִיָּה סְפָרֵי יְחוּסִים : (מצודת דוד)

[ח] וּבְנֵי בָּכָר זְמִירָה וַיֹּעֵשׂ וְאֶלְיָעֶזֶר וְאֶלְיוֹעִינִי וְעַמְרֵי וַיְרִמּוֹת וְאֶבְיָה וְעֵנְתוֹת וְעֶלְמָת כָּל אֱלֹהֵי בְּנֵי בָּכָר : **[ט]** וְהִתְיַחֲשׂוּ לְתוֹלְדוֹתָם רָאשֵׁי בֵּית אָבוֹתָם גְּבוּרֵי חַיִּל עֲשָׂרִים אֶלֶף וּמֵאֵתָיִם :

מצודת דוד והתיחשם וכו'. ר"ל רָאשֵׁי הָאֲבוֹת הֵיוּ לָהֶם סְפָרֵי יְחוּסִים לְתוֹלְדוֹתָם וְעִמָּהֶם גְּבוּרֵי חַיִּל לְמַסְפַּר עֲשָׂרִים אֶלֶף וּמֵאֵתָיִם : (מצודת דוד)

[י] וּבְנֵי יִדְעֶאל בְּלָהוּן וּבְנֵי בְּלָהוּן (יְעִישׁ) יְעוֹשׂ וּבְנִימָן וְאַהוּד וַיִּכְנַעְנָה וְזִיתָן וְתַרְשִׁישׁ וְאַחִישָׁחַר : **[יא]** כָּל אֱלֹהֵי בְּנֵי יִדְעֶאל לְרָאשֵׁי הָאֲבוֹת גְּבוּרֵי חַיִּלִּים שִׁבְעָה עָשָׂר אֶלֶף וּמֵאֵתָיִם יִצְאֵי צָבָא לְמַלְחָמָה :

מצודת דוד לראשי האבות. ר"ל הֵמָּה הֵיוּ לְרָאשֵׁי הָאֲבוֹת מִגְּבוּרֵי חַיִּלִּים שִׁבְעָה עָשָׂר וּכְוִי : (מצודת דוד)

[יב] וְשֹׁפֵם וְחֹפֵם בְּנֵי עִיר חֲשֵׁם בְּנֵי אַחַר :

רס"י וְשֹׁפֵם וְחֹפֵם בְּנֵי עִיר חֲשֵׁם בְּנֵי אַחַר. עֲזַרְא סְכַתָּב סְפֵר הַיְחָס הַזֶּה לֹא הִיָּה יוֹדַע אִם הֵיוּ מִבְּנֵי בְּנִימָן אִם לֹאוּ לְפִיכָךְ כִּתְבָם לְכַדָם וְגַם מִשּׁוֹם דְּכַתִּיב וּמְכִיר לְקַח אֲשֶׁה לְחַפִּים מִסְּפָקָא לִיָּה : (רס"י)

מצודת דוד בני עיר. הֵיוּ בְּנֵי עִיר וְהוּא עִירֵי בֶן בָּלַע הַנִּזְכָּר לְמַעַלָּה : **בְּנֵי אַחַר.** אַחַר הוּא שֵׁם אִישׁ וְהוּא אֶחָד מֵהַנִּזְכָּרִים וְשֵׁתֵי שְׁמוֹת הֵיוּ לוֹ : (מצודת דוד)

[יג] בְּנֵי נַפְתָּלִי יַחְצִיאוּל וְגוֹנֵי וַיִּצָּר וְשָׁלוֹם בְּנֵי בִלְהָה : (פ)

רס"י בני נפתלי יחציאל וגו'. מה שלא נתיחס יותר זהו הטעם כמפורסם בשלהי מגילת ירושלמי ג' ספרים מלא עזרא וכל אחד ואחד מן היחס ומה שמלא כתב ומה שלא מלא לא כתב ומן בני נפתלי לא מלא יותר וזהו הטעם שכל היחס הזה מיוחד בדילוגים כי דילג מספר זה אל ספר זה וחברם ומה שלא היה יכול לכתוב בספר זה כתב בספר עזרא תדע כי נאמר בסמוך (לקמן ט') וכל ישראל התיחסו והגם כתובים על ספר מלכי ישראל ויהודה הגלו לבבל פתרון אם ראונך לידע יחס עשרת שבטים לך לחלח וחזור נהר גוזן וערי מדי כי ספר דברי הימים שלהם גלה עמהם אבל יהודה מלאתי ספרן בבבל ומה שמלאתי כתבתי : (רס"י)

מצודת דוד בני בלהה. היא אשת יעקב : (מצודת דוד)

[יד] בְּנֵי מְנַשֶּׁה אֲשֶׁר־יָאָל אֲשֶׁר יִלְדָה פִּילְגֶשׁוּ הָאֲרַמִּיָּה יִלְדָה אֶת מְכִיר אָבִי גַלְעָד :

רס"י בני מנשה אשריאל אשר ילדה. פירוש אשר ילדה לו אשתו דוגמא אשר ילדה אותה ללוי במלכים (במדבר כ"ו) אבל אפרים שותלח וגו'. והרגום אנשי גת וגו' כי ירדו לקחת את מקניהם, ולא היו בקיאים במואלים הדרנים ובמואלים הארץ והרגום אנשי גת הנולדים בארץ ני הם היו בקיאים בארץ : **ההיא** : (רס"י)

מצודת דוד אשריאל. לא היה בנו ממש כי היה בן גלעד בן מכיר בן מנשה כמ"ש בתורה אבל בני בנים נקראו בנים : **אשר ילדה.** אשה הראויה מבנות ישראל : **הארמיה.** מבנות ארם : (מצודת דוד)

רלב"ג בני מנשה אשריאל אשר ילדה פלגשו הארמיה וגו'. ידוע כי אשריאל היה בן גלעד לפי מה שזכר בפרשת פנחס (במדבר כ"ו ו כ"ח ול"א) וגלעד היה בן מכיר ומכיר היה בן מנשה וידמה שפלגש מנשה הארמיה ילדה את מכיר. ולזה אמר כי היא ילדה את אשריאל לפי שילדה זקנו והוא מכיר : (רלב"ג)

[טו] וּמְכִיר לָקַח אִשָּׁה לְחַפִּים וּלְשָׁפִים וְשֵׁם אֶחָתוֹ מַעֲכָה וְשֵׁם הַשְּׁנִי צְלָפְחָד

מצודת דוד לחפים ולשפים. רצה לומר אחות לחפים ולשפים : **ושם אחותו**. של כ"א מן האחים : **ושם השני**. הוא חוזר על אשריאל האמור במקרא שלפניו ור"ל שהיה שני לסדר הדורות כי צלפחד היה בן חפר אחיו וזכר רק את החשובים שבהם : (מצודת דוד)

רלב"ג ומכיר לקח אשה וגו'. ידמה שמעכה היתה אחות חפים ושפים בני עיר שזכר קודם זה והיא היתה אשת מכיר. וכבר יזכר אחד זה הבנים שהיו למכיר ממנה. ושם השני צלפחד. הנה אביו שהיה חפר היה שני לאשריאל כי היו אחים והנה היו אשריאל וחפר בני גלעד כמו שנזכר בפרשת פנחס : (רלב"ג)

[טז] ותלד מעכה אשת מכיר בן ותקרא שמו פרש ושם אחיו שרש ובניו אולם

מצודת דוד ובניו. חוזר על פרש : (מצודת דוד)

רלב"ג ותלד מעכה וגו'. ידמה שאחד מאלו קרא שמו מכיר גלעד ויהיה אמרו ובניו אולם ורקם שב אל אשר היה נקרא גלעד כי לא נתקים זרע למכיר כי אם מבני גלעד לפי מה שנתבאר בפרשת פנחס. ולזה גם כן אמר : (רלב"ג)

[יז] ובני אולם בן אלה בני גלעד בן מכיר בן מנשה :

מצודת דוד אלה בני גלעד. מוסב על אשריאל וצלפחד לומר שלא היו בני מנשה ממש כי אם מזרעו ומגלע' באו אשריאל היה בנו וצלפחד בן בנו : (מצודת דוד)

רלב"ג אלה בני גלעד בן מכיר בן מנשה. כי לא מנה כי אם בני גלעד כי אשריאל היה בן גלעד וצלפחד בן בנו ואלו הנזכרים בזה המקום הם גם כן בני גלעד לפי מה שבארנו : (רלב"ג)

[יח] ואחותו המלכת ילדה את אישהוד ואת אביעזר ואת מחלה :

מצודת דוד ואחותו. אחות גלעד שהיתה מולכת ומושלת כקצת הארץ אשר לגלעד : (מצודת דוד)

רלב"ג ואחותו המולכת ילדה וגו'. ידמה לפי מה שאחשוב שאחות גלעד היתה אשת חצרון לפי מה שקדם למעלה (ב' כ"א) שהוא לקחה כשהיה

בן ששים שנה והיא ילדה לו אלו הבנים שזכר פה ואמר שם שהם בני מכיר אבי גלעד כי כבר ידמה שמכיר גדל אותם. ולזה גם כן זכרם בזה המקום כמו הענין בבני מיכל בת שאול שנקראו בניה לפי שגדלה אותם. והנה קראה המולכת כי שם אותה מכיר כששבה לביתו מושלת על ביתו. או אולי נשא גלעד אחותו וילדה לו אלו הבנים שזכר וקרא אותה המולכת כי היא היתה מושלת באשה האחרת שילדה אולם ורקם והיתה כמו שפחה לה והבאור הראשון הוא יותר נכון : (רלב"ג)

[יט] וַיְהִיו בְּנֵי שְׁמִידָע אַחֲיוֹ וְשָׁכֶם וְלִקְחֵי וְאַנְיָעָם : (פ)

רלב"ג **שמידע**. הוא בן שלישי לגלעד לפי מה שזכר בפרשת פנחס : (רלב"ג)

[כ] וּבְנֵי אֶפְרַיִם שׁוֹתֵלַח וּבְרָד בְּנוֹ וְתַחַת בְּנוֹ וְאַלְעָדָה בְּנוֹ וְתַחַת בְּנוֹ :

מצודת דוד **וברד בנו וכו'**. מוסב על אפרים שכולם היו בניו ולא בניו ממש כ"א בני בנים לבד משותלח היה בנו ממש : (מצודת דוד)

רלב"ג **ובני אפרים שותלח וגו'**. הנה אלו השלשה היו בני אפרים ונקראו בפרשת פנחס שותלח ובכר ותחן והנה שאר הבנים שזכר בזה המקום שהיו לאפרים מתו כולם כי הרגום אנשי גת הנולדים בארץ מצרים כי ירדו בני אפרים לקחת את מקניהם : (רלב"ג)

[כא] וְזָבַד בְּנוֹ וְשׁוֹתֵלַח בְּנוֹ וְעֶזֶר וְאַלְעָד וְהַרְגוּם אַנְשֵׁי גַת הַנּוֹלָדִים בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְיָרְדוּ לְקַחַת אֶת מְקַנְיָהֶם :

מצודת דוד **הנולדים בארץ**. כאומר לפי שהמה היו מילידי הארץ ההיא וידעו מוצא הארץ ומבואה לא כן בני אפרים כי נולדו בארץ אחרת ולזה התגברו עליהם בני גת ותפשו והרגום על אשר ירדו לקחת את המקנה של אנשי גת : (מצודת דוד)

[כב] וַיִּתְּאֵבֵל אֶפְרַיִם אֲבִיהֶם יָמִים רַבִּים וַיָּבֵאוּ אֶחָיו לְנַחֲמוֹ :

מצודת דוד **ויתאבל אפרים**. הדבר נעשה עוד אפרים חי : **אחיו**. אוהביו ומיודעיו ור"ל עם שאחיו נחמו אותו לא קבל מהם תנחומין והתאבל ימים רבים : (מצודת דוד)

רלב"ג **ויבאו אחיו לנחמו**. ידעה שהוליד יוסף זולת מנשה ואפרים כאמרו ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו. או יקרא אחיו מנשה ובני יעקב

(רלבי"ג)

:

[כג] וַיָּבֵא אֶל אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ בְּרִיעָה כִּי בְרָעָה הִיְתָה בְּבֵיתוֹ :

מצודת דוד **כי ברעה**. ר"ל כי נולד בעת רעה היתה בביתו עוֹדו מתאבל :
(מצודת דוד)

רלבי"ג **כי ברעה היתה בביתו**. ידמה שכאשר לקח אפרים זאת האשה נהרגו אלו הבנים שזכר : (רלבי"ג)

[כד] וּבֵיתוֹ שָׁאָרָה וַתִּבֶן אֶת בַּיִת חוּרוֹן הַתְּחִתּוֹן וְאֶת הָעֶלְיוֹן וְאֶת אֲזֶן שָׁאָרָה :

רש"י וּבֵיתוֹ שָׁאָרָה וַתִּבֶן אֶת בַּיִת חוּרוֹן. שָׁאָרָה בְּנֵהוּ : וְאֶת אֲזֶן שָׁאָרָה. עַל שְׁמָה קִרְיָה קָם הַעִיר : (רש"י)

מצודת דוד **ובתו שארה**. ר"ל ושם בתו שארה : **אזן שארה**. אולי היה עיר אחרת ושמה אזן ולזה נקראה אזן שארה על שמה : (מצודת דוד)

רלבי"ג **ובתו שארה**. ר"ל בת אפרים. או בת בריעה : (רלבי"ג)

[כה] וַרְפַּח בְּנוֹ וַרְשָׁף וַתֵּלֶח בְּנוֹ וַתַּחַן בְּנוֹ :

רש"י וַרְפַּח בְּנוֹ. שֶׁל בְּרִיעָה : וַרְשָׁף וַתֵּלֶח. בְּנֵים שֶׁל רְפַח כְּמוֹ כֵּן חֲשָׁב לִוְרוֹת : (רש"י)

מצודת דוד **ורפח בנו**. חוזר על בריעה לומר שרפח היה בנו : **ורשף ותלח בנו**. כ"א היה בנו של רפח : **ותחן בנו**. הוא חוזר על תלח הסמוך : (מצודת דוד)

רלבי"ג **ורפח בנו ורשף**. ר"ל שרפח היה בן אחד מן הבנים שנשארו לו. ורשף גם כן. ותלח היה בן רפה ותחן בן תלח. וכן בזה האופן עד שהגיע הענין אל יהושע בן נון : (רלבי"ג)

[כז] לְעֶדֶן בְּנוֹ עַמִּיהוּד בְּנוֹ אֶלְיָשָׁמַע בְּנוֹ : **[כז]** נוֹן בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ :

מצודת דוד **יהושע בנו.** הוא יהושע בן נון הידוע : (מצודת דוד)

[כח] וְאַחֲזַתֶּם וּמִשְׁבוֹתֵם בַּיַּת אֵל וּבְנֵי תִּיָּה וּלְמִזְרַח נֶעְרַן וּלְמַעְרָב גֶּזֶר וּבְנֵי תִּיָּה וְשָׁכֶם וּבְנֵי תִּיָּה עַד עֵינָה וּבְנֵי תִּיָּה :

מצודת דוד **ואחוזתם ומושבותם.** ענינם אחד והוא כפל בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) : **ולמזרח נערן ולמערב.** מעבר נערן המזרחי והמערבי גזר וכו' : (מצודת דוד)

[כט] וְעַל יְדֵי בְנֵי מְנַשֶּׁה בַּיַּת שָׁאן וּבְנֵי תִּיָּה תִּעַנְדָּה וּבְנֵי תִּיָּה מְגִדּוֹ וּבְנֵי תִּיָּה דוֹר וּבְנֵי תִּיָּה בְּאֵלָה יָשְׁבוּ בְנֵי יוֹסֵף בֶּן יִשְׂרָאֵל : **(פ)**

רס"י ועל ידי בני מנשה בית שאן. פתרון סמוך לבני מנשה כמו איש על ידו לדגליהם (במדבר ז') : (רס"י)

מצודת דוד **ועל ידי.** גם ישבו סמוך למקומות נחלת מנשה שהם בית שאן וכו' שהיו מנחלת מנשה כמי"ש ביהושע : **באלה וכו'.** בני אפרים ישבו בבית אל וכו' ובני מנשה בבית שאן וכו' : (מצודת דוד)

[ל] בְּנֵי אֲשֶׁר יִמְנָה וְיִשְׁוֶה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשָׂרַח אַחֲוֹתָם : **[לא]** וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמִלְכִּיאֵל הוּא אָבִי (ברזות) בְּרִזִּית :

רס"י הוא חבי ברזית. שר אותה העיר וצ"ר ר' לוי ור' סימון ר' לוי אומר שהיו בנותיו נאות ונסואות לכהנים שנמשחו בשמן זית ר' סימון אומר שהיו בנותיו נאות ונסואות למלכים שנמשחו בשמן המסחה ולפי שהיו להם שמן הרבה היו מושחין בו לכך היו נאות דהא באשר כתיב וטובל בשמן רגלו (דברים ל"ג) ואמר ר' חנניה חמין ושמן שסכתני אמי החזירוני לנערותי :

[לב] וְחֶבֶר הוֹלִיד אֶת יַפְלֹט וְאֶת שׁוֹמֵר וְאֶת חוֹתֶם וְאֶת שׁוּעָא אַחֲוֹתָם : **[לג]** וּבְנֵי יַפְלֹט פָּסַד וּבְמֶהֱל וְעִשְׂוֹת אֵלָה בְּנֵי יַפְלֹט : **[לד]** וּבְנֵי שְׁמֵר אַחִי (ורוהגה) וְרִהֶגָה (יחבה) וְחֶבֶה וְאַרְס :

מצודת דוד **אחי.** כן שמו : (מצודת דוד)

[\[לה\]](#) וּבֶן הַלֵּם אָחִיו צוֹפַח וַיִּמָּנַע וְשִׁלְשׁ וְעָמַל :

מצודת דוד **ובן הלם**. כמו ובני הלם : אחיו. הלם זה היה אחיו של כ"א מן הנזכרים במקרא שלמעלה : (מצודת דוד)

[\[לו\]](#) בְּנֵי צוֹפַח סוּחַ וְחַרְנֶפֶר וְשׁוּעַל וּבָרִי וַיִּמְרָה : [\[לז\]](#) בְּצַר וְהוֹד וְשָׁמַי וְשִׁלְשָׁה וַיִּתְרֶן וּבְאָרָא : [\[לח\]](#) וּבְנֵי יִתְרַן יִפְנָה וּפְסָפָה וְאָרָא :

מצודת דוד **ובני יתר**. הוא יתרן : (מצודת דוד)

[\[לט\]](#) וּבְנֵי עֵלָא אָרַח וְחַנְיָאֵל וְרַצְיָא :

מצודת דוד **ובני עלא**. אולי הוא מהנזכרים והיה נקרא בשתי השמות : (מצודת דוד)

[\[מ\]](#) כָּל אֵלֶּה בְּנֵי אֲשֶׁר רָאִישֵׁי בֵּית הָאָבוֹת בְּרוּרִים גְּבוּרֵי חַיִּלִּים רָאִישֵׁי הַנְּשִׂאִים וְהַתִּיחָשׁם בְּצָבָא בְּמִלְחָמָה מְסַפְרָם אֲנָשִׁים עֲשָׂרִים וְשִׁשָּׁה אֲלָף : (ס)

מצודת דוד **ברורים**. נבחרים מכל בני השבט : ראשי הנשיאים. הם היו לראשים על נשיאי השבט : והתיחשם. הידועים ביחוסם מבני אשר היוצאים בצבא מלחמה היה מספרם כ"ו אלף אנשים חשובים : (מצודת דוד)

רלב"ג **ברורים גבורי חילים**. ר"ל נבחרים לצאת לצבא וכבר בחרום ראשי הנשיאים והרצון בזה ברורים גבורי חילים חילי ראשי הנשיאים : (רלב"ג)

דברי הימים א פרק-ח

[\[א\]](#) וּבְנִימֹן הוֹלִיד אֶת בְּלַע בְּכָרוֹ אֲשֶׁבֶל הַשְּׁנִי וְאַחֲרָח הַשְּׁלִישִׁי :

רש"י ובנימין הוליד את בלע בכורו. כזר יחסו (לעיל ז') ולפי סדרה ליחס

עד שאול המלך מתחיל ליחס מזנימן ושמות אחרים קוראם כאן וכל היחס למפרע והרואה לדקדק רוב ערי הלויים ומגרשיהם האמורים כאן למפרע הן ביהושע כי עזרא ספרים מלא : (רס"י)

מצודת דוד ובנימין. חזר להזכיר את בנימין לייחס אחריו שאול המלך : **אשבל**. למעלה חשב אחרים וכן יש הרבה שינוים בין זה לזה וכן דרך הספר מה שחיסר כאן גלה במקום אחר ואולם יש דרש בכל זה כמ"ש רז"ל לא ניתן ספר ד"ה אלא להדרש : (מצודת דוד)

מצודת ציון . : (מצודת ציון)

רלב"ג ובנימין הוליד את בלע בכורו. הנה במה שקדם זכר משפחות בני בנימין אשר התיחשו בימי דוד ולא היו כי אם לבלע ובכר וידיעאל וידמה כי ידיעאל הוא אשבל. והנה בדבר פילגש בגבעה מתו מהם משפחות רבות ואולם בזה המקום הזכיר כל המשפחות. וידמה כי אחרת שהיה השלישי הוא הנקרא אחרים בפרשת פנחס : (רלב"ג)

ב נוחה הרביעי ורפא החמישי : **ג** ויהיו בנים לבלע אדר וגרא וְאֶבְיָהוּד : **ד** וְאֶבְיָשׁוּעַ וְנַעֲמָן וְאַחֹחַ : **ה** וְגֵרָא וְשִׁפּוֹן וְחוּרָם :

רלב"ג ושפופן וחורם. הם שפופם וחופה בפרשת פנחס : (רלב"ג)

ו וְאֵלֶּה בְּנֵי אַחֲוֹד אֵלֶּה הֵם רְאִשֵׁי אֲבוֹת לְיוֹשְׁבֵי גִבְעַת וַיִּגְלוּם אֶל מְנַחֵת :

רס"י ויגלום אל מנחת. מי הגלם ומפרש אחריו בפסוק ונעמן ואחיה וגרא הוא הגלם : מנחת. פס מדינה כדכתיב (לעיל ב') הרואה חלי המנחות וכתב וחלי המנחתי (פס) : (רס"י)

מצודת דוד ואלה בני אחוד. יתכן שהוא בלע והיה נקרא בב' השמות : **ויגלום**. הראשים ההם הגלו את יושבי גבע אל מנחת : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויגלום. ענין הנוע ממקום למקום, ועם היא בלא שבי כמו וגם גולה אתה למקומך (ש"ב טו) : (מצודת ציון)

רלב"ג ואלה בני אחוד. ידוע כי אחוד היה בן גרא כמו שנזכר בס' שופטים וידמה שהוא היה מבני בלע. ולזה יוחסו בניו לבלע ואמר שאלו התשעה בנים שזכר שהם בני אחוד היו ראשי האבות ליושבי גבע כי עיר גבע היתה מנחלת בני בנימין כמו שנזכר. והנה הגלו קצתם אל עיר מנחת כי גברה

יד קצתם על קצתם. והנה זכר : (רלב"ג)

[ז] וְנִעְמָן וְאַחִיָּה וְגָרָא הוּא הֶגְלָם וְהוֹלִיד אֶת עֲזָא וְאֶת אַחִיָּחַד :

מצודת דוד ונעמן וכו'. עתה מפרש מי ומי מהם אשר הגלום : ואחיה. יתכן שהוא אחות הנזכר למעלה כי קרובים הם בלשון : הוא. מוסב על גרא לומר כאשר הגלם הוליד את עזא וכו' : (מצודת דוד)

רלב"ג כי נעמן ואחיה וגרא הוא הגלם. ר"ל שכל אחד מהם עזר בהגלות הששה הנשארים והנה אחיה הוא אחוח שזכר קודם זה : והוליד את עזא ואת אחיחוד. ידמה ששב זה אל גרא. ואמר כי. (ח) שחריס. והוא חורס הנזכר (פסוק ה') הוליד את תולדות בשדי מואב מן העת אשר שלח אותם גרא מגבע ר"ל ששלח הוא וקצת אחיו. ואמר שהוליד תולדות מחשים ובערא שהיו נשיו. והנה היו לבערא שני שמות כי היתה נקראת גם כן לפי מה שאחשוב חדש ואמר שהיא ילדה לו את יובב ואת צביא וגו' : (רלב"ג)

[ח] וְשַׁחְרִיס הוֹלִיד בְּשָׂדָה מוֹאָב מִן שְׁלַחוֹ אֶתְּם חוֹשִׁים וְאֶת בְּעֵרָא נְשָׁיו :

רש"י ושחריס הוליד. הוא היה אחד מן הגולים ולחחר ששלחו אותו מן הגלות הוליד את חלה : חושים ואת בערא נשיו. כך היו שמותיהם של נשיו :

מצודת דוד ושחריס. גם הוא מבני בנימין ואולי נזכר הוא למעלה בשמו האחר : בשדה מואב. בעת שהלך לגור שם : מן שלחו אתם וכו'. מן שאמר עומד במקום שנים כאלו אמר מן שלחו אותם ומן חושים ומבערא נשיו והן שמות הנשים האחת שלחו אותם והשנית חושים והג' בערא ואת הוא כמו מן וכן כצאתי את העיר (שמות ט) ומשפטו מן העיר : (מצודת דוד)

[ט] וַיֹּלֶד מִן חֲדָשׁ אֲשֶׁתוֹ אֶת יוֹבָב וְאֶת צְבִיָּא וְאֶת מִישָׁא וְאֶת מְלָפָם :

מצודת דוד מן חדש אשתו. היא שלחו אותם שזכר ובשתי השמות נקראה : (מצודת דוד)

[י] וְאֶת יַעוֹץ וְאֶת שְׂכָיָה וְאֶת מְרֻמָּה אֵלֶּה בְּנֵיו רְאִשֵׁי אָבוֹת : [יא] וּמַחְשִׁים הוֹלִיד אֶת אַבְיָטוֹב וְאֶת אֶלְפָּעֵל :

רש"י ומחשים הוליד. זאת חושים אשתו שהזכירה למעלה ולפי שהפסיקה

בחדש אשתו : (כס"ו)

רלב"ג ומחשים אשתו הוליד את אביטוב וגו'. וידמה שזכר כל זה כי הנרדיים ברב העתים הם יותר מצליחים. ולזה אמר כי בני חחרים הצליחו מאד ובנו אונו ולוד והבריו יושבי גת : (רלב"ג)

[יב] ובני אלפעל עבר ומשעם ושמד הוא בנה את אונו ואת לד ובנתיה :

מצודת דוד הוא בנה. על שמר יאמר : (מצודת דוד)

[יג] וברעה ושמע המה ראשי האבות ליושבי אילון המה הבריו את יושבי גת :

מצודת דוד ובריעה ושמע. גם המה מבני אלפעל : הבריו. בהלחמם עמהם : (מצודת דוד)

[יד] ואחיו ושמק וירמות :

כס"י ואחיו שמק. כל אלה בני אלפעל, ע"א ועיקר מן אחיו שמק עד ויוחא כל אלה בני בריעה ומזכדיה עד יוצב כל אלה בני אלפעל ומן ויקים עד ושמרת כל אלה בני שמעי : (כס"י)

[טו] וזבדיה ועדר ועדר : **[טז]** ומיכאל וישפה ויוחא בני בריעה :

מצודת דוד בני בריעה. חוזר על כלן מן אחיו : (מצודת דוד)

[יז] וזבדיה ומשלם וחזקי וחבר : **[יח]** וישמרי וזליאה ויזבב בני אלפעל :

מצודת דוד בני אלפעל. יתכן שהיו בניו ולא בניו ממש ולזה לא חשבם למעלה עם בניו : (מצודת דוד)

[יט] ויקים וזכרי וזבדי : **[כ]** ואליעני וצלתי ואליאל : **[כא]** ועדיה ובראיה ושמרת בני שמעי :

מצודת דוד בני שמעי. הוא שמע בן אלפעל הנזכר למעלה : (מצודת דוד)

[כב] וַיִּשְׁפֹּן וְעֵבֶר וְאַלְיָאֵל : **[כג]** וְעֵבְדוֹן וְזָכְרִי וְחָנָן : **[כד]** וְחַנְנִיָּה וְעֵיִלָם
וְעִנְתַּתְיָה : **[כה]** וְיִפְדֵּיהָ (וּפְנִיָאֵל) וּפְנוּאֵל בְּנֵי שֶׁשֶׁק : **[כו]** וְשִׁמְשָׁרִי וְשַׁחְרֵיָה
וְעִתְלֵיָה : **[כז]** וַיַּעֲרֹשֶׁהָ וְאַלְיָה וְזָכְרִי בְּנֵי יִרְחָם :

מצודת דוד בני ירוחם. אולי נזכר למעלה בשמו האחר : (מצודת דוד)

[כח] אֵלֶּה רְאִשֵׁי אָבוֹת לְתַלְדוֹתָם רְאִשִׁים אֵלֶּה יָשְׁבוּ בִירוּשָׁלַם :

מצודת דוד לתולדותם ראשים. היו לראשים לבני תולדות אבותם ועם כי
אמר ראשי אבות כפל הדבר לתוספת ביאור : (מצודת דוד)

[כט] וּבְגִבְעוֹן יָשְׁבוּ אָבִי גִבְעוֹן וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מַעֲכָה :

רש"י ובגבעון יסבו אבי גבעון. פרשה זו עד כל אלה בני אצל כתובה ב' פעמים בספר זה גם פרשת והיושבים הראשונים אשר באחוזתם בעריהם (ל' סו' ט') ופרשת ומן הכהנים ידעיה ויהויריב, כמו כן בס' עזרא (ר"ל נחמיה י"א) דכתיב ואלה ראשי המדינה וזה שמפרש בסוף מגילת ירושלמי ג' ספרים מלא עזרא ספר מעונים ספר זאטוטי ספר האחים וזטלו דברי האחד וקיימו דברי השנים וכן מלאו הרבה ספרי יחוסין כשנמלא ג' או ה' זטלו המועט וקיימו המרובים וכשנמלאו זוגות כמו ובגבעון יסבו אבי גבעון הולך לכתוב שתי פעמים שאין סדר יחוסן שזה וכן היושבים הראשונים מלא זוגות וחלוקים זה על זה כתובהו שני פעמים זכאן ובספרו ולמה לא כתב שתיהן כאן אותם שבעזרא ואלה ראשי המדינה וגומר ולפי שייחס לשם עד ואלה הכהנים הלויים ומיחסם עד ידעיה שהיה לאחר עזרא ומה ענין לפרש ולייחס זכאן בדברי הימים דורות יחד ולאחר עזרא כי אם אותם שהיו בבית ראשון ובפרשה האחרת של ובגבעון יסבו וגו' ועוד אמרו חכמים בספר' ולאכל ששה בני תליסר אלפי גמלי טעוני מדרשות : (רש"י)

מצודת דוד אבי גבעון. שר של גבעון : (מצודת דוד)

[ל] וּבְנוּ הַבְּכוֹר עֲבָדוֹן וְצוּר וְקִישׁ וּבַעַל וְנָדָב:

מצודת דוד וצור וכו'. גם המה היו בני אבי גבעון ועמו ישבו בגבעון : (מצודת דוד)

[לא] וּגְדוֹר וְאַחִיו וְזָכָר: [לב] וּמְקֻלוֹת הוֹלִיד אֶת שְׁמֵאָה וְאַף הִמָּה נָגַד אֶחֱיָהֶם יֵשְׁבוּ בִירוּשָׁלַם עִם אֶחֱיָהֶם: (ס)

מצודת דוד ומקלות. גם הוא בן אבי גבעון וכן נאמר למטה : ואף המה. ר"ל אף כי ישבו בגבעון מ"מ לפעמים ישבו בירושלים נגד אחיהם הנזכרים למעלה ושוה להם : עם אחיהם. הוא כפל ענין לתוספת ביאור כי עם הוא כמו נגד : (מצודת דוד)

מצודת ציון נגד אחיהם. שוה לאחיהם כמו ואלכה לנגדך (בראשית לג) ורבים כמוהו :

[לג] וְנָר הוֹלִיד אֶת קִישׁ וְקִישׁ הוֹלִיד אֶת שָׂאוּל וְשָׂאוּל הוֹלִיד אֶת יְהוֹנָתָן וְאֶת מֶלְכִי שׁוּעַ וְאֶת אַבִּינָדָב וְאֶת אֶשְׁבַּעַל:

מצודת דוד ונר. גם הוא בן אבי גבעון וכן נאמר למטה : אשבעל. היא איש בושת שמלך תחת שאול והוא ישוי האמור בש"א : (מצודת דוד)

[לד] וּבֶן יְהוֹנָתָן מְרִיב בַּעַל וּמְרִיב בַּעַל הוֹלִיד אֶת מִיכָה:

מצודת דוד מריב בעל. הוא מפיבושת : (מצודת דוד)

רלב"ג ובן יהונתן מריב בעל. ידמה שמריב בעל הוא מפיבושת כי לא נשאר לבית שאול בן כי אם מפיבושת כמו שנזכר בסוף ספר שמואל : (רלב"ג)

[לה] וּבְנֵי מִיכָה פִּיתוֹן וּמְלֶךְ וְתֹאֲרַע וְאַחֲזוּ: [לו] וְאַחֲזוּ הוֹלִיד אֶת יְהוֹעֲדָה וְיְהוֹעֲדָה הוֹלִיד אֶת עֲלָמֶת וְאֶת עֲזֵמֹת וְאֶת זְמָרִי וְזְמָרִי הוֹלִיד אֶת מוֹצָא: [לז] וּמוֹצָא הוֹלִיד אֶת בְּנֵעָא רָפָה בְּנוֹ אֶלְעָשָׂה בְּנוֹ אֶצֶל בְּנוֹ:

מצודת דוד רפה בנו. של בענה וכן חושב אחד בן א' : (מצודת דוד)

[לח] וּלְאֶצֶל שֵׁשָׁה בָּנִים וְאֵלָה שְׁמוֹתָם עֲזָרִיקָם בְּכָרוֹ וְיִשְׁמַעְאֵל וְשַׁעֲרִיָּה וְעַבְדִּיָּה וְחָנָן כָּל אֵלָה בְּנֵי אֶצֶל:

מצודת דוד **בכרו**. כן שמו : (מצודת דוד)

[לט] ובני עשק אחיו אולם בכרו יעוש השני ואליפלט השלשי :

מצודת דוד **ובני עשק אחיו**. שהיה אחיו של אצל : (מצודת דוד)

[מ] ויהיו בני אולם אנשים גברי חיל דרכי קשת ומרבים בנים ובני בנים
מאה וחמשים כל אלה מבני בנימן : **(פ)**

מצודת דוד **מאה וחמשים**. במספר מאה וחמשים : (מצודת דוד)

דברי הימים א פרק-ט

[א] וכל ישראל התיחשו והנם כתובים על ספר מלכי ישראל ויהודה הגלו
לבבל במעלם : **(ס)**

רס"י וכל ישראל התיחשו. אמרתי לך קצת מן יחוסן מה שמלאתי חבל
עיקר יחוסן על ספר מלכי ישראל ויהודה שהגלו לבבל במעלם ועמהם
הייתי אני עזרא ויחוסם מלאתי כתוב וכתבתיו : **(רס"י)**

מצודת דוד **וכל ישראל התיחשו וכו'**. כאומר אף שלא הזכרתי אני יחוס
כל ישראל הנה כולם נחקר יחוסם והנה כתובים על ספר מלכי ישראל
והספר הזה גלה עמהם ואינו בידי להעתיק ממנו כל יחוסם : **ויהודה**.
אבל יהודה הגלו לבבל בעבור מעלם וספר יחוסן עמהם ומה שמצאתי בה
העתקתי כי עמהם נמצאתי : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והנם**. הנה הם : (מצודת ציון)

רלבי"ג וכל ישראל התיחשו וגו'. ידמה שזה היה בימי ירבעם בן יואש או
בימי ירבעם בן נבט כי כבר זכר תחלה שהם התיחשו בימי יותם מלך
יהודה ובימי ירבעם מלך ישראל ולא זכר אם היה בן נבט או בן יואש :
ויהודה הגלו לבבל במעלם. זה היה רבו בימי צדקים והיה קצתו בימי
יהויקים ובימי יכניה בנו : **(רלבי"ג)**

[ב] וְהַיּוֹשְׁבִים הָרְאשׁוֹנִים אֲשֶׁר בְּאַחֲזָתָם בְּעָרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְהַנְּתִינִים :

מצודת דוד והיושבים הראשונים. בני הגולה שעלו בראשונה עם זרובבל אשר עלו קודם שעלה עזרא ואנשיו אשר נתיישבו ראשונים בעריהם שאחזו ולא בירושלים המה היו מכל שבטי ישראל אשר חזרו מבבל (כי אף שבני עשרת השבטים הגלו לאשור מכל מקום רבים נשארו בארצם וגלו לבבל עם בני יהודה ובנימין וחזרו עמהם) : **הכהנים**. גם מהם ישבו בערי אחוזתם ובנחמיה חשב גם בני עבדי שלמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון והנתינים. הם הגבעונים ונקראים כן ע"ש שנאמר בהם ויתנם יהושע וכו' חוטבי עצים וכו' (יהושע ט) : **והשוערים**. הממונים על שערי בה"מ לשמור ולפתוח ולנעול : **ואחיהם**. וחבריהם וכן בכל הספר : (מצודת ציון)

רלבי"ג והיושבים הראשונים אשר באחזתם בעריהם. ד"ל אחר גלות בבל. והנה זכר שהיו שם מן בני אפרים ומנשה כי הוא ידוע כי בעת מלכי יהודה אחר גלות שומרון וקודם זה גם כן נתחברו עם יהודה ובנימין קצת מבני שאר השבטים והמה הגלו בבבל ומשה שבו לירושלים בימי זרובבל ועזרא ונחמיה התרשתא : (רלבי"ג)

[ג] וּבִירוּשָׁלַם יָשְׁבוּ מִן בְּנֵי יְהוּדָה וּמִן בְּנֵי אֶפְרַיִם וּמִן בְּנֵי לְוִי :

מצודת דוד ובירושלים. אבל בירושלים לא נתיישבו מכל שבטי ישראל כ"א מבני יהודה וכו' ובנחמיה לא נזכר בני אפרים ומנשה כי מעט היו אשר ישבו בירושלים : (מצודת דוד)

[ד] עוֹתֵי בֶן עֲמִיהוּד בֶּן עֲמָרִי בֶּן אֲמָרִי בֶּן (בְּנִימִן) בְּנֵי מִן בְּנֵי פָּרָץ בֶּן יְהוּדָה : **(ס)**

מצודת דוד עותי. ובנחמיה נאמר עתיה והוא הוא כי קרובים המה בלשון אולם השינוי בשמות האבות ובמספרם הוא לפי שגם כאן גם בנחמיה לא חשב כל האבות כסדר עד האב הראשון כ"א חשבם בדלוג וחשב כאן אחרים ממה שחשב בנחמיה : (מצודת דוד)

רלבי"ג עותי בן עמיהוד וגו'. ר"ל שהוא היה מבני פרץ בן יהודה. והנה זכר בספר עזרא (נחמי' י"א ד') ששמו היה עתיה בן עזיה בן זכריה בן אמריה : (רלבי"ג)

[ה] ומן השילוני עשיה הבכור ובניו:

מצודת דוד ומן השילוני. מבני שילה בן יהודה : עשיה. הוא מעשיה האמור בנחמיה. הבכור. שהיה הבכור מאחיו : (מצודת דוד)

רלבי"ג עשיה. בספר עזרא (שם ה') קרא שמו מעשיה : (רלבי"ג)

[ו] ומן בני זרח יעואל ואחיהם יש מאות ותשעים:

מצודת דוד ואחיהם. של יעואל ועשיה : שש מאות ותשעים. מוסב על בני שלה ועל בני זרח ומספר בני פרץ נאמר בנחמיה : (מצודת דוד)

רלבי"ג ומן בני זרח וגו'. זה לא נזכר בספר עזרא : (רלבי"ג)

[ז] ומן בני בנימן סלוא בן משלם בן הודניה בן הסנאה:

רלבי"ג סלוא בן משלם. כבר נזכר בספר עזרא אך אבות משלם נזכרו (שם ז') בשמות אחרים או היו הנקראים בשמות ההם זולת אלו אזכר פה כי בזה הספר ייחס הבן לפעמים אל הדורות הרחוקים לו מאד. והנה זכר בזה המקום : (רלבי"ג)

[ח] ובניה בן ירחם ואלה בן עזי בן מכרי ומשלם בן שפטיה בן רעואל בן יבניה :

רלבי"ג יבניה ואלה ומשלם. וזכר תמורת אלו בספר עזרא (שם ח') גבי סלי : (רלבי"ג)

[ט] ואחיהם לתלדותם תשע מאות וחמשים וששה כל אלה אנשים ראשי אבות לבית אבות :

מצודת דוד לתולדותם. מתולדות של אבותם הנזכרים : תשע מאות וכו'. ובנחמיה נאמר מספר פחות ויתכן אשר שם חשב אנשי גבי סלי הנזכר שם וכאן חשב אנשי סלוא וחביריו : אנשים. ר"ל חשובים ככל אנשים שבמקרא : לבית אבותיהם. הוא כפל ענין לתוספת ביאור כי כבר אמר ראשי אבות והיא היא : (מצודת דוד)

[י] ומן הכהנים ידעיה ויהויריב ויכין :

מצודת דוד **ומן הכהנים**. ישבו בירושלים ידעיה ויהויריב, ובנחמיה נאמר ידעיה בן יויריב ויתכן שהוא הוא והיה נמשך אחר הבן וטפל לו : (מצודת דוד)

רלבי"ג **ידעיה ויהויריב**. הנה אמר בספר עזרא (שם י"א) כי ידעיה היה בן יויריב וידמה ששניהם עלו שם מבבל : (רלבי"ג)

[יא] וְעֲזַרְיָה בֶן חֶלְקִיָּה בֶן מְשֻׁלֵּם בֶן צְדוֹק בֶן מְרִיּוֹת בֶן אַחִיטוֹב נְגִיד בֵּית הָאֱלֹהִים: **(ס)**

מצודת דוד **ועזריה**. הוא שריה הנאמר בנחמיה : **נגד וכו'**. ממונה על בית אלהים :

רלבי"ג **ועזריה בן חלקיה**. הוא שריה בן חלקיה בספר עזרא (שם י"א) : (רלבי"ג)

[יב] וְעֲדִיָּה בֶן יְרֵחַם בֶן פִּשְׁחוֹר בֶן מְלֶכְיָה וּמַעֲשֵׂי בֶן עֲדִיאֵל בֶן יַחְזָרְיָה בֶן מְשֻׁלֵּם בֶן מְשֻׁלֵּמִית בֶן אֶמֶר:

מצודת דוד **ומעשי**. הוא עמשתני האמור בנחמיה : (מצודת דוד)

רלבי"ג **ועדיה בן ירחם וגו'**. הנה בספר עזרא זכר דורות אחרים בין ירוחם ובין פשחור. אך קצר בזה המקום ומעשי בן עדיאל קראו בספר עזרא (שם י"א) עמשסי בן עזראל : (רלבי"ג)

[יג] וְאַחִיהֶם רְאִשִׁים לְבֵית אֲבוֹתָם אֶלְפִי וְשִׁבְעַת מְאוֹת וְשָׁשִׁים גְּבוּרֵי חֵיל מְלֶאכֶת עֲבוֹדַת בֵּית הָאֱלֹהִים:

מצודת דוד **ואחיהם ראשים**. ואחיהם אשר היו ראשים לבית אבותם שהיו במספר אלף וכו' גם הם ואנשיהם ישבו בירושלם ובנחמיה נאמר מספר פחות ויתכן אשר שם חשב רק אותם שהיו תחת ממשלת השרים הנזכרים שם וכאן כלל את כל הכהנים כולם : **מלאכת**. לעשות מלאכת עבודת וכו' : (מצודת דוד)

רלבי"ג **ואחיהם ראשים לבית אבותם וגו'**. הנה בספר עזרא זכר מספרם ולא עלה כי אם אלף ותשעים ושנים (צ"ל אלף ומאה ותשעים ושנים). וידמה שבזה המקום כלל בזה המספר הלויים כי הם גם כן היו גבורי חיל לעשות מלאכת עבודת בית האלהים כי הלויים הם גם כן משתתפים בזאת

העבודה (אלא שיש להעיד כי גם כשנוסיף מספד הלויים המובא בספר נחמיה סך כלם לא יעלה כי אם לאלף שש מאות וארבעים ושמונה) : (רלב"ג)

[יז](#) ומן הלויים שְמַעְיָה בֶן חֲשִׁיב בֶן עֲזַרְיָה בֶן חֲשִׁבְיָה מִן בְּנֵי מְרָרִי :

מצודת דוד ומן הלויים. ומספר אנשיהם נאמר בנחמיה : (מצודת דוד)

רלב"ג ומן הלויים וגו'. כבד נזכר זה בספר עזרא : (רלב"ג)

[יטו](#) וּבְקַבְקָר חֲרָשׁ וְגַלְלִי וּמִתְנָה בֶן מִיכָא בֶן זְכָרִי בֶן אֶסָף :

רלב"ג ובקבקר חרש וגלל. הנה תמורת בקבקר זכר בקבקה בספר עזרא ולא נזכרו חרש וגלל שם (י"א י"ז) : (רלב"ג)

[יטז](#) וְעַבְדָּה בֶן שְמַעְיָה בֶן גַּלְלִי בֶן יְדִיתָן וּבִרְכָיָה בֶן אֶסָא בֶן אֶלְקָנָה הַיּוֹשֵׁב בְּחַצְרֵי נְטוּפְתֵי :

מצודת דוד היושב בחצרי נטופתי. על אלקנה יאמר כי ברכיה ישב בירושלים : (מצודת דוד)

רלב"ג ועובדיה בן שמעיה. בספר עזרא עבדא בן שמוע. ברכיה לא נזכר בספר עזרא : (רלב"ג)

[יז](#) וְהַשְׁעָרִים שְׁלוֹם וְעֶקֶב וְטַלְמֹן וְאַחִימָן וְאַחִיָּהָם שְׁלוֹם הָרֵאשׁ :

מצודת דוד שלום הראש. על שלום הנזכר ראשון יאמר שהוא היה הראש לכולם : (מצודת דוד)

רלב"ג שלום. בספר עזרא לא נזכר כן ולא אחימן : (רלב"ג)

[יח](#) וְעַד הַנְּהַב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ מִזְרְחָה הַמָּה הַשְׁעָרִים לְמַחְנוֹת בְּנֵי לְוִי :

רס"י ועד הנה בשער המלך מזרחה. פתרון עד מהלכה עד שער ששמו שער המלך המזרחה : המה השוערים. שלום ואחיו ממחנות בני לוי : (רס"י)

מצודת דוד ועי הנה. ר"ל כמו שיסד דוד ושמואל את השוערים כן היה כל ימי עמידת הבית ועד הנה בבית השני : **בשער**. לעמוד לשמור בשער אשר המלך בא בו הפונה מזרחה המה שלום וחביריו היו שוערים בשערי הר הבית שהיא מחנה לויה : (מצודת דוד)

רלבי"ג ועד הנה בשער המלך מזרחה וגו'. ר"ל שעד זה הזמן היו אלו השוערים בשער המזרחי שבו היה נכנס המלך מביתו לבית המקדש והיו למחנות ולמשמרות לפי מחצרותם : (רלבי"ג)

[יט] וְשָׁלוֹם בֶּן קוֹרָא בֶּן אֶבְיָסָף בֶּן קָרַח וְאֶחָיו לְבֵית אָבִיו הַקְּרָחִים עַל מְלָאכַת הָעֲבוּדָה שְׁמָרֵי הַסְּפִים לְאַהֲלֵי וְאַבְתֵּיהֶם עַל מַחֲנֵה יְהוָה שְׁמָרֵי הַמְּבֹא :

רפ"י שומרי הספים לאהל. שלום בן קורא ואחיו לבית אביו הקרחים שומרי הספים של אוהל מועד שלא היו מניחים שום אדם לבא אל אוהל מועד כי אם הכהנים בעבודתו : (רפ"י)

מצודת דוד לבית אביו. משפחות בית אביו : על מלאכת. המה היו ממונים על מלאכת העבודה וחוזר ומפרש שהיו שומרי מזוזות פתחי האוהל רצה לומר העזרה : **ואבותיהם וכו'**. רצה לומר וכמו שהיו אבותיהם ממונים על מחנה ה' והיו שומרים לבל יבוא מי בפתחי העזרה שהיא מחנה שכינה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הספים. מזוזות השערים כמו וסף השער (יחזקאל מ) : **המבוא**. הפתחים שבאים דרך במ : (מצודת ציון)

רלבי"ג שומרי הספים לאהל. ר"ל שומר מזונות האהל : **ואבותיהם על מחנה ה' שומרי המבוא**. ר"ל כי אבותיהם של אלו היו שומרי המבוא על מחנה ה' שלא יכנס שם איש בלתי ראוי להכנס והיה (כ) פינחס בן אלעזר נגיד וממונה על אלו המשמרות בימים הקדומים והיה ה' עמו. והנה נזכר בתורה כי הכהנים היו ממונים על משפחות הלוי להשים איש על עבודתו ועל משאו. ואחשוב כי פנחס האריך ימים מאד כי ברית ה' יתברך היתה אתו החיים והשלום בקנאו קנאת ה' יתברך על דבר פעור. והנה היה נגיד זמן מה על זה המנוי והיה זה בימי דוד שנבררו אז המשמרות. והנה היה פינחס כהן גדול בימי פילגש בגבעה. וכבר זכרנו בספר שופטים ובספר מלכים מה שיעיד על אורך חייו. ולזה אמר לפנים ה' עמו לפי שהוא היה מזמן קדום מאד כי בצאת ישראל ממצרים היה נולד פינחס לפי הנראה בפרשת וארא :

[כז] וּפִינַחַס בֶּן אֶלְעָזָר נָגִיד הָיָה עֲלֵיהֶם לְפָנִים יְהוָה עִמּוֹ :

רפ"י ופינחס בן אלעזר נגיד היה עליהם לפניו עמו. שנתנבא לפניו ורבותינו אמרו הוא פנחס הכהן ועל שלא התיר ליפתח נדרו נסתלקה הסכינה ממנו : (רפ"י)

מצודת דוד נגיד היה וכו'. היה ממונה על אבותיהם הקרחים בימים הקדמונים כי ה' היה עמו ולזה נבחר לנגיד : (מצודת דוד)

[כח] זְכַרְיָה בֶּן מְשֻׁלֵּמָה שֹׁעַר פֶּתַח לְאֵהֶל מוֹעֵד :

מצודת דוד שער פתח. גם הוא היה שומר שער פתח האוהל : (מצודת דוד)

[כט] כָּל־הַבְּרוּרִים לְשַׁעֲרֵים בְּסָפִים מְאֵתִים וּשְׁנַיִם עָשָׂר הָמָּה בְּחֻצְרֵיהֶם הִתְיַחֲשׂוּ הָמָּה יֵסֵד וּשְׁמוּאֵל הָרֹאֶה בְּאֲמוֹנָתָם :

רפ"י המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם. בקיומם : (רפ"י)

מצודת דוד כולם הברורים. ר"ל מספר כולם של הנבררים להיות שוערים לשמור בספים היו מאתים וי"ב ובנחמיה נאמר מספר פחות כי לא חשב שם רק השומרים במחנה לויא הוא הר הבית וכאן כלל כולם : המה בחצריהם. המה מן היושבים בחצריהם סביבות ירושלים להיות קרובים לבוא לבה"מ : התיחשם. והיה להם ספר יחוסם : המה יסד. ר"ל במספר הזה יסד דוד ושמואל הנביא להיות מתקיים בתקנת קיומם לבל יפחתו מרי"ב שוערים : (מצודת דוד)

מצודת ציון הברורים. ענין בחירה : יסד. כמו תקן כי התקנה אל קיומה היא כמו היסוד אל הבנין : הרואה. הנביא על כי רואה במראה הנבואה באמונתם. ענין קיום וכן והיה אמונת עתך (ישעיה ל"ג) : (מצודת ציון)

רלב"ג כלם הברורים לשוערים וגו'. כל הלויים שהיו ברורים ונבחרים להיות שוערים במזוזות הבית היו מאתים ושנים עשר. והנה בס' עזרא זכר כי מספרם היה מאה ושבעים ושנים. ואמר המה בחצריה' התיחשם. לפי שכבר בנו להם חצרים סביבות ירושלים כדי שיהיו קרובים : המה יסד דוד וגו'. ר"ל שיסוד אלו המשמרות להיות בזה האופן יסדו דוד ושמואל מפני היותם נאמנים לה' יתברך ראו לסדר זאת העבודה באופן שלם. וידמה ששמואל בהיות דוד עמו בהיותו בורח מפני שאול התעוררו הוא ודוד לסדר זה הענין בזה האופן. וכאשר מלך דוד הוציא זאת

המחשבה לפעל. ואז יסדו : (רלב"ג)

[כג] והם ובניהם על השערים לבית יהוה לבית האהל למשמרות:

מצודת דוד והם ובניהם. הנזכרים למעלה עם בניהם היו ממונים על השערים לשמור בהם. לבית ה', לבית האהל. הוא כפל ענין במ"ש לתוספת ביאור : **למשמרות**. לא שהיו כולם שומרים בכל עת אלא היו חלוקים למשמרות וכ"א שמר בזמנו בחוזר חלילה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **למשמרות**. דבר המוטל על הרבה בני אדם על כל אחד בזמן הקבוע לו קרוי משמר כי עליהם לשמור לבל יעברו את הזמן : (מצודת ציון)

רלב"ג והם ובניהם. שאשר בחרו בכל משמר ומשמר יהיו הם ובניהם ממונים על השוערים אצל האהל למשמרות. ר"ל אצל בית ה'. והנה סדרו : (רלב"ג)

[כד] לארבע רוחות יהיו השערים מזרח ימה צפונה ונגבה:

מצודת דוד **לארבע רוחות**. בכל ארבע הרוחות יעמדו השוערים לשמור וגדולה וכבוד הוא לבית שיעמדו בה שומרים : (מצודת דוד)

רלב"ג **לארבע רוחות**. שיהיו השוערים סביב הבית לארבע רוחות : (רלב"ג)

[כה] ואחיהם בחצריהם לבוא לשבעת הימים מעת אל עת עם אלה:

רפ"י **לשבעת הימים**. לסוף ז' הימים : **מעת אל עת**. משבעת לשבעה כל משמרת נשבתם : (רפ"י)

מצודת דוד **ואחיהם**. חבריהם של הנזכרים למעלה היושבים בחצריהם עליהם לבוא לשמור על שבעת הימים : **מעת אל עת**. בעת שבאו אז ילכו בכלות שבעת הימים ויבואו אחרים במקומם : **עם אלה**. ר"ל גם אלה הנזכרים בשמם יבואו בבוא עתם ויתעכבו שבעת ימים : (מצודת דוד)

רלב"ג **ואחיהם שהיו בחצריהם יבאו לשבעת הימים מעת אל עת עם אלה**. ר"ל שהמשמר האחד יעבוד עבודתו שבעת ימים ולשבעת הימים יבא המשמר הבא אחריו. וכן בזה הדרך על סוף כל המשמרות ואחר ישובו בסבוב : (רלב"ג)

[כז] **וְעַל** **הָאֲצֵרוֹת** **בֵּית** **הָאֱלֹהִים** : **כִּי בָּאֲמוֹנָה הִמָּה אֲרַבֶּעַת גְּבֻרֵי הַשְּׁעָרִים הֵם הַלְוִיִּם וְהָיוּ עַל הַלְשָׁכוֹת**

מצודת דוד **כי באמונה**. כי הדבר הזה היה בתקון המתקיים לבל יבטל מי משמרו : **המה**. ר"ל גם המה ארבעת גבורי השוערים והם שלום וכו' שזכר למעלה גם יתר הלויים אין מי בהם שיבטל משמרו : **והיו**. השוערים היו גם ממונים על הלשכות ועל האוצרות של בית האלהים : (מצודת דוד)

רלב"ג **כי באמונה המה ארבעת גבורי השוערים**. אשר בכל רוח ורוח והם היו ממונים לשמור הלשכות ואוצרות בית האלהים. **ובלילה** : (רלב"ג)

[כח] **וְסָבִיבוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים יְלִינוּ כִּי עָלֵיהֶם מְשֻׁמֶרֶת וְהֵם עַל הַמְּפֹתָח** **וְלִבְקָר**

רס"י **והם על המפתח. על מפתח העזרה : ולצקר לצקר. לפתוח : (רס"י)**

מצודת דוד **וסביבות וכו'**. כ"א בבוא עת משמרתו : **כי עליהם משמרת**. עליהם מוטל לשמור את הבית : **על המפתח**. על פתיחת השערים : **ולבוקר לבוקר**. ר"ל יפתחו בכל בוקר : (מצודת דוד)

רלב"ג **ילינו**. ילינו סביבות בית האלהים לשמרו כי עליהם המשמרת כמו שזכרה התורה בפרשת מדבר סיני ובפרשת נשא והם על מפתח השערים **בבקר** **בבקר** :

[כט] **וּמֵהֶם עַל כָּלִי הָעֲבוּדָה כִּי בְּמִסְפָּר יְבִיאוּם וּבְמִסְפָּר יוֹצִיאוּם** :

רס"י **ומהם על כלי. כלי שרת צמספר יוציאו וצמספר יביאו : (רס"י)**

מצודת דוד **ומהם**. מן השוערים היו ממונים על כלי העבודה כמזרקים ומחתות והדומים. **יביאו**. מלשכת הכלים אל מקום המזבח : **יוציאו**. משם אל הלשכות והכל נעשית על ידיהם : (מצודת דוד)

רלב"ג **ומהם**. ומהלויים היו קצתם ממונים על כלי העבודה כמו המזרקים והמחתות והיעים ומה שדומה להם והם יביאו אחר העבודה ללשכה המיוחדת להם במספר. **ובמספר יוציאו** משם בבקר לעבוד העבודה כמנהג הפקיד על שמירת דבר מה. **ומהם** היו ממונים על הכלים כולם שהיו המקדישים לבית ה' ועל כל כלי הקדש, כמו : (רלב"ג)

[כט] וּמָהֶם מִמָּנִים עַל הַפְּלִים וְעַל כָּל פְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְעַל הַסֵּלֶת וְהַיִּין וְהַשֶּׁמֶן וְהַלְּבוּנָה וְהַבְּשָׂמִים :

מצודת דוד **על הכלים.** יתר הכלים שאינם כלי העבוד' והם כלי בשול וכדומה : **כלי הקדש.** שולחנות ומנורות והדומי' : **ועל הסולת וכו'.** הסולת והשמן למנחות והיין לנסכים והלבונה לתת בבזיכין על מערכת לחם הפנים והבשמים לקטורת : (מצודת דוד)

רלב"ג **ומהם.** קשות הנסך ומה שידמה להם ועל הסלת והיין והשמן אשר קנו אותם למנחות לקרבנות צבור ועל הלבונה שהיתה לצורך לחם הפנים ולמנחת העומר ועל הבשמים שהיו לצורך מעשה הקטרת : (רלב"ג)

[ל] וּמִן בְּנֵי הַכֹּהֲנִים רִקְחֵי הַמִּרְקַחַת לְבָשָׂמִים :

מצודת דוד **רוקחי וכו'.** הם היו מערבבים וכותשים את הבשמים של הקטורת : (מצודת דוד)

מצודת ציון **רקחי המרקחת.** ענין ערבוב הבשמים כמו מעשה רוקח (שמות ל) : (מצודת ציון)

רלב"ג **רקחי המרקחת לבשמים.** ר"ל לעשות רקוח קטרת הסמים באופן שזכרה התורה : (רלב"ג)

[לא] וּמִתְּתִיָּה מִן הַלְוִיִּם הוּא הַבְּכוֹר לְשֵׁלֶם הַקְּרָחִי בְּאֶמּוּנָה עַל מַעֲשֵׂה הַחֲבָתִים :

מצודת דוד **באמונה.** בקיום חזק היה ממונה על מעשה החבתים והם המנחות מעשה מחבת מעשירית האיפה הקרב בכל יום מחציתה בבוקר ומחציתה בערב והיה הוא ממונה עליו להזכיר ולזרז להיות קרב בזמנו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **החבתים.** מלי מחבת והוא שם כלי מה : (מצודת ציון)

רלב"ג **באמונה על מעשה החבתים.** הנה מנחת כהן גדול היתה נקראת מנחת חבתים לפי שהיתה נעשית על מחבת בשמן כמו שנזכר בפרשת צו את אהרן : (רלב"ג)

[לב] וּמִן בְּנֵי הַקְּהָתִי מִן אַחִיָּהֶם עַל לֶחֶם הַמַּעֲרֶכֶת לְהַכִּין שֶׁבֶת שֶׁבֶת :

מצודת דוד מן אחיהם. של בני קרח הנזכרים למעלה שגם המה מבני קהת : **על לחם וכו'.** היו ממונים על לחם הפנים הערוך על השלחן להכין אותה בכל שבת ושבת : (מצודת דוד)

מצודת ציון המערכת. מלשון עריכה וסדור : (מצודת ציון)

רלבי"ג ומן בני הקהתי. מן אחי הממונים על מעשה החבתים היו ממונים על לחם המערכה והוא לחם הפנים להכין אותו בכל שבת ושבת. והנה הוא נאפה קודם השבת וביום השבת היה עורך אותו הכהן על שלחן הזהב ומסיר אז את לחם בפנים אשר היה בו : (רלבי"ג)

לג וְאֵלֶּה הַמְשֻׁרְרִים רְאִשֵׁי אָבוֹת לְלוּיִם בְּלִשְׁכַּת (פטורים) פְּטוּרִים פִּי יוֹמָם וְלַיְלָה עֲלֵיהֶם בְּמִלְאָכָה :

רפ"י ואלה המשוררים וגו'. פטורים מכל דבר המלאכה כי אם לשיר **פזירה** : (רפ"י)

מצודת דוד ואלה המשוררים. רצה לומר אבל אלה המשוררים הנזכרים למעלה שהם ראשי האבות הלויים והם שמעיה וחביריו המה ישבו בתמידות בלשכות ללמד מעשה השיר ופטורים הם משאר עבודת בית ה' כי יומם ולילה מוטל עליהם לעסוק במלאכת השיר ואינם פנוים כמו השוערים לעסוק עוד בעבודה אחרת : (מצודת דוד)

מצודת ציון פטורים. הוא הפוך מן החיוב ודוגמתו כי לא פטר יהוידע (דה"ב כג) : (מצודת ציון)

רלבי"ג ואלה המשוררים וגו'. בלשכות אשר בבית המקדש היו משולחים ואינם סוגרים דלתות הלשכות. אבל היו פתוחות כי יומם ולילה עליהם במלאכה וכבר זכר תחלה קצת ראשי אבות המשוררים והם מתניה בן מיכה ובקבקר ועובדיה בן שמעיה וברכיה בן אסף : (רלבי"ג)

לד אֵלֶּה רְאִשֵׁי הָאָבוֹת לְלוּיִם לְתִלְדוֹתָם רְאִשֵׁים אֵלֶּה יֵשְׁבוּ בִירוּשָׁלַם : **(ס)**

מצודת דוד אלה. הנזכרים למעלה : **לתולדותם ראשים.** על בני תולדות אבותם היו ראשים וכפל הדבר לתוספת ביאור : (מצודת דוד)

רלבי"ג אלה ישבו בירושלים. ר"ל בימי נחמיה בתחלת עת בית שני : (רלבי"ג)

[לה] וּבִגְבַעוֹן יָשְׁבוּ אָבִי גְבַעוֹן (יעואל) יְעִיאל וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מַעֲכָה:

מצודת דוד ובגבעון ישבו. כל הפרשה ההיא כתובה למעלה בהזכירו מי מבנימין ישב בירושלים ומי בגבעון והולך ומספר הכהנים והלויים היושבים בירושלים ועתה על כי בא לספר ממלכות דוד הבאה אחרי מות שאול לזה התחיל לספר שוב מהתחלת יחוס שאול. אבי גבעון. שר של גבעון ושמו יעאל : (מצודת דוד)

רלב"ג ובגבעון שבו וגו'. ידמה שגם זה היה בימי נחמיה. ולזה אמר בסוף ואף הם נגד אחיהם ישבו בירושלים עם אחיהם. ר"ל שכנגד מה שעשו אחיהם שעשירית העם ישבו בירושלים (נחמיה ז') כן עשו יושבי גבעון שהבדילו מהם העשירית להתנדב לשבת בירושלים : (רלב"ג)

[לו] וּבְנוֹ הַבְּכוֹר עֶבְדוֹן וְצוּר וְקִישׁ וּבַעַל וְנָר וְנָדָב:

מצודת דוד וצור וכו'. גם המה היו בני אבי גבעון ועמו ישבו בגבעון : (מצודת דוד)

[לז] וּגְדוֹר וְאַחִיו וְזַכְרְיָה וּמְקִלוֹת : **[לח]** וּמְקִלוֹת הוֹלִיד אֶת שְׁמָאֵם וְאָף הֵם נֶגְדַּ אֲחֵיהֶם יָשְׁבוּ בִירוּשָׁלַם עִם אֲחֵיהֶם : (ס)

מצודת דוד ואף הם. ר"ל אף כי ישבו בגבעון מ"מ לפעמים ישבו בירושלים נגד אחיהם הנזכרים למעלה ושוה להם : עם אחיהם. הוא כפל ענין לתוספות ביאור כי עם הוא כמו נגד : (מצודת דוד)

[לט] וְנָר הוֹלִיד אֶת קִישׁ וְקִישׁ הוֹלִיד אֶת שְׁאֹל וְשְׁאֹל הוֹלִיד אֶת יְהוֹנָתָן וְאֶת מֶלְכִי שׁוּעַ וְאֶת אַבְיָנָדָב וְאֶת אֲשַׁבְעֵל :

רס"י אשבעל. הוא איש צושת ולכך כינהו צושת לפי שבעל לשון אדני הוא וכינהו צושת ל' גנאי : מריב בעל. זה מפיוצות א"ר יחזק בר שמואל מנרבונא משעה שעבדו ישראל את הבעל נקרא הבעל שם צושת דכתיב לקטר לצושת לקטר לבעל (ירמיה י"א) כי הבעל הוא צושת וגדעון נקרא ירובעל על שסירב לו בעל (סופטים ו') ונקרא ירובצת דכתיב על אבימלך מי הכה אבימלך בן ירובצת וגו' בס' שמואל (ב' י"א) ונקרא ירובצת וירובעל, כי בעל וצת אחד הוא : (רס"י)

מצודת דוד **אשבעל**. הוא איש בושת שמלך תחת שאול והוא ישוי האמור
בשמואל א' : (מצודת דוד)

רלב"ג ונר הוליד את קיש וגו'. שב להזכיר כל זה היחש כדי להגיע לדבר
מלכות דוד לפי שזה הספר הוא דברי הימים למלכי יהודה. ולזה הוצרך
להזכיר מיתת שאול ובניו ומפני שהיה מזכיר מיתתם רצה להזכיר
תולדות הנשאר מזרעו עד שיכלה אל אצל שברך אותו ה' יתבר הוא ואחיו
ברבוי הבנים כמו שקדם : (רלב"ג)

[מ] וְבֶן יְהוֹנָתָן מְרִיב בְּעַל וּמְרִי בְּעַל הוֹלִיד אֶת מִיכָה :
מצודת דוד **מריב בעל**. הוא מפיבושת : (מצודת דוד)

[מא] וּבְנֵי מִיכָה פִּיתוֹן וּמְלֶךְ וְתַחֲרַע : **[מב]** וְאַחַז הוֹלִיד אֶת יַעֲרָה וַיַּעֲרָה
הוֹלִיד אֶת עֲלָמֶת וְאֶת עֲזֻמֹּת וְאֶת זְמָרִי וְזְמָרִי הוֹלִיד אֶת מוֹצָא :

מצודת דוד **ואחז**. גם הוא בן מיכה וכן נאמר למעלה : (מצודת דוד)

[מג] וּמוֹצָא הוֹלִיד אֶת בְּנֵעָא וּרְפִיָּה בְּנוֹ אֶלְעָשָׂה בְּנוֹ אֶצֶל בְּנוֹ :
מצודת דוד **ורפיה בנו**. של בנעא וכן חושב אחד בן אחד : (מצודת דוד)

[מד] וּלְאֶצֶל שְׁשֵׁה בָּנִים וְאַלְהָה שְׁמוֹתָם עֲזָרִיקָם בְּכָרוֹ וַיִּשְׁמַעְאֵל וַיִּשְׁעָרִיָּה
וְעַבְדִּיָּה וְחָנָן וְאַלְהָה בְּנֵי אֶצֶל : **(פ)**

מצודת דוד **בכרו**. כן שמו : (מצודת דוד)

דברי הימים א פרק-י

[א] וּפְלִשְׁתִּים נִלְחְמוּ בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּגָּס אִישׁ יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ
חֲלָלִים בְּהַר גִּלְבָּע :

רס"י וּפְלִשְׁתִּים נִלְחְמוּ בְּיִשְׂרָאֵל. אינו מספר כי אם מפלתו של שאול

וכאשר בא לספר מעשה דוד אינו מספר זילותו אלא גבורתו וגדולתו כי
הספר שלו ולמלכי יהודה : (רפ"י)

מצודת ציון איש ישראל. כמו אנשי ישראל : (מצודת ציון)

רלב"ג ופלשתים נלחמו בישראל וגו' : (רלב"ג)

[ב] וידבקו פלשתים אחרי שאול ואחרי בניו ויכו פלשתים את יונתן ואת
אבינדב ואת מלכי שוע בני שאול :

מצודת דוד וידבקו. ברדפס השיגום והיו דבוקים אחריהם וקרובים להם
: (מצודת דוד)

[ג] ותכבד המלחמה על שאול וימצאהו המורים בקשת ויחל מן היורים :

רפ"י וימלאוהו המורים בקשת. בוא וראה כי אין חכמה ואין תבונה
לנגד ה' (משלי כ"א) כי נגד ה' דרכי איש בנימין היו שונאיהם נופלים
לפניהם בקשת כי הם בקיאים בקשת כדכתיב אטר יד ימינו וגו'
בשופטים (כ"א) וכן ביהונתן דה אורה לשלח לי למטרה בשמואל (א'
כ') וכתיב למטה (י"ז ב') בנימן נושקי קשת מימיני וגו' וכן באסא
בספר זה (ב' י"ד) ומבנימן נושאי מגן ודורכי קשת וגו' אבל כשהשם סר
מעל שאול נפל ביד רובה קשת בדבר שהוא אומנתו. ויחל מן היורים.
כמו ותתחלחל המלכה (אסתר י') : (רפ"י)

מצודת דוד על שאול. על כי כבר הרגו את בניו היתה כל פני המלחמה
עליו לבד : המורים. האנשים המורים בקשת מצאו מקומו ופחד מהם
שלא יאחזוהו ויתעללו בו : (מצודת דוד)

מצודת ציון המורים. ענין השלכת החצים כמו אשר אנכי מורה (ש"א כ)
: ויחל. מל' חלחלה ופחד : (מצודת ציון)

רלב"ג ויחל מן היורים. ר"ל שכבר ירה ואחזו חיל מפחד היורים כקשת
: (רלב"ג)

[ד] ויאמר שאול אל נשא כליו שלף חרבך ודקרני בה פן יבאו הערלים

הָאֵלֶּה וְהִתְעַלְלוּ בִּי וְלֹא אָבָה נִשָּׂא כְּלָיו כִּי יֵרָא מְאֹד (ס) וַיִּקַּח שָׂאוֹל אֶת
הַחֶרֶב וַיִּפֹּל עָלֶיהָ :

מצודת דוד והתעללו בי. ליסרני ביסורי בזיון : **כי ירא מאד**. פחד מה' לשלוח יד במשיחו : **ויפול עליה**. להמית את עצמו בה : (מצודת דוד)

מצודת ציון שלוף. ענין הוצאת החרב מתערה : **ודקרני**. ענין נעיצה ותחיבה כמו כל הנמצא ידקר (ישעיה יג) : **והתעללו**. ענין לעג ובזיון כמו כי התעללת בי (במדבר כב) : **ולא אבה**. ולא רצה : (מצודת ציון)

ה וַיֵּרָא נִשָּׂא כְּלָיו כִּי מֵת שָׂאוֹל וַיִּפֹּל גַּם הוּא עַל הַחֶרֶב וַיָּמָת : (ס)

רלב"ג וירא נושא כליו כי מת שאול וגו'. כבר נתבאר בספר שמואל שאחד שנפל שאול על חרבו לא מת עדיין עד שאמר לנער העמלקי שימיתו והוא המיתוהו :

ו וַיָּמָת שָׂאוֹל וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו וְכָל בֵּיתוֹ יַחְדָּו מָתוּ : **ז** וַיֵּרָאוּ כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּעֵמֶק כִּי נָסוּ וְכִי מָתוּ שָׂאוֹל וּבָנָיו וַיַּעֲזְבוּ עָרִיקָם וַיִּנְסוּ וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים וַיָּשְׁבוּ בָּהֶם : (ס)

מצודת דוד אשר בעמק. היא עמק יזרעאל שהיה סמוך למקום המלחמה :

ח וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים לְפָשֵׁט אֶת הַחֲלָלִים וַיִּמְצְאוּ אֶת שָׂאוֹל וְאֶת בָּנָיו נֹפְלִים בְּהַר גִּלְבָּע :

מצודת ציון לפשט. ענין הסרת הבגדים : (מצודת ציון)

ט וַיִּפְּשִׁיטוּהוּ וַיִּשְׂאוּ אֶת רֵאשׁוֹ וְאֶת כְּלָיו וַיִּשְׁלְחוּ בְּאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים סָבִיב לְבִשָׂר אֶת עֲצָבֵיהֶם וְאֶת הָעֵם :

מצודת דוד וישאו את ראשו. כרתו אותה מן הגוף ונטלוה : **את עצביהם**. כהני העו"ג :

רלב"ג וישלחו בארץ פלשתים סביב לבשר את עצביהם ואת העם. עשו זה לפי ששאול השחית בהם רבים והיו מפני זה מבשרים מיתתו לכומרי בית אליליהם ואת העם :

יז וַיִּשְׁמְעוּ אֶת כְּלִי בַּיִת אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת גְּלִגְלֹתָיו תִּקְעוּ בַּיִת דָּגוֹן : (ס)

מצודת דוד ואת גלגלתו. בש"א הזכיר שתקעו גויתו ומה שסתם שם גלה כאן : (מצודת דוד)

מצודת ציון גלגלתו. ראשו : תקעו. תלאו כמו והוקע אותם לה' (שם כה) : דגון. שם עבודת גלולים עשוי בדמות דג : (מצודת ציון)

יח וַיִּשְׁמְעוּ כָּל יִבְיֵשׁ גִּלְעָד אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ פְּלִשְׁתִּים לְשָׂאוֹל :

רלב"ג וישמעו כל (יושבי) יבש גלעד וגו'. הנה נתעוררו לזה יושבי יבש גלעד יותר מהשאר לפי שעל ידו עשה להם ה' יתברך תשועה גדולה כאשר קם עליהם נחש העמוני ולא היה רוצה לחרות אתם ברית אם לא בנקור להם כל עין ימין כמו שנזכר זה בספר שמואל : (רלב"ג)

יט וַיִּקְוּמוּ כָּל אִישׁ חֵיל וַיִּשְׂאוּ אֶת גּוֹפַת שָׂאוֹל וְאֵת גּוֹפַת בְּנָיו וַיָּבִיאוּם בַּיִשָּׁה וַיִּקְבְּרוּ אֶת עַצְמוֹתֵיהֶם תַּחַת הָאֲלֶה בַּיָּבֵשׁ וַיִּצְוּמוּ שְׁבַעַת יָמִים :

רס"י ויביאום יבישה. ליבש גלעד : ויאומו שבעת ימים. ולמה מסרו עמם בסכנה לקחת גופות שאול ובניו מהר גלבע יותר משאר ישראל לפי שעשה להם שאול טובה שהחילם כשעלה נחש העמוני עליהם וכנגד אותם שבעת ימים שנתנו להם זמן אם יבא להם מושיע והיו למים ומתענים אולי יבא להם מושיע ובא שאול והושיעם כנגדן נתענו עתה גם הם ז' ימים וגם מפני אבילות שנהגו שבעת ימים כי גם הרוביהם היו כשהרגו ישראל את יוסבי גבעה במעשה פלגש בגבעה (סוף שופטים) נתנו אנשי יבש בנותיהם לבנימין כשחטפום מן המחולות : (רס"י)

מצודת ציון האלה. שם אילן סרק : (מצודת ציון)

יג וַיָּמָת שָׂאוֹל בְּמַעְלוֹ אֲשֶׁר מָעַל בִּיהוָה עַל דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר לֹא שָׁמַר וְגַם לְשָׂאוֹל בְּאוֹב :

רס"י וימת שאול במעלו אשר מעל. שתי מעילות מעל בשאלת אוב אחת ששאל אחרי שמואל ואחת שדרש ובאגדה דשמואל שנינו חמש מעילות

מעל : על דבר ה' אשר לא שמר. מה שזוהו שמואל כדכתיב שצעת ימים
תוחל (שמואל א') ועל אשר מעל במלחמת עמלק : (רפ"י)

מצודת דוד **במעלו**. בעבור מעלו וכו' וחוזר ומפרש על דבר ה' אשר לא שמר
למחות את עמלק מכל וכל וגם אשר חטא לשאול באוב לדרוש בו עתידות
(דוד
(מצודת

רלב"ג **על דבר ה' אשר לא שמר**. ר"ל במה שלא הוחיל על שמואל שבעי
ימים עד בואו אליו כי מפני זה אמר לו שמואל כי ממלכתו לא תקום.
ובמה שלא עשה את דבד ה' בעמלק כי מפני זה אמר לו שמואל יען מאסת
את דבר ה' וימאסך ממלך : **וגם לשאול באוב לדרוש**. ר"ל במה שבא
שאול אל אשה בעלת אוב ואמר לה שתקסם לו באוב. והנה לאלו הסבות
כלם המיתהו ה' יתברך וסבב שתהיה המלוכה לדוד בן ישי ולא זכר
מלכות איש בשת בן שאול כי לא היה ממלכי יהודה אך זכר שאול להעיר
על דבר צמיחת מלכות בית דוד איך היתה. כי לולא חטאי שאול לא היתה
צומחת עדיין ואף על פי שהיה ראוי לפי מה שנתבאר מברכת יעקב
שתהיה המלכות בסוף לשבט יהודה. ולזה אמר שמואל לשאול כי עתה
הכין ה' את ממלכתך אל ישראל עד עולם ועתה ממלכתך לא תקום
(שמואל א' י"ג י"ג). והנה הרצון באמרו עד עולם עד זמן ארוך כטעם
אמרו ועבדו לעולם. הנה מה שראינו לבארו בזה החלק שהגבלנו באורו
בזה המקום וברבו בארנו לפי המחשבה הגוברת לבד לעמקו ובפרט בענין
התיחש הבנים לאביהם כי לפעמים השמיט דורות רבים בתולדות
ולפעמים השמיט הדור האחד והשמיט התיחש הנמשך לו להשענו שיובן
מדבריו זה ובמה שהוא התאר לא נוכל לאמת איך היה אם לא שעמדנו
עליו ממקום אחר וראינו גם כן שאין בזה שום נזק איך שיובן בכמו אלו
היוחסים וזה מבואר מאד. והנה התועלות המגיעים מזה הספור הם אלו.
התועלת הראשון הוא ליסד אמונת החדוש כמו שזכרנו בבאורנו לדברי
תורה ולזה זכר הסתעפות הדורות. מאדם הראשון עד הזמן ההוא.
התועלת השני הוא להודיע כי ה' יתברך יענוש החוטא על חטאו וישלם
טוב לצדיק כצדקתו. ולזה ספר שכבר היה ער בכור יהודה רע בעיני ה'
וימיתהו. ולזה גם כן זכר בעכשן שמעל מעל בחרם מפני שלא נתקיימו לו
תולדות עם שבזה תועלת מפני פרסום החטאים שיהיה האדם יותר נשמר
מלחטא כדי שלא יקנה לו בשת ושם רע לדורי דורות. ולזה גם כן זכר כי
יואש ושרף בעלו למואב. ולזה גם כן זכר כי יעבץ היה נכבד מאחיו ולזה
שמע ה' יתברך בקולו במה ששאל ממנו. ואחשוב כי יעבץ היה מהשופטים
והוא אבצן כי האל"ף והעיי"ן הם ממוצא אחד והם מתחלפים. והנה היה
מחור בן חצרון שהיה (לעיל ד' ד') אבי בית לחם. וכן מצאנו בבוועז שהיה
נראה מדבריו היותו מהשופטים והוא מבית לחם וידמה ששמו האמיתי
היה בוועז. אך אמו קראתהו יעבץ כי ילדתו בעצב. ולזה גם כן זכר כי
הבכורה היתה לראובן ולפי שחלל יצועי אביו בשכבו את בלהה פילגש
אביו נתנה בכורתו ליוסף. ולזה גם כן זכר כי מפני שמעלו באלהי

אבותיהם ראובן וגם וחצי שבט המנשי וזנו אחרי אלהי עמי הארץ אשר השמיד אלהים מפניהם העיר ה' רוח מלכי אשור והגלה אותם ויביאם לחלח ולחבור והרא ונהר גוזן. ולזה גם כן ספר כי יהודה הגלו לבבל במעלם. ולזה גם כן זכר שכבר מת שאול במעלו אשר מעל בה' ולא נשאר מזרעו כי אם בן אחד ליהונתן והסב ה' המלוכה לדוד אשר היה כלבבו בכל מעשיו רק בדבר אוריה החתי. ולזה גם כן ספר הצלחת דוד ברבוי הבנים. התועלת השלישי הוא להודיע כי הממשלה היתה לדוד מלידה ומבטן ומהריון כי אבותיו היו נשיאים. ר"ל כי נחשון בן עמינדב היה נשיא בני יהודה בימי משה והדור השני לנחשון היה בועז מן השופטי את ישראל והרביעי לבועז היה דוד. התועלת הרביעי הוא להודיע שהוא ראוי שיקים האדם זכר לאחיו כשמת בלא בנים. ולזה ספר כי אף על פי שלא יבם שלה בן יהודה תמר אשת ער אחיו שמת בלא בנים. הנה קרא שם הבן הראשון שיוולד לו ער להשאיר זכר לאחיו. ולזה אמר בני שלה בן יהודה ער וגוי (ד' כ"א). התועלת החמישי הוא להודיע איך הפליג ה' יתברך להשגיח בישראל להשיבם לאמונתו לפי מה שאפשר. וזה כי עם הפליגם לחטוא שמע זעקת בני ראובן וגד וחצי שבט מנשה בעת אשר זעקו אליו במלחמה ויתן עם רב מאד בידם עד שהיה נפש אדם מהשבי מאה אלף (ה' כ"א) כי זה היה ממה שהיה ראוי שיישירם לעבוד את ה' לבדו והם לא לקחו מוסר ובמעט זמן אחר זה גלו מארצם. התועלת הששי הוא לפרסם כי רוב הכהנים הגדולים היו מפנחס ולזה נתן לו ה' יתברך ברית כהנת עולם ופרסם עם זה כי עשרה דורות מזרעו פרנסו כל זמן בית ראשון אשר היו ממלכי יהודה יותר מחמשה עשר דורות וממלכי ישראל היו מעת רחבעם עד עת חזקיה כמו שמונה עשר דורות. ולזה זכר כי עזריה כהן בבית אשר בנה שלמה ויהוצדק שהיה הדור העשירי אחריו הלך בהגלות ה' את יהודה וירושלים ביד נבוכדנצר. התועלת השביעי הוא להודיע כי כשיהיו שלשה יחד הנה ראוי שיהיה הגדול באמצע והקטן מהם בשמאלו והגדול מהקטן בימינו כי הימין יותר נכבד מהשמאל והאמצע הוא היותר נכבד מהם. וזה מבואר בדברים הטבעיים כי הלב הוא באמצע והוא היותר נכבד עם שבזה תועלת שהוא קרוב להם יחד להשפיע להם מהודו ולהדריכם ולהנהיגם והם קרובים לו יחד לשמשו. ולזה ספר כי הימן המשורר אשר מבני הקהתי שהם היותר נכבדים היה באמצע ומימינו היה המשורר אשר מבני גרשון שהיה אחריו בגדולה ומשמאלו היה המשורר אשר מבני מררי שהיה למטה מכלם. התועלת השמיני הוא להודיע כי מעבודת הלויים היה לשרת בשם ה' בשיר כי זה נרמז בתורה ולא נתבאר בה באור רחב. אך בזה הספר ובספר עזרא נתבאר זה תכלית הבאור וזה משלמות התקיעה בחצוצרות שהיו תוקעים הכהנים ונתבאר פה כי עבודת הלויים היתה לשמור משמרת שיהיו שוערים לפתוח הדלתות ביום ולסגרם בלילה ולשמור כל הלילה בארבע רוחות ביהמ"ק ולא ישכבו בלילה השומרים והיו שומרים מבואות הבית שלא יכנסו שם רק הראויים והיו גם כן שומרים כל כלי העבודה וכלי הקדשים וכל כלי הקדש וזאת היא השמירה שרמז אליה בפרשת בהר סיני. התועלת התשיעי הוא להודיע כי בשכר עבודתם נתנו

לכהנים וללויים עריהם. ולזה סמך בזה המקום לעבודת הלויים והכהנים זכרון הערים שנתנו ישראל לכהנים וללויים. התועלת העשירי הוא להודיע איך השגיח ה' יתברך בשבט בנימין להרבותם אחרי כלות השבט ההוא בימי פילגש בגבעה שלא נשארו מהם כי אם שש מאות איש מבלי נשים וטף ולא ארכו הימים שהיו מספרם בימי דוד קרוב לששים אלף. התועלת האחד עשר הוא להודיע כי אין ראוי לעשוק לאנשים ואף כי יד העושקים תקיפה. ולזה ספר מה שקרה מהרע לבני אפרים ברדתם לקחת את מקנה אנשי גת מפני היותם בוטחים על עוצם גדולת יוסף שהיה שליט על הארץ וספר כי כבר הרגום אנשי גת. התועלת השנים עשר הוא להודיע שיש שם אות וסימן מעת לקיחת האשה בטוב ההצלחה או בהפכה. ולזה אמרו ז"ל (חולין צ"ה ע"ב) בית תינוק ואשה אף על פי שאין נחש יש סימן וזה דומה קצת למה שאמר נחשתי ויברכני ה' בגללך (בראשית ל' כ"ז). ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף (שם ל"ט ה'). ולזה זכר כי אפרים בא אל אשתו סביב הריגת בניו וילדה לו בן וקרא שמו בריעה כי ברעה היתה בביתו. התועלת השלשה עשר הוא להודיע כי ה' יתברך ישגיח בנרדפים. ולזה זכר שקצת בני אהוד הוציאו אחיהם מגבע והגלו אותם אל מנחת וקצת הגוליי הצליחו מאד בבנים (לעיל ח') ובנו עירו והצליחו במלחמה להברית את יושבי גת. התועלת הארבעה עשר הוא להודיע כי ה' יתברך לא יקפח שכר כל בריה ובריה. ולזה ספר כי אף על פי שבחטאי שאול חיוב הכליון לבניו כדי שתסוב המלוכה לדוד הנה השגיח ה' יתברך ביהונתן לטוב לבבו עם האלהים ועם אנשיי והשגיח במפיבשת בנו להשאיר ממנו זרע עד שמזרעו היה אחד והוא אולם שהרבה בנים ובני בנים מאה וחמשים. התועלת החמשה עשר הוא מה שלמדנו מפני מה שסמך לגלות בבל וכרון השביי לירושלים והשתדלות בעבודת בית האלהים בשלום שבפנים שלא היתה הכונה בהגלותם כי אם להישירם לעבודת ה' יתברך כי רוב השומן הביאם אל הבעיטה. ולזה תמצא כי בתחלת בית שני נעתק ענין יהודה ובנימין אל הטוב בתכלית מה שאפשר וזה מבואר מאד בספר עזרא. התועלת הששה עשר הוא להודיע שהוא ראוי לגמול חסד לאשר גמלוהו היו חיים או מתים. ולזה ספר כי אחרי מות שאול כששמעו אנשי יבש גלעד את אשר עשו הפלשתים לשאול קמו כל איש חיל ונשאו את גופת שאול ואת גופות בניו ויביאום יבשה ויקברו את עצמותיהם תחת האלה ונצטערו צער גדול על מיתתו עד שכבר הפליגו בזה וצמו שבעת ימים : (רלב"ג)

[יד] ולא דַרַשׁ בַּיהוָה וַיִּמְיֹתָהוּ וַיִּסָּב אֶת הַמְּלוּכָה לְדָוִד בֶּן יִשָּׁי : (פ)

מצודת דוד ולא דרש בה'. כי אף שדרש ולא נענה כמ"ש בשמואל א' מ"מ היה לו לדרוש ולחזור ולדרוש ולהפציר בתפלה והוא לא כן עשה : (מצודת דוד)

דברי הימים א פרק-יא

[א] ויקבצו כל ישראל אל דָוִד חֲבֵרוֹנָה לֵאמֹר הִנֵּה עֲצָמָךְ וּבְשָׂרְךָ אָנֹכְנוּ:

מצודת דוד **חברונה**. אחר שמלך בחברון על יהודה : **עצמך ובשרך**. כמו כל בית יהודה כי בני איש אחד נחנו : (מצודת דוד)

רלב"ג **ויקבצו כל ישראל אל דוד חברונה וגו'.** עד ויתחזק שלמה בן דוד על מלכות (לקמן ב' א) ראינו להציע בכאן שאין כונתנו לשוב לבאר בזה הספר מה שכבר בארנוהו בספר שמואל ומלכים ולא לשוב ולמנות תועלותיהם אך מה שנתחדש בזה הספר לבד או שנשתנה בו הלשון או הענין נבאר ונסיר הספק אם תראה בו סתירה לפי מה שזכר בספר שמואל או מלכים : (רלב"ג)

[ב] גַּם תָּמוּל גַּם שְׁלֹשׁוֹם גַּם בְּהִיּוֹת שְׂאוּל מָלַךְ אֶתְּהָ הַמוֹצִיא וְהַמְּבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לֵךְ אֶתְּהָ תִרְעָה אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶתְּהָ תִהְיֶה נְגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

רס"י **אתה תרעה את עמי.** על זה אמר דוד ה' רועי לא אחסר (תהלים כ"ג) אתה אומר לי אתה תרעה מה אני יכול לרעות אין הדבר תלוי בי אלא ה' רועי לא אחסר וגם אני לא אחסר לכם ודוגמא בסמואל (ב' כ"א) אז נסצעו אנשי דוד לו לאמר לא תלא עוד אתנו במלחמה ולא תכבה את נר ישראל אמר להם דוד כי אתה נרי ה' וה' יגיה חשכי (סס כ"ב) : (רס"י)

מצודת דוד **אתה המוציא.** כאילו אמרו לא יגדל אהבת בית יהודה עלינו על אשר מלכת בהם ראשונה כי גם עלינו משלת מאז : **את ישראל**. א"כ עליך לרעות את כל ישראל אלו כאלו בשוה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שלשום.** יום השלישי מהיום : (מצודת ציון)

[ג] וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַמֶּלֶךְ חֲבֵרוֹנָה וַיִּכְרֹת לָהֶם דָּוִד בְּרִית בְּחֲבֵרוֹן לִפְנֵי יְהוָה וַיִּמְשְׁחוּ אֶת דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל כַּדָּבָר יְהוָה בֵּיד שְׂמוּאֵל: **(ס)**

רס"י ויכרות להם דוד ברית. כאותו ברית שכרת יהוידע דכתיב (מלכים ב' י"א) ויכרות יהוידע את הברית בין ה' ובין המלך ובין העם להיות לעם לה' פתרון להיות לה' עבדים וגם בין המלך ובין העם להיות לו לעבדים כמשפט המלך וגם המלך לעשות כחוק לעבדיו ללחום מלחמותם : לפני ה'. והלא לא היה המשכן בחברון אלא מהו לפני ה' כל מקום שעושין תנאי או כורתין ברית המקום שם הוא דוגמא ביפתח לפני ה' במלכה (שופטים י"א) ודוגמא ומעלה מעל זה' וכיחש בעמיתו (ויקרא ה') כדמפרש בתורת כהנים : (רס"י)

מצודת דוד כל זקני ישראל. אשר הכח בידם להמליכו : ויכרות וכו'. להיות להם לאויב כמו לבית יהודה : לפני ה'. לפני ארון ה' כי הביאוהו שמה לפי שעה : (מצודת דוד)

[ד] ויגד דוד וכל ישראל ירושלים היא יבוס ושם היבוס ישיבי הארץ :

רס"י וילך דוד וגו'. הלך מיד למלחמה כשהמליכוהו כל ישראל שלא יאמרו ישראל כל המלחמות שעשה דוד בימי שאל נולח מזלו של שאל היה ועתה דואג להלחם לכך הלך מיד למלחמה : (רס"י)

מצודת דוד ירושלים. אל ירושלים להלחם בה : ושם היבוס. כי בני יהודה ובני בנימין לא הורישום מאז : (מצודת דוד)

[ה] ויאמרו ישיבי יבוס לדוד לא תבוא הנה וילפד דוד את מצדת ציון היא עיר : דוד :

רס"י ויאמרו ישיבי יבוס לדוד לא תבא הנה. אינו מפרש כאן למה ובשמואל (ב' ה') מפרש ויאמר לדוד לא תבא הנה כי אם הסירך העורים והפסחים ראו שלא יוכלו לעמוד לפני דוד ונתנו עורים ופסחים לפני שער העיר לאמר לא יבא דוד הנה כי אם ילחם עם העורים הללו כי ידעו כי בזוי הוא למלך להלחם עם העורים ומתוך כך יקוב ולא ילחם עמהם ודוד אמר בלבו אמת הוא כי לא נכון והגון לי להלחם עם עורים ועם פסחים אך כל מי שיכה היבוס היאך שיגע בלנור וימשכם וישליכם משם את

העורים על כן יאמרו עור ופסח לא יזא אל הבית אל בית דוד קיהא לו
גנאי פן יאמרו עם אלו נלחס דוד : (כ"ז)

מצודת דוד לא תבוא הנה. ר"ל לא תוכל לכבשה בעבור חזקה : **מצודת**
ציון. שם מבצר חזק סמוך למקום יבוס : **היא עיר דוד**. לאח"ז נקראה
שמה עיר דוד : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מצודת**. ענין מבצר חזק כמו ישבו במצודות (ירמיה נ"א) :
במצד. היא מצורת ציון : (מצודת ציון)

רלב"ג **ויאמרו יושבי יבוס לדוד לא תבוא הנה**. כבר באר בספר שמואל
(ב' ה' הו' וגו') שהסבה בזה היא שאם לא יסיר את העורים ואת הפסחים
לא יוכל לבוא שם. וכבר בארנו בבאורנו לספר שמואל הסבה בזה שכבר
היו שם תמונות עורים ופסחים עם דמות מקלות גדולים מברזל בידם
והמים העוברים בצנור מניעים המקלות ההם תמיד באופן שלא יוכל
להכנס אדם שם. ולזה היה הדרך בהשבתתם הנגיעה בצנור אשר באים
בו המים להניע זאת התנועה והנה קצר בספר שמואל מלהזכיר מה יתן
דוד לכל מכה יבוסי בראשונה ויגע בצנור. ובזה המקום באר שהוא יהיה
לראש ולשר ושכבר עלה בראשונה יואב להכות היבוסי. ולזה היה לראש.
ר"ל שהיה שר צבא : (רלב"ג)

ו **ויאמר דוד כל מכה יבוסי בראשונה יהיה לראש ולשר ויעל בראשונה**
יואב בן צרויה יהיה לראש :

מצודת דוד **בראשונה**. לעלות במלחמה תחלה להכות בם : (מצודת דוד)

ז **וישב דוד במצד על כן קראו לו עיר דוד :**

רלב"ג **וישב דוד במצד**. רצה לומר במצודה והוא המגדל החזק שהיה בה
(ח) מן המלוא ועד הסביב. הנה המלוא היה המקום שהיה רחוב סביב עיר
ציון להאסף שם העם ורצה שמן המלוא ולפנים בנה דוד עירו סביב אל
המצודה אשר היה יושב בה : **ויואב יחיה את שאר העיר**. זה לא נזכר
בספר שמואל והרצון בו שכבר חיה את שאר העיר שהיו יושבים בו
היבוסים. אך אשר במצודת ציון המית לבדם. והנה השאר היו בברית את
ישראל והיו להם למס. ולזה תמצא כי היבוסי היה יושב בירושלים אצל
סוף ימי דוד : (רלב"ג)

ח **ויבן העיר מסביב מן המלוא ועד הסביב ויואב יחיה את שאר העיר :**

רפ"י ויוראז יחיה את שאר העיר. הוא בנה והחזיק לבנות צדקי החומה
דוגמא בעזרא היחיו את האבנים מערמות העפר (נחמיה ג') : (רפ"י)

מצודת דוד מן המלוא. סמוך להחומה הניח מקום פנוי להיות מוכן
להאסף שם מרבית אנשים וכן קראו מלוא (ירמיה ד) ומן המלוא ולפנים
בנה בתים סביב : ועד הסביב. כפל הדבר לומר שאת הכל בנה : יחיה.
היה מחזק בדקי שאר העיר בחומות ומגדלים : (מצודת דוד)

מצודת ציון יחיה. יאמר בדרך השאלה על תקון בדק הבנין כמו היחיו את
האבנים (נחמיה ג') : (מצודת ציון)

ט וַיִּלְךְ דָּוִד הַלֹּךְ וְגָדוֹל וַיְהִיָּה צְבָאוֹת עִמּוֹ : (פ)

מצודת דוד הלוך וגדול. בכל עת נתגדל יותר : (מצודת דוד)

י וַאֲלֵה רְאֵשֵׁי הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד הַמִּתְחַזְּקִים עִמּוֹ בְּמַלְכוּתוֹ עִם כָּל
יִשְׂרָאֵל לְהַמְלִיכֹוּ כְּדָבָר יְהוָה עַל יִשְׂרָאֵל : (ס)

מצודת דוד במלכותו. בדבר המלכות היו מתחזקים עמו לדבר על לב
ישראל להמליכו כמו שדבר ה' על ישראל שהוא ימלוך עליהם : (מצודת
דוד)

רלב"ג המתחזקי' עמו במלכותו עם כל ישראל. ידמה שזה היה בימי איש
בשת כי מפני גבורתם התחילו להלחם מלחמות דוד והצליחו כיד אלהיו
טובה עליו וקצתם היו עמו בהיותו בורח מפני שאול להיותם משערים כי
הוא ימלוך על ישראל : (רלב"ג)

יא וַאֲלֵה מִסְפַּר הַגְּבַרִים אֲשֶׁר לְדָוִד יִשְׁבָּעִם בֶּן חֲכֵמוֹנִי רֵאשׁ (השלושים)
הַשְּׁלִישִׁים הוּא עוֹרֵר אֶת חֲנִיתוֹ עַל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲלָל בְּפַעַם אֶחָת :

רפ"י ראש השלישים. ראש הגבורים כמו ושלשים על כלו (שמות י"ד) :
עורר את חניתו. כאשר הוא נלחם במלחמה לא היה חוזר במלחמה עד
שיהרג בחניתו ג' מאות חלל. בן חמוני. (בשמואל ב' כ"ג) כתוב תחמוני
הוא חזיו ויפה כח האב מכת הבן שכתוב בו (שם) על שמונה מאות גבורים
חלל בפעם אחת : (רפ"י)

מצודת דוד **ואלה וכו'.** אשר התחזקו עמו : **ישבעם.** הוא יושב בשבת האמור בש"ב כי פתרון אחד להם : **בן חכמוני.** הוא תחכמוני האמור בשמואל ב' ופתרון אחד להם וכאשר איש ירושלים יקרא בן ירושלים וירושלמי : **הוא עורר וכו'.** ר"ל אחר שהרג שלש מאות חלל בפעם אחת סמוך לה הי' עורר את חניתו להלחם בס כאלו עתה התחיל להלחם (ובש"ב משבחו באהבת החכמה עם הגבורה לומר אחר שהרג שמונה מאות חלל חזר לשבת בישיבת החכמה) : (מצודת דוד)

מצודת ציון **השלישים.** ענינו שרים וגבורים כמו מבחר שלישי (שמות ט"ו) : **עורר.** מלשון התעוררות ותנועה : (מצודת ציון)

רלב"ג **ישבעם בן חכמוני.** הנה בספר מלכים (צ"ל ש"ב כ"ג ח') קראו יושב בשבת תחכמוני. והרצון כמו שאמר פה הוא כי לרוב גבורתו ישוב כאלו הוא עם ומפני חכמתו גם כן. ולזה קראו בן חכמוני כי הוא היה מתנהג בגבורתו בחכמה. והנה בספר שמואל קראו עדינו העצני ושם אמר על שמונה מאות חלל בפעם אחת. ובזה המקום אמר הוא עורר את חניתו על שלש מאות חלל בפעם אחת ואין ראוי שנתיר זה הספק בשנאמר שפעם אחת עורר את חניתו על שמונה מאות חלל ופעם אחרת קרה לו שעורר את חניתו על שלש מאות חלל. וזה מפני שהוא היה מספק גבורתו וראוי שיספר תכלית מה שהיה יכול עליו. ולזה היה ראוי שיתארהו שהוא היה עורר את חניתו על שמונה מאות חלל בפעם אחת. וזה ממה שאינו צריך באור למעיין בדברינו. והנה בחיי הספק בזה חזק אצלי. והנראה לי בהתר זה הספק הוא שבכל כלי מלחמתו קרה לו שהרג שמונה מאות בפעם אחת ואולם בחניתו לבדו קרה לו שהמית שלש מאות. ולזה תמצא שלא אמר בספר שמואל עורר את חניתו. אבל אמר על שמונה מאות חלל בפעם אחת : (רלב"ג)

[יב] **ואחריו אָלְעָזַר בֶּן דָּוִד הָאֲחוּחִי הוּא בְּשָׁלוּשָׁה הַגְּבֻרִים :**

רש"י **הוא בשלושה הגבורים.** הוא בכלל ג' הגבורים כי הוא אחד מהם ושלשה אלו גבורים יותר משאר ל' ושלשה שנזכר בסמוך וכאן אינו מזכיר כי אם שנים יסבבם ואלעזר ובסמואל ב' כ"ג מזכיר אף השלישי לכתוב ואחריו שמא בן אגא הכרי (קס א') : (רש"י)

מצודת דוד **ואחריו.** במעלה : **הוא בשלושה הגבורים.** הוא היה אחד מהשלשה גבורים האמורים בש"ב שהיו עם דוד בחרפם פלשתים וכו' ולקצר סמך על מה שנאמר שם : (מצודת דוד)

רלב"ג **ואחריו אלעזר בן דודו האחוחי.** הנה קצר בזה המקום מלספר הגבורה שעשה להשענו על מה שנזכר מזה בספר שמואל וזכר הגבורה

שעשה שמה בן אגא הררי ולא זכרו. אבל זכר הגבורה ההיא בלשון רבים. ולזה ידמה שכבר היה שם עם שמה אלעזר וידמה שבזה הענין נכללו שתי הגבורות הנזכרות שם לאלעזר ולשמה. אבל שמה עמד בתוך החלקה להציל החלקה והכה הפלשתים אשר שם ואלעזר הכה הפלשתים הנאספים שם למלחמה. ובזה האופן עזרו שניהם בהצלת החלקה : (רלב"ג)

[יג] הוא הָיָה עִם דָּוִד בַּפֶּס דְּמִים וְהַפְּלִשְׁתִּים נֶאֱסָפוּ שָׁם לְמַלְחָמָה וְתָהִי חֲלֻקַּת הַשָּׂדֶה מְלֵאָה שְׁעוּרִים וְהָעַם נָסוּ מִפְּנֵי פְּלִשְׁתִּים :

רס"י **צפס דמים.** שם מקום וצמוחל צאפס דמים : והפלשתים נאספו שם למלחמה. שנזדרזו להנקם מישראל ומאותם גבורים שחרפו כמפורס בצמוחל (ב' כג) צחרפס צפלשתים : מלאה שעורים. וראו פלשתים לקולרה ולהליתה **צאש** : **רס"י** (רס"י)

מצודת דוד **מלאה שעורים.** ובש"ב נאמר עדשים כי באמת לא זו היא המלחמה כי שם נאמר ששמה הצילה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בפס דמים.** שם מקום : **חלקת השדה.** אחוזת השדה : (מצודת ציון)

[יד] וַיִּתְּנֻצְבוּ בְּתוֹךְ הַחֲלֻקָּה וַיִּצְלִיחַ וַיִּכּוּ אֶת פְּלִשְׁתִּים וַיּוֹשַׁע יְהוָה תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה :

מצודת דוד **ויצילוה.** הוא ואנשיו, לבל ישרפוה פלשתים : (מצודת דוד)

[טו] וַיִּרְדּוּ שְׁלוֹשָׁה מִן הַשְּׁלוֹשִׁים רֹאשׁ עַל הַצֵּר אֶל דָּוִד אֶל מְעַרְתַּי עֲדָלָם וּמַחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים חֲנָה בְּעַמְקֵי רְפָאִים :

רס"י **וירדו שלושה מן השלושים.** שלשה אלו היו ראש לכל השלושים : **רס"י** (רס"י)

מצודת דוד **מן השלושים ראש.** כ"א מהשלשה היה ראש מהשלשים הגבורים הנזכרים בש"ב ונזכרים גם המה למטה אבל הוסיף עוד עליהם : (מצודת דוד)

[טז] וְדוֹד אִזּוּ בַּמְצוּדָה וַיִּנְצִיב פְּלִשְׁתִּים אִזּוּ בְּבֵית לֶחֶם :

רס"י ונליב פלשתים אז צבית לחם. שכבר בית לחם לקחו והעמידו זה נליב שופט זה בתחלת מלכותו שעדיין פלשתים היו מושלים צם שכך מלינו שלפני צא דוד היו מושלים על ישראל בימי שמסון ושמואל דכתיב (בשמואל א' 7) התחזקו והיו לחנקים פלשתים פן תעבדו לעברים וגו' : (רס"י)

מצודת דוד במצודה. הוא הצור אשר במערת עדולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונציב. ענין פקיד וממונה : (מצודת ציון)

רלב"ג ונציב פלשתים. בשמואל כתוב וחית פלשתים. וזה לאות כי הרצון בו מחנה פלשתים. ונציב פלשתים הוא המושל אשר שמו שם פלשתים והיה בלתי אפשר ללכת לבור בית לחם אשר בשער אם לא ילכו שם דרך עמק רפאים שהיה שם מחנה פלשתים : (רלב"ג)

[יז] (ויתאו) ויתאיו דויד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער :

רס"י מי ישקני מים מבור בית לחם. זה הי' מקומו של דוד דכתיב ודוד בן ישי מבית הלחמי (שמואל א' יח) ולפי שהיה דוד תדיר מלומד ורגיל באותן מים נתאו' להם וכל מים וכל אויר שאד' רגיל צהם יפין לו ושאין רגיל צהם ניזוק ודוגמא בריש יוסיפון מלכ' אחת שחלת' על שנישאת חו"ה מארץ מולדתה ואמרו הרופאים אין לה רפואה עד שתרחץ ותהנה ממימי מקומה וכן עשו לה : (רס"י)

מצודת דוד מי ישקני מים. לא שצוה להביא המים אלא כאומר מי יתן והיה נמצא לי מי בור בית לחם : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויתאו. מל' תאוה וחשק : (מצודת ציון)

[יח] ויבקעו השלשה במחנה פלשתים וישאבו מים מבור בית לחם אשר בשער וישאו ויבאו אל דויד ולא אבה דויד לשותותם וינסף אתם ליהנה :

רס"י ויבקעו השלשה במחנה פלשתים. בל"א (דורך ברעכנ די שאר"א) : וישאבו. כשהפלשתים עומדים בפני הבור צאו ג' גבורי ישראל ובקעו

זיניהם וסאזבו על כרחם : וינסך אותם לה'. זר הפרח אומר חג הסוכות
היה ונסכן על המזבח : (כ"ז)

מצודת דוד ויבקעו. כאשר שמעו שהתאו' לה הלכו מעצמם לעשות נחת
רוח לדוד ועברו דרך המחנה וכאלו בקעוה לעשות בה דרך ללכת : **וינסך**.
שפכם ארצה לשם ה' : (מצודת דוד)

[יט] ויאמר חלילה לי מאלהי מעשות זאת הדם האנשים האלה אשתה
בנפשותם כי בנפשותם הביאום ולא אבה לשתותם אלה עשו שלשת
הגבורים :

כ"י כי בנפשותם הביאום. שמסרו עצמם להריגה על המים : (כ"י)

מצודת דוד ויאמר. נתן טעם על שלא שתה מהם ואמר חלילה וכו' ר"ל
חולין הוא לי לשתותם מחמת יראת ה' : **הדם וכו'**. וכי אשתה דם
האנשים אשר הלכו בסכנת נפשותם כי הלא בסכנת נפשותם הביאום
א"כ המים לדם יחשב : (מצודת דוד)

[כ] ואבשי אחי יואב הוא הקה ראש השלושה והוא עורר את חניתו על
שלש מאות קלל (ולא) ולו שם בשלושה :

כ"י ואבשי אחי יואב הוא היה ראש השלושה. לאותם שלשה שזקעו
במחנה פלשתים וסאזבו המים ומה שאינו מזכיר את יואב עם הגבורים לפי
שאינו כבודו למנותו עם אלו כי הוא היה שר צבא ראש לכולם : ולו שם
בשלשה. אותו השם היה לו שגבורתו היתה כנגד כל גבורות כולם וטעות
הוא :

מצודת דוד ראש השלשה. הוא היה הראש מהשלשה שבקעו המחנה
להביא המים : **והוא עורר וכו'**. על וכו'. ר"ל על ההריגה בסמוך לה הוא
עורר את חניתו להלחם עמהם כאלו עתה התחיל להלחם : **ולו שם**
בשלושה. ר"ל שהיה מפורסם לגבור בין שלשת הגבורים הראשונים והם
ישבעם ואלעזר ושמה הנזכר בש"ב ור"ל גם הם עם כל גבורתם החשיבו
גם את אבשי לגבור : (מצודת דוד)

[כא] מן השלושה בשנים נכבד ויהי להם לשר ועד השלושה לא בא : (כ)

רפ"י מן השלושה בשנים. הוא נכבד ולא כאותן שלשה כנגד השנים היתה גבורתו ולכלל גבורות השלושה לא בא (וזהו) ועד השלושה לא בא : (רפ"י)

מצודת דוד מן השלושה בשנים. ר"ל מבין שלשה שואבי המים בהשנים שהיו עמו היה הוא הנכבד מהם ולזה היה להם לשר : **ועד השלושה**. אבל לא בא למעלת השלושה הראשונים : (מצודת דוד)

רלב"ג מן השלושה בשנים נכבד ויהי להם לשר. ובספר שמואל כתוב מן השלושה הכי נכבד ויהי להם לשר והכל אחד כי הוא היה מהשלושה והיה לכבד מהשנים הנשארים ולהם היה לשר והם השלושה שהיו על השלשים. אך עד השלושה גבורים הנזכרים בראשונה לא בא כמו שבארנו בס' שמואל (רלב"ג) :

[כב] בְּנִיָּהּ בֶן יְהוֹדָע בֶּן אִישׁ חֵיל רַב פְּעָלִים מִן קִבְּצָאֵל הוּא הִפָּה אֶת שְׁנֵי אַרְיָאֵל מוֹאֵב וְהוּא יָרַד וְהִפָּה אֶת הָאָרִי בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם הַשְּׁלֵג :

רפ"י בן איש חיל. דוגמא בן בליעל ובשמואל (ב' כ"ג) כתיב בן איש חי כי בן מנהג בני האדם כשרואים אדם זריז אומרים זה כולו חי : אריאל. גבורים בעלי כח ארי גבור וגם אל לשון אילי הארץ (יחזקאל י"ז). רב פעלים. פעולות של גבורות הרבה עשה : והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג. ולא חשש מן הצינה והקור, ויש אומרים ביום השלג כל השנה כולה אין הארי מסוכן יותר מיום השלג כשצא אדם נגדו זרק השלג ברגלו בין עיני האדם עד שלא יכול לראות והורגו ואני שמעתי כך על זאת (רפ"י) :

מצודת דוד **רב פעלים**. פעל הרבה גבורות : **שני אריאל מואב**. ת"י תרין רבבי מואב וע"ש גבורתו קראם אריאל שהיא מלה מורכבת מן ארי ומן אל שהוא ענין חוזק כמו ביד אל גוים (יחזקאל ל"א) : **בתוך הבור**. עם כי המקום דחוק להתחזק בו : **ביום השלג**. עם היות כי טבע הארי להתחזק בו ביותר בזמן הקור ומטבע האדם להמנע ממנו הפעולות החיוניות בתגורת הקור עכ"ז התגבר עליו והכהו נפש : (מצודת דוד)

[כג] וְהוּא הִפָּה אֶת הָאִישׁ הַמְּצָרִי אִישׁ מִדָּה חֲמֹשׁ בְּאַמָּה וּבְגִיד הַמְּצָרִי חֲנִית כְּמִנּוֹר אַרְגָּים וַיֵּרַד אֵלָיו בְּשָׁבֵט וַיִּגְזַל אֶת הַחֲנִית מִיַּד הַמְּצָרִי וַיַּהַרְגֵהוּ בְּחֲנִיתוֹ :

רס"י איש מדה. שאר בני אדם אין כריך למדוד כי אם מאומד יכול לידע ודוגמא אשר ראינו בתוכה אנשי מדות (במדבר יג) : כמנור אורגים. עץ סוככים עליו הבגד : (רס"י)

מצודת דוד איש מדה. רצה לומר בעל מדה גדולה וכן אנשי מדות (במדבר י"ג) : כמנור אורגים. בית יד החנית היתה כמנור אורגים : (מצודת דוד)

מצודת ציון כמנור אורגים. הוא העץ העגול אשר האורג כורך עליו השתי ובמשנה נקרא כובד (שבת ק"ג) : בשבט. בשרביט : (מצודת ציון)

[כד] אלה עשה בניהו בן יהוידע וְלוֹ שֵׁם בְּשִׁלּוֹשָׁה הַגְּבֻרִים :

מצודת דוד אלה. הפועלים ההם : ולו שם. ר"ל שהיה מפורסם לגבור בין שלשה הגבורים שואבי המים שהיו ראשי השלשים ור"ל שעם כל גבורתם החשיבו גם אותו לגבור אבל שלשה הגבורים הראשונים לא החשיבו אותו למאומה לגודל הגבורה אשר היה בהם : (מצודת דוד)

[כה] מן השלושים הנו נכבד הוא וְאֵל הַשְּׁלֹשִׁים לֹא בָּא וַיְשִׁימֵהוּ דָוִד עַל מִשְׁמַעְתּוֹ : (ס)

רס"י מן השלושים הנו נכבד הוא ואל השלשה. לכלל גבורת השלשה לא בא לאותו ג' שמזכיר למעלה ולכן כתיב לא באלף : על משמעתו. ל' מנוי וכן ובני עמון משמעתם (ישעיה י"א) : (רס"י)

מצודת דוד מן השלשים. האמורים בש"ב ונזכרים הם למטה : הנו נכבד הוא. הנו הוא היה נכבד מהם ולזה לא חשבוהו עמהם אבל לא בא למעלת שלשה שואבי המים ראשי השלשים ולזה לא חשבוהו גם עמהם : על משמעתו. להיות עמו לשמוע ולעשות כל אשר יצוה : (מצודת דוד)

[כו] וגבורי החילים עשה אל אחי (ס) יואב אֶלְחָנָן בֶּן דָּוִד מִבֵּית לָחֶם : (ס)

רס"י וגבורי החילים. אך לא לאותו של מעלה : (רס"י)

מצודת דוד וגבורי החילים. ואלה הם שאר גבורי החילים עשהאל וכו' ובש"ב לא חשב כ"א החשובים שבהם הנזכרים כאן ראשונים עד אוריה

החתי אולם קצתם קראם בשם האחר שהיה להם : (מצודת דוד)

רלב"ג וגבורי החילים עשהאל אחי יואב וגו'. הנה כבר נזכרו בשמות אחרים בספר שמואל קצת הגבורים הנזכרים פה ונזכרו בזה המקום גבורים אחרים לא נזכרו בספר שמואל והם נזכרים כלם אחר אוריה החתי (רלב"ג)

[כז] שמות החרורי (ס) חלץ הפלוני : (ס) **[כח]** עירא בן עקש התקועי (ס) אביעזר הענתותי : (ס) **[כט]** סבכי החשתי (ס) עילי האחוחי : (ס) **[ל]** מהרי הנטפתי (ס) חלד בן בענה הנטופתי : (ס) **[לא]** איתי בן ריבי מגבעת בני בנימן (ס) בניה הפרעתני : (ס) **[לב]** חורי מנחלי געש (ס) אביאל הערבתי : (ס) **[לג]** עזמות הבחרומי (ס) אליחבא השעלבני : (ס) **[לד]** בני השם הגזוני (ס) יונתן בן שגה החררי : (ס) **[לה]** אחיאם בן שחר החררי (ס) אליפל בן אור : (ס) **[לו]** חפר המכרתי אחיה הפלני : (ס) **[לז]** חצרו הפרמלי (ס) נערי בן אזבי : (ס) **[לח]** יואל אחי נתן (ס) מבחר בן הגרי : (ס) **[לט]** צלק העמוני נחרי הברתי נשא כלי יואב בן צרויה : (ס)

מצודת דוד נושא כלי יואב. חוזר הוא על נכרי שהוא היה נושא כלי תשמישי יואב : (מצודת דוד)

[מ] עירא היתרי (ס) גרב היתרי : (ס) **[מא]** אוריה החתי (ס) זבד בן אחלי : (ס) **[מב]** עדינא בן שיזא הראובני ראש לראובני ועלו שלושים : (ס)

מצודת דוד ועליו. ר"ל הסמוכים עליו ונמשכים אחריו : (מצודת דוד)

רלב"ג ועליו שלשים. ר"ל ואצלו שלשים. וידמה שלא זכרם כלם כי הנזכרים אחר זה אינם כי אם ארבעה עשר : (רלב"ג)

[מג] חנו בן מעכה ויושפט המתני : (ס) **[מד]** עזיא העשתרתי (ס) שמע (ויעואל) ויעיאל בני חותם הערערי : (ס) **[מה]** ידיעאל בן שמרי ויחא אחיו התיצי : (ס) **[מו]** אליאל המחויים ויריבי ויושויה בני אלנעם (ס) ויתמה המואבי : **[מז]** אליאל ועובד (ס) ויעשיאל המצביה : (פ)

דברי הימים א פרק-יב

[א] ואלה הבאים אל דויד לציקלג עוד עצור מפני שאול בן קיש והמה בגבורים עזרי המלחמה :

רש"י עוד עלור. נחבא : (רש"י)

מצודת דוד עוד עצור. בעוד שהיה נחבא מפני שאול : והמה בגבורים. נחשבים המה בין הגבורים עוזרי נצחון המלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון עצור. נחבא וכלוא כמו עצור בחצר המטרה (ירמיה לג) : (מצודת ציון)

רלב"ג ואלה הבאים אל דוד לציקלג וגו'. הנה דוד ברח לשדה פלשתים אל אכיש להמלט משאול ונתן לו אכיש ציקלג כמו שנזכר בספר שמואל (א' כ"ז ו') ושם באו לו מבנימין אלו הגבורים וזה מורה על הצלחת דוד וחוזק השגחת ה' יתברך בו : (רלב"ג)

[ב] נשקי קשת מימינים ומשמאלים באבנים ובחצים בקשת מאחי שאול מבנימן :

רש"י נשקי קשת. מזוינים בקשת ונחלים ומורים לפנייהם ולאחריהם אף באבנים היו נותנים על יתר הקשת אבן מורים ואני ראיתי כן הרבה : מאחי שאול מבנימין. לפי שכולם ילאו מאיך אחד מבנימין קרויים כולם אחים ולכבוד גדולת דוד אומר מאחי שאול שאפילו אחי שאול צאו אליו בעוד שאול חי : (רש"י)

מצודת דוד מימינים וכו'. שולטים בשתי ידיהם לירות באבנים ובחצים ע"י הקשת : מאחי שאול. מקרובי שאול מבני בנימין : (מצודת דוד)

מצודת ציון נושקי. ענין מזוין כמו נושקי רומי קשת (תהלים עח) : (מצודת ציון)

[ג] הראש אחיעזר ויואש בני השמעה הגבעתי (ויזואל) ויזיאל ופלט בני עזמות וברכה ויהוא הענתתי :

מצודת דוד הראש. מן הבאים היה הראש אחיעזר ובא עמו יואש אחיו והמה בני השמעה : (מצודת דוד)

[ד] וישמעה הגבעוני גבור בשלשים ועל השלשים :

רפ"י ועל השלשים. ראש לשלשים : (רפ"י)

מצודת דוד גבור בשלשים. הוא היה הגבור בהשרים וממונה עליהם : (מצודת דוד)

מצודת ציון בשלשים. בשרים כמו ומבחר שלישי (שמות טו) : (מצודת ציון)

רלב"ג וישמעה הגבעוני גבור בשלשים ועל השלשים. ר"ל בשלשים הגבורים הנזכרים בראשונה שהם נזכרים גם כן בספר שמואל ואמר שהוא היה נחשב בגבורה לאחד מהם ויותר : (רלב"ג)

[ה] וירמיה ויחזיאל ויחנן ויוזבד הגדרתי : **(ס)** **[ו]** אֶלְעֹזַי וירימות ובעליה ושמריהו ושפטיהו (החריפי) החרופי :

מצודת דוד הקרחי. אלקנה וכו' היו מבני קרח : (מצודת דוד)

[ז] אֶלְקָנָה וְיִשְׁיָהוּ וְעִזְרָאֵל וְיוֹעֶזֶר וְיִשְׁבָּעַם הַקְּרָחִים : **[ח]** וְיוֹעָאֵלָה וְזַבְדִּיָּה בְּנֵי יִרְמְיָה מִן הַגְּדֹר : **[ט]** וּמִן הַגְּדִי נְבֻדְלוֹ אֶל דָּוִד לְמַצַּד מְדַבְּרָה גְּבִרֵי הַחֵיל אֲנָשֵׁי צָבָא לְמִלְחָמָה עֲרֵכֵי צָנָה וְרִמַּח וּפְנֵי אַרְיָה פְּנִיָּהֶם וְכַצְּבָאִים עַל הַהָרִים לְמַהֵר :

רפ"י למלך מדברה. למלכות המדבר שנחבא מפני שאלו דכתיב (שמואל א' כ"ג) ויקומו וילכו זיפה לפני שאלו ודוד ואנשיו במדבר מעון בערבה וכתיב (קס כ, ד') ויעל דוד משם ושם במלכות עין גדי : מפני אריה. פניהם מפוחדים כאריה : וכנצאים על ההרים למהר. קלים היו במרוצתם כי דרכן של נצאים לרוץ על ההרים כשאלו אותם : (רפ"י)

מצודת דוד נבדלו. מעם שאול נבדלו ללכת אל דוד אל המצודה אשר במדבר שהיה דוד נחבא שם : אנשי צבא. למודים לצאת בצבא מלחמה ועורכי מלחמה בצנה והוא כעין מגן : מפני אריה פניהם. מפחידים במראות פניהם כמו האריה : וכנצאים. ממהרים לרוץ כצבי הרץ מהר על ההרים להנצל מיד הציד : (מצודת דוד)

רלב"ג ומן הגדי נבדלו אל דויד למצד מדברה וגו'. ר"ל בהיותו מסתתר במצודות במדבר מעון בערבה אל ימין הישימון כי שם הסתתר כמו שנזכר בספר שמואל (א' כ"ג כ"ד) וזה היה קודם לכתו לצקלג : (רלב"ג)

[י] עָזַר הָרֹאשׁ עֲבָדָיָה הַשְּׁנִי אֶלְיָאָב הַשְּׁלִישִׁי : **[יא]** מִשְׁמָנָה הַרְבִּיעֵי יִרְמְיָהּ
הַחֲמִשִּׁי : **[יב]** עָתִי הַשְּׁשִׁי אֶלְיָאֵל הַשְּׁבַעִי : **[יג]** יוֹחָנָן הַשְּׁמִינִי אֶלְזָבֵד
הַתְּשִׁיעִי : **[יד]** יִרְמְיָהוּ הָעֶשְׂרִי מִכַּבְּנֵי עֲשָׂרָה : **[טו]** אֵלֶּה מִבְּנֵי גֹד
רָאשֵׁי הַצָּבָא אֶחָד לְמֵאָה הַקָּטָן וְהַגָּדוֹל לְאֶלֶף :

רס"י אלה מצני גד. כדכתיב למעלה ומן הגדי נדלו אל דוד : אחד
למאה הקטן. הקטן שכולם ירדוף מאה : והגדול לאלף. והגדול שכולם
ירדוף אלף כאן נתקיים הפסוק ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם וגו' :
(רס"י)

מצודת דוד **הקטן**. החלש שבהם האחד ירדוף מאה והגבור שבהם האחד
ירדוף אלף : (מצודת דוד)

רלב"ג אחד למאה הקטן והגדול לאלף. זה גם כן הורה בהצלחת דוד כי
אלו שהיו ראשי הצבא קצתם היו שרי אלפים והקטנים מהם היו שרי
מאות ועם כל זה הסכימו ללכת אל דוד להסתתר עמו להיות לו לעזר
ולהועיל : (רלב"ג)

[טז] אֵלֶּה הֵם אֲשֶׁר עָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן בְּחֻדְשׁ הָרִאשׁוֹן וְהוּא מְמַלֵּא עַל כָּל
גְּדִיתָיו) גְּדֻתָיו וַיִּבְרִיחוּ אֶת כָּל הָעַמֻּקִּים לַמְזָרְחַ וְלַמְעָרָב : **(פ)**

רס"י אלה הם אשר עברו את הירדן בחודש הראשון. בניסן שכבר נפרסו
השלגים. ויבריחו את כל העמקים למזרח ולמערב. עברו את הירדן וזקעו
במגיניהם את כל עמקי המים למזרח ולמערב ועברו ביבשה וי"א ויבריחו
את כל העמקים עמים היושבים בעמקים : (רס"י)

מצודת דוד **והוא ממלא**. כי אז מתרבים המים מן הפשרת שלגים ובעבור
זה היה הירדן מלא עד שהלכו המים על כל שפתיו ולגבורה גדולה תחשב
לעבור במים עמוקים שוטפים ולא ישטפוהו המים : **ויבריחו**. עם כי
נתייגעו בעברם במים מ"מ הבריחו כל יושבי העמקים לפה ולפה ולא
עצרו כח לעמוד כנגדם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **גדותיו**. שפתי הנחל : (מצודת ציון)

רלב"ג **והוא ממלא על כל גדותיו**. אז היה הירדן גדול מאד והיה ממלא
ועובר על כל שפתיו אשר למזרח ולמערב כי לשתי אלו הפאות היו שפתיו
כי עברו האחד היה לפאת מזרח ועברו השני לפאת מערב. ולזה אמר
מעבר הירדן מזרחה (יהושע י"ג ה') : **ויבריחו את כל העמקים למזרח**

ולמערב. ר"ל שכל המקומות שהיו עמוקים בנהר ההוא שמו בהם בריחים לעבור עליהם וזה עשו במה שהיה מהעמקים לפאת מזרח ובמה שהיה מהם לפאת מערב כי לרוב רוחב הנהר לא היו יכולים לשים בו בריחים משפתו האחת לשנית אך נשאו עמהם בריחים ובמקום שהיו המים עמוקים מאד שמו בעמק ההוא בריח היו ראשיו לפאת מזרח ומערב וכן עשו עד כלות כל העמקים : (רלב"ג)

[יז] וַיָּבֹאוּ מִן בְּנֵי בְנֵימִן וַיהוּדָה עַד לְמִצְדָּ לְדָוִד :

רס"י מן בני בנימין יהודה עד למלך דָּוִד. אל המלודה אָסַר דוד נחבא סָם מפני שָׂאוֹל ולקחו עמהם בן אחות דוד לפי שדאָגו בני בנימין מדוד שָׂמָא סָבוֹר הוּא דוד שָׂבָאו בני בנימין לכפותו ולתתו ביד שָׂאוֹל לפיכך לקחו עמָסִי עמהם וגם שָׂאֵר מִיְהוּדָה קְרוּבֵי דוד כדכתיב מן בני בנימין ויהודה כְּסִירָאָה דוד שָׂבָאו עמהם צָאמוֹנְתָם שָׂלָא יְחַסְדָם כָּכָל דָּבָר : (רס"י)

[יח] וַיֵּצֵא דָוִד לְפָנֵיהֶם וַיַּעַן וַיֹּאמֶר לָהֶם אִם לְשָׁלוֹם בָּאתֶם אֵלַי לְעֲזָרְנִי יִהְיֶה לִי עֲלֵיכֶם לִבָּב לְיַחַד וְאִם לְרַמּוֹתַי לְצָרִי בְּלֹא חָמָס בְּכַפִּי יִרְא אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיּוֹכַח :

רס"י וַיֵּלֶךְ דָּוִד לְפָנֵיהֶם. מן המלך : וַיַּעַן וַיֹּאמֶר לָהֶם וְגו'. לָבָב לַיַּחַד. לָבָבְכֶם וְלָבָבִי יִהְיֶה כָּכָב אַחַד : וְאִם לְרַמּוֹתַי לְצָרִי כָּכָב חָמָס כְּכַפִּי. כִּי מֵה עֲשִׂיתִי לְשָׂאוֹל כִּי הוּא לוֹדָה אֶת נַפְסִי לְקַחְתָּה עַל חָנָם : (רס"י)

מצודת דוד וַיֵּצֵא דָוִד. מן המצד : יִהְיֶה לִי וכו'. ר"ל ה' יתן בלבי שיהיה לבבי עליכם להיות לעם אחד ר"ל אהובים זה לזה : וְאִם לְרַמּוֹתַי. על שראה בהם מאחי שאול חשש בדבר ואמר אם ביאתכם הנה לרמות אותי למען לא אהיה נשמר מכם ורוצים אתם לתפשני ולהצר לי בחנם בלא חמס בכפי כי לא עשיתי מאומה רע לשאול : יִרְא אֱלֹהֵי וכו'. אזי יראה ה' בהחמס הנעשה לי ויברר את הדבר להיות נגלה המרמה לבל אשמע לכם להיות לעם אחד : (מצודת דוד)

מצודת ציון וַיּוֹכַח. ענין ברור דברים כמו אשר הוכיח ה' (בראשית כד) : (מצודת ציון)

[יט] וְרוּחַ לְבָשָׂה אֶת עַמְשֵׁי רֹאשׁ (השלושים) הַשְּׁלִישִׁים לָךְ דָּוִד וְעַמְּךָ בֶן יִשִׁי שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָךְ וְשָׁלוֹם לְעֲזָרָךְ כִּי עֲזָרָךְ אֱלֹהֶיךָ וַיִּקְבְּלֶם דָּוִד וַיִּתְּנֵם

רס"י ורוח לבשה את עמשי. טלטנ"ט זלע"ז ולא רוח נבואה כלומר זה הרוח והרצון לבשו שקפץ זראש לדבר לפני בנימין ויהודה הזאים עמו ודוגמתו ותהי על יפתח רוח ה' (שופטים י"א) ואמר לך דוד אתה אומר אם לשלום זאתם ודאי לשלום זחנו אליך. ועמד בן ישי. חנו רואים להיות עמד ולעזרך : שלום שלום לך ושלום לעוזרך. ואתה שואל אלי לעזרך ודאי לעזרך זחנו ולנו אין לך להחזיק טובה כי מאת השם הוא וזהו כי עזרך אלהיך : ויקבלם דוד. לאותם בני בנימין ויתנם זראשי הגדוד שלו : (רס"י)

מצודת דוד ורוח לבשה וכו'. ר"ל באה בלבו הרצון לדבר בעבור כולם : לך דויד. ר"ל להנאתך ולטובתך באנו : ועמד. חפצים אנו להיות עמד ובעזרתך : שלום שלום לך. ר"ל הלוא רואים אנו אשר השלום עמד ועם העוזרים לך ולא השיגם יד שאול וזהו בעזר אלהים ובהשגתו ומדוע א"כ נבוא עמד ברמאות וכפל שלום שלום לחזק : ויקבלם. כי האמין לדברי עמשי בן אחותו : בראשי הגדוד. להיות גם המה לראשים על הגדוד : (מצודת דוד)

מצודת ציון ורוח. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (מ"ב יט) : הגדוד. חיל הצבא : (מצודת ציון)

רלב"ג לך דוד וגו'. ר"ל לך אנחנו והננו באנו להיות עמד שלום שלום מצדנו אל הרחוקים ואל הקרובים שהם לך ושלום גם כן מצדנו לעוזריך לפי שאנחנו רואים כי עזרך אלהיך וידו הטובה עליך : (רלב"ג)

כז וממנשה נפלו על דויד בבאו עם פלשתים על שאול למלחמה ולא עזרו כי בעצה שלחהו סרני פלשתים לאמר בראשינו יפול אל אדניו שאול :

רס"י וממנשה נפלו על דוד. לעזרו : זבואו עם פלשתים על שאול למלחמה. זאותה מלחמה שנהרג זה שאול : ולא עזרו. ח"ו שעזרו לפלשתים אלא זענה שלחוו סרני פלשתים, אלא כי ענה נתיענו הסרנים לשלחו זביתו כי אמרו זראשינו יפול אל אדוניו דוגמת נפלו אל דוד : (רס"י)

מצודת דוד בבואו. כשבא דוד עם פלשתים כשהלכו להלחם בשאול : ולא עזרו. אבל דוד לא עזר לפלשתים במלחמה כי בעצת הסרנים שלחוו מן המלחמה לשוב למקומו כי אמרו בראשינו יפול וכו' ר"ל עם הבאת

ראשינו ישוב אל שאול כי בזה ירצה אותו למחול לו על מה שמרד בו
ובערמה הולך למלחמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון נפלו. ענין נטיה והתקרבות וכן אל הכשדים אתה נופל (ירמיה
לג) : **סרני.** ענין שררה : (מצודת ציון)

רלב"ג וממנשה נפלו על דוד וגו'. כבר נזכר בספר שמואל (א' כ"ט) כי
אכיש מלך גת הביא דוד עמו להלחם עם שאול וסרני פלשתים לא
הסכימו בזה כי אמרו שדוד יתרצה אל אדניו שאול בראשי האנשים
ההם. ואמר בזה המקום כי כאשר שלחוהו סרני פלשתים והיה שב אל
ציקלג אז נפלו עליו גבורים ממנשה והמה עזרו לדוד לרדוף אחרי הגדוד
ששרפו ציקלג באש ושבו נשי דוד ואנשיו וטפיהם. והנה רדף דוד אחריהם
והשיגם כמו שכתוב בספר שמואל [ל'] והשיב את כל השבי ושלל רב
הביא :

[כא] בְּלַכְתּוֹ אֶל צִיקְלָג נָפְלוּ עָלָיו מִמְּנַשֶׁה עֲדָנָח וַיּוֹזְבֵד וַיִּדְעֵאֵל וּמִיכָאֵל
וַיּוֹזְבֵד וְאֶלִיהוּא וְצִלְתִּי רָאשֵׁי הָאֱלֹפִים אֲשֶׁר לְמִנְשֶׁה :

מצודת דוד בלכתו. כשחזר מן המלחמה לשוב למקומו לצקלג : **ראשי**
האלפים. כ"א היה ראש על אלף אנשים : (מצודת דוד)

[כב] וְהִמָּה עֲזָרוּ עִם דָּוִד עַל הַגְּדוּד כִּי גִבּוֹרֵי חַיִל כָּלָם וַיְהִיו שָׂרִים בְּצָבָא :

רש"י על הגדוד. שם עמלקים כשנסבו נסיו כי באותו פרק היה כי בלכתו
אל צקלג כששלחוהו סרני פלשתים ובא אל צקלג כבר נסבו : (רש"י)

מצודת דוד עזרו עם דוד. ר"ל כמו שעזר דוד את עצמו כן המה עזרוהו על
הגדוד מבני עמלק אשר שבו נשי דוד ואנשיו ובניהם כמ"ש בשמואל א' :
ויהיו שרים. כשרדף אחר עמלק מינה אותם לשרים על הצבא : (מצודת
דוד)

[כג] כִּי לָעֵת יוֹם בָּיּוֹם יָבֹאוּ עַל דָּוִד לְעֲזָרוֹ עַד לְמַחְנֶה גְּדוֹל כְּמַחְנֶה אֱלֹהִים :
(פ)

רש"י כי לעת יום ביום יבואו על דוד לעזרו. פתרונו מה לך לספר יותר
מי ומי באו אליו אלא סוף דבר בכל עת ועת באים אל דוד : עד למחנה
גדול כמחנה אלהים. פתרון לא היה המחנה שם דוד להיות כך גדול אלא

כי מהקס היה המחנה כך גדול שבאו לו בעלת אלהים וזהו כמחנה אלהים
ודוגמא מחנה אלהים דיעקב (בראשית ל"ב) ויש לומר מרוב חילות קרהו
מחנה אלהים : (רס"י)

מצודת דוד **כי לעת**. כאומר סוף הדבר אשר בכל יום ויום באו אנשים
לעזרו : **עד למחנה גדול**. עד נתרבו להיות מחנה גדול כמחנה אלהים ר"ל
מרובה מאד וכן דרך המקרא כשרוצה להגדיל דבר מה סומכו למלת
אלהים כמו עיר גדולה לאלהים (יונה ג') : (מצודת דוד)

[כד] וְאֵלֶּה מִסְפְּרֵי רְאֵשֵׁי הַחֲלוּץ לְצָבָא בְּאוּ עַל דְּוִיד חֲבֵרוֹנָה לְהִסָּב מַלְכוּת
שְׂאוּל אֱלִיוֹ קָפִי יְהוָה : (ס)

רס"י להסב מלכות שאול אליו. מן בני שאול ודוגמא ותסוב המלוכה :
(רס"י)

מצודת דוד **מספרי**. על כי חשב כל שבט לעצמו אמר מספרי בלשון רבים
: **ראשי וכו'**. הראשים של חלוצי הצבא : **באו**. אשר באו אל דוד לחברון
אחר שמלך על בני יהודה. להסב. לסבב אליו המלכות מבני שאול
להמליכו על כל ישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **החלוץ**. ענין מזוין כמו חלוצי צבא (במדבר לא) : (מצודת ציון)

רלב"ג **להסב מלכות שאול אליו כפי ה'**. ר"ל כאשר דבר ה' ביד עבדו
שמואל : (רלב"ג)

[כה] בְּנֵי יְהוּדָה נִשְׂאֵי צְנָה וְרַמַּח שֵׁשֶׁת אֶלְפִים וּשְׂמוֹנֶה מֵאוֹת חֲלוּצֵי צָבָא :
(ס)

רס"י בני יהודה נשאי צנה ורמח ששת אלפים ושמונה מאות. ואל תתמה
שמהיהודה באו לו מעט מכל שבט ושבט שצא לו שהרי אין צריך לבוא לו
שום אדם מיהודה להמליכהו כי בני יהודה הם המליכהו כבר בחברון
אבל יתר השבטים שהיו עם בני שאול עד עתה הם הולכוכו לבוא בחברון
להמליכו : **חלוצי צבא**. המוליאים מן העם ודוגמתו חלוצי צבא דמטות,
וי"א חלוצים כמו זריזים כמו רלה והחליצנו : (רס"י)

מצודת דוד **נושאי צנה**. בעת יבאו למלחמה : (מצודת דוד)

רלב"ג ומן בני בנימין אחי שאול. אמר זה לפי שהוא היה משבטם : ועד הנה מרביתם שומרים משמרת בית שאול. ר"ל כי רוב אלו שבאו להמליך את דוד היו רובם עד הנה ממונים לשמור משמרת מלכות שאול ועם כל זה באו ברצון להמליך את דוד : (רלב"ג)

[לא] ומן בני אפרים עשרים אָלף וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת גְּבוּרֵי חֵיל אֲנָשֵׁי שְׁמוֹת לְבֵית אֲבוֹתָם : (ס)

מצודת דוד אנשי שמות. היו המפורסמים וידועים בשםם בבית אבותם : (מצודת דוד)

[לב] ומחצי מטה מנשה עשר אָלף אֲשֶׁר נָקְבוּ בְּשֵׁמוֹת לְבוֹא לְהַמְלִיךְ אֶת דָּוִד : (ס)

מצודת דוד ומחצי מטה מנשה. הם שנחלו בא"י עצמה : אשר נקבו בשמות. בני השבט פרשו בשמות מי ומי ההולכים לבא להמליך את דוד : (מצודת דוד)

מצודת ציון נקבו. נתפרשו כמו ונוקב שם (ויקרא כד) : (מצודת ציון)

[לג] ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים וְכָל אַחֵיהֶם עַל פִּיהֶם : (ס)

רס"י ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. סיודעים לתת ענה לפי הענין של מעשה סכריך לדוד להתיעץ היאך יחזק המלכות מפני בני סאול : ראשיהם מאתים. לזד מן הסאר : וכל אחיהם על פיהם. על ענתם : (רס"י)

מצודת דוד יודעי בינה לעתים. המשכילים לקבוע עתים לדעת מה יעשה ישראל ר"ל המה קבעו החדשים ועברו השנים כן ארז"ל, או ר"ל שהיו משכילים לקבוע עתים בדבר המלחמה וכדומה : ראשיהם. מהם באו ראשיהם והיו במספר מאתים וכל אחיהם הנשארים בארצם על פיהם יצאו ויבאו וכאומר והרי היא כאילו באו כולם : (מצודת דוד)

רלב"ג יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל. ידמה שאלו היו חכמים ונבונים ואנשי עצה ובעת ועת ידעו לתת עצה נבונה מה ראוי שיעשה ישראל בעת ההיא לפי הדברים אשר יקרו אז אשר בהם קצת

עדות על העתיד לבא. והנה אלו כלם הסכימו להמליך את דוד : (רלבי"ג)

[לד] מִזְבְּלוֹן יוֹצְאֵי צָבָא עֲרֻכֵי מִלְחָמָה בְּכָל כְּלֵי מִלְחָמָה חֲמֻשִׁים אֶלְף
וְלַעֲדָר בְּלֹא לֵב : וְלֵב : (ס)

רס"י ולעדור. ל' עדור ממש כמו (ישעיה יו"ד) כל ההרים אשר צמעדר יעדרון ומתוך כך יעמדו הם כעורכי המלחמה וי"מ לעדור כמו לערוך מלחמה : בלא לב ולב. מפורס צב"ר בין צמתכוין בין שלא צמתכוין היו מנלחין : (רס"י)

מצודת דוד ולעדור בלא לב ולב. ר"ל ובאו לערוך מלחמה בעבורו בלבב שלם ולא באו לערוך בלב ולב והוא ענין רמיה וכן בלב ולב ידברו (תהלי יב) ע"ש שנראה כאלו מדבר ועושה בשליחות לב הא ולב האחר בל עמו והוא ענין מליצה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ולעדור. ענינו כמו ולערוך וע"ש זה נקראים מערכת וקבוצת המקנה בשם עדר : (מצודת ציון)

רלבי"ג ולעדור בלא לב ולב. ולעדור עדר וחיל. והנה המשיל הצבא לעדר שיש להם רועה ינהיגם באשר ירצה. וכן עדרי מערכה (פסוק ל"ח) הרצון בו עורכי מערכה : (רלבי"ג)

[לה] ומנפתלי שָׁרִים אֶלְף וְעַמָּהֶם בְּצַנָּה וְחֲנִית שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה אֶלְף : (ס)
[לו] ומן הדני עֲרֻכֵי מִלְחָמָה עֲשָׂרִים וְשִׁמוֹנָה אֶלְף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת : (ס)
[לז] ומאשר יוצאי צבא לערף מלחמה ארבעים אֶלְף : (ס) **[לח]** ומעבר לירדן מן הראובני והגדי וחצי שבט מנשה בכל כלי צבא מלחמה מאה ועשרים אֶלְף : (ס)

רס"י וגם כל שרית ישראל לב אחד להמליך את דוד. אע"פ שלא באו לחברון לכך שרית חסר אלף כלומר חפי' שרית לא היה שלא נשתיירו כי אם מעט כי כולם באו לחברון צמחה : (רס"י)

מצודת דוד בכל כלי. ר"ל בכל כלי זיין אשר יוצאים בהם בצבא מלחמה : (מצודת דוד)

[לט] כל אלה אנשי מלחמה עֲדָרֵי מְעַרְכָּה בְּלִבָּב שְׁלָם בָּאוּ חֲבֵרוֹנָה לְהַמְלִיךְ אֶת דָּוִד עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְגַם כָּל שְׂרִית יִשְׂרָאֵל לֵב אֶחָד לְהַמְלִיךְ אֶת דָּוִד :

רס"י ויהיו שם עם דוד ימים שלשה. ואל תתמה היכן לקחו כל החיל הזה כל כך אכילה ושתיה שהיה מספיק להם כי אחיהם הכינו להם מקודם לכן (רס"י)

מצודת דוד בלבב שלם. כי רכי הלבב אף בעת יערכו מלחמה לבם חלוק אם ללחום אם לחדול אבל כל אלה לא כן המה : **כל שרית ישראל.** הנשואים בארצם ולא באו : **לב אחד.** ר"ל מבלי רמיה ולא בלב ולב : (מצודת דוד)

מצודת ציון עודרי מערכה. עורכי מערכה : **שרית.** כמו שארית ונפלה האל"ף ודוגמתו יתן ה' את שלתך (ש"א א) והוא כמו שאלתך : (מצודת ציון)

מ ויהיו שם עם דוד ימים שלוש אכלים ושותים פי הכינו להם אחיהם :

מצודת דוד כי הכינו. ולכן מצאו די ספוקם : **אחיהם.** חבריהם אנשי חברון (מצודת דוד)

מא וגם הקרובים אליהם עד יששכר וזבלון ונפתלי מביאים להם בחמורים ובגמלים ובפרדים ובבקר מאכל קמת דבילים וצמוקים וזין ושמן ובקר וצאן לרב כי שמחה בישראל : (פ)

רס"י כי שמחה בישראל. שהיה להם מלך מלליה ומשכיל : (רס"י)

מצודת דוד הקרובים אליהם. הסמוכים לאנשי חברון : **עד יששכר וכו'.** ואף כי נחלתם היה בקצה גבול א"י כמ"ש ביהושע מ"מ קרובים היו מבני עבר הירדן : **ובבקר.** טעונים על הבקר : **מאכל קמת.** גם הביאו מיני מאכל עשוי מקמת : **כי שמחה בישראל.** שמחה היתה בישראל על שהמליכו מלך משכיל ומוצלח ולזה הרבו להביא כל אלה לעשות משתה ושמחה (מצודת דוד)

מצודת ציון ובפרדים. הם הבאים מן הסוס והחמור : **דבילים.** תאנים יבשים דרוסות יחד ונעשים גוף אחד : **וצמוקים.** ענבים יבשים : (מצודת ציון)

דברי הימים א פרק-יג

[א] וַיִּנְעַץ דָּוִד עִם שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמָּאוֹת לְכֹל נְגִיד:

רש"י ויועץ דוד עם שרי האלפים. שאמר להם דוד כבר עסקתם בתקנתכם להיות לכם מלך להוסיע לכם ועתה תעסקו בכבוד אלהים: (רש"י)

מצודת דוד לכל נגיד. ר"ל לא נתייעץ עם כולם כ"א את כל הנגיד אשר בהם ר"ל המובחרים: (מצודת דוד)

[ב] וַיֹּאמֶר דָּוִד לְכֹל קְהַל יִשְׂרָאֵל אִם עָלֵיכֶם טוֹב וּמִן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נִפְרָצָה נִשְׁלָחָה עַל אַחֵינוּ הַנְּשָׂאָרִים בְּכֹל אַרְצוֹת יִשְׂרָאֵל וְעִמָּהֶם הַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם בְּעָרֵי מִגְרָשֵׁיהֶם וַיִּקְבְּצוּ אֵלֵינוּ:

רש"י נפרצה נשלחה. נפרצה אותה גדר שהיתה גדורה עד עתה שלא דרש שום אדם לאלהים ונשלחה על אחינו הנשארים משום כבוד הארון: (רש"י)

מצודת דוד ויאמר דוד. לאחר שהסכימו הנגידים על הדבר אמר לכל ישראל אם הדבר טוב בעיניכם ואם מה' יצא הדבר להסכים על דינו: נפרצה. נתחזקה ונשלחה בעבור אחינו הנשארים בארצם ולא באו עמכם ועמהם. ר"ל ובעבור הכהנים והלוים אשר עמהם: בערי מגרשיהם. נקראים כן על כי אשר כל עריהם היה מגרש חוצה להן: (מצודת דוד)

מצודת ציון נפרצה. נתחזקה כמו מה פרצת (בראשית לח): (מצודת ציון)

רלב"ג אם עליכם טוב ומן ה' אלהינו. ר"ל אם יהיה הדבר מוסכם גם כן מאת ה' יתברך: נפרצה נשלחה. ר"ל נרבה שלוחים ונשלח בעבור אחינו הנשארים. ואמר להרבות שלוחים כדי שיבאו כלם במהרה: (רלב"ג)

[ג] וַנִּסְבָּה אֶת אֶרֶץ אֱלֹהֵינוּ אֵלֵינוּ כִּי לֹא דָרְשָׁנָהּ בְּיָמַי שְׂאוּל:

מצודת דוד ונסבה וכו'. לדרוש בו ברבת עם להרבות כבוד הארון: אלינו.

אל ירושלים המרובה באוכלוסין כי לא דרשנוהו בכבוד הראוי לו : **ימי שאול**. כי בעבור שהרג נוב עיר הכהנים משרתי הארון בזה כאלו מיעט כבוד הארון : **עד לבוא חמת**. עד המקום שבאים בה לחמת מקצה גבול א"י עד קצהו : **מקרית יערים**. כי שם היה מעת שהחזירוהו הפלשתים כמ"ש בש"א : (מצודת דוד)

מצודת ציון ונסבה. מל' סבוב : (מצודת ציון)

[ד] ויאמרו כל הקהל לעשות כן פי ישר הדבר בעיני כל העם : **[ה]** ויקהל דויד את כל ישראל מן שיחור מצרים ועד לבוא חמת להביא את ארון האלהים מקרית יערים :

רס"י מן שיחור מצרים ועד לבוא חמת. דוגמא מלבוא חמת עד נחל מצרים : (רס"י)

מצודת ציון שיחור. הוא הנילוס : (מצודת ציון)

רלב"ג ויקהל דוד את כל ישראל מן שיחור מצרים. הנה לפי מה שנזכר בספר שמואל ב' (י' א') ידמה שלא היה שם כי אם עם יהודה ושלישי אלף בחור מישראל. ולזה ידמה שיאמר בזה שכבר הקהיל הנבחרים שבהם והראשים והיו שלישי אלף בחור זולתי שבט יהודה ויהיה הרצון באמרו נשלחה על אחינו הנשארים מהשרים והראשים כי עמם היה מדבר שנאמר ויועץ דוד עם שרי האלפים והמאות לכל נגיד : (רלב"ג)

[ו] ויעל דויד וכל ישראל בעלתה אל קרית יערים אשר ליהודה להעלות משם את ארון האלהים והנה יושב הכרובים אשר נקרא שם :

רס"י בעלתה אל קרית. פתרון בעלתה שהיא קרית יערים : להעלות משם וגו'. כדכתיב (בשמואל ב' ז') אשר נקרא שם ה' לבאות יושב הכרובים עליו, כלומר שמו של הקב"ה נקרא על הארון אעפ"י שגלה ארון לפלשתים לא זז ממנו שם הזה שנתקדש : (רס"י)

מצודת דוד בעלתה. קרית יערים נקראה גם קרית בעל כמ"ש ביהושע : **יושב הכרובים**. אשר על הארון : אשר נקרא שם. ר"ל אשר נקרא עליו שם ה' האמור ובש"ב נאמר שם ה' : (מצודת דוד)

[ז] ויבאו את ארון האלהים על עגלה חדשה מבית אבינדב ועזא ואחיו

רס"י וירכיבו את ארון האלהים על עגלה חדשה. מה ראה דוד שהרכיבו על עגלה חדשה ולא במשא הלויים כאשר עשה כשהביא אותו משם לאיון באחרונה לפי שאמר דוד כל עומת שבא אלי כשהשיבוהו פלשתים על עגלה חדשה כדכתיב וישימו את הארון ה' על עגלה וגו' לפיכך נענש: עזא ואחיו. בני אבינדב היו כדכתיב בשמואל (סס א' ו'): נוהגים בעגלה. כמנהג נוהגי עגלה אחד הולך לפני העגלה ומיישר' בדרכך יסרה ואחד בכל העגלה שלא תהפוך ליפול וכן כתיב (שמואל א' ו') ואחיו הולך לפני הארון ועזא בכל העגלה (סס) לפיכך שלח עזא את ידו לאחוז בארון כששטמו הבקר ולכך נענש, כאן כתיב בכל עוז ובשמואל (סס) כתיב בכל עזי פתרון בכל עזי כלי סיר וכאן פתרון בכל עוז כלי סיר: (רס"י)

מצודת דוד מבית אבינדב. כי בביתו היה הארון: נוהגים בעגלה. היו מנהיגים הבקר הקשורים בעגלה למושכו: (מצודת דוד)

ת וְדוֹיֵד וְכָל יִשְׂרָאֵל מְשַׁחֲקִים לְפָנֵי הָאֱלֹהִים בְּכָל עֹז וּבְשִׁירִים וּבְכַנּוֹת וּבְנִבְלִים וּבְתַפִּים וּבְמִצְלֹתַיִם וּבְחִצְצָרוֹת:

רס"י ובשירים ובכנורות ובנבלים ובתפים. כולם כלי סיר הם אבל מכלתים כלי סיר היה ולא היה עשוי כ"א להשמעת קול ודוגמתו כלי סיר שקורין פויקי"ן כל"א שמכין עליו במקלות והוא משמיע קול וכן מוכיח לקמן (ט"ו) ובמכלתים משמיעים וכתיב (סס) והמשוררים הימן אסף ואיתן במכלתים נחשת להשמיע ועוד למטה כתיב בשיר בית ה' במכלתים וגומר (לקמן כ"ה) ועל שם כך נקרא מכלתים וכן יירש הכלכל (דברים כ"ח) מין ארבה המשמיע קול כדכתיב בנבואות (יואל ב') על הארבה כקול מרכבות על ראשי ההרים ירקדון וגו': עד גורן כידון. שם מקום: (רס"י)

מצודת דוד משחקים. משמחים לפני הארון בכל כח: ובשירים. שררו בפה להלל לה' ואף בכנורות וכו' והם מיני כלי שיר: (מצודת דוד)

מצודת ציון ובמצלתים. הם שני כלי נחושת ומקישים זה בזה להשמיע קול גדול כמו בצלצלי שמע (תהלים קג): (מצודת ציון)

רלב"ג משחקים לפני האלהים. ר"ל שמחים לפני האלהים: (רלב"ג)

[ט] וַיָּבֹאוּ עַד גֵּרֶן כִּידֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא אֶת יָדוֹ לֶאָחֹז אֶת הָאָרוֹן כִּי שָׁמְטוּ
הַבָּקָר :

מצודת דוד וישלח. הושיט את ידו : כי שמטו הבקר. נענעוהו ממקומו
וחשב שיפול מעל העגלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון כידון. ובשמואל ב' נאמר נכון ובשתי השמות היתה נקראת :
שמטו. ענין הנעה ממקומו כמו ויאמר שמטוה (מ"ב ט) : (מצודת ציון)

[י] וַיַּחַר אֵף יְהוָה בְּעֲזָא וַיַּכְהוּ עַל אֲשֶׁר שָׁלַח יָדוֹ עַל הָאָרוֹן וַיָּמָת שָׁם לְפָנָי
אֱלֹהִים :

רס"י ויכהו על אשר שלח ידו על הארון. והוא שכתוב בשמואל (ב' ו')
ויכהו שם אלהים על השל פתרון על השלח על שאחז בארון ודוגמתו
(במלכים א' כ"א) הכלבים יאכלו את בשר איזבל בחיל יזרעאל ופסוק
אחר כתיב בחלק יזרעאל (שם ב' ט) כך נפרש כאן על השל השלח : וימת
שם לפני אלהים. לפני ארון אלהים (בשמואל ב' ו') כתיב וימת שם עם
ארון האלהים : (רס"י)

מצודת דוד ויחר. על מיעוט האמונה בה' לחשוב שיפול ארונו וזה על אשר
שלח וכו' : לפני אלהים. לפני ארון אלהים : (מצודת דוד)

[יא] וַיַּחַר לְדָוִד כִּי פָרַץ יְהוָה פָּרֶץ בְּעֲזָא וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא פָּרֶץ עֲזָא עַד
הַיּוֹם הַזֶּה :

מצודת דוד ויחר לדויד. חרה על עצמו וכדרך המיצר ונבהל : כי פרץ.
בעבור דאגת הפרץ : (מצודת דוד)

מצודת ציון פרץ. מל' פרצה ושבר : (מצודת ציון)

[יב] וַיִּקְרָא דָּוִד אֶת הָאֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר הִיךְ אָבִיא אֵלַי אֶת אָרוֹן
הָאֱלֹהִים :

רס"י ויירא דוד את האלהים ביום ההוא לאמר. מה הוא ירא לאמר

שָׁמַר אֵיךְ אֲבִיחָא אֲלֵי אַרְוֹן ה' : (כ"ט)

מצודת דוד את האלהים. את ארון האלהים בחשבו שא"א להזהר בקדושתו וזה לאמר וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון היך. כמו איך באל"ף וכן והיך יוכל עבד אדוני (דניאל י) : (מצודת ציון)

יג ולא הסיר דָוִד אֶת הָאָרוֹן אֵלָיו אֶל עִיר דָּוִד וַיִּטְהַר אֶל בַּיִת עֲבָד אֲדָם הַגִּתִּי :

כ"י הגתי. מגת היה בתחילה מקודם היה מתגורר בגת ולוי היה כדכתיב (לקמן ט"ו) ויאמר דוד לשרי הלויים להעמיד את אחיהם המסוררים וכתוב בסמוך (ס) ועבד אדם ויחיה שוערים לארון : (כ"י)

מצודת דוד ויטהו. נטה אותו מדרך עיר דוד להוליכו אל בית עובד וכו' : (מצודת דוד)

יד וישב ארון האלהים עם בית עבד אדם בביתו שלשה חדשים ויברך יהוה את בית עבד אדם ואת כל אשר לו : (ס)

מצודת דוד עם בית. סמוך לבית מושבו כי יחד לו חדר בביתו : ויברך וכו'. בעבור שעמד הארון אצלנו וכן נאמר בשי"ב : (מצודת דוד)

דברי הימים א פרק-יד

א וישלח (חירם) חורם מלך צר מלאכים אל דָוִד וַעֲצֵי אֲרָזִים וְחָרְשֵׁי קִיר וְחָרְשֵׁי עֲצִים לְבָנוֹת לוֹ : בַּיִת :

כ"י וישלח. חירם מלך צר. מפורש בצ"ר למוד היה האיש הזה להיות אהב לשבט יהודה כן עשה חירה העדולמי ליהודה : וחרשי קיר וחרשי עצים. אומנים : (כ"י)

מצודת דוד **ועצי ארזים.** ובידם עצי ארזים : **וחרשי.** גם שלח לו אומנים
הבונים קיר אבנים ובנין עצים : (מצודת דוד)

[ב] וידע דויד כי הָכִינוּ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׂאת לְמַעַל מַלְכוּתוֹ
בְּעָבוֹר עָמוֹ יִשְׂרָאֵל :

רס"י וידע דויד כי הכינו ה' למלך. כשראה ששלחו לו מלכי עמים
תסורות : (רס"י)

מצודת דוד **וידע דויד.** במה שעם לא ידעו יעבדהו ידע שה' הכינו למלך :
בעבור עמו. ר"ל גם ידע אשר בעבור ישראל נשאת מלכותו למעלה ולא
תלה הדבר בעצמו : (מצודת דוד)

[ג] ויקח דויד עוד נשים בירושלים ויולד דויד עוד בנים ובנות :

רס"י ויקח דויד וגו'. וכל זה חזקו של דוד : (רס"י)

[ד] ואלה שמות הילודים אשר היו לו בירושלים שמוע ושובב נתן ושלמה :

מצודת דוד **שמוע.** הוא שמעא האמור למעלה ולא חשבם כסדר תולדותם
כי שלמה היה הראשון : (מצודת דוד)

רלב"ג **ואלה שמות הילודים וגו'.** הנה מנה בזה הספר מבני דוד שנים
יותר ממה שנמנה מהם בספר שמואל והם אלפלט ונגה : (רלב"ג)

[ה] ויבחר ואלישוע ואלפלט :

מצודת דוד **ואלישוע.** הוא אלישמע האמור למעלה : (מצודת דוד)

[ו] ונגה ונפג ויפיע : **[ז]** ואלישמע ובעלידע ואלפלט : **(פ)**

מצודת דוד **ובעלידע.** הוא אלידע האמור למעלה : (מצודת דוד)

[ח] וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים כִּי נִמְשַׁח דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ כָּל פְּלִשְׁתִּים לְבִקְשׁ אֶת דָּוִד וַיִּשְׁמַע דָּוִד וַיֵּצֵא לְפָנֵיהֶם :

רס"י וישמעו פלשתים כי נמשח דוד למלך על כל ישראל ויעלו כל פלשתים. לפי שפלשתים היו מושלים כל הימים עד שבא שאול ודוד כדכתיב (סופטים ט"ו) בשמסון ויאמרו לשמסון הלא ידעת כי מושלים בנו פלשתים וכן (בשמואל א' ד') התחזקו והיו לאנשים פלשתים פן תעבדו לעזרים כאשר עבדו לכם וגו' וכן למעלה בפרשה זו ויראו כל איש ישראל וגומר ויעזבו עריהם וינוסו ויצאו פלשתים וישבו בהם באותן ז' שנים שמלך דוד בחזרון לבד לא אמרו דבר ולא חששו על שמלך דוד על חזרון כי אמרו מה לנו שמא נאיב או שר מנהו לדוד על חזרון אבל כשנמשח למלך על כל ישראל אז עלו כל הפלשתים לבקש את דוד שלא ראו שיהא מלך בישראל אלא שעוד הם יהיו מושלים עליהם : (רס"י)

מצודת דוד כל פלשתים. על כי ידעו מגבורתו לזה עלו כולם לבקשו ולהלחם **בו** : (מצודת דוד)

רלבי"ג וישמע דוד ויצא לפניו. ובספר שמואל כתוב (ש"ב ה') וישמע דוד וירד אל המצודה. והבל אחד כי הוא ירד אל המצודה אשר אצלה היו הפלשתים :

[ט] וּפְלִשְׁתִּים בָּאוּ וַיִּפְשְׁטוּ בְּעַמְקֵי רְפָאִים :

מצודת ציון ויפשטו. מלי התפשטות ושטיחה וכדרך הנלחמים : (מצודת ציון)

רלבי"ג ויפשטו. בספר שמואל וינטשו והכל ענין אחד : (רלבי"ג)

[י] וַיִּשְׁאַל דָּוִד בְּאֱלֹהִים לֵאמֹר הֲאֶעֱלֶה עַל (פלשתיים) פְּלִשְׁתִּים וְנִתְּתָם בְּיָדִי וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה עֲלֶה וְנִתְּתִים בְּיָדֶךָ :

רס"י וישאל דוד באלהים. ע"י אורים ותומים : (רס"י)

[יא] וַיַּעֲלוּ בְּבַעַל פְּרָצִים וַיִּכְּסוּ שְׁם דָּוִד וַיֹּאמֶר דָּוִד פֶּרֶץ הָאֱלֹהִים אֶת אוֹיְבֵי בְּיָדִי כְּפָרֶץ מַיִם עַל כֵּן קָרָאוּ שְׁם הַמְּקוֹם הַהוּא בְּעַל פְּרָצִים :

רפ"י ויעלו בצעל פרצים. שנקרא אחרי כן צעל פרצים על סם מעשה אקר פרץ האלהים את אויביו זידו שנסו ונפרלו זה מעל זה : כפרץ מים. כגלי מים שנפרצי ממקומם ונפלים למקום אחר : (רפ"י)

מצודת דוד **בבעל פרצים**. הוא עמק רפאים ואמר על שם סופו שקראוהו בעל פרצים : **כפרץ מים**. ר"ל פתאום כמים שוטפים פורצים גדר : (מצודת דוד)

יב ויעזבו שם את אלהיהם ויאמר דויד וישרפו באש : **פ** **יג** ויסיפו עוד פלשתים ויפשוטו בעמק : **יד** וישאל עוד דויד באלהים ויאמר לו האלהים לא תעלה אחריהם הסב מעליהם ובאת להם ממויל הבכאים :

רפ"י **הסב מעליהם**. אמרה מדת הדין לפני המקום רצ"ע למה העזרת את שאול מלפני דוד אמר לה על שלא המתין לשמואל שזעת ימים כאקר אוהו אמר לה הקב"ה אנסה עתה את דוד הסב מעליהם וגו' וכל זה שמר דוד : (רפ"י)

מצודת דוד **לא תעלה אחריהם**. רצה לומר לא תלך בדרך המיומן אך הסב מהם ללכת בדרך עקלתון ותבוא עליהם ממול אילני הבכאים אשר גדלו שם : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הבכאים**. הם אילני תותים וכן עוברי בעמק הבכא (תהלים פד) : (מצודת ציון)

רלב"ג **לא תעלה אחריהם וגו'**. ובספר שמואל כתוב לא תעלה הסב אל אחריהם ממול בכאים. והנה הרצון בזה לא תעלה להלחם עמהם שיהיו פניך כנגד פניהם כמשפט הבאים להלחם כי יראו אותם בבואך ונשמרו ממך אך אחריהם הסב. ר"ל שתסב סביב מחניהם בדרך שתבוא להם מעליהם ותבוא להם ממול הבכאים כי אז לא ירגישו בך ותכס כרצונך וזה יהיה כשמעך בראשי הבכאים כמו קול צעדה כי אז יחשבו פלשתים בבואך כי קול הצעדה אשר בראשי הבכאים הוא ולא יהיו נשמרים ממך : (רלב"ג)

טו ויהי כשמעך את קול הצעדה בראשי הבכאים אז תצא במלחמה פי יצא האלהים לפניך להכות את מחנה פלשתים :

מצודת דוד **כשמעך**. כאשר תשמע קול צעדה וכו' אז תלחם כי אז יצא

האלהים לפניך וכו' ר"ל אז שלח מלאכו להכות בהם (ועם שאין מעצור לה' להושיע מבלי תחבולות הסבוב ומבלי קביעות זמן מ"מ אמר כן לנסותו הישמור מצותיו בדבר המלחמה או יקל בעיניו כאשר הקל בהם (שאול) : (מצודת דוד)

מצודת ציון הצעדה. מלי צעד ופסיעות : (מצודת ציון)

[טז] ויעש דויד פאָשר צָוהוּ הָאֱלֹהִים וַיְכּוּ אֶת מַחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים מִגְּבֻעוֹן וְעַד גְּזָרָה :

מצודת דוד מגבעון. בדרך נוסם מגבעון עד בואם לגזר : (מצודת דוד)

מצודת ציון מגבעון. ובשמואל ב' נאמר גבע והיא היא : (מצודת ציון)

[יז] וַיֵּצֵא שָׁם דָּוִד בְּכָל הָאֲרָצוֹת וַיהוָה נָתַן אֶת פְּחָדוֹ עַל כָּל הַגּוֹיִם :

דברי הימים א פרק-טו

[א] וַיַּעַשׂ לוֹ בְּתִים בְּעִיר דָּוִד וַיִּכְּן מְקוֹם לְאָרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּט לוֹ אֹהֶל :

מצודת דוד ויכן וכו'. הכין מקום על הארון ופירש עליו אוהל : (מצודת דוד)

מצודת ציון . : (מצודת ציון)

רלב"ג ויכן מקום לארון האלהים ויט לו אהל. הוא האהל שהכין לתת שם את ארון האלהים : (רלב"ג)

[ב] אַז אָמַר דָּוִד לֹא לָשֵׂאת אֶת אָרוֹן הָאֱלֹהִים כִּי אִם הַלְוִיִּם כִּי בָם בָּחַר יְהוָה לָשֵׂאת אֶת אָרוֹן יְהוָה וּלְשָׂרְתוֹ עַד עוֹלָם : (פ)

רס"י כי אם הלוים כי צם בחר. כלומר בלוים בחר ולא בעגלה שלפי שהרכבוהו בעגלה נענש עוזה וזהו שאמר למטה כי למזרחאשונה לא אתם פרץ ה' אלהינו בנו כי לא דרסנוהו כמשפט שהרכבוהו בעגלה : (רס"י)

מצודת דוד אז. כשמת עזא על אשר שלח ידו בארון : כי בם בחר ה'. ולא יבוא בידם המכשול שנכשל בו עזא : (מצודת דוד)

רלב"ג לא לשאת את ארון האלהים כי אם הלויים. זה כתוב בתורה בעבודת בני קהת כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו : (רלב"ג)

ג ויקהל דויד את כל ישראל אל ירושלים להעלות את ארון יהוה אל מקומו אשר הכין לו :

מצודת דוד להעלות. מבית עובד אדום : (מצודת דוד)

ד ויאסף דויד את בני אהרן ואת הלויים : **ה** לבני קהת אוריאל השר ואחיו מאה ועשרים : **ו** ויעשרים :

מצודת דוד לבני קהת. היו הבאים אוריאל השר וחביריו : (מצודת דוד)

ו לבני מררי עשיה השר ואחיו מאתים ועשרים : **ז** לבני גרשום יואל השר ואחיו מאה ושלשים : **ח** לבני אליצפן שמעיה השר ואחיו מאתים :

רלב"ג לבני אליצפן. הוא מבני קהת ונקרא שמו אלצפן בפרשת וארא וגם חברון ועזיאל הם מבני קהת. והנה היו רבים מבני קהת כי הם לבדם ישאו הארון : (רלב"ג)

ט לבני חברון אליאל השר ואחיו שמונים : **י** לבני עזיאל עמינדב השר ואחיו מאה ושנים עשר : **יא** ויקרא דויד לצדוק ולאביתר הכהנים וללויים לאוריאל עשיה ויואל שמעיה ואליאל ועמינדב : **יב** ויאמר להם אתם ראשי האבות ללויים התקדשו אתם ואחיכם והעליתם את ארון יהוה אלהי ישראל אל הכינותי לו :

מצודת דוד אתם ראשי וכו'. ועליכם הדבר : התקדשו. הטהרו : אל הכינותי. אל מקום אשר הכינותי לו : (מצודת דוד)

רלב"ג אל הכינותי לו. ר"ל אל המקום אשר הכינותי לו : (רלב"ג)

יג כי למבראשונה לא אתם פרץ יהוה אלהינו בנו כי לא דרשנהו כמשפט :

מצודת דוד כי למבראשונה. בהעלאה הראשונה מקרית יערים : לא אתם. לא הייתם אתם המעלים ולזה נתגלגל הדבר שפרץ ה' בעוזא כי לא

דרשנוהו כמשפט התורה שאמר' שבני לוי ישאו את הארון ובעבור זה באה התקלה : (מצודת דוד)

רלב"ג כי למבראשונה לא אתם פרץ ה' אלהינו בנו. ר"ל מפני כי בראשונה לא נשאתם אתם ארון ה' פרץ אלהינו בנו והוא מה שמת עזא כי אחז בארון לפי שלא דרשנוהו כמשפט כי משפט התורה הוא שישאו הלויים את הארון בכתף : (רלב"ג)

[יד] ויתקדשו הכהנים והלויים להעלות את ארון יהוה אלהי ישראל : **[טו]** וישאו בני הלויים את האלהים כאשר צוה משה כדבר יהוה בכתפם במטות עליהם : **(פ)**

רס"י כדבר ה' זכתפם. לשאת אותו ולא ממס זכתפם כי אם זמוטות עליהם : (רס"י)

מצודת דוד **זכתפם**. לא בעגלה ע"י הבקר כי אם בכתפם בהבגדים אשר שמו עליהם : (מצודת דוד)

רלב"ג **זמוטות עליהם**. הנה היו מוטות על כתפם יונחו במ בדי הארון ונשא במ : (רלב"ג)

[טז] ויאמר דויד לשרי הלויים להעמיד את אחיהם המשוררים בכלי שיר נבלים וכנרות ומצלתים משמיעים להרים בקול לשמחה : **(פ)**

מצודת דוד **ומצלתים משמיעים**. המשמיעים קול גדול וכן נאמר בצלצלי שמע (תהלים ק"ן) : **לשמחה**. לעורר השמחה בעת העלות הארון : (מצודת דוד)

רלב"ג **ומצלתים**. (צנב"ש בלע"ז). והם רקועים מנחשת יקשקשו זה בזה כשיכו בתוף אשר הם קבועים בה : (רלב"ג)

[יז] ויעמידו הלויים את הימן בן יואל ומן אחיו אסף בן פרקיהו **(ס)** ומן בני מררי אחיהם איתן בן קושיהו :

רלב"ג **הימן אסף ואיתן**. הם המשוררים הנזכרים במה שקדם. והנה היה הימן מבני קהת ואסף מבני גרשום והיו משוררים במצלתים נחשת להשמיע הקול למרחוק כמו שנזכר אחר זה : (רלב"ג)

[יח] וְעַמָּהֶם אַחִיהֶם הַמְשָׁנִים זָכְרָהוּ בֵּן וַיַּעֲזִיאֵל וַיְשַׁמְרָמוֹת וַיַּחֲיֵאל וַעֲנִי אֶלְיָאֵב וַיִּבְנֶהוּ וַיַּמְעֲשֶׂהוּ וַיִּמְתַּנְּהוּ וַאֲלִיפְלָהוּ וַיִּמְקַנְהוּ וַעֲבַד אָדָם וַיַּעֲזֵאל הַשְּׁעָרִים :

רש"י ועמהם אחיהם המשנים. משנה להם לשוערים : זכריהו בן. כך שמו וכל אלו מסוררים ושוערים היו בדרך שהביאו את הארון והמסוררים והשוערים שהעמיד דוד לאחר שנתנו הארון אל האהל אשר נטה לו דוד ובמשכן שילה היו שוערים ובדרך לא היו שוערים לפי שלא הוצרכו כל כך שוערים לפיכך נעשו מסוררים חוץ משנים ברכי' ואלקנה וכל זה היה בדרך אבל בנוח הארון היו מסוררים שוערים : (רש"י)

מצודת דוד המשנים. שניים להם במעלה : זכריהו בן. כן שמו : **השוערים.** שהיו שוערים מאז כשהיה הארון בשילה ובנוב ובגבעון : (מצודת דוד)

רלב"ג ועמהם אחיהם המשנים. ר"ל השנים להם והם השוערים : (רלב"ג)

[יט] וְהַמְשָׁרְרִים הַיָּמִן אֶסְרָף וְאַיְתָן בְּמַצְלֵתִים נְחוֹשֶׁת לְהַשְׁמִיעַ :

רש"י והמסוררים הימין אסרף ואיתן וגו'. להשמיע קול הם היו ממונים על **אותו כלי סיר :** (רש"י)

מצודת דוד במצלתים. ר"ל המה הקישו במצלתים של נחושת להשמיע קול **גדול :** (מצודת דוד)

[כ] וַזָּכְרָה וַעֲזִיאֵל וַיְשַׁמְרָמוֹת וַיַּחֲיֵאל וַעֲנִי וְאַלְיָאֵב וַיַּמְעֲשֶׂהוּ וַיִּבְנֶהוּ בְּנִבְלִים עַל עֲלָמוֹת :

רש"י זכריהו ועזיאל וגו'. אלו שנאמרו בפסוק למעלה שהיו שוערים החזירו כאן לעשות מסוררים : על עלמות. על אותן כלי סיר שמנגנין בהם אותן מזמורים למנצח על עלמות וגו' : (רש"י)

מצודת דוד על עלמות. ועל עלמות וגם הוא שם כ"ז ונזכר בתהלים : (מצודת דוד)

רלב"ג בנבלים על עלמות. אחר שבהם (אורגנא"ש בלע"ז). והנה הנבלים

הם כדמות נודות יבוא מהם הרוח לקנים החלולים אשר בהם ויוציאו השיריות הנעימות. והנה קראם עלמות להיותם נסתרות ונעלמות : (רלבי"ג)

[כא] ומתתיהו ואליליהו ומקניהו ועבד אדם ויעיאל ועזיהו בכנרות על השמינית

רס"י ומתתיהו ואליליהו וגו'. על השמינית לנכח. אותו כלי שיר שמנגנין עליו אותן מזמורים למנכח על השמינית : (רס"י)

מצודת דוד על השמינית. בכינור שיש בו שמנה נימין : לנצח. המנגנים יקראו מנצחים על כי דרכם לנצח זה את זה בהרמת הקול ובהכרעת הנעימה : (מצודת דוד)

רלבי"ג בכנרות על השמינית. אחשוב שהוא כלי זמר יש בו שמנה יתרים הנקרא (גיטאר"א לטיני"א בלע"ז) ומזה המין הנקרא (לאוי"ט בלע"ז) והוא עוגב בלשון הקדש כי יש לו בדמות עגבוי : (רלבי"ג)

[כב] וכנניהו שר הלויים במשא יסר במשא פי מבין הוא :

רס"י וכנניהו שר הלויים במשא. כמה היה שר במשא בנשאות השיר : יסר במשא. מייסר ומוכיח אותם על המשא בנגון נעימות שיר אם להרים קול אם להקפיל : כי מבין הוא. במשא בנשאות הנגון ולשון מבין נופל על למוד השיר ודוגמא ויהי מספרם עם אחיהם מלמדי שיר לה' כל המבין וגומר וכתוב ופילו גורלות וגו' מבין עם תלמיד : (רס"י)

מצודת דוד במשא. בדבר הרמת הקול : יסור במשא. היה שר וגדול בענין הרמת הקול וכפל דברו : כי מבין הוא. בדבר הזה להרים הקול ולהכריע במקום הראוי : (מצודת דוד)

מצודת ציון במשא. מל' נשיאה והרמה : יסור. כמו ישור בשי"ן והוא מל' שר : (מצודת ציון)

רלבי"ג וכנניהו שר הלויים במשא. ר"ל הוא היה השר והנגיד בשיר אשר בדבור להודות בו השם יתברך ולהללו. והנה היתה סבת היותו שר במשא כי מבין הוא וזה השיר אין ראוי שיאמר כי אם מפי המבינים : (רלבי"ג)

[כג] וּבִרְכָּהּ וְאֶלְקָנָה שְׁעָרִים לְאָרוֹן :

מצודת דוד **שערים לארון**. מאז היו שוערים באהל הארון ועתה שבו להיות משוררים : (מצודת דוד)

רלב"ג **וברכיה ואלקנה שוערים לארון**. ר"ל כי לכבוד ה' יתברך שמם דוד שומרי' שער האהל ששם שמו הארון בעיר דוד. והנה : (רלב"ג)

[כד] וּשְׁבִינֵיהוּ וְיוֹשְׁפֵט וְנִתְנָאֵל וְעַמְשֵׁי וְזִכְרִיהוּ וּבְנֵיהוּ וְאֶלְיָעָזֵר הַכֹּהֲנִים (מחצצרים) מְחַצְרוֹת לְפָנֵי אָרוֹן הָאֱלֹהִים וְעֶבֶד אָדָם וַיַּחֲזֶק שְׁעָרִים לְאָרוֹן :

מצודת דוד **מחצרים**. היו מנגנים בחצוצרות ולתוספת ביאור אמר בחצוצרות וכן ותשרש שרשיה (תהלים ע'): **ועבד אדם**. אולי הוא הוא אחר ולא זהו האמור למעלה : **שערים לארון**. גם המה היו מאז שוערים ושבּו עתה להיות משוררים : (מצודת דוד)

רלב"ג **הכהני'**. היו מחצצדים בחצוצרות וזה היה מהשלמת השמחה והנה התקיעה בחצוצרות לא תהיה כי אם על ידי הכהנים כמו שנתבאר בתודה ואולם השיר בכלי זמר ובפה יהיה על יד הלויים : **ועובד אדום** ויהיה **שוערים לארון**. ר"ל כי בעת היות הארון בבית עובד אדום היו אלו שוערים : (רלב"ג)

[כה] וַיְהִי דָוִד וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׂרֵי הָאֲלָפִים הַהֲלֹכִים לְהַעֲלוֹת אֶת אָרוֹן בְּרִית יְהוָה מִן בֵּית עֶבֶד אָדָם בְּשִׁמְחָה : (פ)

מצודת דוד **בשמחה**. חוזר על תחלת המקרא לומר ויהי דוד וכו' בשמחה : (מצודת דוד)

[כו] וַיְהִי בְּעֶזֶר הָאֱלֹהִים אֶת הַלְוִיִּם נִשְׂאֵי אָרוֹן בְּרִית יְהוָה וַיִּזְבְּחוּ שִׁבְעָה פָּרִים וַיִּזְבְּחוּ שִׁבְעָה אֵילִים :

רש"י **ויהי בעזר האלהים**. רבותינו אמרו מכאן שהארון נוסף את עצמו : (רש"י)

מצודת דוד **בעזר**. ר"ל בעבור שעזרם האלהים ולא נכשלו בנשואם לזה זבחו הקרבנות הללו מלבד השור ומריא שזבחו אחר כל ששת הצעדים האמורים בש"ב : (מצודת דוד)

רלב"ג ויהי בעזור האלהים את הלויים נשאי ארון ברית ה'. אמר תמורת זה בספר שמואל (בי וי י"ג) ויהי כי צעדו נשאי ארון ה' ששם צעדים כי אז נתבאר שעזרם ה' יתברך כשלא קרה להם מקרה רע בזה. ושם אמר ויזבח שור ומריא ובזה המקום אמר שבעה פרים ושבעה אילים והכל אחד אלא שכבר באר זה יותר בזה המקום : (רלב"ג)

[כז] וְדוֹד מְכַרְבֵּל בְּמַעֵיל בּוֹץ וְכָל הַלְוִיִּם הַנְּשָׂאִים אֶת הָאָרוֹן וְהַמְּשַׁרְרִים וְכַנְנִיָּה הַשֵּׁר הַמִּשָּׂא הַמְּשַׁרְרִים וְעַל דָּוִד אֶפּוֹד בַּד :

רס"י ודוד מכרבל. כמו בדניאל בכרבלתהון דוגמא כרבלתא לתרגולא : וכל הלויים. כמו כן מכורבלים במעיל בוצ ולפי שהיה דוד משורר כמו לויים לבסוף גם הוא לבושהם פלכסו גם הם וראה להבדיל כך היה מנהג מלכים וקרים של עובדי כוכבים ומזלות שאוכלים עם כהניהם כחוקם היו לבושים לבושי כהניהם : ועל דוד אפוד בד. כאותו אפוד של אהרן שהיה כמין פני לבדין אחד לפניו ואחד לאחור ומגיע עד מתניו והיה האזור ארוג ממנו וחגרו **כו** : (רס"י)

מצודת דוד מכרבל. היה מעוטף במעיל של בוצ וכן כל הלויים וכו' : השר המשא המשררים. השר בהרמת הקול על המשוררים : אפוד בד. מין לבוש עשויה כעין האפוד של כ"ג והיא מיוחדת להמתבודדים בעבודת ה' וכן נאמר בשמואל שהיה חגור אפוד בד עם כי היה לוי : (מצודת דוד)

מצודת ציון מכורבל. מעוטף והוא מלי ארמי ודוגמתו פטשיהון וכרבלתהון (דניאל ג) ור"ל עטופיהון : במעיל. שם מלבוש העליון כעין המעיל של כה"ג : בוצ. פשתן : (מצודת ציון)

רלב"ג ודוד מכרבל במעיל בוצ. ר"ל שהיה על ראשו דמות כובע מפה והיה דבק למעיל בד שהיה לבוש כחוק המתנאה לכבוד ה' יתברך : והכנניה השר המשא. ר"ל השר שר המשא : ועל דוד אפוד בד. ר"ל שדוד היה חגור אפוד בד. ולא השלים בזה המקום זכירת דברי מיכל לדוד ודברי דוד לה להשענו על מה שנזכר מזה בספר שמואל : (רלב"ג)

[כח] וְכָל יִשְׂרָאֵל מְעַלִּים אֶת אָרוֹן בְּרִית יְהוָה בְּתַרְוֵעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר וּבְחִצְצָרוֹת וּבְמִצְלָתָיִם מִשְׁמַעִים בְּנִבְלִים וְכִנְרוֹת :

מצודת דוד ובקול שופר. הוא הקול פשוט : (מצודת דוד)

[כט] וַיְהִי אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה בָּא עַד עִיר דָּוִד וּמִיִּכַל בֵּת שָׁאוּל נִשְׁקָפָה בְּעַד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא אֶת הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְרַקֵּד וּמִשְׁחָק וַתִּבֹּז לוֹ בְּלִבָּהּ : (פ)

רס"י ומיכל בת שאול וגו'. לפי סספר דברי הימים בסביל כבוד דוד הוא לפיכך אין כתוב כאן מה אמרה מיכל לדוד כמו שכתוב בסמואל מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הריקים כי זילותא של דוד היה שאמרה לו אשה כן : (רס"י)

מצודת דוד ארון ברית. הארון שמונחים בו הלוחות הנתונים בברית : **ותבז**. בזתה אותו בלבה בחשבה שאין מהראוי למלך להקל בכבודו כ"כ ועם שהוא לכבוד ארון ה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון נשקפה. ענין ראייה והבטה : **בעד החלון**. דרך החלון : **מרקד**. ענין דלוג וקפיצה של שמחה : **ומשחק**. ענין שמחה : (מצודת ציון)

דברי הימים א פרק-טז

[א] וַיָּבִיאוּ אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיְצִיגוּ אֹתוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה לוֹ דָּוִד וַיִּקְרִיבוּ עֲלֹת וַיִּשְׁלְמִים לִפְנֵי הָאֱלֹהִים :

מצודת ציון ויציגו. ענין עמידה : (מצודת ציון)

[ב] וַיְכַל דָּוִד מִהַעֲלֹת הָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיִּבְרַךְ אֶת הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה :

רס"י ויברך את העם בשם ה'. שנקרא על הארון כדכתיב למעלה את ארון האלהים ה' יושב הכרובים אשר נקרא שם : (רס"י)

מצודת דוד בשם ה'. בהזכרת שם ה' : (מצודת דוד)

[ג] וַיַּחֲלַק לְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה לְאִישׁ כֶּפֶר לֶחֶם וְאַשְׁפָּר וְאַשִּׁישָׁה :

רס"י **ואספר.** אחד משקה צפר : ואסיקה. אחד משקה צהין, ואסיקה
דוגמת אסיקי ענבים (הוסע ג') כלוחית : (רס"י)

מצודת דוד **לאיש.** ר"ל לכל אחד : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ואשפר.** ענין מנה יפה והוא מלי אמרי שפר (שמות מט) :
ואשישה. כן שם הכלי אשר ישימו בו היין וכן סמכוני באששות (ש"ה ב)
: (מצודת ציון)

[ד] **ויתן לפני ארון יהנה מן הלויים משרתים וקהזפיר וקהודות וקהלל**
ליהנה **אלהי** **ישאל :** (ס)

רס"י **ולהזכיר ולהודות ולהלל.** להזכיר לומר אותן שני מזמורים שכתוב
בהם מזמור לדוד להזכיר (תהלים ל"ח) ולהודות הודו לה' קראו צמנו (ס)
ק"ה) : ולהלל. ואתן מזמורים שמתחילין הללויה : (רס"י)

מצודת דוד **משרתים.** לכבד ולרבע לפני הארון : (מצודת דוד)

רלב"ג **ויתן לפני ארון ה' מן הלויים משרתים וגו'.** זכר בזה המקום כי אף
על פי שלא היתה העבודה נעשית במקום שהכין דוד לשם שם ארון ה'
הנה לכבוד ה' יתברך שם שם לויים וכהניס והיו הכהנים מחצצרים
בחצוצרות והלויים משוררים בפה ובכלי זמר והנה במה שזכר במה
שקדם היה הימן הראש ועתה יסד דוד שיהיה אסף הראש להשמיע
במצלתים במקום אשר שם בו הארון. והיה הימן הראש בבמה הגדולה
אשר בגבעון ששם היתה העבודה כמו שזכר אחר זה. והנה זכר בזה
המקום לשון שיר ההודאה שהיו מודים לה' : (רלב"ג)

[ה] **אסף הראש ומשנהו זכרה ועיאל ושמימות ויחאל ומתתיה**
ואליאב ובניהו ועבד אדם ועיאל בכלי נבלים ובכנרות ואסף במצלתים
משמיע :

מצודת דוד **ומשנהו.** השני לו : **במצלתים.** היה מקיש במצלתים להשמיע
קול גדול : (מצודת דוד)

[ו] **ובניהו ויחזיאל הכהנים בחצרות תמיד לפני ארון ברית האלהים :**

רס"י **ובניהו ויחזיאל הכהנים בחצרות תמיד.** חלוצות כלי שיר על

כהנים הוא דוגמא למעלה (ט"ו) וסצניהו וגו' וצניהו ואליעזר הכהנים
מחלכרים : בחלכרות (כ"ז)

[ז] ביום ההוא אז נתן דויד בראש להדות ליהנה ביד אסף ואקו:

כ"י להדות לה' ביד אסף ואחיו. אסף היה מתחיל הודו לה' קראו
בשמו ואחרי כן כל אחיו עונים אחריו ודוגמא בעזרא (נחמיה י"א) ומתניה
בן מיכא בן זבדי בן אסף ראש התהלה יהודה לתפלה, לכלי קיר הידות
שמו כדכתיב בעזרא (ס"ג) הלויים ישוע בנוי קדמיאל סרביה יהודה
מתניה על הידות : (כ"ז)

מצודת דוד אז נתן וכו'. אז מסר בתחילה ביד אסף להדות לה' בזה השיר
(מצודת דוד) :

[ח] הודו ליהנה קראו בשמו (ס) הודיעו בעמים עלילתיו:

כ"י הודיעו בעמים עלילותיו. מעשה גבורותיו ונפלאותיו שפעל עם
הארון : קראו בשמו. קראו ה' (ה') יעזר לארוננו דוגמא (מלכים א' י"ח)
וקראתם בשם אלהיכם ואני אקרא בשם ה' אלהי נופל לומר ל' קריאה
שנפלאות עשה : (כ"ז)

מצודת דוד הודו לה'. ר"ל וזה השיר הודו לה' וכו' : קראו בשמו. בהשם
המיוחד לו לבדו המורה על גדולתו : הודיעו. פרסמו בין העמים פלאי
מעשיו : (מצודת דוד) :

מצודת ציון עלילותיו. מעשיו כמו ועולל למו (איכה א) : (מצודת ציון)

רלב"ג הודו לה' קראו בשמו וגו'. הודו לה' מה שעשה מן החסדים
והאמת לנו. קראו וספרו על הנפלאות והטובות בשמו להודיע כי מאתו
נהיו לנו על דרך ההשגחה הפרטית הודיעו בעמים מעשיו שעשה עמנו
לפלא. שבחו לו בשירים ובזמירות ודברו בספורי כל נפלאותיו כדי
שיתפרסמו לכל ויתשרו לאמונתו : (רלב"ג)

[ט] שירו לו זמרו לו (ס) שיחו בכל נפלאותיו:

מצודת דוד **שירו לו. בפה : זמרו לו. בכלי שיר : שיחו.** דברו בתמידות בכל נפלאותיו (מצודת דוד) :

מצודת ציון **שיחו.** ענין דבור התמידי כמו ישיחו בי יושבי שער (תהלים סט) (מצודת ציון) :

יג הַתְּהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ (ס) יִשְׂמַח לֵב מִבְּקָשֵׁי יְהוָה :

רס"י התהללו בשם קדשו. לומר כל מי שמאמין באלהינו הוא יעזרנו דוגמא ובקדוש ישראל תהלל (ישעיה מ"א) : בשם קדשו. שיש לך אלוה קדוש וכן כה' אלהינו בכל קראנו אליו (דברים ד') : ישמח לב מבקשי ה'. ובהיטיב יכול לשמוח לבו מי שמבקש לה' בלב שלם לכך : (רס"י)

מצודת דוד **התהללו.** שבחו א"ע להתפאר בשם קדשו אשר יורה על יכולתו : **ישמח.** למען ישמח לב כ"א ממבקשי ה' בשמעו כל אלה : (מצודת דוד)

רלב"ג **התהללו.** אתם זרע קדש בשם קדשו שנקרא עליכם ובהשגחתו שדבקה בכם ישמח לב כל מבקשי ה' כי יתבאר להם מזה כי מבקשיו לא יכשלו אך יכוננו מחשבותיהם וישלמו : (רלב"ג)

יא דַרְשׁוּ יְהוָה וְעִזּוּ (ס) בְּקִשׁוֹ פְּנֵי תַמִּיד :

רס"י **דרשו ה' ועזו.** מקדש וארון נקראו עזו דכתיב ויתן לשבי עזו (תהלים עח) שנתן ארונו להביאו בשבי וכתיב קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך (סם קלז) ועל כן נקרא אלעזר הסומרו עזא על סם ששמר הארון שנקרא עז דוגמא על סם ד' מאות שקל כסף והוא חשבון גמטריא של עפרן וכן הרבה דן ידיו עמו (בראשית כג) יהודה יודוך אחיך (סם) : (רס"י)

מצודת דוד **ועזו.** דרשו להראות לכם עוז יכלתו : (מצודת דוד)

רלב"ג **דרשו ה'.** שתדבק השגחתו בכם ודרשו עוזו והוא העוז שיש לו לשנות סדר טבע המציאות וזה תשיגו אם תבקשו פניו תמיד שתדבקו בו : (יב טו) זכרו. ויישיר אתכם להאמין זה שתזכרו אתם זרע ישראל עבדו בני יעקב שהם בחירי ה' יתברך נפלאותיו אשר עשה ומופתיו שהיו משפטי פיו. ר"ל שהודיע אותם קודם בואם כמו הענין במכות מצרים כי זה ממה שיורה שלא היה זה הענין מקרה קרה להם אך היו מופתים עשאים ה' יתברך בכונה ורצון. הוא ה' אלהינו מנהיגנו המשגיח בנו אשר

משפטיו הם בכל הארץ כי הכל עלול מחמתו וגם גבורתו שלטת בכל הארץ לעשות כל אשר יחפץ על גוי ועל אדם יחד : (טו כ) זכרו. דבר בריתו אשר הוא קים לעולם בינו ובין האבות הקדושים והדבר אשר צוה לדורות רבים רבוי נפלא לא יכלה והנה זאת הברית היא שכרת את אברהם בהר המוריה ונשבע ה' יתברך ליצחק והעמיד אותה ה' יתברך ליעקב לחק ולברית עולם שלא יסור ואמר זה כי כבר התבאר מדברי תורה שאי אפשר שיקרה בעת מהעתים שיכלה זרע יעקב ולא אחד מהשבטים. כמו שבארנו בבאורנו לדברי התורה ואמר כי זה הדבר מירושת הארץ צוה ה' יתברך לאלף דור כי ה' יתברך לא רצה לתת לישראל כל הארץ אשר נשבע לאבות בימי משה ויהושע אבל המתין להם ירושת שלש אומות הנשארות עד ביאת הגואל כדי שלא יסור מהם זה הטוב אחר זה כי אז תהיה המלכות לישראל לעולמי עד כמו שנתבאר מדברי דניאל. ולעוצם אורך זה הזמן אמר שהוא לאלף דור על דרך ההפלגה והגזמה. והנה זה הברית היה לאמר לך אתן ארץ כנען חבל נחלתכם בהיותכם מתי מספר והייתם מעט במספר וגרים בארץ אני מבטיח אתכם זה כי לזרעכם אתן את הארץ : (רלבי"ג)

[יב] זָכְרוּ נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר עָשָׂה (ס) מִפְתִּיּוֹ וּמִשְׁפָּטַי פִּיהוּ :

רפ"י זכרו נפלאותיו. מכת עכברים וסלקחו פרות עלות וזניהם כלו צבית וישרנה הפרות (שמואל א' ו') ולא חזרו לאחוריהם ופרץ בעזא וכל הסיר נעשה על הארון (קס) והיו אומרים אותו על תמיד של שחר וסירו לה' על תמיד של בין הערבים ולמי אני אומר שיזכירו נפלאותיו של תמים דעים :

מצודת דוד ומשפטי פיהו. המשפטים שעשה בעכומ"ז במאמר פיו : (מצודת דוד)

[יג] זָרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ (ס) בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו :

רפ"י זרע ישראל עבדו וגו'. הוא ה' אלהינו וגו' : (רפ"י)

מצודת דוד זרע ישראל. אתם זרע ישראל עבדו : בחיריו. הנבחרים לה' מיתר העובדי כוכבים : (מצודת דוד)

[יד] הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ (ס) בְּכָל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו :

מצודת דוד הוא ה'. דעו שה' אלהינו הוא בהויתו ובכל הארץ שולטים משפטיו כמאז : (מצודת דוד)

{טו} זָכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ (ס) דִּבֶּר צָנָה לְאַלְף דֹּר :

רס"י זכרו לעולם בריתו דבר כוה לאלף דור. התורה אסר כוה להודיע בעולם אחר אלף דור וראה שאין העולם מתקיים כלל תורה והעביר מהם תפע מאות ופצעים וד' דורות ועתה מספר מה הוא : (רס"י)

מצודת דוד בריתו. התורה הנתונה בברית : **דבר צוה**. והוא הדבר אשר צוה לנו אחר אלף דור כי תתקע"ד דורות העביר הקב"ה מן העולם ולא בראם ולאחר כ"ו דורות משנברא העולם נתן את התורה הרי אלף דור : (מצודת דוד)

{טז} אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אַבְרָהָם (ס) וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִצְחָק :

מצודת דוד אשר כרת. על הדבר אשר כרת עליה ברית עם אברהם ועליה היתה השבועה ליצחק : (מצודת דוד)

{יז} וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֹק (ס) לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם :

רס"י ויעמידה ליעקב לחוק וגו' : (רס"י)

מצודת דוד ויעמידה. הדבר ההיא העמידה ליעקב לחוק קבוע : **לישראל** וכו'. כפל הדבר במ"ש : (מצודת דוד)

{יח} לֵאמֹר לָךְ אֶתְּנוּ אֶרֶץ כְּנָעַן (ס) חֶבְלֵנָה נְחַלְתְּכֶם :

רס"י לאמר לך אתן ארץ כנען. פעם כל אחד ואחד כרת ברית לתת להם את ארץ כנען : (רס"י)

מצודת דוד לך אתנו. ולא לישמעאל ועשו עם שהמה מזרעם : **חבל**. מהו שהוא עתה חבל נחלתכם : (מצודת דוד)

מצודת ציון חבל. ענין חלק כמו מחבל בני יהודה (יהושע יט) ע"ש שדרך לחלוק נחלה בחבל המדה : (מצודת ציון)

[יט] בְּהִיוֹתְכֶם מְתֵי מְסַפֵּר (ס) כְּמַעַט וְגָרִים וְגָה :

רש"י בהיותכם מתי מספר. אז נשבע לתת להם את ארץ כנען חבל נתלתכם וזהו דבר גדול שאין לומר מרוב עם שהייתם תפשתם ארץ כנען אלא בהיותכם מתי מספר וא"ת אפי' לאלף ויותר יס מספר ומהו שכתוב זה בהיותכם מתי מספר לכך נאמר כמעט וגרים זה פתרון אם למיושב אחד הייתי אומר לאברהם לצד ליחחק לצד ליעקב לצד לאחד מהם היה אומר לך אתן ארץ כנען לא היה תימה שהרי מיושבים זה היו אלא הוא נשבע לתת להם את הארץ, בשעה שהיו אבותיכם גרים זה דכתיב היא חזרון אשר גר עם אברהם ויחחק ועוד אם לגר תושב היה אומר לך ולזרעך אתן את הארץ הזאת לא היה פלא כל כך בזה שאפילו גרים ותושבים לא היו אלא :

מצודת דוד בהיותכם. בעוד היותכם מתי מספר כחשבון היותר מעט ר"ל בימי האבות שהיו מעטים והיו בהארץ ההיא כגרים : (מצודת דוד)

מצודת ציון מתי. אנשי : (מצודת ציון)

[כ] וַיִּתְּהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל גּוֹי (ס) וּמִמַּמְלָכָה אֶל עַם אַחֵר :

רש"י ויתהלכו מגוי אל גוי. אברהם הלך למצרים ולגרר וכן יחחק וכן יעקב היה בבית לבן עשרים שנה וגם עתה כי וילכו לא נאמר אלא ויתהלכו פולאיט"ר בלע"ז :

מצודת דוד ויתהלכו. לא ישבו במקום אחד והלכו מגוי האחד אל גוי האחר ומממלכה זה וכו' ודרך בני המדינה לעשוק הנכרי הבא לגור בלי קבע : (מצודת דוד)

רלב"ג והתהלכו. והנה התהלכו האבות מגוי אל גוי בארץ כנען וממלכה אל עם אחר כמו שקרה לאברהם כאשר היה רעב בארץ וליצחק. ובכלל כשנעתקו ממקום למקום שם : (רלב"ג)

[כא] לֹא הִנִּיחַ לְאִישׁ לְעֶשְׂקָם (ס) וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מְלָכִים :

רפ"י לא הניח לאיש לעשקם. אע"פ כן שהלכו ממקום למקום ומנהג להזיק עוזרי דרכים כשזאין למלון מוצאין עליהן עלילות אצל אלו לא הניח הקב"ה להזיקם ולעשקם דוגמא או עשק את עמיתו (ויקרא ה') ואם תאמר מה שלא עשקו חומסי דרכים ושאך הארלות שעברו אלו בתוכן לפי שלא הרגישו צם אצל אס היו מרגישים צם היו עושקים אותם לכך נאמר ויוכה עליהם מלכים כלומר ודאי עשקו כגון פרעה לאצרהם ואזימלך ליאחזק ולבן וסכס ליעקב ואמר להם הקדוש צרוך הוא : (רפ"י)

מצודת דוד **ויוכה**. בעבורם הוכיח במכאוב את מלך מצרים ומלך פלשתים על כי לקחו את שרה (ואומר עליהם כי בעבור זה פחד אבימלך לגעת ברבקה) : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לעשקם**. מלי עושק וגזל : **ויוכה**. ענין תשלומין גמול הרעה כמו וצור להוכיח יסדתו (חבקוק א) : (מצודת ציון)

רלב"ג **לא הניח**. ה' יתברך איש שיעשקם והוכיח בעבורם מלכים כי נגע ה' את פרעה ואת ביתו נגעים גדולים על דבר שרי אשת אברם וכן הענין באבימלך והנה אבימלך כשגרש יצחק ממלכותו לא עשקו והוצרך אחר כן לכרות ברית עמו וכן היה הענין בלבן עם יעקב שלא הניח ה' יתברך ללבן לעשק את יעקב כי היה ה' יתברך מזהיר כלם על דרך משל. ואמר : (רלב"ג)

[כב] אל תגעו במשיחי (ס) ובנביאי אל תרעו :

רפ"י אל תגעו במשיחי ונביאי אל תרעו. באצרהם כתיב (צרחית י"ב) וינגע ה' את פרעה וכתוב (קס כ') ויצא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת וגו' זיעקב כתיב ויצא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה (קס ל"ח) ויאמר לו השמר לך וגו' ועוד זיעקב שצאו אליו להרגו על שהרגו סכס וחמור וכתוב (קס ל"ה) ויסעו ויהי חתת אלהים ובספר (תהלים קה) מפורש יותר כי המזמור אינו מסוים כאן כדכתיב התם ויקרא רעב על הארץ וגו' כדי להגלותם למארים : (רפ"י)

מצודת דוד **אל תגעו**. בהמכאוב שהביא הוא כאלו אמר אל תגעו וכו' ולאבימלך נאמר בפירוש : **במשיחי**. ר"ל בגדולי ונסכי וכן למשיחו לכורש (ישעיה מה) : **ובנביאי**. כי האבות היו נביאים : **אל תרעו**. אל תעשו

רעה : (מצודת דוד)

רלבי"ג אל תגעו במשיחי. שהם האבות שבחרתי בהם : **ובנביאי אל תרעו.** כי כל האבות היו נביאים כמו שנתבאר בתורה : (רלבי"ג)

[כג] שִׁירוּ לַיהוָה כָּל הָאָרֶץ (ס) בְּשָׂרוֹ מִיּוֹם אֶל יוֹם יְשׁוּעָתוֹ :

מצודת דוד בשרו. בכל יום בשרו הישועה הבאה כי בכל יום תהיה : (מצודת דוד)

מצודת ציון בשרו. ענין ספור החדשות : (מצודת ציון)

רלבי"ג שבחו לה' כל עם הארץ ספרו ישועתו. שהיא תמיד מיום אל יום. או ירצה בזה בשרו קצתכם לקצת הישועה שעשה ביום האחד ליום השני כי נפלאותיו וישועותיו הן תמידיות ובכל יום יושפעו ממנו כי תמיד הוא מחיה את הכל ומעמיד אותם על מה שלהם מהמציאות : (רלבי"ג)

[כד] סִפְרוּ בְּגוֹיִם אֶת כְּבוֹדוֹ (ס) בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו :

רס"י ספרו. ישועה שעשה לנו כסגלה הארון אל ארץ פלסתיים : **בכל העמים נפלאותיו. שעשה עם הארון :** (רס"י)

רלבי"ג ספרו בגוים. כבוד ה' יתברך ר"ל כאשר יעד בחדוש מופת מה ונתחדש כדבריו כי זה מישור האנשים לתת לו כבוד ולהודות על עוצם מעלתו מצד עוצם הנפלאות שיראו שם מתחדשות ממנו : (רלבי"ג)

[כה] כִּי גָדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד (ס) וְנוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים :

מצודת דוד על כל אלהים. הם שרי מעלה של העכו"ם : (מצודת דוד)

רלבי"ג כי ה'. ית' הוא גדול ומהולל ונורא יותר מכל השכלים הנפרדים כי מה שיש להם מהכח אינו להם מעצמם כי אם מה' יתברך ואין להם גם כח כי אם לעשות מה שסדר להם ה' יתברך מהפעלות ואולם ה' יתברך שליט בכל אשר יחפץ. והנה אפשר שכלל עם זה במלת אלהים אלהי העמים ואם לא יהיה כן הנה יהיה הרצון באמרו (כו) כי כל אלהי העמים אלילים. הנה כל אלהי העמים אלילים או יהיה שב אמרו כל אלהי העמים אלילים אל מה שאשר ספרו בגוים את כבודו כאילו יאמר כי הם מפני זה יתישרו בקלות לאמונת ה' ית' לפי שמה שהם עובדים הם אלילים מעשי ידי אדם ואולם ה' יתברך לא די שלא נעשה ביד אדם אבל

הוא עשה השמים אשר פועלים קצת בהויות האדם ובזולתו. ולזה תמצא
בנבוכדנצר ובדריוש כי תכף שראו מופתי ה' יתברך אמרו שאין אלוה
שיוכל להציל כמוהו כמו שנזכר בספר דניאל. והנה לא הסכמנו לפרש
ונורא הוא על כל אלילים שיהיה נורא על כל האלילים כי אין בזה שבח
לה' יתברך : (רלב"ג)

[כז] כִּי כָּל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים (ס) וַיְהִי עֲשֵׂה :

רפ"י כי כל אלהי העמים אלילים. תהו מעשה ידי אדם ודוגמתו בנבואת
(חזקוק ז') מה הועיל פסל כי פסלו יכרו וגו' עד לעשות אלילים אלמים
וה' עמים עשה באלילים כתיב לעשות אצל הקב"ה עושה עמים וארץ וכל
לכאם : (רפ"י)

מצודת דוד **אלילים**. היא מלה מורכבת מאל ולא ור"ל דבר שאין בו ממש
וכן רועי האליל (זכריה י"א) : וה'. אבל ה' עשה את השמים וכחו רב :
(מצודת דוד)

[כח] הוֹד וְהִדָּר לְפָנָיו (ס) עֵז וְחִדּוּהַ בְּמִקְוֹמוֹ :

רפ"י הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו. אצל האחרים כמת מוטלים
במקום שמשימין אותם עס מונחים לפי שאלהינו הוא אלהים אמת : (רפ"י)

מצודת דוד **הוד והדר**. יסוד ההוד וההדר המה לפניו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **וחדוה**. ענין שמחה : (מצודת ציון)

רלב"ג **הוד והדר לפניו**. כי מעשיו הם בתכלית היופי וההדר וזה מבואר
למי שעיין בנמצאות הטבעיות עז וחדוה תמצא במדרגת ה' יתברך כי לו
לבדו העוז לעשות כל אשר יחפוץ ואפילו לשנות סדר המציאות ולו לבדו
תכלית השמחה כי השמחה הנפלאה היא בהשגות הרוחניות וזה מבואר
מאד כי אנחנו נשמח יותר לאין שיעור בדבר עיוני כשהשגנו אותו ממה
שנשמח בהשגות החומריות. ובהיות הענין כן הנה יתבאר שתכלית
השמחה היא אצל ה' יתברך כי כל מה שתהיה ההשגה יותר נכבדת תהיה
השמחה בו יותר ולהיות השגת ה' יתברך יותר נכבדת לאין שעור מהשגת
זולתו (כמו שבארנו בחמישי מספר מלחמות ה' ובראשון ממנו). הנה
התבאר שהשמחה האמיתית היא במקומו. ולזה אמרו בברכות החתן
שהשמחה במעונו להעיר שאלו השמחות הגופיות אינן ממה שראוי
שישמה האדם בהן אבל השמחה האמיתית היא במדרגת ה' ית' ולזה

ישתדל כל אדם להשיג אותו לפי כחו וכפי שעוד השגתו ישיג מהשמחה :
(רלב"ג)

[כח] קָבוּ לַיהוָה מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים (ס) קָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד וְעוֹז :

רש"י הָבוּ לַה' מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים. וְמָה יִתְנוּ לוֹ מִפְּרֵשׁ כְּבוֹד וְעוֹז : (רש"י)

מצודת דוד הָבוּ לַה'. וְחוֹזֵר וּמְפָרֵשׁ הַכְּבוֹד וְהַעוֹז הָבוּ לוֹ ר"ל אָמְרוּ שֶׁהַכְּבוֹד וְהַעוֹז הֵמָּה לוֹ וּבִידוֹ וְכֵן נִתְּנוּ לְדוֹד רַבּוֹת (ש"א י"ח) : (מצודת דוד)

מצודת ציון הָבוּ. תְּנוּ : (מצודת ציון)

רלב"ג תְּנוּ לַה'. מִשְׁפָּחוֹת עַמִּים כְּבוֹד וְעוֹז כִּי לוֹ לְבַדוֹ הִתְפָּאֵר לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִרְצֶה וְהוּא לְבַד שְׁלִיט בַּזֶּה וְלִזֶּה אֵין רֵאוּי שֶׁתֵּאֱמִינֵנוּ שִׁיְהִיָּה לְזוּלְתוֹ כְּבוֹד וְעוֹז : (רלב"ג)

[כט] קָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ (ס) שְׂאוּ מִנְּחָה וּבֵאוּ לְפָנָיו הַשְּׁתַחֲוּוּ לַיהוָה בְּהַדְרָת קִדְּשׁ : (ס)

רש"י הָבוּ לַה' כְּבוֹד שְׁמוֹ. שְׂמוֹ אֲדַנִּי וְהוּא אֲדוֹן לְכָל זֶה וְהוּא הָבוּ לַה' כְּבוֹד שְׂמוֹ כִּי כְּשֵׁמוֹ כֵּן תִּהְיֶה : הַשְּׁתַחֲוּוּ לַה' בְּהַדְרָת קוֹדֶשׁ. כִּי כֵּן אָמְרָנוּ הוֹד וְהִדַּר לְפָנָיו : חִילוֹ מִלְּפָנָיו כָּל הָאָרֶץ אַף תְּכוֹן תְּצַל בְּל תְּמוּט. מֶלֶךְ כְּשֶׁרֹאָה שְׂדוּאָגִים וִירְאִים מִמֶּנּוּ אִזּוֹ הוּא מְטִיל עֲלֵיהֶם יוֹתֵר אֵימָה וְהֵם דּוּאָגִים מִמֶּנּוּ יוֹתֵר שְׁלֹא יִחְרִיב כָּל בְּתֵיהֶם וּמִדַּת הַקִּבְ"ה אֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן כְּשֶׁהָעוֹלָם יִרְאִים מִמֶּנּוּ אִזּוֹ תְּכוֹן תְּצַל בְּל תְּמוּט שְׁהוּא עוֹשֶׂה נִקְמָה וְהִשְׁרִים מִתְקִיִּימִים וְהָאָרֶץ מִתְקִיִּימָה וְאֵינָה מִתְמוּטָּת לְכֵן חִילוֹ מִלְּפָנָיו כָּל הָאָרֶץ אַךְ אֵל תְּדַאָּגוּ כִּי לֹא יִצָּא הַקִּבְ"ה כִּי אֵם לְתַקֵּן הָעוֹלָם לִישְׁבּוֹ אֲבָל כְּשֶׁאֵין הַצְּרִיּוֹת דּוּאָגִים מִמֶּנּוּ וְחוֹטְאִים אִזּוֹ יִהְיֶה וְיִאֲצֵדֵם : (רש"י)

מצודת דוד כְּבוֹד שְׁמוֹ. הַכְּבוֹד הֵרֵאוּ לְשְׁמוֹ : בְּהַדְרָת. בְּאוֹהֵל הָאָרוֹן הַמִּהוֹדָר בְּקִדּוּשָׁה : (מצודת דוד)

מצודת ציון שְׂאוּ. הִרִימוּ : (מצודת ציון)

רלב"ג תְּנוּ לַה'. כְּבוֹד שְׁמוֹ בְּמָה שִׁיתְּפָרְסֵם לְכֶם מִפְּעֻלוֹתָיו הַנִּפְלְאוּ. שְׂאוּ מִנְּחָה דוֹרוֹן לְכְבוֹד ה' וּבֵאוּ לְפָנָיו וְהַשְּׁתַחֲוּוּ לוֹ בְּמִקּוֹם הַדְּרַת קִדְּשׁוֹ וְהוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כִּי שֵׁם הָיָה דָּבָר קִדְּשׁוֹ בְּתַכְלִית מִן הַהַדּוֹר וְהַיּוֹפִי הוּא מְעִיר

מאד על נפלאות פעלות ה' יתברך. וזה היה קצת בימי החשמונאים אך בימי המלך המשיח יהיה זה בשלמות לפי מה שיתבאר מדברי נביאים : (רלבי"ג)

[\[לז\]](#) חילו מלפניו כל הארץ אף תכון תבל בל תמוט : (ס)

מצודת דוד כל הארץ. יושבי הארץ : אף תכון. ר"ל אף אתה תבל עמדי על כנך ובסיסך ואל תהי נוטה ליפול כל הימים אשר גזר המקום לעמוד על עמדך : (מצודת דוד)

מצודת ציון חילו. מלי חלחלה ורעד : תמוט. מלי נטיה : (מצודת ציון)

רלבי"ג ייראו מלפניו. כל עם הארץ מצד עוצם נפלאותיו שיראו אף תכון תבל באמונתו ולא תמוט ממנה לעולם כי אז יהפך ה' יתברך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכס אחד ואחר שתתפשט האמונה האמיתית בכל העולם לא ימצא לה מדחה בעת מהעתים : (רלבי"ג)

[\[לא\]](#) ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים יהנה מלך : (ס)

רס"י ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך. כשאלם מולך הכל עלזים שאינן יודעים אם יש שטף בדינו אבל כשימלך הקב"ה ישמחו השמים והארץ וכל הישרים יאמרו עתה מלך ה' שהחזיר לנו את הארון : (רס"י)

מצודת דוד ישמחו וכו'. ר"ל עת יבוא תגלה מלכותו וישמחו צבאות השמים ויושבי הארץ. ה' מלך. ר"ל גלה מלכותו : (מצודת דוד)

מצודת ציון ותגל. ענין שמחה : (מצודת ציון)

רלבי"ג ישמחו. ואמר על צד המשל כי אז ישמחו השמים ותגל הארץ במה שנעשה בה מהויות המין האנושי מפני היות מגיע אז התכלית אשר בעבורו היתה בריאת האדם וכאלו קודם זה ידאגו השמים והארץ בהעשות באמצעותם בריאות לא יגיע מהם התכלית אשר כוון בהם ולזה היו פעולותיהם מזה הצד כאלו הם לריק ולבטלה. ויאמרו בגוים ה' מלך. כי אז יכירו כלם מלכותו וממשלתו : (רלבי"ג)

[\[לב\]](#) ירעם הים ומלואו יעלץ השדה וכל אשר בו : (ס)

רפ"י ירעם הים ומלואו. כל זריות שזים דוגמא רנו שמים ני עקה ה' על שהחזיר לנו את הארון ושלח מלאכי חבלה לעשות מספט בפלשתים : (רפ"י)

מצודת דוד ומלואו. הבריות הממלאים אותו : (מצודת דוד)

מצודת ציון ירעם. מל' רעם ורעש : יעלוץ. ענין שמחה כמו יעלוז ויעלוס כי זסשר"ץ מתחלף : (מצודת ציון)

רלב"ג הים. ואמר על צד המשל כי גם הים ומלואו והם הבריות אשר בו שנבראו לעבודת האדם ועשבי השדה ועצי היער כלם ישמחו ויריעו כלם לשבח ה' יתברך כאשר יבא לשפוט הארץ ולהראות לגוים נפלאותיו וגבורותיו כי אז יכירוהו כלם. והנה חתם דוד המאמר ואמר (לד) הודו לה'. כי הוא טוב ולא יושפעו ממנו כי אם טובות והרעות כשיושפעו ממנו הנה זה במקרה ויהיה השפע ממנו מצד מה שהם טובות. והנה חסדו הוא נמשך לעולם. ר"ל מה שיטיב על צד ההשגחה כמו שזכרנו מענין ברית האבות וגם מה שהשגיח על צד ההשגחה הכוללת ימצא בו חסד תמידי לא ישוער : (רלב"ג)

[ג] אז ירננו עצי היער מלפני יהוה פי בא לשפוט את הארץ : (ס)

מצודת דוד עצי היער. הוא ענין מליצה ולומר שמאד יתרבה השמחה בעולם : מלפני ה'. הרננה תהיה מלפני ה' כאשר יבוא לשפוט את הארץ לשלם לכ"א גמול כמפעלו : (מצודת דוד)

[לד] הודו ליהוה פי טוב פי לעולם חסדו : (ס)

רפ"י הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. זה אינו סיוס המזמור בפסוק זה אלא מזמור הודו לה' קראו בשמו וגם אמרו הושיענו אלהי ישענו מאותו מזמור ואף המזמור (תהלים קו) הוא מתחיל בפסוק זה כי היאך נופל כאן ואמרו הושיענו וקבלנו מן הגוים כי היכן גלו בימי דוד שאומר קבלנו מן הגוים וכך סדר בתהלים המזמור מתחיל הודו לה' קראו בשמו ואינו מסיים כי אם עד צרוך ה' אלהי ישראל וגו' (שם) עד אמן הללויה שהכל מענין אחד ולפי שהוא מזמור גדול חלקו ומתחיל הודו לה' כי טוב וכן איוב, (איוב כ"ז) כשהולך להאריך המענה קצרו וחלקו לשנים ואומר

ויוסף איוב שאת משלו כי בשירה מחמת גיעגועי שמחתו לא יכול להאריך וחלקו לשנים וכן לענין קינה מחמת רוב לערו אינו יכול להאריך וחלקו לשנים כי גם שירה וגם קינה כאחת נאמרים שהרי חנה כשצאה להתפלל בעזרה (ש"א ח) השצה עלי לשכורה שהיה סבור שמחמת יין עשתה והיא אמרה ויין ושכר לא שתיתי וגו' כי מרוב שיחי וכעסי מכלל שבענין אחד שָׁכַר וְלָעַר הֵם מִתְנַהֲגִים : (רש"י)

מצודת דוד **כי טוב.** כי ה' הוא טוב לכל וכי הוא עושה חסד לעולם : (מצודת דוד)

[לה] וְאָמְרוּ הוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן הַגּוֹיִם (ס) לְהַדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשׁךָ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתֵהֶלְתֶּךָ : (ס)

רש"י ואמרו הושיענו. בסוף המזמור (תהלים קה) שמדבר למעלה בשביה וילחמו אויביהם ויכנעו תחת ידם וכתוב אחריו ויתן אותם לרחמים לפני כל שוביהם ועכשיו נופל לומר הושיענו ה' אלהינו וקבצנו מן הגוים כאשר עשית להם וכתהלים אין כתיב ואמרו כ"א הושיענו כי כן נופל לומר ולכך אמר דוד כשהביא הארון ב' מזמורים הללו ומפורש בב"ר לפי שהפרות כשקרו אמרו שני מזמורים הללו (עיון מסכת ע"א כד) רבי שמואל בר נחמני אמר וישרנה הפרות מה שירה אמרו הודו לה' קראו בשמו רבי אליעזר אמר שירו לה' כל הארץ וגו' לפיכך תקנס דוד לאמרם לפני הארון מזמור אחד שחרית ומזמור אחד ערבית, מפי רבינו אלעזר בר משולם ז"ל :

מצודת דוד ואמרו. דוד אמר להם התפללו לה' בעבור בני הגולה שתהיה לאחרונה ואמר בעבורם הושיענו כי אתה מעולם אלהי ישענו : **להודות וכו'.** על התשועה הבאה. להשתבח בתהלתך. לשבח את עצמנו בתהלתך כי לשבח יחשב להדבק בה' המהולל מאד : (מצודת דוד)

רלב"ג הושיענו. ואחר בזה המקום מתנבא על העת שיהיו ישראל בגלות אמרו הושיענו אלהי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים כדי שנודה לשם קדשך ונשתבח בתהלתך כשתשים העם הדבקים בך על נחלתם כמו שיעדת בדברי התורה ואחר זה על ידי עבדיך הנביאים. ואחר השיר הזה היו אומרים הלויים (לו) ברוך ה'. אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ואמרו כל העם אמן והיו מהללים לה' וידמה שמים שהיו עונים העם הוא כמו שזכרנו בספר עזרא (נחמיה ט' ה') שכבר היו אומרים ברוך ה' אלהינו

מן העולם ועד העולם וברוך שם כבודו ומרומם על כל ברכה ותהלה.
ואמר אחר זה כי כבר : (רלבי"ג)

[לו] בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעַם אָמֵן
(ס) וְהִלֵּל לִיהוָה :

מצודת דוד מן העולם וכו'. מן העה"ז עד העה"ב : ויאמרו. צוה דוד
שיאמרו כולם אמן רצה לומר אמת הדבר אף יאמרו הלל לה' כ"א לפי
מהללו : (מצודת דוד)

[לז] וַיַּעֲזֹב שָׁם לְפָנֵי אַרְוֹן בְּרִית יְהוָה לְאַסָּף וּלְאַחִיו לְשֶׁרֶת לְפָנֵי הָאֲרוֹן
תְּמִיד לְדַבֵּר יוֹם בְּיוֹמוֹ :

רס"י לַשֶּׁרֶת לְפָנֵי הָאֲרוֹן תְּמִיד. בַּסִּיר : לְדַבֵּר יוֹם בְּיוֹמוֹ. עֵרַב וּבֹקֵר :
(רס"י)

מצודת דוד לאסף. את אסף : לשרת. בדבר השיר : לדבר יום. שירה
הראוי בכל יום ישירו ביומו : (מצודת דוד)

מצודת ציון לדבר יום. ענין כל יום : (מצודת ציון)

רלבי"ג עזב שם דוד אסף ואחיו לשרת לפני הארון תמיד בשיר דבר יום
ביומו :

[לח] וְעָבַד אָדָם וְאַחִיהֶם שְׁשִׁים וּשְׁמוֹנֶה (ס) וְעָבַד אָדָם בֶּן יְדִיתוֹן וְחָסָה
לְשׁוּעֵרִים :

רס"י ועובד אדום ואחיהם. עזב עם אסף לשורר ועובד אדום בן ידיתון
הניח לשוערים לארון : **(רס"י)**

מצודת דוד לשוערים. להיות שומרים שערי אוהל הארון : (מצודת דוד)

רלבי"ג והנה עובד אדום ואחיו היו ששים ושמונה והנה עובד אדום וחסה
בן ידותון שם אותה דוד שוערים באהל אשר שם שם דוד ארון ה'.
והפסיק המאמר ואמר : (רלבי"ג)

[לט] וְאֵת צְדוֹק הַכֹּהֵן וְאַחִיו הַכֹּהֲנִים לְפָנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה בַּבִּמָּה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן :

רס"י ואת לדוק הכהן. היה ראש ואחיו הכהנים עמו נתן דוד לפני משכן
ה' אשר בגבעון ולא עזב פוס כהן עם הארון כי לא הולכנו לעבוד עבודת
זבח לקרבן : (רס"י)

מצודת דוד לפני משכן. היו משמשים לפני המשכן : **בבמה**. במזבח אשר
עמד בגבעון : (מצודת דוד)

רלב"ג כי צדוק הכהן ואחיו הכהנים סדר דוד שיהיו לפני משכן ה' בבמה
הגדולה אשר בגבעון : (רלב"ג)

[מ] להעלות עלות ליהוה על מזבח העלה תמיד לפקר ולקרב ולכל הפתוב
בתורת יהוה אשר צנה על ישראל :

מצודת דוד להעלות. שהם יעלו שמה את התמידין : **ולכל הכתוב**. המה
המוספין : (מצודת דוד)

רלב"ג שהיה שם מזבח הנחשת שעשה משה להקריב שם הקרבנות
ולהקטיר הקטורת ושאר העבודות אשר נזכרו בתורה : (רלב"ג)

[מא] ועמקם הימן וידותון וישאר הברורים אשר נקבו בשמות להדות
ליהוה פי לעולם חסדו :

רס"י ושאר הברורים. המזכרים : אשר נקבו בשמות. אנשים גדולים
קרויים צם לשורר לפני המזבח צעת הקרבת הקרבנות : (רס"י)

מצודת דוד אשר וכו'. אשר פרשם בשמות מי ומי יעמדו לפני המשכן : **כי**
לעולם חסדו. ומהראוי להודות לו על זה : (מצודת דוד)

מצודת ציון הברורים. הנבחרים : **נקבו**. נתפרשו כמו ונוקב שם (ויקרא
כ"ד) : (מצודת ציון)

רלב"ג והנה עם אסף ואחיו הנזכרים למעלה היו הימן וידותון ושאר
הברורים לדבר השיר אשר נתפרשו בשמות במה שקדם להודות לה' כי
לעולם חסדו וידמה שהימן וידותון היו משוררים בפה ועמם היו כלי
הזמר ובני ידותון היו לשער כמו שנזכר בסמוך לזה במה שקדם : (רלב"ג)

[מב] וְעַמָּהֶם הַיָּמִן וַיְדוּתוּן חֲצֵצְרוֹת וּמִצְלָתֵי־ם לְמִשְׁמִיעִים וְכָלִי שִׁיר
הַאֱלֹהִים וּבְנֵי יְדוּתוּן לְשַׁעַר :

רס"י וּבְנֵי יְדוּתוּן לְשַׁעַר. כְּמוֹ לְשׁוֹעֲרִים וּבִשְׁנַת הָאֲרֻבָּעִים לְמַלְכוּת בֵּית
דָּוִד שָׁמוֹ אוֹתָם רֹאשׁ לְמִשְׁוֹרְרִים כְּדַכְתִּיב (לְקַמֵּן כ"ה) לְיְדוּתוּן בְּנֵי יְדוּתוּן
וְגו' שָׁקָה עַל יְדֵי אֲבִיהֶם הַנְּבִיא עַל הַיְדוּת וְהַלֵּל לַה' : (רס"י)

מצודת דוד וְעַמָּהֶם. ר"ל עִם הַיָּמִן וַיְדוּתוּן הֵיוּ חֲצוּצְרוֹת וְכו' : לְמִשְׁמִיעִים.
הַעֲשׂוּיִים לְהִיּוֹת מִשְׁמִיעִים קוֹל גְּדוֹל : וְכָלִי שִׁיר. וְשֹׁאֵר כְּלֵי שִׁיר הַעֲשׂוּיִים
לְשׁוֹרֵר בֵּהֶם לְפָנָי מִשְׁכֵּן הָאֱלֹהִים : לְשַׁעַר. הֵיוּ מְמוֹנִים לְשֹׁמֵר שַׁעַר
הַמִּשְׁכָּן : (מצודת דוד)

[מג] וַיִּלְכּוּ כָּל הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ וַיִּסַּב דָּוִד לְבָרֵךְ אֶת בֵּיתוֹ : (פ)

מצודת דוד וַיִּסַּב דָּוִד. מֵאֵת פָּנָי אוֹהֵל הָאֲרוֹן : לְבָרֵךְ אֶת בֵּיתוֹ. כְּדָרֵךְ שְׁבִירֵךְ
אֶת הָעָם בְּשֵׁם ה' : (מצודת דוד)

דברי הימים א פרק-יז

[א] וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָשָׁב דָּוִד בְּבֵיתוֹ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל נָתָן הַנְּבִיא הַיְהוָה אֲנֹכִי יוֹשֵׁב
בְּבֵית הָאֲרָזִים וְאֲרוֹן בְּרִית יְהוָה תַּחַת יְרִיעוֹת :

רס"י וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָשָׁב דָּוִד. (בס"ב ז') כְּתִיב וְה' הִנִּיחַ לוֹ מִסְכֵּיב וְגו' וְאֲרוֹן
הָאֱלֹהִים יוֹסֵב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה כְּדַכְתִּיב לְמַעַל הַיְמִנָה בְּתוֹךְ הָאֵהָל אֲשֶׁר נָטָה
לוֹ דָּוִד אָמַר דָּוִד הַקִּבְ"ה קִיִּים צוֹ וְהִנִּיחַ לָכֶם מִכָּל אוֹיְבֵיכֶם מִסְכֵּיב וְגַם
אֲנֹכִי מוֹטֵל עָלַי לְעִשׂוֹת מַה שְׁכָתוּב בְּסִמּוּךְ וְהִיא הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'
אֱלֹהֵיכֶם צוֹ לְשַׁכֵּן שָׁמוֹ שֶׁם כְּלוֹמַר אֲעִשֶׂה לוֹ מִשְׁכָּן : (רס"י)

מצודת דוד בְּבֵיתוֹ. ר"ל בְּבֵית הָרֵאוּי לוֹ לְפִי מַעֲלָתוֹ : בְּבֵית הָאֲרָזִים.
מִסוּכָךְ בְּתַקְרַת אֲרָזִים : תַּחַת יְרִיעוֹת. הוּא הָאוֹהֵל הָאֲמוֹר לְמַעַל
וְכַאֲמוֹר וְכִי זֶה הֵיא הַבֵּית הָרֵאוּיָה לְאֲרוֹן : (מצודת דוד)

רלב"ג וַיְהִי כִּי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְגו'. עַד וּמִבְּרֵךְ לְעוֹלָם (סוֹף קַפִּיטָל). כְּבַר

בארנו כל זה בספר שמואל ולזה לא נבאר בזה המקום אלא מעט שנשתנה
הלשון בו : (רלב"ג)

[ב] ויאמר נתן אל דויד כל אשר בלבבך עשה פי האלהים עמך : (ס)

מצודת דוד כל אשר בלבבך. כאומר אם חפצך לבנות בית לה' עשה חפצך
(מצודת דוד) :

[ג] ויהי בליקלה ההוא ויהי דבר אלהים אל נתן לאמר :

רס"י ויהי כלילה ההוא וגו'. מפורק במדרש אמר לו הקב"ה לנתן הנביא
האדם הזה שאני שולח אליו נדון הוא לא ואמור לו עד שלא יסבע לבנותו
לא אתה תבנה הבית לשבתי, ד"א האדם שאני שולחך אליו זריז הוא לך
אמור לו קודם שיסכור פועלים : (רס"י)

[ד] לך וְאִמְרַתְּ אֶל דָּוִד עֲבָדִי כֹה אָמַר יְהוָה לֹא אֶתָּה תִּבְנֶנָּה לִי הַבַּיִת
לְשֶׁבֶת :

רלב"ג לא אתה תבנה לי הבית וגו'. ובספר שמואל כתוב האתה תבנה לי
וגו' והכל ענין אחד : (רלב"ג)

[ה] כִּי לֹא יִשְׁבְּתִי בְּבַיִת מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר הֶעֱלִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה
וְאֶהְיֶה מֵאֵהָל אֶל אֶהָל וּמִמִּשְׁכָּן :

רס"י וְאֶהְיֶה מֵאֵהָל אֶל אֶהָל וּמִמִּשְׁכָּן. כלומר וְאֶהְיֶה מֵאֵהָל אֶל אֶהָל
אֶהָל וּמִמִּשְׁכָּן אֶל מִשְׁכָּן מִגִּלְגָל לְשִׁילָה וּמִשִּׁילָה לְנוֹב וּמִנוֹב לְגִזְעוֹן וְאֶף עַל
גַּב סְהִיִּיתִי מִטַּלְטַל מֵאֵהָל אֶל אֶהָל וּמִמִּשְׁכָּן לְמִשְׁכָּן : (רס"י)

מצודת דוד כי לא ישבתי. אשר לא ישבתי וכו', ר"ל הנה עד הנה לא ישבתי
בבית וכן אתה לא תבנה לי : וְאֶהְיֶה מֵאֵהָל. הייתי מתהלך מאוהל שילה
אל אוהל נוב וכו' : וּמִמִּשְׁכָּן. כאלו אמר וממשכן אל משכן והוא מקרי
קצר ומעצמו יובן החסרון : **בכל אשר וכו'.** בכל המקומות אשר
התהלכתי וכו' וכי דברתי אל אחי מהשופטים אשר צויתיו לרעות את עמי
וכו' וכאומר הנה מזה תדע שבנין הבית שמורה היא למי שיבנהו ואין
כולם ראויים לה ולזה לא צויתי עליה מאז : (מצודת דוד)

11 בְּכֹל אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל יִשְׂרָאֵל הִדְבַּר דְּבַרְתִּי אֶת אֶחָד שְׁפָטֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר צִוִּיתִי לַרְעוֹת אֶת עַמִּי לֵאמֹר לָמָּה לֹא בְּנִיתֶם לִי בַּיִת אֲרָזִים :

רס"י ככל אשר התהלכתי בכל ישראל הדבר דברתי את אחד שופטי
ישראל אשר צויתי לרעות את עמי לאמר למה לא בניתם לי בית ארזים.
זה לא עשיתי ואף הם מאליהם לא עלה במחשבתם לבנות לי בית כאשר
עלה במחשבתך : (רס"י)

12 וְעַתָּה כֹּה תֹאמַר לְעַבְדֵי לְדָוִד (ס) כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ
מִן הַנְּהוּה מִן אַחֲרֵי הַצֹּאן לְהִיּוֹת נָגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל :

רס"י כה אמר ה' לבאות. מה שעלה במחשבתך אני אשלים לך : מן הנהו.
נוה הרועים וגדרות לאן : (רס"י)

מצודת דוד ועתה. ר"ל הואיל ודבר גדול הוא אמור לדוד עבדי הלא הרבה
טובה עשיתי עמך כי לקחתך מן הנהו וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון הנהו. מדור הרועים כמו נות כרות רועים (צפניה ב') : (מצודת
ציון)

13 וְאַהֲיָה עִמָּךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְכֶּךָ וְאַכְרִית אֶת כָּל אוֹיְבֶיךָ מִפְּנֵיךָ וְעֲשִׂיתִי
לְךָ שֵׁם כְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר בְּאַרְצָךְ :

רס"י ועשיתי לך שם כשם הגדולים. כשם מלכים גדולים כי למעלה כתיב
ויאל שם דוד ככל הארלות (שמואל א' ל"א) : (רס"י)

מצודת דוד שם כשם הגדולים. להתפרסם בעולם ככל הגדולים אנשי
השם, ורז"ל אמרו שזהו מה שאומרים מגן דוד : (מצודת דוד)

14 וְשִׁמְתִי מְקוֹם לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל וְנִטְעַתִּיהוּ וְשָׁכְנוּ תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגְּזוּ עוֹד וְלֹא
יוֹסִיפוּ בְּנֵי עוֹלָה לְבַלְתּוֹ כְּאֲשֶׁר בְּרַאשׁוֹנָה :

רס"י ושמתו מקום וגו'. וסכן תחתיו. לא כמו שהיה בימי שאול כשנהרג

שָׂאוּל וַיִּנוּסוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁכְּזוּ פְּלִשְׁתִּים תַּחְתָּם : וְלֹא יוֹסִיפוּ בְּנֵי עוֹלָה לְזַלְתּוֹ.
כְּמוֹ : לַעֲנוֹתוֹ : (כִּשׁ"י)

מצודת דוד ושמתי מקום. בימך שמתו מקום מנוחה וקבוע לעמי ישראל ונטעתיו על אדמתו ושכן במקומו ולא יחרד עוד לנוע ממנה : כאשר בראשונה. ר"ל טרם הקמת השופטים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ירגז. ענין תנועת החרדה : לבלותו. מלי בליה והפסד כמו בלה בשרי (איכה ג) : (מצודת ציון)

רלב"ג לבלותו. ובספר שמואל כתוב למנותו. והנה התר זה הספק הוא כי כמו זה היעוד המתמיד הוא תנאי כמו שבארנו בפרשת וישלח יעקב ולזה היה בזה היעוד תנאי שאם ישמרו בני ישראל דרך ה' והמלך שיהיה עליהם הנה ימשך להם הטוב שזכר שלא יוסיפו בני עולה לענותו כמו שענו אותו בימי השופטים כמו שנזכר בספר שופטים אך כשיחטאו לא יתקיים להם זה הברית ולא ישאר להם מהברית כי אם מה שהיה להם מפני האבות והוא שלא יכלו אותם האויבים וזה היה תקון שתקנו בזה היעוד המחברים זה הספר ברוח הקדש ועל כל פנים הנה לא יתישב זה היעוד לפי הלשון הנזכר בזה המקום לא בשיהיה זה היעוד שב לעת בוא הגואל כי ישיב ה' יתברך זה המקום לישראל על יד המלך שיצא מגזע ישי ויצא משרשיו : (רלב"ג)

י וְלִמְיָמַי אֲשֶׁר צְוִיתִי שׁוֹפְטִים עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהִכְנַעְתִּי אֶת כָּל אוֹיְבֵיךָ וְאֶגְדֹּךָ וְבִית יִבְנֶה לְךָ : יְהוָה :

כש"י ולמימים אשר לויתי שופטים על עמי ישראל. לא היה מנוחה להם כמון אשר הכנעתי את כל אויביך לפניך : ואגד לך. מה יהיה שכרך שרצית לבנות לי בית : ובית יבנה לך ה'. אתה חשבת לבנות לי בית לשמי באותה מדה יהיה שכרך ומנשךך הקצ"ה כי בית יעשה לך ה' שיתן לך בן שימלוד תחתך וישב על כסא ישראל במקומך וכל דבר שתקיים בבן אדם אחריו קרוי בית וכן הוא אומר והקימותי את זרעך אחרוך : (כש"י)

מצודת דוד ולמימים. מוסב למקרא של מעלה לומר לא יוסיפו עוד לבלותו כאשר בראשונה וכאשר בזמן השופטים : ואגד לך. ומלבד זאת אגיד לך שעוד ייטיב ה' עמך ויבנה לך בית מלכות לזרעך אחרוך ואם כן די לך בהטובות האלה אף אם לא תבנה בית ה' : (מצודת דוד)

רלב"ג והכנעתי את כל אויביך. ובספר שמואל כתוב והניחותי לך מכל

אויביך והכל ענין אחד : (רלב"ג)

[יא] וְהָיָה כִּי מָלְאוּ יָמַיךָ לְלֶכֶת עִם אֲבֹתֶיךָ וְהִקְיִמּוּתִי אֶת זְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ
אֲשֶׁר יְהִי מִבְּנֶיךָ וְהִכִּינּוּתִי אֶת מְלָכוּתוֹ :

רש"י והיה כי מלאו ימיך ללכת עם אבותיך. כלומר אל תירא שאני ממחר את הדבר אלל כי מלאו ימיך אז יהיה ואז והקימותי את זרעך אחריו וגו' (מלכים א' א') והכינותי את מלכותו, וכן הוא אומר בשלמה ותכון מלכותו מאד : (רש"י)

מצודת דוד והיה. אבל כאשר ימלאו ימיך וכו' : (מצודת דוד)

[יב] הוּא יִבְנֶה לִי בַּיִת וְכִנְנֵתִי אֶת כְּסֵאוֹ עַד עוֹלָם :

מצודת דוד הוא יבנה. כי אליו שמורה הגדלת השם בבנין ביתי : עד עולם.
לזרעו אחריו : (מצודת דוד)

[יג] אֲנִי אֶהְיֶה לוֹ לְאָב וְהוּא יְהִי לִי לְבֵן וְחִסְדֵי לֹא אֶסִּיר מֵעַמּוֹ כְּאֲשֶׁר
הִסִּירוּתִי מֵאֲשֶׁר יְהִי לְפָנַי :

רש"י אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן. (ובשמואל ב' ז') כתיב אשר בהעותו והוכחתיו בשבט אנשים ופתרון אם יחטא נגדי איסרנו על יד כאלם שמיסר את בנו בשבט אנשים שהקים לו לשטן את רזון ואת ואת הדד ועל אותו פסוק נופל לומר וחסדי לא אסיר ממנו כאשר הסירותי מעם שאול שהיה לפניך וכשפסע לפני העברתי המלוכה ממנו ומזרעו בשמואל (סס) כתיב מעם שאול ומה שלא נכתב כאן אשר בהעותו וגו' מקום כבודו של דוד שאינו רוכה לדבר בזה הספר קום זילות לבית דוד : (רש"י)

מצודת דוד לאב. כמו אב המייסר את בנו בשבט ואל המיתו בל ישא נפשו : **וחסדו.** לא אסיר חסדי ממנו למאס בו כאשר הסירותי חסדי מעם שאול אשר היה מלך לפניך : (מצודת דוד)

[יד] וְהִעֲמַדְתִּיהוּ בְּבֵיתִי וּבְמַלְכוּתִי עַד הָעוֹלָם וְכֵסֵאוֹ יְהִי נָכוֹן עַד עוֹלָם :

מצודת דוד **בביתי**. בבית המלכות ולתוספת ביאור אמר במלכותי וכפל עוד לומר וכסאו וכו' וכן דרך המקרא לכפול הדברים פעמים ושלוש לחזוק : **עד העולם**. לזרעו אחריו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נכון**. מתוקן על כנו : (מצודת ציון)

רלבי"ג **והעמדתיהו בביתי ובמלכותי עד העולם**. ובספר שמואל כתוב ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם והכל ענין אחד כי הרצון בו שזה יהיה מזרע שלמה כי כבר אמר וחסדי לא יסור ממנו : (רלבי"ג)

[טו] **פְּכַל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְכָל הַחֲזוֹן הַזֶּה כִּן דְּבַר נְתָן אֶל דָּוִד :** (פ)

מצודת דוד **כן דבר נתן**. ר"ל עם שמתחלה הסכים על ידו ואמר לו כל אשר בלבבך עשה לא בוש לחזור ולמחות בו בדבר ה' : (מצודת דוד)

מצודת ציון **החזון**. מראה הנבואה : (מצודת ציון)

[טז] **וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר מִי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהִים וּמִי בֵּיתִי כִּי הִבִּיאֲתָנִי עַד הַלֵּם :**

רס"י **כי הביאתני עד הלום**. מנוה רועים הביאתני למלכות : (רס"י)

מצודת דוד **לפני ה' לפני הארון : ומי ביתי**. כי הלא מרות המואביה אני בא : **עד הלום**. עד המעלה שאני בה עכשיו : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הלום**. לכאן כמו אל תקרב הלום (שמות ג) : (מצודת ציון)

[יז] **וַתִּקְטֹן זֹאת בְּעֵינַי אֱלֹהִים וַתְּדַבֵּר עַל בַּיִת עֲבָדָךְ לְמַרְחֹק וּרְאִיתָנִי כְּתוֹר הָאָדָם הַמַּעֲלָה יְהוָה אֱלֹהִים :**

רס"י ותקטן זאת בעיניך. שנתת לי המלכות : למרחוק. שהעמדת את מלכותי לעתים רחוקים שאמרת והעמדתיהו צייתי ובמלכותי עד עולם : וראיתני כתור האדם המעלה. שהשויתני והושצתני בשורות הגדולים כלומר קטן הייתי והושצתני בשורות נדיבי עמך שאמרת לי ועשיתי לך קם גדול כקם הגדולים : כתור. פתרון שורה ודוגמא (בכלאים) ראש תור ירק : (רס"י)

מצודת דוד ותקטן. החסד הזה היא עוד קטנה בעיניך עד שדברת על בית עבדך למרחוק ר"ל להזרות העתידי בתת המלכות לזרעי עד עולם : **וראיתני.** ראית אותי להחשיבני כתכונת ותואר האדם גדול המעלה עם שאני פחות ונבזה : (מצודת דוד)

מצודת ציון כתור. ענין תכונה ותואר וכן נאוו לחייך בתורים (ש"ה א) שהם הפנינים המסודרים בתואר ובתכונה יפה : (מצודת ציון)

רלבי"ג וראיתני כתור האדם המעלה. ר"ל כתאר האדם שהוא איש המעלה באופן שתמשך ממנו זאת ההשגחה הנפלאה לזרעו כדרך שלא תסור ממנו לעולם המלכות. והנה בספר שמואל כתוב וזאת תורת האדם אדני אלהים. ר"ל שזה היעוד שיעדת לי מהטוב שימשך אל האדם השלם והוא אשר שם כל מגמתו בצד אשר הוא בו אדם והם המעלות האנושיות כי לאיש כזה יתכן שתמשך כמו זאת ההשגחה הנפלאה : (רלבי"ג)

יח מה יוסיף עוד דויד אליך לְכָבוֹד אֶת עֲבָדְךָ וְאֶתָּה אֶת עֲבָדְךָ יְדַעְתָּ :

רס"י מה יוסיף עוד דויד אליך. פתרון מה לורך עוד לדוד לזקשך : לזכור את עבדך. נשכיל לעשות כבוד לי שאני עבדך ואתה ידעת מאלו ונשמואל (קס) כתיב ומה יוסיף דוד עוד לזכר אליך ואתה ידעת את עבדך ה' : (רס"י)

מצודת דוד מה יוסיף. מעתה מה יוסיף עוד לבקש לעשות כבוד עם עבדך ר"ל מעתה אין לו לשאול עוד ואמר כאחר המדבר : **ואתה.** הואיל ואתה ידעת ורחמת את עבדך לעשות לו כזאת מבלי שאלה ובקשה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ידעת. הוא מענין אהבה ורחמים כמו רק אתכם ידעתי (עמוס ג) : (מצודת ציון)

רלבי"ג מה יוסיף עוד דוד אליך לכבוד את עבדך. ובספר שמואל כתוב ומה יוסיף דוד עוד לדבר אליך והכונה אחת חכי הרצון בו מה יוסיף עוד לדבר אליך לבקש ממך שתוסיף לו כבוד : (רלבי"ג)

יט יְהוָה בְּעֵבוֹר עֲבָדְךָ וּכְלָבֶךָ עָשִׂיתָ אֶת כָּל הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת לְהַדְיֵעַ אֶת כָּל הַגְּדוּלוֹת :

רס"י ה' בעבור עבדך. כך מוסב פסוק זה על העליון ועל כך עשית

להודיעני את כל הגדולה הזאת שהודעתני והכל מראון לכך לכן ה' אין
כמוך ושמא תאמר גדול כמוהו אינו אבל מעט קטן ממנו יש לכך נאמר :
(כ"ז)

מצודת דוד בעבור עבדך. ר"ל אם עשית כזאת בעבור שאני עבדך מכל
מקום כלבך עשית הגדולה הזאת כי אין זכותי כדאי לה לולי רצון לבך :
להודיע. ר"ל ואף להודיע לי את זאת כאלו באה לתשלום גמול על מעשי
(מצודת דוד) :

כז יהוה אין כמוך ואין אלהים זולתך בכל אשר שמענו באזנינו :

כ"ז ואין אלהים זולתך. אין כמוך ואין זולתך באלהים אף בעממים :
ככל אשר שמענו באזנינו. כל ימינו : (כ"ז)

מצודת דוד אין כמוך. בכדי להעריך ממנו עומק מחשבותיך : בכל אשר
שמענו. ככל הדברים הפלאים אשר שמענו : (מצודת דוד)

כח ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלך האלהים לפדות לו עם
לשום לך שם גדלות ונראות לגרש מפני עמך אשר פדיתי ממצרים גוים :

כ"ז ומי כעמך ישראל גוי אחד. ממה הם מיוחדים מכל העמים מזה
אשר הלך אלהים בעלמו לפדותם לו לעם כמו שכתוב אני יורא בתוך
מזרים (שמות י"ז) מזה אנו מיוחדים שלא עשה זה לשום אומה בעולם :
לגרש מפני עמך אשר פדית ממזרים גוים. ולפי שאתה יחיד בעולמך
ועמך מיוחדים מכל אום ולכך נאה לך לתת להם מלך הגון וגדול : (כ"ז)

מצודת דוד ומי כעמך. ר"ל הואיל ואין זולתך אם כן מי ומי מעובדי
כוכבים מאושר ומשובח כעמך ישראל אשר המה גוי מיוחד בארץ :
לפדות לו עם. לפדות ממצרים להיות לו לעם : לשום לך וכו'. לפרסם את
שמך בעולם : גוים. מוסב על לגרש ר"ל הוצאתם לגרש מפניהם העמים
אשר בארץ כנען : (מצודת דוד)

כט ותתן את עמך ישראל לך לעם עד עולם ואתה יהוה היית להם
לאלהים :

מצודת דוד עד עולם. ולא יחליפם באומה אחרת : (מצודת דוד)

[כג] וְעַתָּה יְהוָה הַדְּבַר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ עַל עֲבָדֶיךָ וְעַל בַּיִתוֹ יֵאָמֶן עַד עוֹלָם וְעֵשָׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ :

מצודת דוד יאמן. יקוים להיות המלכות מזרעי עד עולם : (מצודת דוד)

מצודת ציון יאמן. מל' האמנה וקיום : (מצודת ציון)

[כד] וַיֵּאָמֶן וַיִּגְדַּל שִׁמְךָ עַד עוֹלָם לֵאמֹר יְהוָה צָבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל וּבַיִת דָּוִד עֲבָדֶיךָ נִכּוֹן לִפְנֶיךָ :

רס"י ויאמן ויגדל שמך עד עולם לאמר. שיאמרו ה' צבאות אלהי ישראל אלהים לישראל וגם קיים דברו : ובית דוד עבדך נכון לפניך. שדברת וכסאו יהיה נכון עד עולם : (רס"י)

מצודת דוד ויאמן. במה שיאמן הדבר יגדל שמך עד עולם כי יאמרו הכל שעד עולם הוא אלהי ישראל ואף בית דוד נכון לפניו למלוכה עד עולם ואין בו חלילה השתנות לחזור מדבריו : (מצודת דוד)

[כה] כִּי אַתָּה אֱלֹהֵי גְלוּתְךָ אֶת אֲזֶן עֲבָדֶיךָ לְבָנוֹת לוֹ בַּיִת עַל כֵּן מָצָא עֲבָדֶיךָ לְהַתְּפִילָה :

רס"י כי אתה אלהי גלות. פתרון ודאי נאה לך לאמן דברך כי אתה בעלמך גלות חוזן לבנות לי בית כדכתיב (לעיל) ואגיד לך ובית יבנה לך ה' : על כן מצא עבדך להתפלל לפניך. כלומר אם לא היית בעלמך אומר לי להביא על זרעי הטובות האלה לא היה עולה על דעתי לבקש אשר מי אני אשר הביאותני אפילו עד הלום אצל הואיל שאמרת למענך להביא לי כל הטובות הללו לפיכך אני מתפלל שתאמן את דברך : (רס"י)

מצודת דוד כי אתה וכו'. ר"ל הואיל והודעתני שתבנה לי בית מלכות לזה מצאתי את לבי וערב לגשת להתפלל עליה עם כי הוא דבר גדול : (מצודת דוד)

[כו] וְעַתָּה יְהוָה אַתָּה הוּא הָאֱלֹהִים וַתִּדְבַּר עַל עֲבָדֶיךָ הַטּוֹבָה הַזֹּאת :

מצודת דוד אתה הוא האלהים. א"כ בידך הכח למלאות דבריך : **ותדבר**.
אתה דברת הדבר הזה כי נאמן נתן לנביא ודבר ה' בפיו : (מצודת דוד)

[כז] וְעַתָּה הוֹאֵלֶתָ לְבָרְךָ אֶת בֵּית עֲבָדְךָ לְהִיּוֹת לְעוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּי אַתָּה יְהוָה
בְּרַכְתָּ וּמְבָרְךָ : לְעוֹלָם : (פ)

רפ"י כי אתה ה' צרכת. כלומר צרכתני : ומצורך לעולם. כלומר ועצדך
יהא : מצורך לעולם : (רפ"י)

מצודת דוד ועתה הואלת. ר"ל והואיל וכן הוא א"צ מעתה להתפלל עוד
על הדבר אבל שאלתי רצה נא לברך וכו' שיהיו לעולם לפניך ר"ל ברכה
במתנת לב טהור ללכת בתורתך בכדי שיהיו ראויים לקבל החסד הגדול
הזה : **כי אתה וכו'**. ר"ל הלא כבר ברכת ומבורך לעולם כי אין שום מניעה
מפאת המברך ולזה אשאל עוד שגם לא יהיה מניעה מצד המקבל הברכה
: (מצודת דוד)

מצודת ציון הואלת. ענין חפץ ורצון כמו ויואל משה (שמות ב) : (מצודת ציון)

רלב"ג ועתה הואלת לברך את בית עבדך. ובספר שמואל כתוב ועתה
הואל וברך את בית עבדך. והכונה אחת כי הואל הוא מקור לא צווי וכן
וברך ולזה הוא מבואר שכבר יתקיים זה כי אתה ה' דברת ודברך יתקיים
בלי ספק : (רלב"ג)

דברי הימים א פרק-יח

[א] וַיְהִי אַחֲרַי כֵּן וַיֵּד דָּוִד אֶת פְּלִשְׁתִּים וַיִּכְנְעוּם וַיִּקַּח אֶת גֵּת וּבִנְתָיָה מִיַּד
פְּלִשְׁתִּים :

רפ"י ויהי אחרי כן ויד דויד. אחר שאמר דוד לצנות בית וא"ל הקב"ה
לא תצנה אתה אמר דוד הואיל ואין עלי לצנות הבית ללא בני עתה אכינה
ואסדר לו הכל לכשיצא בני לצנות הבית שיהא לו הכל מזומן ועתה מניח
הכל והולך ומספר היאך זימן לו הצנין שנלחם עם אויביו והקדיש שללם
לצנין הבית וכן דרך הפסוק לדברו ודוגמא צאליהו וצאלישע מאחר שאמר

יהי נא פי שנים ברוחך אלי מניח כל המעשה מן המלכים ומספר והולך
מן נפלאות אלישע היאך היו פי שנים עד שישלים הכל : (רש"י)

רלב"ג ויהי אחרי כן. ויך דוד את פלשתים וגו' עד להושיע את בני עמון
עוד (סוף קפיטל י"ט) : ויקח את גת ובנותיה. ובספר שמואל (א' ח') כתוב
ויקח דוד את מתג האמה וזה יורה כי שם המחוז שהיה כולל גת ובנותיה
היה נקרא מתג האמה : (רלב"ג)

ב ויך את מואב ויהיו מואב עבדים לדוד נשאי מנחה :

רלב"ג ויך את מואב. ובספר שמואל יבאר שיעור ההכאה והוא שכבר
מדדס בחבל ומדד שני חבלים להמית וחבל אחד להחיות : (רלב"ג)

ג ויך דוד את הדדעזר מלך צובה חמתה בלקתו להציב דו בנהר פרת :

רש"י ויך דוד את הדדעזר מלך צובה חמתה. בחמת היתה המלחמה
ובחמת הכס דוד : חמתה. כמו לחמת : להציב ידו. פתרונו כשהלך להציב
כחו להשיב גבולו ולהציב בנהר פרת שהיה משיב לגבול נהר פרת ודוגמא
(שמואל ב' י"ח) ואבשלום לקח וילב לו בחייו וגו' ויקרא לה יד אבשלום
שפתרונו כח גבול אבשלום, ד"א ויקרא לה יד אבשלום בתוך המלכה כר
אבשלום לורת אורכ ידו כדכתיב באותו פסוק כי אמר זאת האורה המלכות
אחר יד אבשלום, (מפי ר' יצחק בר שמואל בנרבוני"א שמעתי כן) : (רש"י)

מצודת דוד חמתה. הכהו בעיר חמת : להציב ידו. להציב מקומו לאחור
להרחיב גבול ארצו : (מצודת דוד)

ד וילכד דוד ממנו אלף רכב ושבעת אלפים פרשים ועשרים אלף איש
רגלי ויעקר דוד את כל הרקב ויותר ממנו מאה רכב :

רש"י ויעקר דוד. ומקום דכתיב לא ירצה לו סוסים כדכתיב (דברים י"ז)
ואת סוסיהם תעקר (יהושע י"א) : ויותר ממנו מאה רכב. לא ירצה לו
סוסים הא כד מרכבתו מותר : (רש"י)

מצודת דוד ושבעת אלפים פרשים. ובש"ב נאמר אלף ושבע מאות כי לא

זכר רק החשובי שבהם : ויעקר. כי אסור להרבות סוסים כמי"ש בתורה
(מצודת דוד)

מצודת ציון ויעקר. הסיר העיקר והם הרגלים שהם העיקר בבהמה וכן
ועשית סירותיו לדשנו (שם כז) ור"ל להסיר הדשן : (מצודת ציון)

רלבי"ג וילכו דוד ממנו אלף רכב ושבעת אלפים פרשים. והנה בספר
שמואל כתוב אלף ושבע מאות פרשים. וידמה שיאמר בזה כי בפעם אחת
לקח ממנו אלף ושבע מאות פרשים ואחר כן כשבא לערי הדרעזר לקח
המספר הנשאר מהפרשים : (רלבי"ג)

ה' ויבא ארם דרממשק לעזור להדדעזר מלך צובה ויך דויד בארם עשרים
ושנים אף

רפ"י ויבא ארם דרממשק. (בשמואל ב' ח') כתיב דמסק ודרך הפסוק לדבר
כן כמו מן שבט שרביט שהרי אייסק אתכם בשוטים תרגום שרביטים גם
זו אמר ר' יצחק : (רפ"י)

ו' וישם דויד בארם דרממשק ויהי ארם לדויד עבדים נשאי מנחה ויושע
יהנה לדויד בכל אשר הלך :

רפ"י וישם דוד בארם דרממשק. פתרון נליצים (ובשמואל ס) כתיב בפירוש
וישם דוד בארם דרממשק נליצים : (רפ"י)

מצודת דוד וישם דוד. ר"ל שם בהם דבר הראוי להשים במדינה הכבושה
והם הנציבים האמור בשמואל ב' : (מצודת דוד)

י' ויקח דויד את שלטי הזהב אשר היו על עבדי הדדעזר ויביאם
ירושלים :

רפ"י שלטי הזהב. צויכר"ש בלע"ז דוגמתו (בירמיה נ"ח) הברו החלים
מלאו השלטים : (רפ"י)

מצודת ציון שלטי. כעין מגן : (מצודת ציון)

[ח] ומטבחת ומכון ערי הדדעזר לקח דויד נחשת רבה מאד בה עשה שלמה את ים הנחשת ואת העמודים ואת כלי הנחשת: (פ)

רס"י נחשת רבה מאד בה עשה וגו'. וזהו שאמר כיון שאמר דוד לבנות הבית ואמר הקב"ה לו לא אתה תבנה הבית כי אם בנך מספר והולך היאך זימן לו לבנות הבנין: (רס"י)

מצודת ציון ומטבחת ומכון. ובשמואל ב' נאמר ומבטח ומברותי ובשני השמות היו נקראות וכמוהו רבים במקרא: (מצודת ציון)

רלבי"ג ומטבחת ומכון ערי הדדעזר. כבר אמר תמורת זה בספר (ש"ב ח') ומבטח ומברתי והנה היו לאלו העירות שני שמות. והנה באר בזה המקום כי מהנחשת ההוא עשה שלמה ים הנחשבת ועמודי הנחשת שהיה שם האחד יכין ושם השני בועז ושאר כלי הנחשבת כמו המכונות והכירות ושאר מה שהיה שם מהכלים מנחשת: (רלבי"ג)

[ט] וישמע תעו מלך חמת כי הפה דויד את כל חיל הדדעזר מלך צובה: **[י]** וישלח את הדורם בנו אל המלך דויד (לשאול) לשאל לו לשלום ולברכו על אשר נלחם בהדדעזר ויכחו כי איש מלחמות תעו הנה הדדעזר וכל כלי זקב וקסף ונחשת:

רס"י כי איש מלחמות תעו. בעל מחלוקתו היה וכן מוכיח למעלה ויד דוד את הדדעזר וכי מה עניין להם לחמת לערוך בו מלחמה אלא הדדעזר מלך צובה הלך להלחם על תעו מלך חמת ובעוד כן בא דוד עליו והכה וכל כלי זהב וכסף ונחשת הביא לדוד וכן (בשמואל ב' ח') ובידו היה כלי כסף וכלי זהב וכלי נחשת: (רס"י)

מצודת דוד כי איש מלחמות. הדדעזר היה שונא ואיש מלחמה עם תועו: **וכל כלי זהב.** ר"ל כל מה שהיו מזומנים בידו: (מצודת דוד)

רלבי"ג וישלח את הדורם בנו. והנה נקרא שמו בספר שמואל יורם: (רלבי"ג)

[יא] גם אתם הקדיש המלך דויד ליהוה עם הכסף והזהב אשר נשא מכל הגוים מאדום וממואב ומבני עמון ומפלישתים ומעמלק:

מצודת דוד גם אותם. מה שהביאו לו למנחה הקדיש עם השלל אשר לקח

בעצמו מכל הגוים והם אדום וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נשא**. נטל ולקח : (מצודת ציון)

רלב"ג מאדום וממואב. והנה בספר שמואל אמר מארם והנה קצר זכרון ארם בזה המקום : (רלב"ג)

[יב] וְאַבְשִׁי בֶן צְרוּיָה הִכָּה אֶת אֲדָוִם בְּגִיא הַמֶּלֶח שְׁמוֹנָה עָשָׂר אֶלְפִי :

מצודת דוד **ואבשי וכו'**. ובשמואל ב' נאמר שדוד הכה במ כי כל נצחון המלחמה נקרא ע"ש המלך ובתהלים נאמר שיואב הכה בהם וארז"ל שבי' מלחמות היו ולא זהו האמור כאן : (מצודת דוד)

[יג] וַיֵּשֶׁם בְּאֲדָוִם נְצִיבִים וַיְהִיו כָּל אֲדָוִם עֲבָדִים לְדָוִד וַיִּוָּשַׁע יְהוָה אֶת דָּוִד בְּכָל אֲשֶׁר

רש"י וישם באדום נציבים. שלטונים שלא רצה להמליך עליהם מלך : (רש"י)

[יד] וַיִּמְלֹךְ דָּוִד עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיְהִי עֲשָׂה מִשְׁפָּט וַיְצַדֵּק לְכָל עַמּוֹ :

רש"י משפט ולדקה. משך עצמו מלהלחם עוד ומלצאת ולצא עוד במלחמה והיה יושב וקופט תמיד ישראל בצדקה : (רש"י)

מצודת דוד **משפט**. בין איש לאחיו : **וצדקה**. נתן משלו צדקה לכל עמו הנצרכים לקבל צדקה : (מצודת דוד)

[טו] וַיּוֹאֵב בֶן צְרוּיָה עַל הַצָּבָא וַיְהוֹשֵׁפֶט בֶּן אַחִילֹד מִזְכִּיר :

רש"י ויואב וגו'. על הצבא. לפי שמשך ידו מלצאת עוד בצבא הניח יואב על הצבא להלחם כל מלחמתו כל זה מוסב על עשה משפט ולדקה ומה שהפסיק ויואב על הצבא משום הכי הוצרך שלא תאמר הואיל ודוד עשה משפט אם כן לא היו ישראל עוד נלחמים לכך נאמר ויואב על הצבא : מזכיר. חוזר לראש שהיה מזכיר איזה דין בא לפני המלך תחלה דוגמא להביא את ספר הזכרונות דברי הימים (אסתר ו' א') : (רש"י)

מצודת דוד על הצבא. היה שר על קבוצת החיל : מזכיר. היה ממונה על ספר הזכרונות (מצודת דוד) :

[טז] וְצָדוֹק בֶּן אֶחֱיטּוֹב וְאַבְימֶלֶךְ בֶּן אֶבְיָתָר פְּהָנִים וְשׁוֹשָׁא סוֹפֵר :

רש"י וְשׁוֹשָׁא סוֹפֵר. אַחִילוֹד מִזְכִּיר וְשׁוֹשָׁא כּוֹתֵב עַל יָדוֹ : (רש"י)

מצודת דוד כהנים. ר"ל שרי הכהנים צדוק היה משיח מלחמה ואבימלך סגן ולא חשב את אביתר לכ"ג כי לא הועמד עתה כ"א מאז מלך על יהודה אבל יואב עם כי היה שר צבא מאז מ"מ נעשה עתה שר צבא של כל ישראל או על שחזר דוד והעמיד את צדוק לכ"ג לזה לא חשב את אביתר כי לא היה דבר המתקיים : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואבימלך. הוא אחימלך הנזכר בשמואל ב' : הכרתי והפלתי. ת"י קשתיא וקלעיא : (מצודת ציון)

רלב"ג וְשׁוֹשָׁא סוֹפֵר. ובספר שמואל כתוב ושריא והנה היו ו שני שמות : (רלב"ג)

[יז] וּבְנֵיהוּ בֶן יְהוֹיָדָע עַל הַפְּרָתִי וְהַפְּלֵתִי וּבְנֵי דָוִד הָרֵאשׁוֹנִים לְיַד הַמֶּלֶךְ : (פ)

רש"י על הכרתי והפלתי. פתרונו אומות היו כדכתיב (לפניה ב') הוי גוי כרתים ומאומותם היו עם דוד אנשים גבורי חיל ובניהו עליהם ודוגמא (בשמואל ב' טו) וכל עבדיו עוזרים על ידו וכל הכרתי וכל הפלתי וכל הגתים וגומר : ובני דוד הראשונים ליד המלך. פתרונו ובני דוד היו תמיד ראשוני' אכל המלך לעשות כל לרכו : (רש"י)

מצודת דוד הראשונים. הם היו ראשונים למקום המלך ועל פיהם נעשה הכל (מצודת דוד) :

רלב"ג ובניהו בן יהוידע על הכרתי והפלתי. ובספר שמואל כתוב ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי והכונה בזה אחת כי הוא היה על שתי המשפחות האלו שהיו מהם סנהדרין : ובני דוד הראשונים ליד המלך. בספר שמואל כתוב ובני דוד כהנים היו. והכונה אחת כי הם היו הראשונים אשר נתן להם המלך שררה שיהיה להם יד המלך וכחו והנה הרצון בכהנים שרים כמו שבארנו שם : (רלב"ג)

דברי הימים א פרק-יט

א ויהי אחרי כן ויקמת נחש מלך בני עמון וימלך בנו תחתיו: **ב** ויאמר דויד אעשה חסד עם חנון בן נחש פי עשה אביו עמי חסד וישלח דויד מלאכים לנחמו על אביו ויבאו עבדי דויד אל ארץ בני עמון אל חנון לנחמו:

רס"י כי עשה חזיו עמי חסד. לקח דוד חזיו ואמו ואחיו ובית חזיו והוסיבם במחוז מלך מואב כדכתיב (ס"א כ"ב) וילך דויד משם מלפני מואב ויאמר אל מלך מואב יאל נא חזיו ואמי אתכם וגו' ואלו בני מואב והרגום כולם חוץ מאליהו אחי דוד שברח לארץ בני עמון וקבלו נחש מלך בני עמון שהרי לא נזכרו עוד חוץ מאליהו שכתוב במחלקות בנשיאים ליהודה אליהו מאחי דוד (לקמן א' כ"ז) וזהו אשר עשה חזיו עמי חסד ועל פי אותה איבה הכה דוד את מואב והתעולל בהם יותר מיתר אויביו דכתיב (בשמואל ב' ח') ויד דוד את מואב וגו' : (רס"י)

מצודת דוד כי עשה וכו'. ארז"ל שהחסד היה שהחיה את אחיו אשר ברח אלי מאת מלך מואב כשהמית את אביו וביתו אחר שהולכם אליו מן מערת עדולם כמ"ש בשמואל א' : (מצודת דוד)

ג ויאמרו שרי בני עמון לחנון המכבד דויד את אביו בעיניו פי שלח לך מנחמים הלא בעבור לחקר ולהפך ולרגל הארץ באו עבדיו אליך:

רס"י המכבד דוד את חזיו בעיניו. והלא כתוב בתורתם לא תדרוש שלום וטובתם (דברים כג) וסבור אתה שמניח מנות אלהיו ואל לדרוש שלום ולכבוד חזיו שלח לך מנחמים הלא בעבור לחקור וגו' : (רס"י)

מצודת דוד המכבד דוד את אביו בעיניו. וכי סבור אתה שדוד מכבד את אביו בעיניו על כי שלח לך מנחמים: הלא. באמת לא שלח כ"א לרגל הארץ : (מצודת דוד)

מצודת ציון לחקור. מל' חקירה וחפוש : ולהפוך. ת"י ולמבדק כי הבודק דבר מה מהפכה מעבר אל עבר : ולרגל. גם הוא ענין חקירה וחפוש : (מצודת ציון)

[ד] ויקח חנון את עבדי דויד ויגלחם ויכרת את מדויהם בחצי עד המפשעה וישלחם :

רפ"י מדויהם. כמו מדו זל (ויקרא ו') : בחלי עד המפשעה. עד ערותן פנים ואחור (ובשמואל ב' ט') כתיב שתותיהם עד ערותן כמו חפוי פת ערות מלכים (ישעיה כ') : (רפ"י)

מצודת דוד בחצי. במחצית ארכם והוא עד המפשעה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מדויהם. מלבושיהם כמו וילבש שאול וכו' מדיו (ש"א וז) : המפשעה. כמו המפסעה בסמ"ך והוא מלשון פסיעה ור"ל הרגלים שפוסעים בהם והוא כינוי לעגבות שהיא ברגלים ממעל ושמה יכלה חצי המלבוש : (מצודת ציון)

רלב"ג עד המפשעה. ובספר שמואל (ב' י') עד שתותיהם. והכונה אחת והנה הרצון במפשעה העגבות שבהם הפרק אשר בו תהיה תנועת האדם בלכתו ופסיעתו : (רלב"ג)

[ה] וילכו ויגידו לדויד על האנשים וישלח לקראתם כי היו האנשים נכלמים מאד ויאמר המלך שבו בירחו עד אשר יצמח זקנכם ושבתם : (ס)

מצודת דוד וילכו. שלוחיהם : על האנשים. בעבור מקרה האנשים : וישלח לקראתם. לאמר להם לשבת ביריחו האמור בסוף המקרא והפסוק לומר הסיבה למה לא באו למלך ואמר כי היו נכלמים ולכן שלח לקראתם : ושבתם. לביתכם : (מצודת דוד)

מצודת ציון יצמח. יגדל : (מצודת ציון)

[ו] ויראו בני עמון כי התבאשו עם דויד וישלח חנון ובני עמון אלו פכר כסף לשפר להם מן ארם נהרים ומן ארם מעקה ומצובה רכב ופראים :

רפ"י מן ארם נהרים ומן ארם מעקה. ארמים הרצה היו וזהו ארם מעקה ארם היושבים במעקה ומן ארמים יושבים על נהר פרת וארם לובה וארם

סתם הוא ועיקר האומה וכן עמונים היושבים בעמון קרוים עמונים ועיקר האומה בשאר מקומות וכן בני עשו בארץ שעיר באדום : (כ"ז)

מצודת דוד **כי התבאשו**. התעיבו את עצמם בעיני דוד כדבר הנבאש ולזה פחדו **מן המלחמה** : (מצודת דוד)

[ז] וישפרו להם שנים ושלשים אלף רכב ואת מלך מעכה ואת עמו ויבאו ויחנו לפני מידבא ובני עמון נאספו מעריהם ויבאו למלחמה : **(ח)** וישמע דוד וישלח את יואב ואת כל צבא הגבורים : **[ט]** ויצאו בני עמון ויערכו מלחמה פתח העיר והמלכים אשר באו לבדם בשדה :

כ"י **לזדם בשדה**. חלקו חיילותם לשתי מערכות בני עמון במערכה אחת פתח העיר כנגד כל ישראל והמלכים אשר עמהם במערכה אחרת לזדם **בשדה מאחור לישראל** : (כ"י)

מצודת דוד **פתח העיר**. מול פתח שער עירם : (מצודת דוד)

רל"ג **והמלכים אשר באו לבדם בשדה**. כבר באר בספר שמואל כי אלו המלכים היו איש טוב ומעכה והנה עשו זה על צד התחבולה כדי שתהיה המלחמה לישראל פנים ואחור : (רל"ג)

[י] וירא יואב כי היתה פני המלחמה אליו פנים ואחור ויבחר מפל בחור בישראל ויערף **לקראת** ארם :

מצודת דוד **פני המלחמה**. פני אנשי המלחמה : (מצודת דוד)

[יא] ואת יתר העם נתן ביד אבשי אחיו ויערכו לקראת בני עמון :

כ"י **ביד אבשי**. לאבשי שכל דברי הימים כתיב אבשי וגם אבשי קרינו לבד מאלו שנים שיאלו מן הכלל על פי המסורה ולכך בכל הספר הזה אבשי שכל הספר הזה נכתב בצביל כבודו של דוד ואין זה כבודו שיקראו לבן אחותו אבשי דמשמע גם אני חשוב כדוד כי אבי הוא ישי לכך בכל הספר הזה אבשי ובכל ספר שמואל אבשי לבד חד אבשי ואת יתר העם נתן ביד אבשי ועל פי המסורה שהרי כן הוא שהיה ישי אבי אמו כרויה שהיא **היתה אמו** : (כ"י)

[יב] וַיֹּאמֶר אִם תִּחְזַק מִמֶּנִּי אָרֶם וְהָיִיתָ לִי לְתַשׁוּעָה (ס) וְאִם בָּנִי עֲמוֹן יִחְזְקוּ מִמֶּנִּי וְהוֹשַׁעְתִּיךָ: **[יג]** חֲזַק וְנִתְחַזְקָה בְּעַד עֲמֹנִי וּבְעַד עָרֵי אֱלֹהֵינוּ וַיַּהַרְהֵב הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה:

מצודת דוד חזק ונתחזקה. חזק אתה והעם אשר עמך וגם אנו נתחזק : בעד עמנו. שלא ילכו בשבי : ובעד ערי אלהינו. שלא יכבשום האויב : וה' הטוב וכו'. ר"ל ואם בכל ההתחזקות לא נועיל יעשה ה' הטוב בעיניו ונקבל באהבה : (מצודת דוד)

[יד] וַיִּגַּשׁ יוֹאָב וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ לִפְנֵי אָרֶם לְמִלְחָמָה וַיִּנוּסוּ מִפְּנֵיו : **[טו]** וּבָנִי עֲמוֹן רָאוּ כִּי נָס אָרֶם וַיִּנוּסוּ גַם הֵם מִפְּנֵי אַבְשָׁי אַחִיו וַיָּבֹאוּ הָעִירָה וַיָּבֹאוּ יוֹאָב יְרוּשָׁלַם : (ס) **[טז]** וַיִּרְא אָרֶם כִּי נִגְפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מַלְאָכִים וַיּוֹצִיאוּ אֶת אָרֶם אֲשֶׁר מַעֲבָר הַנָּהָר וְשׁוֹפֵף שֶׁר צָבָא הַדְּדַעְזָר לִפְנֵיהֶם:

רפ"י וסופך שר לבא. (ובשמואל כ"ט) כתיב וסופך שר לבא פירשו רבותינו בסוטה סופך שהוא גבוה כסופך סופך שהיה סופך דמים כמים : (רפ"י)

רלב"ג וסופך. ובספר שמואל קרא שמו שובך והנה היו לו שני שמות : (רלב"ג)

[יז] וַיִּגַּד לְדָוִד וַיִּאָּסֵף אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבֵר הַיַּרְדֵּן וַיָּבֹאוּ אֲלֵהֶם וַיַּעֲרֹךְ אֲלֵהֶם וַיַּעֲרֹךְ דָּוִד לְקִרְאֵת אָרֶם מִלְחָמָה וַיִּקְלְמוּ עִמּוֹ:

מצודת דוד ויערוך אליהם. הכין עצמו לערוך אליהם מלחמה : (מצודת דוד)

[יח] וַיִּנָּס אָרֶם מִלִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּהַרְג דָּוִד מֵאָרֶם שִׁבְעַת אֲלָפִים רֶכֶב וְאַרְבַּעִים אֶלֶף אִישׁ רַגְלִי וְאֵת שׁוֹפֵף שֶׁר הַצָּבָא הַמִּית:

מצודת דוד שבעת אלפים. ובשמואל ב' לא חשב כ"א החשובים שבהם אף לא זכר שם אנשי רגלי וזכר הפרשים ולא זכרם הנה ומה שמקרא אחד סותר גלה השני וכמוהו רבים במקרא : (מצודת דוד)

רלב"ג שבעת אלפים רכב. ובספר שמואל כתוב שבע מאות רכב ושם כתוב וארבעים אלף פרשים ובספר זה כתוב וארבעים אלף אי רגלי ואפשר שנאמר שכבר יותר זה הספק כשנאמר שכבר רצה באמרו שהרג שבעת אלפים רכב שכבר הרג הפרשים אשר בשבעת אלפים רכב וידמה

שהם היו ארבעים אלף ולא הרג מהרכב כי אם שבע מאות והנה זכר בזה המקום שהרג ארבעים אלף איש רגלי והשמיט זכרו בספר שמואל : (רלב"ג)

[יט] וַיֵּרְאוּ עֲבָדֵי הַדְּדַעְזָר כִּי נִגְפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלִימוּ עִם דָּוִד וַיַּעֲבְדוּהוּ וְלֹא אָבָה אֲרָם לְהוֹשִׁיעַ אֶת בְּנֵי עַמּוֹן עוֹד : (ס)

מצודת דוד וישלימו. עשו שלום : לא אבה. לא רצה עוד להושיע וכו' : (מצודת דוד)

דברי הימים א פרק-כ

[א] וַיְהִי לְעֵת תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה לְעֵת צֵאת הַמְּלָכִים וַיִּנְהַג יוֹאָב אֶת חֵיל הַצָּבָא וַיִּשְׁחַת אֶת אֲרָץ בְּנֵי עַמּוֹן וַיָּבֵא וַיִּצַר אֶת רֶבֶה וְדָוִד יָשֵׁב בִּירוּשָׁלַם וַיָּךְ יוֹאָב אֶת רֶבֶה וַיִּהְרָסָה :

רס"י ויהי לעת תשובת השנה. כשהעשנים צדה להאכיל הסוסים : וזה אכן יקרה. בעטרה : ותהי על ראש דויד. יש מפרשים על ראש דוד ממש ויש לתמוה היאך ראשו סובלת ורבותינו פירשו אכן שואבת היתה זה ושמעתי בנרצונא כי מנהג בארץ ישמעאל שתולין כתר של מלך מלמעלה על ראשו והוא יוסב כנגדה מלמטה תחיתה על כסא ומה שכתוב ותהי על ראש דוד שנראית כמו על ראשו : (רס"י)

מצודת דוד תשובת השנה. ר"ל בעת תשובת השמש אל הנקודה ההיא בעצמה שהיתה בה בעת צאת המלכים בשנה העברה להלחם בישראל ולעזור לבני עמון כמ"ש למעלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויצר. מלשון מצור : (מצודת ציון)

רלב"ג ויך יואב את רבה ויהרסה. כבר נתבאר (בספר שמואל ב' י"ב כ"ז) שכבר שלח יואב לדוד שהוא לכד את עיר המים שיבא דוד עם יתר העם ללכוד העיר כדי שלא יהיה נקרא שם יואב בכבוש העיר הזאת : (רלב"ג)

[ב] וַיִּקַּח דָּוִד אֶת עֵטְרֵת מֶלֶכְךָם מֵעַל רֹאשׁוֹ וַיִּמְצָאָהּ מְשֻׁקֶל כָּפָר זָהָב וּבָהּ אָבֹן יְקָרָה וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד וַיִּשְׁלַל הָעִיר הוֹצִיא הַרְבֵּה מְאֹד :

מצודת דוד ותהי על ראש דויד. למעלה מראשו היתה תלויה כשהוא יושב על הכסא כי איך יסבול על ראשו משא של ככר : (מצודת דוד)

מצודת ציון מלכם. העבודת כוכבים הקרויה מלכום או כפשוטו : **יקרה.** חשובה (מצודת ציון) :

[ג] וְאֵת הָעָם אֲשֶׁר בָּהּ הוֹצִיא וַיִּשֶׁר בְּמַגֵּרָה וּבַחֲרִיצֵי הַבְּרָזָל וּבַמַּגְרוֹת וְכֵן יַעֲשֶׂה דָּוִד לְכָל עַרְי בְּנֵי עַמּוֹן וַיֵּשֶׁב דָּוִד וְכָל הָעָם יְרוּשָׁלַם : (ס)

מצודת ציון וישר. כלי המלא פגימות אשר יכרתו בו העצים קרוי משור כמו אם יתגדל המשור (ישעיה י) ועייש שכורתים בו העצים עיי גרירה קרוי גייכ מגרה כמו מגררות במגרה (מלכים א ז) והיה די לומר וישר שפירש חתך במשור אבל לתוספות ביאור אמר במגרה וכן רתקו בזיקים (נחום ג) : **ובחריצי הברזל.** כלי ברזל עשוי חריצים כמו כי לא בחרוץ יודש קצח (ישעיה כח) : **ובמגרות.** גם הם כלים מלאים פגימות אבל קטנים הם מן המשור : (מצודת ציון)

רלב"ג וישר במגרה. אחשוב שהרצון בו שכבד גרר אותם במגרה לחתוך אותם באכזריות ויהיה וישר מענין משר (ישעיה יי ט"ו) שהוא מגרה ואף על פי שהם שני שרשים הנה ענינם אחד : **ובמגרות.** הנה כתוב תמורת זה בספר שמואל ובמגזרות הברזל וידמה שתהיה הכונה אחת ולולא זה כבר יהיה אמרו ובמגרות מותר כי כבר אמר וישר במגרה : (רלב"ג)

[ד] וַיְהִי אַחֲרֵיכֵן וַתַּעֲמֵד מְלַחְמָה בְּגִזְרֵי עִם פְּלִשְׁתִּים אֲזִי הִכָּה סַבְכֵי הַחֲשָׁתִי אֶת סַפֵּי מִיִּלְדֵי הַרְפָּאִים וַיִּכְנְעוּ :

רש"י ויהי אחרי כן ותעמוד מלחמה בגזר. מה שמחוסר כאן בזו הפרשה כתוב בצמואל (ב' כ"א) ותהי עוד מלחמה לפלשתים את ישראל וירד דוד ועבדיו עמו וילחמו את הפלשתים ואף זה מקום כבודו של דוד לא נכתבה כאן שהרי כתיב גם ויעף דוד וכתוב (ס) וישבי בנוב אשר בילידי הרפא עד והוא חגור חדשה ויאמר להכות את דוד ולולי שעזרו אבישי בן נרויה היה נופל בידו של יסבי ולפי אותו גנאי לא כתבו כאן : אז הכה סבכי החשתי את ספי מילידי הרפא. ובצמואל (ס) כתיב את סף אשר בילידי הרפא שהיה אחיו של גלית הפלשתי ואחי יסבי בנוב : (רש"י)

מצודת ציון הרפא. הענקים כמו מיתר הרפאים (דברים ג) : (מצודת ציון)

רלב"ג ותעמד מלחמה בגזר. ובספר (שמואל ב' כ"א י"ח) כתוב בנוב וידמה שיהיה לעיר ההיא שני שמות או היו נוב וגזר סמוכים לזה לזה : **את ספי מילידי הרפא.** ובספר שמואל כתוב את סף והנה היו לו שני שמות : (רלב"ג)

וַתְּהִי עוֹד מְלַחֲמָה אֶת פְּלִשְׁתִּים וַיֵּד אֶלְחָנָן בֶּן יַעֲרֹר יָעִיר אֶת לַחֲמֵי אַחֵי גְלִית הַגְּתִי וַעֲצָ חֲנִיתוֹ כְּמִנּוֹר אֲרָגִים : (ס)

רס"י ויד אלחנן בן יעיר. אחד מגבורי דוד היה : את לחמי אחי גלית הגתי ועץ חניתו כמנור אורגים. כאותו עץ עגול שכורכין זו הבגד בשעת האריגה ויונתן תרגם אותו פסוק בשמואל וקטל דוד בן ישי מחי פרוכת בית מקדשא למצית לחם, ופתרון יעיר כמו יער הלצנון מדה כנגד מדה יבא דוד שאמו אורגת פרוכת לבית המקדש כמנור אורגים ויהרוג את גלית שעץ חניתו כמנור אורגי' ולמה קראו אלחנן שחננו ה' ונראה שגלית הגתי אינו גלית הפלשתי אחת ששם קוראו גלית הפלשתי ואחת שהרי למעלה כתיב אז הכה סבכי החשתי את ספי מילידי הרפאים וגם למטה כתוב כן וגם הוא יולד להרפה מכלל שלא מזכיר אף באחי גלית הגתי מילידי הרפה שאינו **בנה :** (רס"י)

מצודת דוד ועץ חניתו. הוא בית יד החנית : (מצודת דוד)

מצודת ציון כמנור אורגים. הוא העץ העגול אשר האורג כורך בו חוטי השתי ובמשנה נקרא כובד (שבת קג) : (מצודת ציון)

וַיְהִי עוֹד מְלַחֲמָה בְּגַת וַיְהִי אִישׁ מִדָּה וַאֲצַבְעֹתָיו שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע וְגַם הוּא נוֹלָד לְהַרְפָּא :

רס"י ויהי איש מדה. דוגמא אנשי מדות (במדבר י"ג) כלומר איש גדול ולפי שהוא גדול כל כך שאריך למדדו קורוהו איש מדה : ואצבעותיו שש עשרים וארבע. י"ב בידים וי"ב צבגלים (ובשמואל ב' כ"א) אומר עשרים וארבע מספר כלומר זה צלד זה שיכול למנות וגם זה היה כחו שיכול לאחוז החרב בכח גדול בידו ובמסכת ברכות מפרש ל"ל דכתיב שש

וּשְׁסָ עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע כְּרִיכָא אִי כְּתַב רַחֲמֵנָא שְׁסָ וּשְׁסָ הוּא אֲמַרִּינֵן סִית דִּילִיה
וְסִית דְּכַרְעִיה לְכַךְ כְּתִיב כ"ד וְאִי כְּתִיב כ"ד הוּא אֲמַרִּינֵן סָבַע זֵהָא וְחַמֵּשׁ
זֵהָא לְכַךְ כְּתַב רַחֲמֵנָא שְׁסָ וּשְׁסָ עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע : (רס"י)

מצודת דוד **איש מדה**. בעל מדה גדולה וכן אנשי מדות (במדבר י"ג) : **שש**
ושש. לכ"א היו שש ולשלא נחשוב שבשתי ידיו וכן בשתי רגליו היו שש
ג' לכ"א לזה אמר עשרים וארבע : (מצודת דוד)

מצודת ציון **להרפא**. להעניקה : (מצודת ציון)

[ז] וַיִּחַרֶף אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּחוּ יְהוֹנָתָן בֶּן שִׁמְעָא אָחִי דְּוִיד :

מצודת דוד **ויחרף**. חרפם בדברים : (מצודת דוד)

[ח] אֵל נוֹלְדוּ לְהַרְפָּא בְּגַת וַיִּפְּלוּ בְּיַד דְּוִיד וּבְיַד עֲבָדָיו : (פ)

מצודת ציון **אל נולדו**. כמו אלה נולדו וכן כל התועבות האל (ויקרא י"ח) :
(מצודת ציון)

רלב"ג **אל נולדו**. הוא מורכב מבנין פועל ונפעל והרצון בו יולדו או נולדו
:

דברי הימים א פרק-כא

[א] וַיַּעֲמֵד שָׁטָן עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּסֹּת אֶת דְּוִיד לְמַנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל :

רש"י ויעמד שטן על ישראל. אע"פ שפרקה זו אינה לכבוד דוד נכתבה
כאן משום שנאמר בסוף הפרקה שזנה מזבח וענהו ה' מן השמים וזה
כבוד : 707 : (רס"י)

מצודת דוד **ויעמד שטן**. הוא היצה"ר הנטוע בלב האדם : **על ישראל**. ר"ל
לעשות דבר הרע לישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ויסת.** ענין פתוי : (מצודת ציון)

רלב"ג ויעמד שטן על ישראל. בספר (שמואל ב' כ"ד א') כתוב ויוסף את ה' לחרות בישראל והענין אחד : (רלב"ג)

[ב] ויאמר דָּוִד אֶל יוֹאָב וְאֶל שָׂרֵי הָעָם לְכוּ סַפְּרוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִבְּאֵר שֶׁבַע וְעַד דָּן וְהִבִּיאוּ אֵלַי וְאִדְעָה אֶת מִסְפָּרָם : **[ג]** ויאמר יואב יוסף יהוה על עמו כָּהֵם מֵאָה פְּעֻמִּים הֲלֹא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ כָּלָם לֹאדֹנָי לְעַבְדִּים לָמָּה יִבְקֹשׁ זֹאת אֲדֹנָי לָמָּה יִהְיֶה לְאַשְׁמָה לְיִשְׂרָאֵל :

מצודת דוד **יוסף ה'.** על כי היה נראה משאלת המלך אשר יחשוב כי רבים המה ולכן התאוה לדעת מספרו ולזה אמר לו יואב מי יתן ועוד יוסף ה' עליהם כמו שהם עתה ועוד יתכפלו ויחזרו ויתכפלו עד מאה פעמים : **הלא וכו'.** ר"ל הלא אדוני המלך יודע אשר כולם לאדוני לעבדים ואם עוד יתרבו הנה ברוב עם הדרת מלך וא"כ למה יבקש לדעת מספרם למה יהיה זה סיבה לעשות שממה לישראל כי אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי **מן העין** : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לאשמה.** היא מלשון שממה וכן עדרי הצאן נאשמו (יואל א) : (מצודת ציון)

רלב"ג ויאמר יואב יוסף ה' על עמו כהם וגו'. הנה כבר השמיט מזה המאמר בספר שמואל (ב' כ"ד ט') זכר כי ישראל היה שמונ' מאוי אלף איש שולף חרב ויהודה חמש מאות אלף איש. והנה זכר בזה הספר במה שיבא יואב בן צרויה החל ולא כלה ויהי בזאת קצף גדול בישראל ולא עלה המספר כמספר דברי הימים למלך דוד. ולזה ידמה שנאמר. והוא דרך להתיר הרבה מאלו הספקות כי בספר דברי הימים למלך דוד נכתב לפי מה שאמר לו יואב והוא הוסיף על המספר אך המספר שמצא נכתב בס' שמואל כאשר היה לו כאשר הגיד המספר למלך : (רלב"ג)

[ד] וידבר המלך חזק על יואב ויצא יואב ויתהלך בכל ישראל ויבא ירושלים : **[ה]** ויתן יואב את מספר מפקד העם אל דָּוִד ויהי כל ישראל אלף אלפים וימאה אלף איש שלף חרב ויהודה ארבע מאות ושבעים אלף איש שלף חרב :

רפ"י מספר מפקד העם. דוגמת וכל פקדיכם לכל מספרכם : ויהי כל ישראל אלף אלפים ומאה אלף. ויהודה ארבע מאות ושבעים אלף. (ובשמואל ב' כ"ד) כתיב שמנה מאות אלף ואיש יהודה ה' מאות אלף דמשמע ללא היו מישראל כל כך כאשר נאמר כאן ללא לפי שהקנף היה

מאת הקב"ה על דוד לא כתב שם מספר כולם שמנה ואף יואב לא מנה כל השבטים כמו שכתוב כי נתעב דבר המלך את יואב אבל כאן משום כבודו של דוד מזכיר כאן מספר וחשבון שמנה כי זה כבודו שחיל כבוד כזה היה בשבטו וכן מוכיח כמו שפירשתי שאפי' אותו מלך מישראל שמנה לא כתב כל מספרם בשמואל אבל כאן כתב כל אותו מספר שמנה דהא כתיב כאן ויהי כל ישראל ובשמואל לא כתיב כל ובפירוש מוכיח כאן לפנינו דכתיב יואב בן נרויה החל למנות ולא כלה ויהי בזאת הקף על ישראל ולא עלה המספר כמספר דברי הימים למלך דוד (לקמן כ"ז כ"ד) : (כ"ט)

מצודת דוד אלף אלפים. ר"ל אף שיואב נתן למלך מספר מועט האמור בש"ב האמת הוא שהיו אלף אלפים וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון מספר מפקד. לתוספת ביאור כפל כמ"ש וכן אדמת עפר (דניאל י"ב) : (מצודת ציון)

11 וְלוֹי וּבְנֵימֹן לֹא פָקְדוּ בְּתוֹכְכֶם כִּי נִתְעַב דְּבַר הַמֶּלֶךְ אֶת יוֹאָב :

כ"י ולוי ובנימין לא פקד בתוכם וגו'. יואב היה יודע שיהיה לאשמה לעם לנגף לפיכך אמר יואב יכול אני להכיל שבטים הללו מן המניין לוי אם יאמר דוד למה לא מנית את לוי אשיבנו כי לא התפקדו בתוך בני ישראל (במדבר ז') וכן אומר לבנימין הלא בפלגש בגבעה נגפו ואם יתנגפו עתה מה יקתייר להם : (כ"י)

מצודת דוד ולוי ובנימין. ר"ל על כי לא פקד ביניהם לוי ובנימין לזה לא עלה החשבון שנתן למלך כמ"ש כאן כי החשבון האמור כאן היה עם לוי ובנימין (ואף כי לא מנה אותם יתכן שאמר כן באומד הדעת) : **כי נתעב.** נתן טעם למה לא פקד את לוי ובנימין ואמר כי דבר המלך היה מאוס בעיני יואב ולזה היה משתמט לומר הלא גם בימי משה לא התפקדו מטה לוי בתוך בני ישראל ובבני בנימין היה כמשתמט לומר די להם מה שנתמעטו בימי פילגש בגבעה : (מצודת דוד)

12 וַיֵּרַע בְּעֵינַי הָאֱלֹהִים עַל הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּן אֶת יִשְׂרָאֵל : (ס)

מצודת דוד על הדבר הזה. בעבור שנמנו בלא כופר נפש : **ויך את ישראל.** ר"ל עי"ז בא הנגף כאשר בחר דוד : (מצודת דוד)

רלב"ג ויך את ישראל. ר"ל אחר שבחר דוד שיפול ביד ה' : (רלב"ג)

[ח] ויאמר דָּוִד אֶל הָאֱלֹהִים חֲטָאתִי מְאֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְעַתָּה הֶעֱבֵר נָא אֶת עֲוֹן עַבְדְּךָ כִּי נִסְכַּלְתִּי מְאֹד: (פ)

רס"י ועתה העבר נא את עוון עבדך. עוון זה מלכא בזני ווי"ץ כלומר העבר נא על העון המלכא שעשיתי וד' מלכאים הן בקריאה וזה אחד מהם והשני (בתהלים נ"א) הן בעוון חוללתי וכמפורסם בויקרא רבה באשה כי תזריע (פי"ד ע"ט) אפילו חסיד שזחסידיים א"א שלא יהא לו אחד בעבירה בלא נתכוין (אבא) והלא לא נתכוין אלא לכורך עצמו והשלישי עוונותיו ילכדנו את הרשע (משלי ח') עוונותיו המרובים והרביעי (במלכים ב' ז') ומלכנו עוון ועתה לכו ונבואה ונגידה בית המלך שאמרו אם לא נלך ונגיד את בית המלך יהיה עוון גדול כי יבואו עליהם אויבים : (רס"י)

מצודת דוד הדבר הזה. למנותם בלא כופד נפש : **העבר נא וכו'.** ר"ל לא ימותו לשחת וא"כ ממילא יעבור העון וילך לו הואיל ולא יהיה הנגף : **כי נסכלתי מאד.** ר"ל הלא אני עשיתי סכלות גדול מאד למנותם בלא כופר נפש ומה פשעו הם שימותו במגפה וכאשר לא ימותו לא ימצא בי עון : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נסכלתי.** מלשון סכלות ושטות : (מצודת ציון)

[ט] וידבר יהוה אל גד חזה דָּוִד לאמר:

מצודת דוד חוזה דוד. כי כל נבואותיו היה לדוד : (מצודת דוד)

[י] לך ודברת אל דָּוִד לאמר כה אמר יהוה שְׁלוֹשׁ אַנְי נְטָה עֲלֶיךָ בְּחַר לְךָ אַחַת מֵהֵנָּה וְאָעֲשֶׂה לְךָ:

מצודת דוד **שלוש.** ר"ל אחת משלש וכן בשתיים תתחתן בי (ש"א י"ח) ור"ל באחת משתיים : (מצודת דוד)

[יא] ויבא גד אל דָּוִד ויאמר לו כה אמר יהוה קבל לך : **[יב]** אם שלוש שנים רעב ואם שלשה חדשים נספה מפני צריף וחרב אויבך למשגת ואם שלשת ימים חרב יהוה ודבר בארץ ומלאך יהוה משחית בכל גבול ישראל

וְעֵתָה רְאֵה מָה אָשִׁיב אֶת שְׁלַחִי דָבָר : (ס)

מצודת דוד **אם שלוש שנים רעב**. חמור הנגף הבאה בעבור המנין מבלי כופר : **למשגת**. להיות משגת אותך : **שלשת ימים חרב ה'**. ר"ל יקל בדבר להיות זמן מוגבל ובהשגחת המקום : **ודבר וכו'**. כפל הדבר פעמים ושלש במ"ש כדרך המקרא : **ראה**. בראיית הלב ובהבנתה : **את שלחי**. הוא המקום ב"ה : (מצודת דוד)

מצודת ציון **נספה**. ענין כליון כמו אסף אסיפס (ירמיה ח) : (מצודת ציון)

רלב"ג **אם שלש שנים רעב**. ובספר שמואל כתוב אם שבע שנים רעב ולא אשער איך יותר זה הספק אם לא בשנאמר שספרה זאת הנבואה כן בספר דברי הימים למלך דוד וספרה לפי מה שהוא בספר שמואל : (רלב"ג)

[יג] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל גֹּד צַר לִי מְאֹד אֶפְלָה נָא בְּיַד יְהוָה כִּי רַבִּים רַחֲמָיו מְאֹד וּבְיַד אָדָם אֶל אֶפֶל :

רש"י **כר לי מאד**. אתה אומר בחר לך הקל שבהם קשה לי וכר לי מאוד עליו משל לאדם שאמרו לו הנך מת ובחזיזה קצר לכוך שתקצר אכל חזיק או אמך אמר להם חוי לאזנים שכך שומעו' : **אפלה נא ביד ה'**. בדבר שקה בכל עשירים ועניים : **כי רבים רחמיו**. אולי ירחם אבל חויבינו לא ירחמו עלינו : (רש"י)

מצודת דוד **צר לי מאוד**. כאומר הלא כולם קשות הם למאד ועכ"ז אפלה ביד ה' זו הדבר כי רחמיו מרובים ורחם ירחם : **וביד אדם**. כי גם בעבור הרעב יצטרכו לבני אדם והמה לא ירחמו : (מצודת דוד)

[יד] וַיִּתֵּן יְהוָה דְבַר בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שְׁבַע עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ : **[טו]** וַיִּשְׁלַח הָאֱלֹהִים מַלְאָךְ לִירוּשָׁלַם לְהַשְׁחִיתָהּ וּבְהַשְׁחִיתָהּ רָאָה יְהוָה וַיִּנָּחֵם עַל הָרָעָה וַיֹּאמֶר לְמַלְאָךְ הַמְשִׁיחִית רַב עֵתָה הֲרֹף יָדְךָ וּמַלְאָךְ יְהוָה עִמָּךְ לְעֵם גֵּרְךָ אֲרָנְךָ הַיְבוּסִי :

מצודת דוד **וכהשחית**. וכאשר הרבה להשחית ראה ה' בענים וינחם על הרעה : **רב עתה**. די עתה במה שמתו והרף ידך מלהשחית עוד כזאת כ"א מעט מעט : **עם גורן**. סמוך לגורן ארנן : (מצודת דוד)

מצודת ציון **הרף**. מלשון רפיון : (מצודת ציון)

[טז] וַיִּשָּׂא דָוִד אֶת עֵינָיו וַיִּרְא אֶת מְלֶאךְ יְהוָה עֹמֵד בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וַחֲרָבוֹ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַם וַיִּפֹּל דָוִד וַהֲזִקְנִים מְכֻסִּים בְּשִׁקִּים עַל פְּנֵיהֶם :

רפ"י נטויה על ירושלים. ומה שכתוב (ביהוסע ה') והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו וגו' הלנו אתה אם לכרינו יהוסע היה עומד ואחוריו כנגד כריו וזא מלאך כנגדו לפיכך תמה ואמר לו הלנו אתה אם לכרינו לעזרינו הואיל ואתה עומד לנגדי או לכרינו לעזור סגם אתה עומד כנגדן אזל כאן כיון שראה החרב של מלאך שהיתה נטויה על ירושלים ידע בעלמו שזא לנגוף את ישראל : (רפ"י)

מצודת דוד **בין הארץ וכו'.** ר"ל עמד באויר : (מצודת דוד)

מצודת ציון **שלופה.** הוצאה מתערה : (מצודת ציון)

רלב"ג וירא את מלאך ה' עומד וגו'. הנה היה זה על דרך המופת להראות המלאך בזאת התמונה בהקיץ כמו שראה בלשאצר פס ידא דכתבא (דניאל ה' כ"ד) וכמו שהראה אלישע לנערו סוסים ורכב אש (מלכים ב' ו' י"ז) : (רלב"ג)

[יז] וַיֹּאמֶר דָוִד אֶל הָאֱלֹהִים הֲלֹא אָנִי אֲמַרְתִּי לְמַנּוֹת בָּעַם וְאָנִי הוּא אֲשֶׁר חָטַאתִי וְהִרַע הִרְעוֹתַי וְאֵלֶּה הַצֹּאן מָה עָשׂוֹ יְהוָה אֱלֹהֵי תְהִי נָא יָדָךְ בִּי וּבְבִית אָבִי וּבְעַמֶּךָ לֹא לְמַגֵּפָה : (ס)

רפ"י ואלה הצאן מה עשו. שהם כאותן הצאן המוצאים לשחיטה שאינן יכולין להנצל משחיטה כי לשחיטה הן עומדים : (רפ"י)

מצודת דוד **ואלה הצאן.** רצה לומר בני העם : ידך. מכת ידך זו הדבר : לא למגפה. לא תשלוט להביא מגפה : (מצודת דוד)

[יח] וּמְלֶאךְ יְהוָה אָמַר אֶל גֹּד לֵאמֹר לְדָוִד כִּי יַעֲלֶה דָוִד לְהַקִּים מִזְבֵּחַ לַיהוָה בְּגֵרֹן אֲרֶנּוּ הַיְבֵסִי :

מצודת דוד **כי יעלה דוד.** אשר יעלה דוד אל הגורן להקים בה מזבח : (מצודת דוד)

[יט] וַיַּעַל דָּוִד בַּדְּבַר גֹּד אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּשֵׁם יְהוָה: **[פ]** וַיָּשָׁב אֶרְנוֹן וַיִּרְא אֶת הַמְּלֶאךָ וְאַרְבַּעַת בָּנָיו עִמּוֹ מִתְחַבְּאִים וְאֶרְנוֹן דָּשׁ חֲטִים:

רס"י מתחבאים. מפני המלך לקיים הפסוק (ישעיה כ"ז) לך עמי בא בחרוך וסגור לתיך בעדיך חזי כמעט רגע עד יעבור זעם ואומר (סמות י"ב) ואתם לא תלאו איש מפתח ביתו עד בקר: וארנון דש חטים. לפי שאמר לפנינו והחטים למנחה שלא תתמה וכי היאך היו לשם חטים: (רס"י)

מצודת דוד **וישב ארנון.** החזיר פניו: **את המלאך.** המשחית בעם: **וארבעת בניו.** אשר היו עמו היו מתחבאים אי"ע מפחד המלאך: (מצודת דוד)

רלב"ג **וישב ארנון וירא את המלאך.** זה לאות שהוא היה נראה לכל האנשים שם והנה מרוב הפחד היו ארבעת בניו מתחבאים: (רלב"ג)

[כא] וַיָּבֵא דָּוִד עַד אֶרְנוֹן וַיִּבֶט אֶרְנוֹן וַיִּרְא אֶת דָּוִד וַיֵּצֵא מִן הַגֵּרֶן וַיִּשְׁתַּחוּ לְדָוִד אַפָּיִם

מצודת דוד **עד ארנון.** סמוך אל הגורן: (מצודת דוד)

[כב] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל אֶרְנוֹן תִּנְהוּ לִי מְקוֹם הַגֵּרֶן וְאַבְנֶה בּוֹ מִזְבֵּחַ לַיהוָה בְּכֶסֶף מְלֵא תִנְהוּ לִי וְתַעְצֵר הַמַּגֵּפָה מֵעַל הָעָם:

מצודת דוד **בכסף מלא.** במחיר כסף שלם כל משקלו: **ותעצר.** כדי שתעצר המגפה: (מצודת דוד)

מצודת ציון **ותעצר.** ענין מניעה: (מצודת ציון)

[כג] וַיֹּאמֶר אֶרְנוֹן אֶל דָּוִד קַח לְךָ וַיַּעַשׂ אֲדָנָי הַמְּלֶאךָ הַטּוֹב בְּעֵינָיו רְאֵה נְתַתִּי הַבֶּקֶר לְעֹלוֹת וְהַמּוֹרְגִים לְעֵצִים וְהַחֲטִים לְמִנְחָה הַכֹּל נְתַתִּי:

רס"י והמורגים לעצים. נסרים שדקין זהם התבואה כמו ששנינו בע"ג עזיא דקירקסא דדייקסא דיסתא דומה למורג חרוץ חדש: (רס"י)

מצודת דוד **קח לך.** את הגורן: **ויעש.** משלי יעשה עולות את הטוב בעיניו ראה וכו': **לעצים.** להבעיר האש על המזבח: (מצודת דוד)

מצודת ציון והמוריגים. כעין לוח עץ ובתחתיתו תחובים אבנים דקים ובו דשים התבואה וכן למורג חרוץ (ישעיה מא) : (מצודת ציון)

רלבי"ג ראה נתתי הבקר לעולות וגו'. הנה קצר בזה הספור בספר שמואל ובזה המקום השלים אותו : (רלבי"ג)

[כד] וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְאֶרְנֹן לֹא כִי קָנָה אֶקְנֶה בְּכֶסֶף מְלֵא כִי לֹא אֶשָּׂא אֲשֶׁר לָךְ לִיהוָה וְהַעֲלֹת עֹלָה חֲנָם :

מצודת דוד לא אשא. לא אקח אשר לך לתתם לה' : **והעלות.** ולהעלות עולה מהדבר הניתן לי בחנם : (מצודת דוד)

[כה] וַיִּתֵּן דָּוִד לְאֶרְנֹן בַּמָּקוֹם שְׁקָלֵי זָהָב מִשְׁקָל שֵׁשׁ מֵאוֹת :

רש"י שקלי זהב משקל שש מאות. (ובסוף שמואל) כתיב בכסף שקלים חמשים הא כיצד נטל מכל שצט ושצט חמשים שקלים הרי שש מאות שקלים כדי שיהיה חלק לכל ישראל במזבח : (רש"י)

מצודת דוד במקום. בעבור כל השדה סביב הגורן : (מצודת דוד)

רלבי"ג ויתן דוד לארנן במקום שקלי זהב משקל שש מאות. כבר זכרנו בספר שמואל כי הגורן והבקר והמוריגים קנה בכסף שקלים חמשים והנה המקום אשר סביב הגורן שנבנה בו בית המקדש קנה כשש מאות שקלי זהב כמו שכתוב בזה המקום ובזה יותר זה הספק : (רלבי"ג)

[כו] וַיָּבֹן שָׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיַּעַל עֹלוֹת וַשְּׁלָמִים וַיִּקְרָא אֵל יְהוָה וַיַּעֲנֶהוּ בְּאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה : (ס)

מצודת דוד באש. ר"ל העניה היה במה שירדה האש על המזבח : (מצודת דוד)

מצודת ציון נדנה. הוא נרתק החרב ודוגמתו בגו נדנה (דניאל ו) : (מצודת ציון)

רלבי"ג ויענהו באש מן השמים וגו'. אחשב כי הרצון בזה שהוא לא שם אש על המזבח אך התפלל לה' יתברך וענהו באש שהוריד מן השמים לאכול את העולה ואת זבחי השלמים בטעם אמרו והיה האלהים אשר יענה באש (מלכים א' י"ח כ"ד) : (רלבי"ג)

[כז] וַיֹּאמֶר יְהוָה לְמַלְאָךְ וַיָּשָׁב חָרְבוֹ אֶל נְדָנָה :

רש"י ויאמר ה' למלאך. להשיב חרבו ויטב חרבו אל נדנה וכן ויאמר ה', לדג ויקח את יונה וגו' : (רש"י)

מצודת דוד ויאמר וכו'. להשיב חרבו וכן עשה וישב חרבו לבל להשחית כלל מעתה : (מצודת דוד)

רלב"ג נדנה. תיקה. ומזבח העולה שעשה הכל היה בעת ההיא בבמה אשר בגבעון ולא יכול דוד ללכת שם לדרוש אלהים בבמה הגדולה כי נבעת מפני חרב המלאך ולזה מהר דוד לקרא את ה' שם וכאשר ראה כי ענהו ה' יתברך שם אז הכיר וידע כי זה הוא המקום אשר בחר ה' לשום שמו שם ולזה אמר : (רלב"ג)

[כח] בַּעַת הַהִיא בְּרֵאוֹת דָּוִד כִּי עָנָהוּ יְהוָה בְּגֵרֹן אֶרְנֹן הַיְבוּסִי וַיִּזְבַּח שָׁם :

רש"י בעת ההיא בראות דוד כי ענהו ה'. פרעה זו לא נכתבה בסמואל ומסוס כבוד דוד נכתבה כאן שעשה מזבח וכל פסוקי דפרעה זו דבוק פסוק אל פסוק כאילו כולו פסוק א' : (רש"י)

מצודת דוד ויזבח. היה רגיל לזבח שם קרבנותיו : (מצודת דוד)

[כט] וּמִשְׁכַּן יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה בְּמִדְבָּר וּמִזְבֵּחַ הָעוֹלָה בַּעַת הַהִיא בְּבִקְמָה בְּגִבְעוֹן :

רש"י ומזבח העולה. של משה עדיין בעת ההיא צמח אשך בגבעון : (רש"י)

מצודת דוד בבמה. הבית שעמד בה המשכן והמזבח נקראה במה ע"ש הבמה שעמד בה והיא המזבח : (מצודת דוד)

[ל] וְלֹא יָכַל דָּוִד לְלַקֵּחַ לְפָנָיו לְדַרְשׁ אֱלֹהִים כִּי נִבְעַת מִפְּנֵי חָרְבַּת מְלָאָךְ יְהוָה : (ס)

רס"י ולא יכל דויד. אז כשהיה אותו מעשה שראה לו הקב"ה להעלות קרבן לא היה דוד יכול ללכת לפניו לדרוש אלהים כלומר לפני המזבח אשר בגבעון כי נבעת מפני חרב מלאך ה' והלך דוד כדברי ה' ובה מזבח וענהו ה' :

מצודת דוד ולא יכול וכו'. ולזה זבח קרבנותיו על המזבח שעשה בגרן ארנן : כי נבעת. וחש כחו מעתה ללכת לגבעון : (מצודת דוד)

מצודת ציון נבעת. מל' בעתה וחרדה : (מצודת ציון)

דברי הימים א פרק-כב

[א] ויאמר דויד זה הוא בית יהוה האלהים וזה מזבח לעולה לישראל : (פ)

רס"י ויאמר דויד זה הוא בית ה' האלהים וזה מזבח לעולה לישראל. מכאן ואילך שכל שמבקש ה' להקריב לו קרבן ילא ויקריב על אותו מזבח :

מצודת דוד זה הוא וכו'. במקום הזה יבנה הבית : מזבח לעולה. לפי שרוב הקרבנות הקבועים המה עולות לזה נקרא מזבח העולה : (מצודת דוד)

רלבי"ג זה הוא בית ה' האלהים. ר"ל ששם יהיה נבנה בית המקדש וזה המזבח אשר בניתי יהיה מזבח לעולה לישראל : (רלבי"ג)

[ב] ויאמר דויד לקנוס את הגרים אשר בארץ ישראל ויעמד חצבים לחצוב אבני גזית לבנות בית האלהים :

רס"י לקנוס את הגרים. גרים שנתגיירו שלא ראה להעבד בישראל עבודת פרך וכן מלינו בשלמה למטה ב' ויספר שלמה וגו' ויעש מהם ע' אלף נושא סבל וגו' ועוד כתיב וכל העם הנותר מן החתי וגו' ב' פסוקים (לקמן כ"א) ועוד כתיב ומן בני ישראל לא נתן שלמה לעבדים וגו' (קס) : (רס"י)

מצודת דוד את הגרים. הם הגבעונים : (מצודת דוד)

מצודת ציון חוצבים. כן יקראו כורתיה האבנים ממקום גדולם : גזית. היא מל' גזיזה ור"ל כרותות ומסותתות ביושר : (מצודת ציון)

רלב"ג ויאמר דוד לכנוס את הגרים וגו'. כבר התבאר בספר (שמואל ב' כ"א) כי שאול השמיד את הגבעונים מהתיצב בכל גבול ישראל והנה דוד השיבם והכין אותם לעשות מה שיצטרך לבנין בית המקדש והנה העמיד מהם חוצבים לחצוב אבני גזית לבנות בית האלהים וכבר נזכר בספר מלכים כי שלמה שם מהם שבעים אלף נושא סבל ושבעים אלף חוצב בהר : (רלב"ג)

ג] וברזל לרב למסמרים לדלתות השערים ולמחברות הכין דוד ונחשת לרב אין משקל :

רס"י למסמרים לדלתות השערים. נעג"ל כל"א : ולמחברות. הכין דוד הברזל שמחברין ומחזיקים הדלתות והשערים זהם : (רס"י)

מצודת דוד למסמרים וכו'. לעשות מסמרים המצטרכים אל הדלתות : ולמחברות. ר"ל לחבר קרש אל קרש : אין משקל. לא היה מאפשר לדעת המשקל לגודל הרבוי : (מצודת דוד)

מצודת ציון למסמרים. ליתדות : (מצודת ציון)

רלב"ג ובתל לרב. והכין גם כן דוד ברזל לרוב לעשות מסמרים לחבר בהם חלקי דלתות השערים קצתם עם קצתם ולמחברות לוחות הארזים אשר היה בבנין. והכין עם זה נחשבת לרוב אין משקל : (רלב"ג)

ד] ועצי ארזים לאין מספר פי הביאו הצידונים והצרים עצי ארזים לרב לדוד : (פ)

רס"י והלורים. עם חירס מלך לור : (רס"י)

רלב"ג ועצי ארזים. גם כן הכין לאין מספר כי הצידונים והצורים הביאו לדוד עצי ארזים לרוב כי הם הבקיאים יותר בזאת המלאכה כמו שזכר שלמה וממלכות חורם היו ומיער הלבנון אשר לו הביאו אלו העצים : (רלב"ג)

[ה] וַיֹּאמֶר דָּוִד שְׁלֹמֹה בְּנִי נֶעַר וְרָדָּךְ וְהַבֵּית לְבָנוֹת לַיהוָה לְהַגְדִּיל לְמַעַלְהָ לְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת לְכָל הָאֲרָצוֹת אֲכִינָה נָא לוֹ וַיְכֹן דָּוִד לָרֵב לְפָנָי מוֹתוֹ :

רס"י נער ורד. לפי שאפילו בן מ"ב שנה קרוי נער דכתיב ויהושע בן נון נער לא ימיש וגו' (שמות ל"ג) שהרי יהושע לא מלך אחרי משה כי אם כ"ח שנה וחי ק"י שנה נמלא בשנת ל"א שנה כשהיו ישראל במדבר העיד עליו הכתוב ויהושע בן נון נער מאז היה בן מ"ב שנה על כן הורכך לכתוב כך שלא היה כי אם בן י"ב שנה כשמלך : להגדיל למעלה. גדל מאד שהגזיהו שלמה עד מאה ועשרים אמה כדכתיב (במלכים א' ו') והאולם על פני היכל הבית וגו' : (רס"י)

מצודת דוד נער. בשנים : ורד. מעונג ביותר : והבית לבנות. הבית אשר עליו לבנות לה' מהראוי להגדיל הבנין למעלה להיות לשם וכו' לזה אכנים לו צורך הבנין להקל מעליו : (מצודת דוד)

רלב"ג ויאמר דוד שלמה בני נעד ורדך והבית אשר יש לבנות לה' ראוי שיהיה רב הגדולה כדי שיהיה לשם ולתפארת לכל הארצות ויתישרו כלם מפני זה לעבודת ה' יתברך ולזה הכין דוד לשלמה לפני מותו מה שראוי לזה הבנין : (רלב"ג)

[ו] וַיִּקְרָא לְשֹׁלֹמֹה בְּנוֹ וַיְצַוְהוּ לְבָנוֹת בֵּית לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : **(ס)**
[ז] וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשֹׁלֹמֹה (בנו) בְּנִי אֲנִי הִזְהָ עִם לְבָבִי לְבָנוֹת בֵּית לַיהוָה לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי : **[ח]** וַיְהִי עָלַי דְּבַר יְהוָה לֵאמֹר דָּם לָרֵב שְׁפַכְתָּ וּמְלַחְמוֹת גְּדֹלוֹת עָשִׂיתָ לֹא תִבְנֶה בַּיִת לְשִׁמִּי כִּי דָמִים רַבִּים שְׁפַכְתָּ אֶרְצָה לְפָנָי :

מצודת דוד דם לרוב שפכת. עם שנלחם מלחמות ה' מ"מ מנעו מבנות את הבית כמו שמנע להניף ברזל על המזבח על שעושים מהם כלי רציחה : (מצודת דוד)

רלב"ג כי דמים רבים שפכת ארצה לפני. ידמה שלא היה רצון ה' יתברך שיבנהו דוד להגלות לפניו שעתיד ליחרב ואולי יאמרו כי בעון דוד שהרג נפשות רבות מהגויים עשה ה' יתברך כן לבית הזה ולישראל : (רלב"ג)

[ט] הֲנֵה בֶן נוֹלָד לָךְ הוּא יְהִי אִישׁ מְנוּחָה וְהִנְחוּתִי לוֹ מִכָּל אוֹיְבָיו מִסָּבִיב כִּי שְׁלֹמֹה יְהִי שְׁמוֹ וְשָׁלוֹם וְשָׁקֵט אָתָּן עַל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו :

מצודת דוד איש מנוחה. יהיה חפצו במנוחה ולא יתגרה במי : והניחותי לו. אתן לו מנוחה מאויביו ולא יתגרה מי בו : ושלום וכו'. זכרון שמו

הוא לאות על השלום : (מצודת דוד)

מצודת ציון ושקט. ענין מנוחה : (מצודת ציון)

[י] הוא יבנה בית לשמי והוא יהיה לי לבן ואני לו לאב והכינותי כסא מלכותו על ישראל עד עולם :

מצודת דוד לבן. חביב כבן לאביו : לאב. לחמול עליו כאב על בנו : עד עולם. לזרעו אחריו : (מצודת דוד)

רלב"ג והוא יהיה לי לבן וגוי. ר"ל כי בהעוותו אוכיחנו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם כאשר ייסר איש את בנו וחסדי לא אסיר מעמו : (רלב"ג)

[יא] עתה בני יהי יהוה עמך והצלחת ובנית בית יהוה אלהיך כאשר דבר עליך : **[יב]** אך יתן לך יהוה שכל ובינה ויצוף על ישראל ולשמור את תורת יהוה :

מצודת דוד ויצוך על ישראל. ר"ל יתן בלבך בינה לדעת לצוות את ישראל את המעשה אשר יעשון ובתת הבינה הרי הוא כאלו הוא מצוך על ישראל : ולשמור. גם יתן לך בינה לשמור את התורה : (מצודת דוד)

רלב"ג אך יתן לך ה' שכל ובינה ויצוך על ישראל. לשפטם משפט אמת וצוך גם כן לשמור תורת אלהיך ואז תצליח כמו שזכרתי לך ר"ל אם תשמור לעשות כל מצות התורה : (רלב"ג)

[יג] אז תצליח אם תשמור לעשות את החקים ואת המשפטים אשר צוה יהוה את משה על ישראל חזק ואמץ אל תירא ואל תחת :

מצודת דוד אז תצליח וכו'. הוא כמו הפוך כאומר אם תשמור וכו' אז תצליח : חזק ואמץ. בדבר הנהגת המלוכה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ואמץ. גם הוא ענין חוזק : תחת. ענין פחד ושבר כמו אל תערוץ ואל תחת (יהושע א) : (מצודת ציון)

[יד] והנה בעניי הכינותי לבית יהוה זהב כפרים מאה אלף וכסף אלף אלפים כפרים ולנחשת ולברזל אין משקל כי לרב הנה ועצים ואבנים הכינותי ועליהם תוסיף :

מצודת דוד **בעניי**. ר"ל עם שאני נחשב לעני מול צורך הראוי לבנין בית ה' הנה הכינותי זהב וכו' : **ועליהם**. ע"כ האמור למעלה הוא חוזר : (מצודת דוד)

רלב"ג והנה בעניי הכינותי לבית ה' וגו'. ר"ל כי מעת עניי החלותי להכין זה לביתה ה' : (רלב"ג)

[טו] ועמד לרב עשי מלאכה חצבים וחרשי אבן ועץ וכל חכם בקל מלאכה :

מצודת דוד **וכל חכם וכו'**. כל מין חכם בכל מיני מלאכה : (מצודת דוד)

רלב"ג ועמד לרוב עשי מלאכה חוצבים. הם הגרים שזכר ואולם החרשים לאבן ולעץ היו מישראל קצתם ומהצורים קצתם ומאנשי בכל כמו שנזכר בספר (מלכים א' ה' ל"ב) : (רלב"ג)

[טז] לזהב לכסף ולנחשת ולברזל אין מספר קום ועשה ויהי יהנה עמד :

מצודת דוד **לזהב**. הן למלאכת הזהב וכו' : **אין מספר**. אל החכמים : **קום**. הוא ענין לשון זרוז : (מצודת דוד)

[יז] ויצו דויד לכל שרי ישראל לעזר לשלמה בנו : **(ס) [יח]** הלא יהנה אלהיכם עמכם והניח לכם מסביב כי נתן בידי את ישבי הארץ ונכבשה הארץ לפני יהנה : **לפני** הארץ לפני יהנה ולפני עמו :

מצודת דוד **הלא ה'**. ר"ל וכה אמר להם הלא ה' וכו' : **ונכבשה**. כבשנו ולכדנו את הארץ : **לפני ה' וכו'**. ר"ל בעזר ה' ועיי עמו : (מצודת דוד)

[יט] עתה תנו לבבכם ונפשכם לדרוש ליהנה אלהיכם וקומו ובנו את מקדש יהנה האלהים להביא את ארון ברית יהנה וכלי קדש האלהים לבית הנבנה לשם יהנה : **(פ)**

מצודת דוד **ובנו**. גם אתם תסייעו לבני בבנין : **הנבנה**. כי בעת ההבאה כבר בנויה : (מצודת דוד)

רלב"ג **וכלי קדש האלהים**. כמו המנודה והשלחן ושאר כלי הקדש : (רלב"ג)

דברי הימים א פרק-כג

[א] וְדוֹיֵד זָקֵן וְשִׁבְעַת יָמִים וַיִּמְלֹךְ אֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ עַל יִשְׂרָאֵל : **[ב]** וַיֵּאָסֶף אֶת כָּל שָׂרֵי יִשְׂרָאֵל וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם : **[ג]** וַיִּסְפְּרוּ הַלְוִיִּם מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וַיְהִי מִסְפָּרָם לְגִלְגָּלְתָם לְגִבְרִים שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנֶה אָלֶף :

מצודת ציון **לגברים.** לאנשים : (מצודת ציון)

רלב"ג ויהי מספרם לגלגלתם. ידמה שמנו הגלגלות לא הם בעצמם כמו שזכרנו בפרשת במדבר סיני : (רלב"ג)

[ד] מֵאֵלֶּה לְנֹצַחַ עַל מְלֹאכֶת בַּיִת יְהוָה עֹשֵׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף וְשֹׁטְרִים וְשֹׁפְטִים שֵׁשֶׁת אָלְפִים :

מצודת דוד **מאלה לנצח.** מאלה העמיד לנצח וכו' : על מלאכת וכו'. בעת עבודת המזבח : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לנצח.** מלאכת השיר נקרא מלשון נצוח כי דרך בעלי השיר לנצח זה את זה בהרמת הקול ובהכרעת הנעימה : **ושוטרים.** הם הנוגשים וכופים לעשות דברי השופטים : (מצודת ציון)

רלב"ג **לנצח על מלאכת בית ה'.** ר"ל להתחזק על מלאכת בית ה' וזה יהיה לפי מה שאחשוב כמו שזכר אחר זה לעבודת בית ה' על החצרות ועל כל הלשכות ועל טהרת כל קדש ומעשה עבודת בית האלהים. ר"ל שהם ינקו הבית וכל חלקיו וישמרוהו מהטומאה. והקדשים גם כן ישמרום שלא יטמאו. ועל מלאכת לחם המערכת וסלת המנחה שתהיה מנופה לפי מה שראוי והרקיין והרביכין והחבתין. ולמדוד מה שראוי למדוד שם לצורך העבודה בלח או ביבש ובכלל הם יעבדו הכהנים בכל מה שיצטרך להם לעבודת בית ה'. ומהם מנה שוטרים ושופטים ששת אלפים. כי משבט לוי היו מורי התורה ולזה היו מהם סנהדרין גדולה וקטנה והשופטים במקומות ישראל כי הם היו יותר ראויים אז ואף על פי שאפשר למנותם מישראל והנה אי אפשר שנאמר שיהיו כל אלה השופטים והשוטרים לשבט לוי לבד כי יהיו כמו ששית השבט : (רלב"ג)

[ה] וְאַרְבַּעַת אָלְפִים שְׁעָרִים וְאַרְבַּעַת אָלְפִים מְהַלְלִים לַיהוָה בַּכִּלִּים אֲשֶׁר

עשיתי

להלל:

(ס)

מצודת דוד **בכלים**. כי הכי"ד אלף האמורים במקרא שלפניו המה שררו
בפה : (מצודת דוד)

רלב"ג **וארבעת אלפים**. והנה הנשארים היו מהם ארבעת אלפים שוערים
וארבעת אלפים משוררים בכלים אשר עשיתי להלל. הנה דוד חדש כלי
זמר יהללו בהם את ה'. ר"ל כי בעת שהיו מהללים לה' היו מנגנים בהם
: (רלב"ג)

יז ויחלקם דוד מחלקות (ס) לבני לוי לגרשון קהת ומררי: (ס)

מצודת דוד **מחלקות**. לחלקים : **לבני לוי**. את בני לוי היה מחלק והם
גרשון וכר : (מצודת דוד)

יח לגרשני לעדן ושמעי: (ס)

מצודת דוד **לגרשני**. לגרשון היו בנים לעדן ושמעי : (מצודת דוד)

יט בני לעדן הראש יחיאל וזתם ויואל שלשה: (ס) **כ** בני שמעי
(שלמות) שלומית וחזיאל וחרן שלשה אלה ראשי האבות לעדן: (ס)

מצודת דוד **בני שמעי**. אין זה שמעי בן גרשון כ"א אחד מבני לעדן ושלת
בניו היו ראשי אבות : (מצודת דוד)

רלב"ג **בני שמעי וגו'**. ידמה ששמעי זה הוא מבני לעדן או מבני בניו וקצר
זכרו בזה המקום ויורה על זה אמרו אלה ראשי האבות לעדן. וידמה
מזה המקום כי לגרשון היו תשעה בתי אבות יחיאל אתם ויואל ושלומית
וחזיאל וחרן ויחת וזינא והנה שמונה. ויעוש ובריעה היו שניהם לבית אב
אחד כי לא הרבו בנים : (רלב"ג)

כ ובני שמעי יחת זינא ויעוש ובריעה אלה בני שמעי ארבעה:

מצודת דוד **ובני שמעי**. זהו בן גרשון : (מצודת דוד)

כא ויהי יחת הראש וזינא השני ויעוש ובריעה לא הרבו בנים ויהיו לבית
אב לפקדה : (ס)

מצודת דוד **הראש**. הוא היה בית אב הראשון בבני שמעי : **וזיזה**. הוא זינא הנזכר : **אחת**. מוסב גם על לבית אב ור"ל שהיו לחבורה אחת וראש אחד להם : **מצודת** (מצודת דוד)

מצודת ציון **לפקודה**. ענין מנוי וגזברות : **מצודת ציון**

[יב] בְּנֵי קֵהֶת עִמָּרָם יִצְהָר חֵבְרוֹן וְעִזִּיאֵל אֲרַבְעָה : **(ס)** **[יג]** בְּנֵי עִמָּרָם אֶהָרֹן וּמֹשֶׁה וַיַּבְדֵּל אֶהָרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא וּבָנָיו עַד עוֹלָם לְהַקְטִיר לַפָּנִי יְהוָה לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁמוֹ עַד עוֹלָם :

מצודת דוד **ולברך בשמו**. הוא ברכת כהנים בנשיאת כפים : **מצודת דוד**

רלבי"ג **להקדישו קדש קדשים**. אמר זה לפי ששבט לוי היה קדש ואהרן מקודש ממנו : **לשרתו ולברך בשמו עד עולם**. הוא ברכת כהנים : **(רלבי"ג)**

[יד] וּמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּנָיו יִקְרְאוּ עַל שֵׁבֶט הַלְוִי : **(ס)** **[טו]** בְּנֵי מֹשֶׁה גֵרְשֹׁם וְאֶלְיעֶזֶר : **[זט]** בְּנֵי גֵרְשֹׁם שְׁבוּאֵל הָרֹאשׁ : **[יז]** וַיְהִיוּ בְנֵי אֶלְיעֶזֶר רְחִבְיָה הָרֹאשׁ וְלֹא הָיָה לְאֶלְיעֶזֶר בָּנִים אַחֲרָיו וּבְנֵי רְחִבְיָה רְבוּ לְמַעַלְהָ : **(ס)**

מצודת דוד **רבו למעלה**. נתרבו מאד : **מצודת דוד**

רלבי"ג **רבו למעלה**. ר"ל רבו למעלה מהרבווי הנהוג באופן שהיו רבים מאד : **רלבי"ג**

[יח] בְּנֵי יִצְהָר שְׁלֹמִית הָרֹאשׁ : **[יט]** בְּנֵי חֵבְרוֹן יְרִיָהוּ הָרֹאשׁ אֶמְרִיָה הַשְּׂנִי יַחְזִיאֵל הַשְּׁלִישִׁי וַיִּקְמַעַם הָרְבִיעִי : **[כ]** בְּנֵי עִזִּיאֵל מִיכָה הָרֹאשׁ וַיִּשְׁיָה הַשְּׂנִי : **[כא]** בְּנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי בְּנֵי מַחְלִי אֶלְעֶזֶר וְקִישׁ : **[כב]** וַיָּמָת אֶלְעֶזֶר וְלֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם בָּנוֹת וַיִּשְׂאוּם בְּנֵי קִישׁ אַחֲיָהֶם :

מצודת דוד **וישאו**. נשאו לנשים : **אחיהם**. קרוביהם : **מצודת דוד**

רלבי"ג **וישאו בני קיש אחיהם**. ר"ל קרוביהם : **(רלבי"ג)**

[כג] בְּנֵי מוּשִׁי מַחְלִי וְעֶדֶר וַיִּרְמוֹת שְׁלֹשָׁה : **(ס)** **[כד]** אֵלֶּה בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתֵיהֶם רָאשֵׁי הָאָבוֹת לְפָקוּדֵיהֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגַלְגֹּלְתָם עֲשֵׂה הַמְּלָאכָה לְעַבְדַּת בַּיִת יְהוָה מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה :

מצודת דוד לבית אבותיהם וכו'. לבני בית אבותיהם היו אלו ראשי האבות לכל הפקודים שבהם : **במספר שמות**. המנויין במספר זכרון שמותם לגלגלתם : **עשה המלאכה וכו'**. המשוררים והשוערים והממונים : (מצודת דוד)

רלב"ג מבן עשרים שנה ומעלה. הנה אמר מבן עשרים שנה ומעלה ואף על פי שהתורה הגבילה הזמן מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה לפי שהזמנים האלו היו מוגבלים לאשר להם עבודת משא כמו שבארנו בפרשת במדבר סיני. ואולם מעתה לא היה ללוי לשאת את המשכן ואת כל כליו לעבודתו כי זה הבית הנבנה בירושלים הוא יהיה מנוחתו עדי עד והניח ה' יתברך לעמו מלהיות ביתו נוסע ממקום למקום כמו שקרה לו עד היום. ולזה היו בדברי דוד האחרונים נספרים בני לוי מבן עשרים שנה ומעלה להיות מעמדם לשרת בני אהרן לעבודת בית ה' על החצרות ועל הלשכות ויתר העבודות שזכר פה. והנה היו הלויים ראויים להם מהיותם בני עשרים שנה : (רלב"ג)

[כה] כי אמר דוד הניח יהוה אלהי ישראל לעמו וישכן בירושלם עד לעולם :

מצודת דוד כי אמר דוד. בא לתת טעם למה מנה דוד מבן עשרים הלא התורה אמרה מבן שלשים ואמר כי אמר דוד הניח ה' וכו' עד לעולם ולא יזוז עוד משם : (מצודת דוד)

[כו] וגם ללויים אין לשאת את המשכן ואת כל כליו לעבודתו :

מצודת דוד וגם ללויים. וא"כ אין גם ללויים לשאת את המשכן ממקום למקום כמו שנשאו עד הנה ואינם אלא לשיר ודי בבן עשרים כי לעבודה בכתף הוצרך לשלשים למלאות הכח ולא לשיר : **לעבודתו**. העשוי לעבודת המשכן : (מצודת דוד)

[כז] כי בדברי דוד האחרונים הנה מספר בני לוי מבן עשרים שנה ולמעלה :

רש"י הנה מספר בני לוי מבן עשרים שנה ולמעלה. כלומר אז תיקן דוד משמרות אלו כשיבא שלמה בנו שיהיו מזומנים לו : (רש"י)

מצודת דוד כי בדברי וכו'. ר"ל אף שבדברי דוד עצמו נאמר למעלה מבן

שלשים זהו כי בדברי דוד האחרונים המה ספורים מכן עשרים אבל בראשונה לא עלתה זאת על דעתו ורצה למנותם כמ"ש בתורה מכן שלשים : (מצודת דוד)

[כח] כִּי מַעֲמָדִם לַיָּד בְּנֵי אֶהְרֹן לְעִבְדַת בַּיִת יְהוָה עַל הַחֲצֹרוֹת וְעַל הַלְשָׁכוֹת וְעַל טְהַרֵת לְכָל קֹדֶשׁ וּמַעֲשֵׂה עִבְדַת בַּיִת הָאֱלֹהִים :

רפ"י כי מעמדם ליד בני אהרן וגו'. דוגמא וילוו עליך וישרתוך : ועל טהרה לכל קדש. שאם יטמא הבית וכליו שיהיו הם ממונים לטהרו שכן מצינו בחזקיהו כדכתיב (לקמן ב' כ"ט) ויקבלו הלויים להוציא לנחל קדרון חולה וכתוב ויחלו בחדד לחדש הראשון לקדש וגו' : (רפ"י)

מצודת דוד כי מעמדם. ר"ל הואיל והופקדו להיות מעמדם תחת יד בני אהרן וכו' א"כ די בבן עשרים : על החצרות. יפרש מהו עבודת בית ה' ואמר שיהיו ממונים על החצרות וכו' : ועל טהרה. לשמור טהרת דברים הקדושים שלא יטמאו : ומעשה. ושאר מעשה עבודת וכו' : (מצודת דוד)

[כט] וּלְלַחֵם הַמַּעֲרֶכֶת וְלִסְלֹת לְמִנְחָה וְלִרְקִיקֵי הַמִּצּוֹת וְלַמַּחֲבֵת וְלַמֶּרְבֶּכֶת וְלִכְל : מְשׁוּרָה וּמְדָה :

מצודת דוד וללחם המערכת וכו'. להכין לחם הפנים וסולת למנחת הסולת : ולרקיקי וכו'. והם מיני מנחות האמורים בתורה : ולכל משורה. להיות ממונים על מדות הלח והיבש הנצרכים בעזרה : (מצודת דוד)

מצודת ציון המערכת. מל' ערוכה וסדור : ולרקיקי. חררות דקות כמו רקיקי מצות (ויקרא ב) : ולמחבת. מנחה מעשה מחבת : ולמרבכת. ענין חליטה ברותחין כמו מרבכת תביאנה (שם ו) : משורה. היא מדת הלח כמו במדה במשקל ובמשורה (שם יט) : (מצודת ציון)

[ל] וְלַעֲמֹד בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר לְהַדוֹת וְלַהֲלֵל לִיהוָה וְכֹן לְעָרֵב :

מצודת דוד ולעמוד וכו'. לשורר בעת הקרבת התמידין : (מצודת דוד)

[לא] וְלִכְל הָעֵלוֹת עֵלוֹת לִיהוָה לְשִׁבְתוֹת לְחֻדְשֵׁים וְלַמַּעֲדִים בְּמִסְפָּר כְּמִשְׁפָּט עֲלֵיהֶם תְּמִיד לְפָנָי יְהוָה :

רס"י ולכל העלות עלות לה' לשבתות לחדשים. פתרון הם יהיו ממונים על הלשכות וגם על לשכת בית הטלאים שהקרבות שם והם יביאו אל הכהנים תמיד בכל יום במספר מה שצריכים בכל יום בין בחול בין בשבתות ובחדשים ובמועדים שמוסיפים על התמיד כל אלה יביאו במספר כמשפט וגם מסייעים לכהנים להפשיט הזבח וכן מלינו בחזקיהו רק הכהנים היו למעט ולא יכלו להפשיט את כל העולות ויחזקום אחיהם הלויים וגו' : (רס"י)

מצודת דוד ולכל העלות. להודות ולהלל בכל זמן העלאת עולות לה' לשבתות וכו' והם עולות המוספין : **במספר**. ר"ל העולות הבאים במספר הקבוע כמשפט התורה על ישראל להקריב תמיד לפני ה' ולא יעבור : (מצודת דוד)

לב ושמרו את משמרת אהל מועד ואת משמרת הקדש ומשמרת בני אהרן אחיהם לעבדת בית ה' הנה : (פ)

מצודת דוד ושמרו וכו'. גם ישמרו את משמרת האהל לבל יקרב איש זר : **הקדש**. דברים המקודשים : **ומשמרת בני אהרן**. לסייע אותם בדבר הצריך לעבודת בית ה' כהפשטת עור העולה וכדומה : (מצודת דוד)

דברי הימים א פרק-כד

א ולבני אהרן מחלקותם בני אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר :

רס"י ולבני אהרן. פתרון אלה בני אהרן וגומר על מחלקותם : (רס"י)

מצודת דוד ולבני אהרן. ואת בני אהרן היה כן מחלוקתם למשמרות : (מצודת דוד)

מצודת ציון . **מצודת ציון** :

ב וימת נדב ואביהוא לפני אביהם ובנים לא היו להם ויכהנו אלעזר ואיתמר :

רס"י וימת נדב ואזיהוא וגו'. וזנים לא היו להם. לפי שלא היו להם זנים כיהנו אלעזר ואיתמר במקומם אבל אם היו לנדב ואזיהו זנים היו קודמים לאלעזר ואיתמר בכהונה גדולה שכן מלינו (בעזרא ג') שהרי יהואלדק אביו של יהושע היה ויהואלדק ועזרא בני שריה היו דכתיב (לעיל ח') ושריה הוליד את יהואלדק ובעזרא (ה) כתיב עזרא בן שריה ויהואלדק הלך בגולה לצבל וכשעלו מצבל עלה יהושע ושימש ולא שימש עזרא לפי שהיה יהואלדק הזכור וקדמו בין אחיו הזכור כדכתיב בנבואת חגי (ז) יהושע בן יהואלדק הכהן הגדול : (רס"י)

מצודת דוד לפני אביהם. בחיי אביהם : ויכהנו. ר"ל והם נשארו כהנים לה' : (מצודת דוד)

ג ויחלקם דוד וצדוק מן בני אלעזר ואחיהמלך מן בני איתמר לפקדתם בעבדתם :

רס"י ואחיהמלך מן בני איתמר. זה אחיהמלך בן אביתר כדמוכח בסמוך (כד ו) ויכתבם שמעיה וגו' עד ואחיהמלך בן אביתר : (רס"י)

מצודת דוד לפקודתם בעבודתם. לפי מספרם העובדים בעבודה המוטל עליהם : (מצודת דוד)

רלב"ג ואחיהמלך מן בני איתמר. הנה אחיהמלך היה בן אביתר ואביתר היה מבית עלי ולמדנו מזה המקום כי עלי היה מבני איתמר. והנה זכר כי מחלקות הכהנים היו עשרים וארבעה. מהם ששה עשר ראשים לאלעזר ושמונה לבני איתמר ואלו הם ראשי המחלקות אשר היתה כל מחלוקת מהם משרתת שבעה ימים. ולזה היתה מתחלקת כל אחת מהם לשבעה בתי אבות כדי שיהיה הענין מוגבל יום ביום לא יחטא סדורו. וכאשר השלימה עבודתה הראשונה השבוע שלה תבא אחריה השנית ואחריה השלישית וכן על הסדר הזה עד שיכלו כל המחלקות ותשוב אחר כן לשרת הראשונה על האופן הקודם. והנה ראשי המחלקות היו בימי דוד אלו שזכר על הסדר ובניהם אחריהם עמדו במקומם ונקראו בשם אלו. והנה היה הראשון ליהויריב והשני לידעיה עד שתהי' הארבעה ועשרי למעזיהו :

ד וימצאו בני אלעזר רבים לראשי הגברים מן בני איתמר ויחלקום לבני

אֶלְעָזָר רֵאשִׁים לְבַיִת אָבוֹת שְׁשָׁה עָשָׂר וְלִבְנֵי אֵיתָמָר לְבַיִת אָבוֹתָם שְׁמוֹנָה :

רס"י ויחלקום לבני אלעזר ראשים לבית אבות ששה עשר. מתחלה במשכן שילה לא היו כ"א י"ו משמרו' ח' מאלעזר וח' מאיתמר כמפורש במסכ' תענית וכשראה דוד שהיו ראשי הגבורים לאלעזר רבים חלקם לכל משמר ומשמר של אלעזר לשנים והעמידם על י"ו משמרות ומשמרת בני איתמר העמיד על מעמד משמר כזר אשונה על שמנה משמרות וכן מוכיח בסמוך בית אב אחז לאלעזר ואחד אחז לאיתמר, כלומר כאחוז למעמד למשמרת שצמסכן כמו כן העמידן דוד עתה לבית המקדש : (רס"י)

מצודת דוד לראשי הגברים. למספר ראשי הגברים הראויים לעבודה : **ראשים לבית אבות.** עשה ששה עשר ראשי בתי אבות והם המשמרות : (מצודת דוד)

ה ויחלקום בגורלות אלה עם אלה כי היו שרי קדש ושרי האלהים מפני אלעזר ובבני איתמר : (ס)

רס"י ויחלקום בגורלות אלה עם אלה. למי יפול הגורל להיות ראשון או שני או שלישי או רביעי וכן כולם : (רס"י)

מצודת דוד בגורלות. מי ישמש ראשון ומי שני וכו' : **כי היו שרי קדש וכו'.** כי כולם היו שרי קדש וכו' ולזה לא נתן מעלה לאחד על השני להקדימן מבלי גורל : (מצודת דוד)

ו ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר מן הלוי לפני המלך והשרים וצדוק הכהן ואחיהמלך בן אביתר וראשי האבות לפהנים וללויים בית אב אחד אחז לאלעזר ואחז ואחז לאיתמר : (פ)

רס"י ויכתבם שמעיה. להיות להם לזכרון מי ראשון ומי שני וכן כולם : (רס"י)

מצודת דוד ויכתבם. שמות בתי האבות כתבם על פתקים להניחם בקלפי לעשות הגורל : **בית אב אחד אחז וכו'.** ארז"ל מתחלה היו שמונה בתי אבות לאלעזר ושמונה לאיתמר ועל שמצא דוד רבים לבני אלעזר חלק כל בית אב לשנים וז"ש בית אב אחד אחוז לאלעזר ר"ל כל בית אב אחז עוד אחת להיות בה שנים : **ואחז אחז לאיתמר.** ר"ל מה שהיה אחוז

לאיתמר מאז נשאר אחוז ולא הוסיף כלום : (מצודת דוד)

[ז] וַיֵּצֵא הַגֹּרֶל הַרְאֵשׁוֹן לַיהוֹזָבָב (ס) לַיְדְעָה הַשְּׂנִי : (ס) **[ח]** לְחָרֶם הַשְּׁלִישִׁי (ס) לְשַׁעֲרֵי הָרְבָעִי : (ס) **[ט]** לְמִלְכָּה הַחֲמִישִׁי (ס) לְמִיָּמֹן הַשְּׁשִׁי : (ס) **[י]** לְהַקּוֹץ הַשְּׁבַעִי (ס) לְאַבְיָה הַשְּׁמִינִי : (ס) **[יא]** לְיִשׁוּעַ הַתְּשַׁעִי (ס) לְשִׁכְנֵיהוּ הָעֲשָׂרִי : (ס) **[יב]** לְאַלְיָשִׁיב עֲשָׂתִי (ס) עֶשֶׂר לְיָקִים שְׁנַיִם עֶשֶׂר : (ס) **[יג]** לְחַפָּה שְׁלֹשָׁה (ס) עֶשֶׂר לְיִשְׁבָּבָב אַרְבָּעָה עֶשֶׂר : (ס) **[יד]** לְבִלְגָה חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר (ס) לְאַמֵּר שֵׁשָׁה עֶשֶׂר : (ס) **[טו]** לְחַזִּיר שִׁבְעָה עֶשֶׂר (ס) לְהַפְצִץ שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר : (ס) **[טז]** לְפִתְחָה תְּשַׁעָה עֶשֶׂר (ס) לְיַחֲזִיקָאֵל הָעֲשָׂרִים : (ס) **[יז]** לְיָכִין אֶחָד וְעֶשְׂרִים (ס) לְגַמּוּל שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים : (ס) **[יח]** לְדָלְיָהוּ שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים (ס) לְמַעֲזִיָּהוּ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים : (ס) **[יט]** אֱלֹהֵי פְקֻדֹתֶם לְעִבְדֹתֶם לְבֹא לְבֵית יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶם בְּיַד אַהֲרֹן אֲבִיהֶם כְּאֲשֶׁר צִוְּהוּ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : (פ)

רס"י חלה פקדתם לעבדתם. אלו שכתובין כאן ראשי משמרות פקודתם
על משמרות היו : (רס"י)

מצודת דוד אלה פקודתם. אלה מספר המשמרות לבוא לבית ה' לעבודתם
כמשפט האמור ביד אהרן כאשר צוהו ה' : (מצודת דוד)

[כ] וּלְבָנֵי לְוִי הַנּוֹתָרִים לְבָנֵי עֶמְרָם שׁוּבָאֵל לְבָנֵי שׁוּבָאֵל יַחְדָּיהוּ : (ס)

מצודת דוד ולבני לוי הנותרים. היה כן מחלקותם ואמר הנותרים כי כבר
חשב הכהנים מבני לוי ובני גרשון בן לוי ואף שגם המה נזכרים עמהם
למעלה מ"מ חשבם שוב על כי נשתנה בהם שמות בתי האבות ועל בני
מררי נתוסף עוד : **לבני עמרם שובאל וכו'.** ר"ל בית האב מבני עמרם
שהיתה נקראת מתחלה ע"ש שובאל עתה הוחזרה להיות נקראה ע"ש
יחדיהו שהיה מבני שובאל וכן כולם הנאמרים בענין : (מצודת דוד)

רלב"ג לבני עמרם שובאל. הוא שובאל שזכר במה שקדם (כ"ג ט"ז) :
(רלב"ג)

[כא] לְרַחֲבִיָּהוּ לְבָנֵי רַחֲבִיָּהוּ הָרֵאשִׁי יִשָּׂה : (ס)

מצודת דוד לרחביהו. לבית אב של רחביהו נעשה מבניו ישיה לראש
ונקראה בית האב על שמו : (מצודת דוד)

[כב] לַיִצְחָרִי שְׁלֵמוֹת לְבָנֵי שְׁלֵמוֹת יַחַת : (ס)

מצודת דוד **ליצהרי.** בית האב מבני יצהר שהיתה נקראת ע"ש שלימות נקראת עתה ע"ש יחת : (מצודת דוד)

[כג] ובְּנֵי יְרִיחוֹ אֶמְרִיחוֹ הַשְּׁנִי יַחְזִיאל הַשְּׁלִישִׁי יִקְמָעַם הַרְבִּיעִי: (ס)

מצודת דוד **ובני יריחו.** ר"ל בית האב שהיתה נקראת ע"ש יריחו נעשה עתה לבית אב אחת עם אמריהו שהיתה שנית לה ונקראו שתיהן ע"ש אמריהו : **יחזיאל.** בית האב ההיא לא נשתנה שמה וכן יקמעם : (מצודת דוד)

[כד] בְּנֵי עֲזִיאל מִיכָה לְבָנֵי מִיכָה (שמור) שְׁמִיר:

מצודת דוד **אחי מיכה ישיה.** ר"ל בית האב שהיתה נקראה ע"ש ישיה שהיה אחי מיכה הוחזרה להיות נקרא ע"ש זכריהו שהיה מבני ישיה : (מצודת דוד)

[כה] אַחֵי מִיכָה יְשִׁיָּה (ס) לְבָנֵי יְשִׁיָּה זְכַרְיָהוּ: (ס) **[כז]** בְּנֵי מְרָרִי מַחְלֵי וּמוּשֵׁי (ס) בְּנֵי יַעֲזִיָּהוּ בְּנוֹ: (ס)

מצודת דוד **בני מררי.** ר"ל מה שהיו בתי אבות לבני מררי רק מבני מחלי ומושי נתוסף עתה בתי אבות בני יעזיהו בן מררי שלא הוזכר למעלה : (מצודת דוד)

[כז] בְּנֵי מְרָרִי לַיעֲזִיָּהוּ בְּנוֹ וְשֵׁם וְזַכּוֹר וְעֶבְרִי: (ס)

מצודת דוד **בני מררי.** אלה בתי האבות מבני מררי ליעזיהו בנו היו שהם זכו : (מצודת דוד)

[כח] לְמַחְלֵי אֶלְעָזָר וְלֹא הָיָה לוֹ בָּנִים: (ס)

מצודת דוד **ולא היה לו בנים.** ולא היה א"כ לבית אב : (מצודת דוד)

[כט] לְקִישׁ בְּנֵי קִישׁ יֶרְחֻמָּאֵל: (ס)

מצודת דוד **לקיש.** בית האב של קיש נקראה עתה ע"ש ירחמאל שהיה מבני קיש : (מצודת דוד)

[ל] וּבְנֵי מוֹשֵׁי מַחְלֵי וְעֶדְר וַיְרִימוֹת אֵלֶּה בְּנֵי הַלְוִיִּם לְבֵית אֲבֹתֵיהֶם :

מצודת דוד **ובני מושי מחלי וכו'.** בתי האבות ההם לא נשתנו שמם : **לבית אבותיהם.** של בני משפחותם (והיו א"כ נחלקים עתה לכ"ד מחלקות כמו הכהנים תשעה מבני גרשון ושמונה מבני קהת ושבעה מבני מררי) : (מצודת דוד)

[לא] וַיְפִילוּ גַם הֵם גּוֹרְלוֹת לְעַמַּת אֲחֵיהֶם בְּנֵי אֶהֱרֹן לְפָנֵי דָוִד הַמֶּלֶךְ וְצָדוֹק וְאַחִימֶלֶךְ וְרֵאשֵׁי הָאָבוֹת לְכַהֲנִים וְלְלוִיִּם הָרֵאשׁ לְעַמַּת אֲחִיו הַקָּטָן : **(ס)**

מצודת דוד **גורלות.** מי ישמש ראשון ועבודתם היה לשורר בפה : **לעומת אחיהם.** ר"ל כמו אחיהם ובני אהרן ודומה להם בדבר הגורל : **אבות הראש וכו'.** הראש מכל בני בתי האבות היה נקרא בשמו אבות ולזה אמר עם שאבות הזה היה הראש לכולם עכ"ז היה מונח בגורל לעומת אחיו הקטן מכולם ולא הועיל לו מעלתו להקדים ראשון את בית האב שלו : (מצודת דוד)

רלב"ג **ויפילו גם הם גורלות וגו'.** ר"ל שכבר נחלקו גם כן הלוויים לעשרים וארבעה מחלקות כדי שתשרת כל אחת מהם בשבוע שלם באופן הנזכר במה שקדם מעבודת הכהנים : **אבות הראש לעומת אחיו הקטן.** ר"ל שאבות כל דאש היו שבעה לשרת כל אחד מהם ביומו וזה היה גם כן במחלוקת הלוויים עד שכמו שהיתה מחלוקת לויים לעומת מחלוקת ידועה מהכהנים כן היה כל אב מהלוויים לעומת האב הידוע ממחלוקת הכהנים בשבוע ההוא. והנה קראו הקטן לפי שראש כית אב הוא קטן מראש כל המחלוקת (רלב"ג) :

דברי הימים א פרק-כה

[א] וַיַּבְדֵּל דָּוִד וְשָׂרֵי הַצָּבָא לְעִבְדָּה לְבְנֵי אֶסָף וְהִימָן וַיְדוּתוֹן (הנביאים) הַנְּבִאִים בְּכַנְרוֹת בְּנִבְלִים וּבַמִּצְלִתִּים וַיְהִי מִסְפָּרָם אֲנָשֵׁי מְלֶאכָה לְעִבְדָּתָם :

רס"י וַיַּבְדֵּל דָּוִד וְשָׂרֵי הַצָּבָא לְעִבְדוּהָ. לְשׂוֹרֵר הַסִּיר : לְבְנֵי אֶסָף וְגו'. מכל הלוויים לא הבדיל כ"א בני אסוף : והימן וידותון הנבאים. כשהיו מנגנים

ככלי שירים הללו היו מתנבאים דוגמא צאלישע קחו לי מנגן (מלכים ב' ג') והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' : ויהי מספרם אנשי מלאכה. כלומר המשמרות כ"ד על כ"ד משמרות ד' בניס של אסף ושקה של ידותון וי"ד של הימן הרי כ"ד למטה כלל מספר כולן כדכתיב ויהי מספרם עם אחיהם וגו' :

מצודת דוד ויבדל. הבדילם משאר הלויים אל עבודה הנמסר להם בהלל בכלי שיר : הנבאים. אשר היו מתנבאים ברה"ק : בכנורות. הבדילם לנגן בכנורות וכו' : אנשי מלאכה לעבודתם. בקיאי וחכמים בעבודת הנגון : (מצודת דוד)

מצודת ציון . : (מצודת ציון)

רלב"ג לבני אסף והימן וידותון וגו'. ידמה שאלו השלשה היו נביאים וזה יתבאר קצת מקצת מזמורים שנאמרו בשם בספר תהלים. ואפשר שאין הרצון בו בזה המקום שיהיו נביאים אבל הרצון שיהיו מדברים בכנורות ובנבלים ובמצלותים להודות לה' יתברך והבאור הראשון הוא יותר נכון :

בב לבני אסף זכור ויוסף ונתניה ושאראלה בני אסף על יד אסף הנבא על ידי המלך :

מצודת דוד לבני אסף זכור. לבני אסף היה המספר זכור ויוסף וכו' : על יד אסף. ר"ל הם השכילו בחכמת הנגון על יד אסף אביהם כי הוא למדם : הנבא. על אסף יאמר שהי מתנבא ברה"ק ע"י המלך כי הוא הכינו להיישירו אל הנבואה : (מצודת דוד)

רלב"ג על יד אסף הנבא על ידי המלך. ידמה שאסף היה נבא על כחות המלך בעת עת והעתים אשר יעברו עליו ועל זרעו. וזה מבואר מקצת מזמורים נזכרו בשמו בספר תהלים : (רלב"ג)

גג לידותון בני ידותון גדליתו וצרי וישעיהו חשביתו ומתתיהו ששה על ידי אביהם ידותון בפנור הנבא על הדות והלל ליהוה : (ס)

רס"י ומתתיהו ששה. ולא תמלא אלא חמש אשתו היתה מעוברת את שמעי וראה צרוח הקודש שגם הוא עתיד להיות ראש משמרה לפיכך אמר ששה וזהו שנתמך לפנינו העשירי שמעי זהו סיסד הפייטן (צקדושת של

יוֹאֵר דפּרֶשֶׁת שְׁקָלִים) רָשׁוּס מִצְטוֹן לַהֲפַקֵּד בְּמִשְׁמַרְתּוֹ הַקּוּדֶשׁ : עַל יַדֵּי אֲבִיהֶם יוֹדוּתוֹן. דּוּגְמָא עַל יְדוֹ הַחֲזִיק (נַחֲמִיָּה ג') : הַנְּבֵא עַל הַיּוֹדוּת וְהַלֵּל. שְׁהִי מִנְּגִיִּים בְּכִנּוּר מִזְמוּרֵי הוֹדוֹ וּמִזְמוּרֵי הַלְלוּיָהּ וְהִיא מִתְנַבֵּא : (רַס"י)

מצודת דוד לידותוֹן. זו היא המספר לידותוֹן : ששה. אינם אלא חמשה וארז"ל שאשת ידותוֹן היתה מעובר' וצפה דוד ברוח הקודש שתלד בן ויהיה ראש משמרה והוא שמעי האמור למטה העשירי שמעי : על ידי וכו'. ר"ל ע"י אביהם השכילו לנגן בכנור כי הוא למדום : הנבא. על ידותוֹן יאמר שהיה מתנבא ברוח הקדש בהודות והלל לה' : (מצודת דוד)

רלב"ג וידותוֹן היה נבא על הודות והלל לה'. ר"ל שהיה אומר ברוח הקדש דברים של הודאה ושבח לה' יתברך : (רלב"ג)

[ד] לְהִימֹן בְּנֵי הִימֹן בְּקִיָּהוּ מִתְנַיְהוּ עֲזִיָּאֵל שְׁבוּאֵל וִירִימוֹת חֲנֻנְיָה חֲנֻנִי אֶלְיָאָתָה גְדֻלַּתִּי וְרִמְמַתִּי עֶזֶר יִשְׁבְּקָשָׁה מְלוֹתִי הוֹתִיר מִחֲזִיאוֹת :

רס"י ורוממתי עזר. עס אחד הוא : (רס"י)

מצודת דוד ולהימן. זהו המספר להימן : ורוממתי עזר. הוא שם אחד ועם שהמה שתי תיבות : (מצודת דוד)

[ה] כָּל אֱלֹהִים בְּנִים לְהִימֹן חֲזָה הַמֶּלֶךְ בְּדַבְּרֵי הָאֱלֹהִים לְהָרִים קָרוֹן וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים לְהִימֹן בְּנִים אֲרַבְּעָה עֶשֶׂר וּבָנוֹת שְׁלוֹשׁ :

רס"י חזה המלך בדברי האלהים להרים קרון. קרון הנבואה שמתנבא למלך דוגמא וירם קרון משיחו (סמואל א' ב') : ויתן האלהים להימן. כלומר אם לא שנתן לו אלהים הבנים אי אפשר שהיו לו י"ד בנים ושלוש בנות וכולן ראוין להיות ראשי משמרות דוגמא (רות ד) ויתן ה' לה הריון ותלד בן אם לא שהיתה מתנה זו מה' אי אפשר שיוליד בועז שהיה זקן וכן ויראהו ה' את כל הארץ (דברים לב) אם לא מאת ה' היתה ראויה זאת אי אפשר להביט כ"כ למרחוק : (רס"י)

מצודת דוד חזה המלך וכו'. הוא היה מתנבא למלך בדבר אלהים שירים קרון ממשלתו : (מצודת דוד)

מצודת ציון קרון. ענין ממשלה וחתק והושאל מבע"ח בעלי הקרנות אשר

יתחזקו בהם בהלחמם עם מי : (מצודת ציון)

רלבי"ג והימן היה חוזה המלך בדברי האלהים להרים קרן. ר"ל שהיה מתנבא על דוד שירים ה' יתברך קרנו : (רלבי"ג)

[10] כָּל אֵלֶּה עַל יְדֵי אֲבִיהֶם בְּשִׁיר בֵּית יְהוָה בְּמִצְלֹתָיִם נְבָלִים וְכִנֹּרוֹת לְעִבְדֹת בֵּית הָאֱלֹהִים עַל יְדֵי הַמְּלֶכֶד אָסָף וַיְדוּתוֹן וְהִימָן :

מצודת דוד על ידי אביהם בשיר. ע"י אביהם השכילו לדבר בשיר בבית ה' במצלותים וכו' : לעבודת. וכו'. בעת עבודת הקרבנות : על ידי המלך. ר"ל בהלולים שתיקן המלך ואסף וכו' כי גם המה, תקנו מזמורים כמ"ש בספר תהלים : (מצודת דוד)

רלבי"ג על ידי המלך אסף וידותון והימן. לפי פסוק הטעמים ידמה שקרא אסף מלך לשאר הלויים המשוררים כי היה הראש להם. ונכון הוא שיהיה אמרו על ידי המלך שב אל דוד כי המלך סדר ענינם בזה ויהיה אמרו אסף וידותון והימן שב אל מה שאמר כל אלה על ידי אביהם. ר"ל שאביהם הם אסף וידותון והימן : (רלבי"ג)

[11] וַיְהִי מִסְפָּרָם עִם אַחֵיהֶם מִלְמַדֵי שִׁיר לַיהוָה כָּל הַמְּבִין מֵאֲתָיִם שְׁמוֹנִים וּשְׁמוֹנָה :

רש"י כל המבין. לענין קירה נופל לומר מבין כדכתיב מבין עם תלמיד וכנניהו שר הלויים צמסח יסור צמסח כי מבין הוא : (רש"י)

מצודת דוד ויהי מספרם. של ראשי המשמרות הנזכרים עם חבריהם המלומדים לדבר בשיר : כל המבין. בדבר השיר : מאתים וכו'. ולא חשב כ"א המבינים ביותר בדבר הנגון אבל מספר כולם היו ארבעת אלפים כמ"ש למעלה : (מצודת דוד)

מצודת ציון מלומדי. ענין ההרגל כמו וילמד לטרף טרף (יחזקאל י"ט) : (מצודת ציון)

רלבי"ג מלמדי שיר לה'. ר"ל מלומדים לנגן בכלי זמר ומלמדים לאמר דברי הודאה ושבח : (רלבי"ג)

[12] וַיִּפְּלוּ גוֹרְלוֹת מִשְׁמֶרֶת לְעֵמֶת כְּקָטָן כְּגֹדוֹל מְבִין עִם תְּלָמִיד : (פ)

רס"י ויפילו גורלות משמרת לעומת. פתרון משמרת לעומת משמרת ודוגמא למעלה (טז) ואהי' מתהלך מאהל אל אהל וממסכן פתרון ממסכן אל מסכן : כקטן כגדול מזין עם תלמיד. פתרון הפילו גורלות על המשמרות זה לעומת זה משמרת לעומת משמרת כקטן כגדול מזין הרב עם תלמיד כולם היו שוין בזה למי שיגיע הגורל הראשון אם לקטן כן יקדים הוא להיות ראשון ואם אחרון יהי' אחרון וכן כולם זין מזין זין תלמיד זין קטן זין גדול ומשמרות אלו של לויים הולכים אחר משמרות של כהנים למי שנופל הגורל הא' משמרת ראשון עם משמרת יהויריב הכהן ולמי שיפול הגורל השני ישמש הוא ומשמרתו עם משמרת ידעיה הכהן : (רס"י)

מצודת דוד **גורלות.** מי ישמש ראשון ועבודתם היה לנגן בכלים : **משמרת לעומת.** כמו משמרת לעומת משמר' וקצר בדבר המובן : **מבין.** היותר נבון בדבר השיר עם מי שצריך להתלמד עוד ולא הועיל לו רוח בינתו להקדימו ראשון : (מצודת דוד)

מצודת ציון **לעומת.** נגד : (מצודת ציון)

רלב"ג **ויפילו גורלות וגו'.** ר"ל שחלקו המספר הזה לעשרים וארבעה חלקים והיה בכל חלק מהם שנים עשר איש נחשבו בזה כקטן כגדול כל המלומדים בזה ואף על פי שקצתם היו עדיין בלתי שלמים והיו במדרגת התלמידים בדבר השיר הנה לא חששו לזה וחשבו המבין עם התלמוד בזה המספר בדרך שהיה לכל מחלוקת שנים עשר אנשים ואלו היו מחלוקות המשוררים : (רלב"ג)

[ט] ויצא הגורל הראשון לְאֶסָף לְיוֹסֵף (ס) גְדֻלָּתוֹ הַשְּׁנִי הוּא וְאָחִיו וּבָנָיו שְׁנַיִם עָשָׂר :

רס"י ויאל הגורל הראשון לאסוף ליוסף. בנו ראשון : גדליהו השני. גדליהו זכור ידותון הוא : ואחיו וזניו שנים עשר וכו'. פתרון על כל משמרה ומשמרה יצאו י"ב לויים שהרי היו כולם רפ"ח וכשתחלקם לכ"ד חלקים יהיה כל חלק וחלק י"ב לויים נ"ל וזהו אחיו וזניו מוסב ליוסף ולגדליהו ולפי שזפסוק אחד שניהם נזכרים כתב לבד פעם אחת הוא וזניו ואחיו וכל אחיו ואחיהם שבענין לאו אחיו ממש אלא חבורה אחת קורא אחים (ברודי"ר ספ"ט) כל' אשכנז : (רס"י)

מצודת דוד לאסף ליוסף. מבני אסף עלה הגורל הראשון ליוסף : גדליהו השני. הוא היה בן ידותון וכן כולם לא היו בסדר התולדות כ"א כאשר עלה הגורל : הוא ואחיו ובניו. מוסב גם על יוסף הראשון כי בכ"א היו י"ב ולכ"ד משמרות עולה רפ"ח במספר האמור למעלה והם היו המביני ביותר בדבר השיר : (מצודת דוד)

יז השלשי זכור בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס)

רס"י הסליסי זכור. זכור אסף : (רס"י)

יא הרביעי ליצרי בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס)

רס"י הרביעי ליצרי. סני של ידותון : (רס"י)

מצודת ציון ליצרי. הוא צרי האמור למעלה וכן ימצא קצת שינוי השמות בשאר הנזכרים וכדרך המקרא : (מצודת ציון)

יב החמישי נתניהו בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס)

רס"י החמישי נתניהו. סליסי של אסף כך נפל הגורל מזה לזה : (רס"י)

יג הששי בקיהו בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) יד השבעי ישראלה בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) טו השמיני ישעיהו בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) טז התשיעי מתניהו בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) יז העשירי שמעי בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) יח עשתי עשר עזראל בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) יט השנים עשר לחשביה בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) כ לשלשה עשר שובאל בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) כא לארבעה עשר מתתיהו בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) כב לחמשה עשר לירמות בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) כג לששה עשר לחנניהו בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) כד לשבעה עשר לישבקשה בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) כה לשמונה עשר לחנני בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) כו לתשעה עשר למלותי בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) כז לעשרים לאליטה בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) כח לאחד ועשרים להותיר בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) כט לשנים ועשרים לגדלתי בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר : (ס) ל לשלשה ועשרים למחזיאות בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם

עָשָׂר : (ס) **לֹא** לְאַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים לְרוֹמְמֹתַי עֶזֶר בְּנֵי וְאָחִיו שְׁנַיִם עָשָׂר :
(פ)

דברי הימים א פרק-כו

א לְמַחְלָקוֹת לְשֹׁעָרִים לְקָרְחִים מְשַׁלְמֵיהוּ בֶן קָרָא מִן בְּנֵי אָסָף :

כ לְמַחְלָקוֹת לְשֹׁעָרִים. אִין חוֹזְרִים חֲלִילָה אֲלָא כְּנַגְדִּי שְׁעָרִים חֲלָקִים
וְקוֹב הַפִּילוֹ גּוֹרְלוֹת מִי לְשַׁעַר זֶה מִי לְשַׁעַר אַחֵר כִּי מִפּוֹרֶס לְקָמֵן : לְקָרְחִים
מִשְׁלַמְיָהוּ בֶן קוֹרָא מִן בְּנֵי אָסָף. וְדוּגְמָא לְמַעְלָה וְשָׁלוֹם בֶּן קוֹרָא וְגו'
(לעיל א' ט') :

מצודת דוד לְמַחְלָקוֹת. ר"ל אלה הנחלקים לשוערים לבני קרח היה לשוער
משלמיהו וכו' : (מצודת דוד)

מצודת ציון . ציון : (מצודת ציון)

רלב"ג לְמַחְלָקוֹת לְשֹׁעָרִים לְקָרְחִים. זָכַר כִּי מַחְלָקוֹת הַשֹּׁעָרִים הָיוּ גַם
כֵּן עֶשְׂרִי אַרְבַּעַה. וְזֶה הוּא חָמְרוֹ לְקָמֵן (י"ב) לְאֵלֶּה מַחְלָקוֹי הַשֹּׁעָרִים
לְרֵאשֵׁי הַגְּבָרִים מִשְׁמֵרוֹת לְעוֹמֵת אַחֵיהֶם לְשֵׁרֵת בַּבַּיִת ה' : (רלב"ג)

ב וְלִמְשַׁלְמֵיהוּ בְּנֵים זְכָרֵיהוּ הַבְּכוֹר יְדִיעָאֵל הַשְּׁנִי זְבִדְיָהוּ הַשְּׁלִישִׁי
יְתַנְיָאֵל הַרְבִּיעִי : **ג** עֵילָם הַחֲמִישִׁי יְהוֹחָנָן הַשְּׁשִׁי אֶלְיָהוּעִינִי הַשְּׁבִיעִי :
ד וְלַעֲבָד אָדָם בְּנֵים שְׁמַעְיָה הַבְּכוֹר יְהוֹזָבָד הַשְּׁנִי יוֹאָח הַשְּׁלִישִׁי וְשָׁכָר
הַרְבִּיעִי וְנִתְנָאֵל

מצודת דוד וְלַעֲבָד אָדָם. גם הוא היה שוער כמ"ש למעלה : (מצודת דוד)

ה עֲמִיאֵל הַשְּׁשִׁי יִשָּׁשָׁר הַשְּׁבִיעִי פְּעֻלְתִּי הַשְּׁמִינִי כִּי בָרַכּוּ אֱלֹהִים : (ס)

כ כִּי זָרְכוּ אֱלֹהִים. כְּדָחַמְר (לעיל יג) וַיִּזְכֹּךְ ה' אֶת צִית עוֹבֵד אֱדוֹם
וְגו' :

מצודת דוד כִּי בָרַכּוּ אֱלֹהִים. ברבוי בנים וארז"ל על שעמד הארון אצלו
כמ"ש למעל' : (מצודת דוד)

11 וְלִשְׁמֵעָה בְּנוֹ נֹלַד בְּנִים הַמְּשָׁלִים לְבֵית אָבִיהֶם כִּי גְבוּרֵי חֵיל הֵמָּה :

רפ"י **הממשלים לבית אביהם.** פתרון אותם מושלים היו על יד אביהם ודוגמא **זסוף דניאל ומשל ממשל רב :** (רפ"י)

מצודת דוד **הממשלים.** המושלים על בית אביהם : (מצודת דוד)

רלב"ג **הממשלים לבית אביהם.** חסר הנושא והרצון בו שהם אנשי הממשלים והשררות לבית אביהם כי גבורי חיל המה לעשות המלאכה המיוחסת להם : (רלב"ג)

12 בְּנֵי שְׁמֵעָה עֲתָנִי וּרְפָאֵל וְעוֹבֵד אֶלְזָבֵד אָחִיו בְּנֵי חֵיל אֶלְיָהוּ וְסַמְכָיָהוּ :

מצודת דוד **אחיו בני חיל.** כן שמות בניו האחד אחיו והשני בני חיל : (מצודת דוד)

13 כָּל אִלָּה מִבְּנֵי עֶבֶד אָדָם וּבְנֵיהֶם וְאֶחְיָהֶם אִישׁ חֵיל בִּפְתַח לְעִבְדָּה וְשָׂרִים וְשִׁנָּיִם לְעֶבֶד אָדָם :

רפ"י **איש חיל.** לא זכה ולא במלחמה אלא כאלה שאומר עליו פלוני חשוב וכן הלא זועז מודעתנו איש גבור חיל (רות ג') : (רפ"י)

מצודת דוד **איש חיל.** כ"א היה איש חיל : **לעבדה.** לפתוח ולנעול את השערים : **ששים ושנים.** ולמעלה נאמר ששים ושמונה ואולי מתו ששה לעת זקנת דוד : (מצודת דוד)

14 וְלִמְשָׁלְמֵיהֶוּ בְּנִים וְאֶחָיו בְּנֵי חֵיל שְׁמוֹנָה עָשָׂר : (ס) 15 וְלַחֲסָה מִן בְּנֵי מְרָרֵי בְּנִים שְׁמָרֵי הָרֹאשׁ כִּי לֹא הָיָה בְּכוֹר וַיִּשְׁימָהוּ אָבִיהוּ לְרֹאשׁ :

מצודת דוד **ולחסה.** גם הוא היה שוער כמ"ש למעלה : **כי לא היה בכור.** יפרש למה אמר בחבריו הבכור ובו אמר הראש ואמר כי באמת לא היה בכור וכו' : (מצודת דוד)

16 חִלְקָיָהוּ הַשְּׁנִי טָבַלְקָיָהוּ הַשְּׁלִשִׁי זְכַרְיָהוּ הָרְבִיעִי כָּל בְּנֵים וְאֶחָיו לַחֲסָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר : 17 לְאֵלָה מִחִלְקוֹת הַשְּׁעָרִים לְרֹאשֵׁי הַגְּבָרִים מְשֻׁמְרוֹת לְעִמַּת אֶחְיָהֶם לְשָׂרֵת בְּבֵית יְהוֹנָתָן :

רס"י משמרות לעמת אחיהם. ראשי כ"ד משמרות : (רס"י)

מצודת דוד לאלה וכו'. ר"ל כל אלה הנזכרים למעלה היו מחלקין כל השוערים שהיו במספר ארבעת אלפים כמ"ש למעלה והנזכרים כאן היו הראשים עליהם : **לראשי הגברים משמרות**. ר"ל המשמרות חלקו לפי מספר ראשי הגברים שיהיו כולם שוים (ולא בצמצום כי א"א להתחלק ד' אלפים שוערים על כ"ד חלקים שוים שכן היה מספר המשמרות) : **לעומת אחיהם**. רצה לומר כמו אחיהם המשוררים ודומה להם : **לשרת בבית ה'**. בדבר פתיחת ונעילת השערים : (מצודת דוד)

יג ויפילו גורלות כקטן כגדול לבית אבותם לשער ושער : (פ)

רס"י ויפילו גורלות כקטן כגדול לבית אבותם לשער ושער. למי יבוא שער זה ולמי שער זה למזרח למערב לכפון לדרום וכן לכל שערים שבעזרה : (רס"י)

מצודת דוד כקטן כגדול לבית אבותם. הקטן אשר במשפחתם היה שוה אל הגדול בדבר הגורל : **לשער ושער**. ר"ל והגורל היה מי יהיה שוער בשער זה ומי בשער זה לא לדעת איזה מהם קודם כאשר היה הגורל במשמרות הכהנים והמשוררים : (מצודת דוד)

רלב"ג ויפילו גורלות כקטן כגדול וגו'. ר"ל שכבר היו בהם גם כן מחלקות ובכל משמרה היה מספר מוגבל מהשוערים לשער ושער ומנו אלו כלם כקטן כגדול. והנה זכר כי בעשרים וארבע מקומות היו השוערים והיו לארבע רוחות וזכר : (רלב"ג)

יד ויפל הגורל מזרחה לשלמיהו ויזכריהו בנו יועץ בשכל הפילו גורלות ויצא גורלו : (רס"י)

מצודת דוד מזרחה לשלמיהו. שער המזרחי נפל בגורל לשלמיהו הוא ואנשיו : **יועץ בשכל**. שהיה בעל עצה בהשכל רב ולזה הוא ואנשיו הפילו הגורלות ויצא גורלו בשער הצפוני : (מצודת דוד)

רלב"ג כי לשלמיהו נפל הגורל למזרח וזכריהו בנו שהיה חכם לתת עצה ראויה נפל גורלו לצפון ולעובד אדום נפל הגורל לדרום ולבני עבוד אדום נפל הגורל בית האספרים לשמור שם. ואחשב כי בית האספרים הוא הבית שהיו נאספים שם. כמו העזרה והאחרת שלפניה ובכל אחד מהם היו שומרים בשני מקומות ונפל הגורל לשפים ולחוסה למערב חצר

הכהנים והיו שם שומרים עד השער הנקרא שער שלכת שהיו בו כמו מעלות ושלבות למסלה העולה ושם היו שומרים תמיד משמר לעומת משמר. והנה היו הלויים השומרים למזרח ששה ליום ולצפון ארבעה ליום ולדרום ארבעה ליום ולבית האספרים שנים ליום לשני בתים שהיו שם בזה האופן. ר"ל לכל אחד מהם היו שנים ליום שומרים : (רלב"ג)

[טו] לעבד אדם נגבה ולבניו בית האספיים :

מצודת דוד בית האספיים. נקרא כן על ענין ידוע אצלם והיתה מול שער הדרומי : (מצודת דוד)

[טז] לשפיים ולחסה למערב עם שער שלכת במסלה העולה משמר לעמת משמר : (ס)

מצודת דוד לשפיים. אולי נזכר למעלה בשמו האחר : שער שלכת. כן שם השער שעמד במסילה ושביל העולה על מעלה ההר : משמר לעומת משמר. רצה לומר זמן מה ישמור שיפיים למערב וחוסה בשער שלכת ולעומת זמן זה יתחלף המשמר וכן יחזור חלילה : (מצודת דוד)

[יז] למזרח הלויים ששה לצפונה ליום ארבעה לנגבה ליום ארבעה (ס) ולאספיים שנים :

רס"י ולאספיים. מקום סזמו אסופים : (רס"י)

מצודת דוד למזרח. עתה מונה והולך שמות המקומות אשר ישמרו שם ומספר כתות השומרים ואשר בפאת המזרח יהיו ו' כתות ליום משמרים : ליום ארבעה. ר"ל בכל עת ישמרו ד' כתות : שנים שנים. יתכן שהיו האסופיים שתים מקומות ולזה מזכיר בל' רבים ובכ"א ישמרו ב' כתות במקומות חלוקות זו מזו : לפרבר למערב. כלפי המערב אל הפרבר והוא שם חדר מה : ארבעה. יהיו ארבעה כתות במסילה ההולכת אל הפרבר ושנים בפרבר עצמה והרי הן במספר כ"ד וכן ארז"ל : (מצודת דוד)

[יח] לפרבר למערב ארבעה למסלה שנים לפרבר :

רס"י שנים לפרבר. ומפורק צמס' תמיד אמר רבא לפרבר כלפי צר : (רס"י)

רלב"ג ולמקום שנקרא פרבר שהיה למערב היו ארבעה לויים ליום ולמסלה אשר במערב העולה לפרבר היו שנים לויים ליום ותמצא לפי זה החשבון כי בעשרים וארבעה מקומות היו הלויים שומרים וידמה שהשוערים ביום האחד אינם שוערים ביום השני ולזה אמר ארבעה ליום ולזה היו בכל משמר לכל הפחות מאה וששים ושמונה לויים וכשתחשוב עשרים וארבע משמרות כאלו יהיה חשבונם שלשים ושנים יותר מארבעת אלפים שהיה מספר השוערים לפי מה שקדם ולא דקדק לחשבם למעוטם :

[יט] אלה מחלקות השערים לבני הקרחי ולבני מררי:

מצודת דוד אלה מחלקות. חלוקת מקומות שומרי השערים : (מצודת דוד)

[כ] והלויים אחיה על אוצרות בית האלהים ולאצרות הקדשים : (ס)

רפ"י והלויים אחיה על אוצרות וגו'. הוא היה ממונה על מעות שנקנין מהם קרבנות לבית אלהים כגון קרבן קדשים : (רפ"י)

מצודת דוד והלויים. ר"ל וגם זאת פקודת הלויים : בית האלהים. הגנוז לתקון הבית : הקדשים. שלוקחין בהם קרבנות הצבור : (מצודת דוד)

רלב"ג והלויים אחיה על אוצרות וגו'. הנה אלו שאינם לא משוררים ולא שוערים קרא לויים שמם הכולל והם היו שומרים האוצרות והקדשים ועושי מלאכת הדברים הצריכים לעבודה כמו שקדם. והנה זכר כי אחיה היה ממונה על אוצרות בית ה' ועל אוצרות הקדשים ובאר איך היה זה והוא כי זתם ויואל אחיו היו ממונים על אוצרות בית ה'. ושלמות ואחיו היו ממונים על אוצרות הקדשים אשר הקדיש דוד ואשר הקדישו ראשי האבות לשרי האלפים ושרי המאות ושרי הצבא מן הבא בידם מן המלחמות ומן השלל אשר הקדישו לחזק את בית ה' וכל מה שהקדיש שמואל הרואה ושאול בן קיש ואבנר בן נר ויואב בן צרויה וכל מה שהקדישו האנשים עוד הכל היה תחת מנוי שלמות ואחיו. והנה שבואל בן גרשום בן משה היה נגיד על האוצרות בכללות ותחתיו היו אלו הפקידים שזכרנו שהיו ממונים קצתם על אוצרות בית ה' וקצתם על ההקדשות. ואחשוב כי שבואל היה בן בנו של משה והאריכו ימים הוא ואביו. הנה כמו שרחביה היה בן אליעזר בן שבואל היה בן גרשם והנה תמצא כי לרחביה נמנו ארבע דורות אחריו והרביעי הוא שלמות ואחיו שהיו על ההקדשות אשר הם לבדק הבית. ואפשר כי יהונתן בן גרשום שהיה כהן לשבט הדני היה אחי שבואל שנזכר בזה המקום כמו שיראה מדברי רבותינו שאמרו שלכך היתה נון של מנשה תלויה (שופטים י"ח ל')

והרצון בו יהונתן בן גרשם בן משה ואם היה כן הנה זה יורה על אורך
חיי גרשם בן משה כי יהונתן היה נער בעת שבא לבית מיכה : (רלב"ג)

[כא] בְּנֵי לְעֵדֹן בְּנֵי הַגְּרָשָׁנִי לְלַעְדָּן רֵאשֵׁי הָאָבוֹת לְלַעְדָּן הַגְּרָשָׁנִי יַחֲיֵאלִי :
(ס)

רש"י בני לעדן. ללעדן הגרשוני היה ראש האבות יחיאל הוא לעדן האמור
לעיל **(רש"י)** :

מצודת דוד בני הגרשני. מבני גרשון : ללעדן ראשי האבות וכו'. כאומר
הנה לעדן נטל גדולה הרבה ללעדן היו ראשי האבות במספר המרובה
מכולן ללעדן נולד יחיאל שהיה שר וגדול ובניו היו ממונים על האוצרות
כמ"ש במקרא שלאחריו : (מצודת דוד)

[כב] בְּנֵי יַחֲיֵאלִי זֶתֶם וַיּוֹאֵל אָחִיו עַל אֲצָרוֹת בֵּית יְהוָה : **(ס)**

רש"י ויואל אחיו. אחיו של יחיאל כדכתיב למעלה יחיאל וזתם ויואל :
על אוצרות בית ה'. אוצרות הרבה היו בעזרה כל אוצר ואוצר לתקונו ועל
כל אחד ואחד היה ממונה אחד : **(רש"י)**

מצודת דוד בני יחיאלי וכו'. ר"ל המה וגם זתם ויואל אחיו בני לעדן היו
על אוצרות בית ה' והם כלי זהב וכסף שבבית ה' : (מצודת דוד)

[כג] לַעֲמֶרְמִי לַיִצְהָרִי לַחֲבֵרוֹנִי לַעֲזִיֵּאלִי :

מצודת דוד לעמרמי וכו'. ר"ל וכן מבני עמרם וכו' היו ממונים בבית ה'
כאשר יזכור למטה ולא זכר מבני עזיאל ואולי כללם בבני חברון : (מצודת
דוד)

[כד] וַשְּׁבָאֵל בֶּן גְּרָשׁוֹם בֶּן מֹשֶׁה נָגִיד עַל הָאֲצָרוֹת : **(ס)**

רש"י ושבאל בן גרשום בן משה נגיד על האוצרות. כמו כן נגיד על אחד
מאוצרות העזרה, ויש מפרשים נגיד על האוצרות כל האמרכלין כולם היו
תחתיו **(רש"י)** :

מצודת דוד נגיד על האצרות. היה ממונה על האוצרות ושאר הממונים היו תחת ידו : (מצודת דוד)

[כה] וְאָחִיו לְאֶלְיָעָזָר רְחִבְיָהוּ בְּנוֹ וַיִּשְׁעֶיהוּ בְּנוֹ וְיִרְם בְּנוֹ וְזָכְרִי בְּנוֹ (ושלמות) וּשְׁלֹמִית בְּנוֹ :

מצודת דוד ואחיו. של שבואל מזרע של אליעזר : רחביה בנו. הוא היה בן אליעזר וכן כולם היו אחד בן אחד : (מצודת דוד)

[כו] הוּא שְׁלֹמֹת וְאָחִיו עַל כָּל אֲצֵרוֹת הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר הַקְּדִישׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ וְרֵאשִׁי הָאָבוֹת לְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמְּאוֹת וְשָׂרֵי הַצָּבָא :

מצודת דוד על כל וכו'. ר"ל כל המקדיש דבר גדול היה מוסרו לידו והוא הביאו אל בית האוצר וכמ"ש במקראות שלאחריו : וראשי האבות לשרי וכו'. ראשי האבות אשר הועמדו להיות שרי האלפים והמאות : (מצודת דוד)

[כז] מִן הַמְּלַחְמוֹת וּמִן הַשָּׁלַל הַקְּדִישׁוֹ לְחֹזֶק לְבַיִת יְהוָה :

מצודת דוד מן המלחמות וכו'. אשר הקדישו ממה שלקחו במלחמה וממה ששללו מן המקומות אשר כבשו : לחזק וכו'. להיות גנוז באוצר על תקון הבית : (מצודת דוד)

[כח] וְכֹל הַהֶקְדִּישׁ שְׂמוּאֵל הָרֵאָה וְשָׂאוּל בֶּן קִישׁ וְאַבְנֵר בֶּן נֵר וַיֹּאבֵב בֶּן צְרוּיָה כָּל הַמְּקָדִישׁ עַל יַד שְׁלֹמִית וְאָחִיו : (פ)

מצודת דוד ההקדיש. אשר הקדיש כי הה"א היא במקום אשר : על יד. היה מוסרו לידו להביאו אל בית האוצר : (מצודת דוד)

[כט] לַיְצָהָרִי כְּנַנְיָהוּ וּבְנָיו לְמִלְאכָה הַחִיצוֹנָה עַל יִשְׂרָאֵל לְשֹׁטְרִים וּלְשֹׁפְטִים :

רס"י ליצהרי כנניהו ובניו למלאכה החיצונה. מלאכה שעוסקין חוץ לעיר זיערים וזהרים ולכרות ארזים ולחלוב אבנים ולחרוץ שדה של הקדש : (רס"י)

מצודת דוד למלאכה החיצונה. על המלאכה הנעשה חוצה לעיר לצורך

הבית להכין עצים ואבנים וכדומה המוטל על ישראל היו המה לשוטרים ולשופטים על הדבר ההוא : (מצודת דוד)

רלבי"ג למלאכה החיצונה על ישראל לשוטרים ולשופטים. אחר שרא המלאכה החיצונה מלאכת בית ה' שהיתה להם על ישראל חוץ לבית המקדש והוא להישירם לפרוע מחצית השקל שנה בשנה ולפרוע נדריהם ונדבותיהם וחיבותיהם מהקרבנות ומה שינהג מנהגם וזה נקרא עבודת בית ה' והיו גם כן לשוטרים ולשופטים לשפוט את העם משפט צדק כי הם היו חכמי התורה וזה היה עבודת המלך כי על המלך לשפוט את העם משפטי צדק : (רלבי"ג)

[לז] לחברוני חשבניהו ואחיו בני חיל אלקף ושבע מאות על פקדת ישראל מעבר לירדן מערבה לכל מלאכת יהוה ולעבודת המקדש :

רס"י לחברוני חשבניהו. עד לכל מלאכת ה'. הם שוטרים על אותם שהיו עושים מלאכת ה' בעבר הירדן : ולעבודת המלך. אף הם ממונים על יושבי נחלת המלך אולרות המלך וכן לפנינו לכל דבר האלהים ודבר המלך : (רס"י)

מצודת דוד על פקודת. המה היו על הגזברות של ישראל היושבים בעבר הירדן בחלק המערבי ממנו הפונה מול ארץ ישראל : לכל מלאכת ה' וכו'. על כל המלאכה המוטל עליהם לבית ה' ולבית המלך : (מצודת דוד)

רלבי"ג על פקדת ישראל. על מנוי ישראל אשר מעבר לירדן מערבה : (רלבי"ג)

[לא] לחברוני ירקה הראש לחברוני לתלדותיו לאבות בשנת הארבעים למלכות דוד נדרשו וימצא בהם גבורי חיל ביעזיר גלעד :

רס"י צנת הארבעים וגו'. וגם כל הצנות הללו צנת הארבעים היו : (רס"י)

מצודת דוד לתלדותיו לאבות. למשפחתו לכל בתי האבות היה הראש נדרו. בני חברון נדרשו לדעת אם יש בהם אנשי חיל : ביעזיר גלעד. ביעזיר שעמדה בארץ הגלעד : (מצודת דוד)

רלבי"ג ביעזיר. שם עיר בגלעד. שם אדם : (רלבי"ג)

[לב] וְאַחֲיוּ בְּנֵי חֵיל אֲלָפִים וְשִׁבְעַת מֵאוֹת רְאֵשֵׁי הָאָבוֹת וַיִּפְקִידֵם דָּוִד הַמֶּלֶךְ עַל הָרְאוּבֵנִי וְהַגָּדִי וְחֻצֵי שֶׁבֶט הַמְּנַשֵּׁי לְכָל דְּבַר הָאֱלֹהִים וּדְבַר הַמֶּלֶךְ : (פ)

מצודת דוד ואחיו. חבריו של יריה שהיו בני חיל אלפים וכו' : **על הראובני וכו'.** ר"ל היושבים בחלק המזרחי כי בחלק המערבי היו חשביה ואחיו לממונים : **לכל דבר.** על כל דבר המוטל עליהם מעבודת בית אלהים ומעבודת המלך : (מצודת דוד)

מצודת ציון ויפקידם. ענין מנוי וגזברות : **לכל דבר.** לכל ענין וכן על דבר פֵּעוּר (במדבר כה) : (מצודת ציון)

רלב"ג לכל דבר האלהים ודבר המלך. הוא עבודת בית ה' החיצונה ועבודת המלך חכמו שזכרנו בסמוך ואולם מחלקות ישראל ידמה שהיו לעבודת המלך לבד ולזה אמר : (רלב"ג)

דברי הימים א פרק-כז

[א] וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִסְפָּרָם רְאֵשֵׁי הָאָבוֹת וְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמְּאוֹת וְשֹׁטְרֵיהֶם הַמְּשֻׁרְתִּים אֶת הַמֶּלֶךְ לְכָל דְּבַר הַמַּחְלָקוֹת הַבָּאָה וְהַיִּצְאָה חֲדָשׁ בְּחֻדְשׁ לְכָל חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה הַמַּחְלָקֹת הָאֶחָת עֹשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלֶף :

רס"י לכל דבר המחלקות. כל זה היה מתחילת מלכותו ואילך ואגב שנאמר מספר הלויים מספר והולך מי היו שרי מחלוקת דוד : הצאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה. שהיו ישראל חלוקים לשנים עשר חלקים וכל חלק וחלק שמם את המלך חדש והמלך נותן להם הוצאותם כדכתיב בספר מלכים ולשלמה שנים עשר נציבים על כל ישראל וכלכלו את המלך ואת ביתו והם מזומנים ללחום מלחמתו ולכלל עבודתו בזה החדש וכל זה תחילת מלכותו הי' : עשרים וארבעה אלף. אע"פ שהיו ישראל יותר מי"ב פעמים כ"ד אלפים דוד לא בחר אלא אנשי חיל ועשירי העם אשר יוכל לעזוב עסקיהם ולעסוק בעסקי המלך אבל עניי העם הצריכין לפרנס עצמם לא לקח דוד : (רס"י)

מצודת דוד למספרם. לכל מספר אנשיהם היו ממונים עליהם ראשי

האבות וכו' ומתחלת ימי מלכותו היו הממונים בהם ועל שחשב כאן מנוי המשמרות סמך להם להזכיר את כל הממונים : **ושוטרֵיהֶם**. ומהם היו שוטרֵיהֶם של השרים הנזכרים הממונים מפיהם המשרתים את המלך בכל דבר המוטל על המחלקות לזרזם ולכופם לעשות בזמנו : **הבאה והיוצאת**. כל מחלוקת היתה באה בתחלת החודש ויוצאת בסופה ונכנסת אחרת תחתיה בחוזר חלילה לכל חדשי השנה וכן בכל שנה ושנה ועל כל אחת היה מוטל בחדשה לעשות כל צרכי המלך : **המחלוקת האחת**. מספר אנשי מחלוקת האחת היו כ"ד אלף : (מצודת דוד)

מצודת ציון המחלקות. מל' חלק : (מצודת ציון)

רלב"ג **המשרתים את המלך**. והם ראשי האבות ושרי האלפים והמאות והשוטרים היו גם כן מחלקות ישרתו כל אחת מהן חדש אחד ולזה היתה כל אחת מהמחלקות באה ויוצאת בחדש אחד והיתה המחלוקת האחת מאלו הראשים עם הנטפלים עמם מנעריהם ומשרתיהם עשרים וארבעה אלף. ואפשר שאלו גם כן מכלכלים את המלך כל אחד חדשו ממה שהיו לוקטים מהמס כמו שמצאנו בשלמה לפי מה שזכרנו בספר מלכים : (רלב"ג)

[ב] על המחלקת הראשונה לחדש הראשון יִשְׁבְּעִם בֶּן זְבַדְיָאֵל וְעַל מַחְלֻקְתּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֲלָף : (ס)

מצודת דוד על מחלוקת. הממונה על המחלוקת הראשונה המשמשת בחדש הראשון היה ישבעם : **ועל מחלוקתו**. מספר האנשים שעל מחלוקתו היו כ"ד אלף : (מצודת דוד)

רלב"ג **ישבעם בן זבדיאל**. אפשר שזה הוא הגבור ראש הלישים שקרא שמו ישבעם בן חכמוני (למעלה י"א י"א) כי רוב אלו השרים היו מהגבורים אשר לדוד : (רלב"ג)

[ג] מן בני פרץ הראש לכל שרי הצבאות לחדש הראשון : (ס)

רס"י **הראש לכל שרי הצבאות**. ישבעם מבני פרץ היה והיה ראש לכל י"ג שרי הצבאות ולפי שהיה מן בני פרץ מנהו דוד ראש : (רס"י)

מצודת דוד בני פרץ. ישבעם היה מבני פרץ קרוב לדוד ולזה היה הראש לכל שרי הצבאות והם הממונים על המחלוקת : (מצודת דוד)

[ד] ועל מחלקת החדש השני דודי האחוחי ומחלקתו ומקלות הנגיד ועל

מחלקתו עשרים וארבעה אָלָף : (ס)

רפ"י ומקלות הנגיד. בר מחלוקתו המסייע עמו ומקלות : (רפ"י)

מצודת דוד ומחלוקתו. המסייע לו בדבר מחלוקתו היה ומקלות הנגיד : (מצודת דוד)

מצודת ציון ומקלות. כן שמו בויון : (מצודת ציון)

רלב"ג דודי האחוחי. הוא דודי שזכר בגבורי אלעזר בן דודו האחוחי למעלה (י"א י"ב) : ומחלוקתו ומקלות הנגיד. אחשוב כי ואיו של ומקלות נוספת והרצון בו ומחלוקתו מקלות הנגיד. ר"ל שהוא היה שר הצבא הזה אחר דודי האחוחי. וכן הרצון באמרו : (רלב"ג)

הַ שֶׁר הַצָּבָא הַשְּׁלִישִׁי לַחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי בְּנִיחוּ בֶן יְהוֹיָדָע הַפֶּהוּן רֹאשׁ וְעַל מַחְלָקָתוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אָלָף :

רפ"י שר הצבא השלישי. משום כבוד בניו קורוהו שר הצבא יותר מהשאר לבר מיסבדם שהיה מבני פרץ שקורוהו כמו כן ראש דכתיב הראש לכל שרי הצבאות מפני כבודו של דוד שהיה מבני פרץ כמוהו : הכהן ראש. שהיה ראש וי"א שהיה כהן גדול ואינו כן שהרי לדוק ואציתר היו כהנים גדולים :

מצודת דוד שר הצבא. ועם כי כולם קרואים שרי צבאות מ"מ פרט בבניה לכבודו ואף קראו ראש : (מצודת דוד)

וַיְהִי הוּא בְּנִיחוּ גִבּוֹר הַשְּׁלִישִׁים וְעַל הַשְּׁלִישִׁים וּמַחְלָקָתוֹ עֶמִיזְבֵּד בְּנוֹ : (ס)

רפ"י גבור השלשים. כללעיל דכתיב מן השלשים הנו נכבד וגו' : (רפ"י)

מצודת דוד גבור השלשים. היה הגבור שבשרים וממונה עליהם : ומחלוקתו. המסייע לו : (מצודת דוד)

מצודת ציון השלישים. שרים וממונים כמו ומבחר שלישי (שמות טו) : (מצודת ציון)

רלב"ג ומחלקתו עמיזבד בנו. ר"ל כי עמיזבד היה על מחלקתו אחריו : (רלב"ג)

[ז] הָרְבִיעִי לַחֲדָשׁ הָרְבִיעִי עֲשֵׂה אֶל אָחִי יוֹאָב וְזַבְדִּיָּה בְּנוֹ אַחֲרָיו וְעַל מַחְלַקְתּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלְפֵי : (ס)

רפ"י הרביעי עשהאל אחי יואב וזבדיה בנו אחריו. שהרי עשהאל נהרג בתחלת מלכותו שהרגו אבנר (שמואל ב' ז') ונתן זבדיה בנו אחריו תחתיו על מחלוקתו : (כפ"י)

מצודת דוד אחריו. כי עשהאל הומת מיד בתחלת מלכותו והועמד בנו אחריו : (מצודת דוד)

[ח] הַחֲמִישִׁי לַחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי הַשָּׁר שְׁמֵהוּת הַיְזָרַח וְעַל מַחְלַקְתּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלְפֵי : (ס)

רפ"י השר שמהות היזרח. הזרחי : (כפ"י)

[ט] הַשְּׁשִׁי לַחֲדָשׁ הַשְּׁשִׁי עִירָא בֶן עֶקֶשׁ הַתְּקוּעִי וְעַל מַחְלַקְתּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלְפֵי : (ס) **[י]** הַשְּׁבִיעִי לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי חֶלֶץ הַפְּלוּנִי מִן בְּנֵי אַפְרָיִם וְעַל מַחְלַקְתּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלְפֵי : (ס) **[יא]** הַשְּׁמִינִי לַחֲדָשׁ הַשְּׁמִינִי סַבְכִּי הַחֲשֵׁתִי לְזָרְחִי וְעַל מַחְלַקְתּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלְפֵי : (ס)

מצודת דוד לזרחי. מבני זרח בן יהודה : (מצודת דוד)

[יב] הַתְּשִׁיעִי לַחֲדָשׁ הַתְּשִׁיעִי אֲבִיעֶזֶר הָעֲנָתָתִי (לַבְּנִימִינִי) לִבְּן יְמִינִי וְעַל מַחְלַקְתּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלְפֵי : (ס) **[יג]** הָעֲשִׂירִי לַחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי מֵהָרִי הַנְּטוּפָתִי לְזָרְחִי וְעַל מַחְלַקְתּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלְפֵי : (ס) **[יד]** עֲשֵׂתִי עֶשֶׂר לְעֲשֵׂתִי עֶשֶׂר הַחֲדָשׁ בְּנֵה הַפְּרַעַתוֹנִי מִן בְּנֵי אַפְרָיִם וְעַל מַחְלַקְתּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלְפֵי : (ס) **[טו]** הַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר לְשְׁנַיִם עֶשֶׂר הַחֲדָשׁ חֶלְדֵי הַנְּטוּפָתִי לְעֲתַנְיָאֵל וְעַל מַחְלַקְתּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלְפֵי : (פ)

מצודת דוד לעתניאל. מבני עתניאל בן קנו השופט הראשון : (מצודת דוד)

[טז] וְעַל שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל לְרֵאוּבֵנִי נָגִיד אֶלְיָעָזֶר בֶּן זָכְרִי (ס) לְשִׁמְעוֹנִי שְׁפִטְיָהוּ בֶן מַעֲכָה : (ס)

רס"י ועל שבטי ישראל. כבר אמרנו ראשי המחלוקת אשר לדויד ועתה מספר מי היו שרי שבטי ישראל שר כל שבט ושבט : (רס"י)

מצודת דוד ועל שבטי ישראל. לכל שבט העמיד שר מבני שבטו : (מצודת דוד)

רלב"ג ועל שבטי ישראל לראובני נגיד. הנה מנה עתה שמות הנשיאים לשבטי ישראל : (רלב"ג)

יז ללוי חשביה בן קמואל לאהרן צדוק : (ס) **יח** ליהודה אליהו מאחי דויד (ס) ליששכר עמרי בן מיכאל : (ס)

מצודת דוד מאחי דוד. הוא הנשאר מאחיו כי כולם הרג מלך מואב : (מצודת דוד)

רלב"ג ליהודה אליהו מאחי דוד. ידמה שהיה בן אחיו או היה הוא אחיו אליאב והיו לו שני שמות : (רלב"ג)

יט לזבולן ישמעיהו בן עבדיהו (ס) לנפתלי ירימות בן עזריאל : (ס) **כ** לבני אפרים הושע בן עזיהו לחצי שבט מנשה יואל בן פדיהו : (ס) **כא** לחצי המנשה גלעד בן זכריהו (ס) לבנימין יעשיאל בן אבנר : (ס)

מצודת דוד גלעדה. היושבים בארץ הגלעד בעבר הירדן : (מצודת דוד)

רלב"ג לחצי המנשה גלעדה. הוא אשר היתה נחלתו מעבר לירדן עם בני גד ובני ראובן : (רלב"ג)

כב לדן עזראל בן ירחם אלה שרי שבטי ישראל : **כג** ולא נשא דויד מספרם למבן עשרים שנה ולמטה כי אמר יהוה להרבבות את ישראל ככוכבי השמים :

רס"י ולא נשא דוד מספרם למבן עשרים שנה ולמטה. פתרון כבר אמרנו שמנה ישראל וחלקן למחלקות וגם הלויים מנה ויסימם על עבודתם וכל אלו שמנה לא מנה אחד מהם פחות מבן כ' : ככוכבי השמים. כמו שאין יכול איש למנות כוכבי השמים כך אין יכול למנותם : (רס"י)

מצודת דוד ולא נשא וכו'. ר"ל כל המנויין שמנה לא מנה בהם כחות מבן עשרים : כי אמר ה' להרבות את ישראל ככוכבי השמים. שאין למנותם כמ"ש הבט וכו' וספור הכוכבים אם תוכל לספור וכו' כה יהיה זרעך (בראשית טז) ולכן לא מנה הפחותים מבן עשרים לבל יודע מספר כל בני ישראל (מצודת דוד) :

מצודת ציון נשא. ענין מספר כמו כי תשא (שם ל) : (מצודת ציון)

רלב"ג ולא נשא דוד מספרם וגו'. ר"ל שאע"פ שחשב דוד למנותם לא עלה בידו למנות אותם מבן עשרים שנה ולמטה כי לא הסכים ה' ית' בזה. כי אמר להרבות את ישראל ככוכבי השמים שלא יוכל איש למנותם על השלמות כי אם בקושי נפלא כי יש מהם שתשלוט בו העין לראותו בקושי עצום. והנה יואב בן צרויה החל למנותם במצות דוד ולא כלה לספר אותם ולא עלה המספר שמצא והוא המספר שכתוב בזה בס' שמואל כמו המספר שכתוב מזה בס' דברי הימים למלך דוד וזה כי בס' שמואל עלה המספר אלף אלפים וחמש מאות ושבעים אלף : (רלב"ג)

[כד] יואב בן צרויה החל למנות ולא כלה ויהי בזאת קצף על ישראל ולא עלה המספר בְּמִסְפָּר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמֶלֶךְ דָּוִד : (ס)

רש"י ולא כלה. פתרון ועוד אני אומר לך הלך יואב התחיל פעם אחרת למנות העם למעלה מעשרים ולא כלה : ויהי בזאת קצף על ישראל. מאותו קצת שמנה היה קצף על ישראל לפי שעלה במחשבתו למנות כל ישראל לעבור על הפסוק אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ וגו' (בראשית יג) ולעבור הפסוק הזט נא השמימה וגו' (שם טו) : ולא עלה המספר. פתרון אע"פ שאני אומר החל למנות ולא כלה ולא מנה כי אם מעט שהרי לא עלה מספר המנויין בספר שמואל כמספר המנויין כאן (כד"ה כאן) אלף אלפים ומאה אלף ויהודה ארבע מאות ושבעים אלף ובשמואל (סוף) שמנה מאות אלף ויהודה חמש מאות אלף וא"ת שני מספרים היו שפעמיים מנאון א' בשמואל וא' כאן אלף כך הוא לא עלה המספר כמספר ד"ה כי אותו המספר שמנה לא כתב בשמואל כי אם קצת מן המספר משום לער ואבילות שנגפו אפי' על אותן מעט וכאן משום כבוד דוד אפילו אם היה המספר יותר היה אמרו לפי שהיה משמע שלא על חנם היה קצף על ישראל שהרי כבר מנה הרבה מישראל ועוד משום כבודו שהיו כולם לו לעבדים כאיש אחד : (רש"י)

מצודת דוד החל למנות. את היתרים מבן עשרים : לא כלה. לספור את כולם כי לא מנה אז שבת לוי ובנימין כמ"ש למעלה ועם כל זה היה בזאת קצף על ישראל ובא בהם הדבר כמ"ש למעלה : ולא עלה המספר. ר"ל לכן חדל מלמנות את הפחותים מעשרים ולא עלה המספר שלהם כמספר האמור בדברי הימים וכו' כי המספר האמור שם הלא המה מן היתרים מבן כ' : (מצודת דוד)

מצודת ציון החל. התחיל : ולא כלה. לא השלים : (מצודת ציון)

[כה] ועל אצרות המלך עזמות בן עדיאל (ס) ועל האצרות בשדה בערים ובמגדלות והונתן בן עזיהו : (ס)

רס"י ועל אוצרות המלך. אוצרות כסף וזהב, כל זה הולך ומספר לגדולת דוד ואפילו מי שהיה ממונה על האתונות שלו : ועל האוצרות בשדה. ועל מה שגדל בשדה, תבואות יין וסמון וכל מיני אוכלין ומסקין : בערים. לחמץ הערים ולחמץ ערי המלך ומגדלותיו : (רס"י)

מצודת דוד ועל אוצרות המלך. הממונה על אוצרות המלך היה עזמות : בשדה בערים וכו'. אוצרות התבואה וכלי מלחמה וכדומה : (מצודת דוד)

רלבי"ג ועל אוצרות המלך. הם האוצרות שהיו לו בבית. ועל האוצרות בשדה. ידמה שהיו שם מגדלים בשדה לאצור שם תבואות השדה והנה מנה על כל דבר ודבר פקיד מיוחד כדי שתשלם השמירה וההנהגה הראויה בכל דבר : (רלבי"ג)

[כו] ועל עשי מלאכת השדה לעבדת האדמה עזרי בן פלוב : (ס)

רס"י ועל עשי מלאכת השדה לעבדת האדמה. לחרוש האדמה : עזרי בן פלוב. היה ממונה על כך לחרוש האדמה והוא נתן להם בקר וכל כלי המחרישה : (רס"י)

מצודת דוד לעבדת האדמה. לחרוש ולזרוע ולקצור : (מצודת דוד)

[כז] ועל הכרמים שמעי הרמתי (ס) ועל שבכרמים לאצרות היין ובדי השפמי : (ס)

רפ"י ועל הכרמים. לעדור ולזמור הכרמים : ועל סזכרמים. הוא אולרות
היין :

מצודת דוד ועל הכרמים. על העבודה אשר יעשה בהם עד אחר הבציר :
ועל שבכרמים. על העבודה אשר יעבוד בהענבים עד להביא היין אל
האוצרות והוא דריכת הענבים בגת וכדומה : (מצודת דוד)

[כח] ועל הזיתים והשקמים אשר בשפלה בעל חן הגדרי (ס) ועל אצרות
השמן יועש :

רפ"י ועל הזיתים. לנוטען ולמסוק : (רפ"י)

מצודת דוד והשקמים אשר בשפלה. מין אילני תאנים הגדלים בעמק וכן
כשקמים אשר בשפלה לרוב (דה"ב ט') : (מצודת דוד)

רלב"ג והשקמים. הם מין מה מהתאנים והנה זכר : (רלב"ג)

[כט] ועל הבקר הרעים בשרון (שטרי) שרטי השרוני (ס) ועל הבקר
בעמקים שפט פון עדלי : (ס)

רפ"י ועל הבקר הרועים בשרון. שרטי השרוני. הבקי צעניונס : (רפ"י)

מצודת דוד בשרון. בארץ מישור ומקום שמן : השרוני. הרגיל לרעות
בשרון וכן כל הממונים העמיד על כל דבר אדם הרגיל בה : (מצודת דוד)

[ל] ועל הגמלים אוביל הישמעלי (ס) ועל האתנות יחדיהו המרלתי : (ס)

רפ"י הישמעלי. היודע בטוב עסקן של גמלים : (רפ"י)

[לא] ועל הצאן יזיז ההגרי כל אלה שרי הרכוש אשר למלך דויד : (ס)

רפ"י ועל הצאן יזיז ההגרי. כי ההגרים יושבי אהל בשדה לכן מנהו על
לאנו :

מצודת דוד שרי הרכוש. מלת רכוש כולל כסף וזהב ומקנה וכל המטלטלין ושדות : אשר למלך. אשר הופקדו למלך דוד : (מצודת דוד)

לב ויהונתן דוד דויד יועץ איש מבין וסופר הוא ויחיאֵל בן חכמוני עם בני המלך :

רס"י ויחיאֵל בן חכמוני עם בני המלך. מגדלן ואומן שלהם מלמדם תרבות (רס"י) :

מצודת דוד איש מבין. בעל בינה : עם בני המלך. היו בתמידות עם בני המלך ללמדם חכמה : (מצודת דוד)

מצודת ציון וסופר. חכם ובדרז"ל סופר מברך ובור יוצא (חולין קח) : (מצודת ציון)

לג ואחיתפל יועץ למלך וחוישי הארפי רע המלך :

רס"י וחוישי הארכי רע המלך. שושבינו קרית ספר תרגום קריתא לארכי, ומדרש רבה כשחטא דוד צבת שבע שאל לחוישי הארכי אם ישוב בתשובה אם יקבלנו הקדוש צרוך הוא בתשובה לתת לו ארוכה לחטאו ואמר לו כן, למרעהו אשר רע לו דשמעון תרגומו שושביניה (סופטים יד) : (רס"י)

מצודת דוד יועץ למלך. הוא היה המיוחד לעצת המלך אבל יהונתן דודו לא היה מיוחד למלך : רע המלך. הוא היה יושב בתמידות עם המלך להשתעשע עמו : (מצודת דוד)

רלב"ג כי אחיתופל היה יועץ למלך וחוישי הארכי היה רע המלך והיה גם כן לו כמו יועץ וכבר יתבאר לך זה מדבר עצת חוישי לאבשלום וסדור הדברים פה יורה זה ג"כ : (רלב"ג)

לד ואחרי אחיתפל הוידע בן בניהו ואביתר ושר צבא למלך יואב : (פ)

רס"י ואחרי אחיתופל. לאחר שמת לקח לו דוד את יהוידע ואביתר במקומו :

מצודת דוד ואחרי אחיתופל. אחר מותו לקח במקומו את יהוידע ואת

אביתר : ושר וכו'. המיוחד על כל הצבא אשר למלך היה יואב : (מצודת דוד)

רלב"ג ואחרי אחיתופל וגו'. ר"ל שאחרי עצת אחיתופל היה נמלך בבניהו בן יהוידע שהיה מופלא שבבי"ד ומסנהדרין והם הכרתי והפלתי שהיה הוא ראש להם. ואחר כך היה נמלך באביתר באורים ותומים ואחר כך נשתלמה העצה למלחמה והיה יואב שר צבא למלך : (רלב"ג)

דברי הימים א פרק-כח

[א] ויקהל דויד את כל שרי ישראל שרי השבטים ושרי המחלקות המשרתים את המלך ושרי האלפים ושרי המאות ושרי כל רכוש ומקנה למלך ולבגיו עם הסריסים והגבורים ולכל גבור חיל אל ירושלים :

רס"י ויקהל דויד את כל שרי ישראל. אלו השרים שרי שבטים כדכתיב (לעיל כז) ועל שבטי ישראל לראובני. ושרי המחלקות. אלו י"ב מחלקות של מלך (כדלעיל כ"ז) ובני ישראל למספרם וגו' : ושרי האלפים. כדלעיל : ושרי המאות. שוטריהם : ושרי כל רכוש ומקנה למלך. אותן שמזכיר לעיל על אוצרות המלך ועל הכרמים ועל הזיתים והמקנה השרים שהיו על הבקר ועל הגמלים ועל האנן שכל מין הבהמה קרוי מקנה כדכתיב גם מקנה בקר ולאן הרבה היה לי דקהלת : (רס"י)

מצודת דוד המשרתים. חוזר הוא על המחלקות : ולכל גבור חיל. כפל הדבר לומר שאיש לא נעדר מכל הגבורים : (מצודת דוד)

מצודת ציון הסריסים. ענין שררה : (מצודת ציון)

רלב"ג ושרי המחלקות המשרתים את המלך. הם אשר זכר שהיו על כל מחלוקת עשרים וארבעה אלף והיו משרתים כל אחד מהם בחדשו : (רלב"ג)

[ב] ויקם דויד המלך על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי אני עם לבבי לבנות בית מנוחה לארון ברית יהוה ולהדום רגלי אלהינו והכינותי לבנות :

מצודת דוד על רגליו. כאומר עם כי תשש כחו בעבור הזקנה עכ"ז התחזק לעמוד על רגליו לכבוד שרי ישראל הנאספים אליו : **עם לבני לבנות.** עם לבני היה לבנות בית וכו' וגם הכינותי כל המצטרך לה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ולהדום. הוא שרפרף הכסא הנתון תחת רגלי האדם כשהוא יושב כמו והארץ הדום רגלי (ישעיה סו) ואחז במשל מדרך האדם : (מצודת ציון)

רלב"ג לבנות בית מנוחה לארון ברית ה'. קראו בית מנוחה כי שם יהיה מקומו תמיד ואחר לא יבחר ה' ית' מקום אחר : (רלב"ג)

[ג] והאלהים אמר לי לא תבנה בית לשמי פי איש מלקחמות אפה ודמים שפכת :

מצודת דוד ודמים שפכת. ולכן מנעו לבנות וכאשר מנע מלהניף ברזל על המזבח על שעושים ממנו כלי רציחה : (מצודת דוד)

[ד] ויבחר יהוה אלהי ישראל בי מפל בית אבי להיות למלך על ישראל לעולם כי ביהודה בחר לנגיד ובבית יהודה בית אבי ובבני אבי בי רצה להמליך על כל ישראל :

מצודת דוד ויבחר וכו'. כאומר אולם לא לעון יחשב הדם ההוא ולא נמאסתי בעבור זה מן מלוכה אלא נבחרתי עד עולם כל ימי חיי : **בחר לנגיד.** להיות מלך מזרעו : **בית אבי.** בחר את בית אבי : (מצודת דוד)

רלב"ג כי ביהודה בחר לנגיד. זה מבואר מברכת יעקב את בניו. ובבית יהודה בחר בית אבי ובבית אבי רצה בי להמליך על כל ישראל : (רלב"ג)

[ה] ומפל בני פי רבים בנים נתן לי יהוה ויבחר בשלמה בני לשבת על כסא מלכות יהוה על ישראל :

מצודת דוד ויבחר בשלמה. בא לרמוז שלא נשא בחטא את בת שבע כ"א היתה בחטא לא היה נבחר בנה למלוכה הואיל ובניו מרובים ויש א"כ מי למלך זולתו : (מצודת דוד)

רלב"ג ומכל בני בחר בשלמה בני ואם יחזק לעשות מצותיו ומשפטיו יכין מלכותו עד לעולם : (רלב"ג)

[ו] ויאמר לי שלמה בנד הוא יבנה ביתי ויחצרותי פי בחרתי בו לי לבן ואני

מצודת דוד **לי לבן.** להיות אהוב לי כבן : **לאב.** לחמול עליו כאב על בנו :
(מצודת דוד)

יז וְהִכִּינוּתִי אֶת מַלְכוּתוֹ עַד לְעוֹלָם אִם יִחַזֵּק לַעֲשׂוֹת מִצְוֹתַי וּמִשְׁפָּטַי
כִּיֹּם הַזֶּה :

מצודת דוד **כיום הזה.** אשר עתה הוא מתחזק לעשות מצות ה' : (מצודת דוד)

יח וְעַתָּה לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל קָהַל יְהוָה וּבְאָזְנֵי אֱלֹהֵינוּ שָׁמְרוּ וְדָרְשׁוּ כָּל
מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְמַעַן תִּירָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה וְהַנְּחַלְתֶּם לְבְנֵיכֶם
אֲחֵרֵיכֶם עַד עוֹלָם :

קכ"י כל ישראל. כג כחזרה : ובאזני אלהינו. לפני אלהינו דוגמא אתם
לנבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם וכן ויעמוד המלך על העמוד אשר
לפני ה' (מ"ב כג) : שמרו ודרשו כל מצות ה' אלהיכם. זה אמר לכל
ישראל יחד, אבל לשלמ' אמר לפני כל ישראל ועבדהו : (קכ"י)

מצודת דוד **לעיני כל ישראל.** ר"ל בפני כולכם אני מזהיר אתכם לאמר
שמרו ודרשו וכו' : **ובאזני אלהינו.** כאומר וה' יהיה לעד : **למען תירשו.**
למען יתקיים לכם ירושת הארץ ולהנחיל אותה לבניכם ובניכם לבניהם
וכן עד עולם : (מצודת דוד)

קלכ"ג ועתה לעיני כל ישראל. ר"ל לעיני כלכם ולפני ה' ית' אני מזהיר
אתכם שתשמרו ותדרשו כל מצות ה' אלהיכם למען תירשו הארץ הטובה
הזאת אתם וזרעכם עד עולם : (קלכ"ג)

טז וְאִתָּה שְׁלֹמֹה בְּנִי דַע אֶת אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְעַבְדָּהוּ בְּלֵב שָׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חַפְצָה
כִּי כָּל לְבָבוֹת דּוֹרְשׁ יְהוָה וְכָל יֶזֶר מַחְשָׁבוֹת מִבֵּין אִם תִּדְרֹשׁנוּ יִמְצָא לָךְ
וְאִם תַּעֲזֹבנוּ יִזְנִיחֶךָ לְעַד :

קכ"י כלב שלם. כלבב שלם לא נאמר שיהא משמע שני לבבות אלא כלב
שלם שלם יהיה לך אלא לבב אחד לאבינו שבשמים וכן יסד הפייט
(בקדושתא דמוסף של יום א' דר"ה) שני לבבות לך כאחד לאחד, ודוגמתו
(מלכים א' ח') והיה לבבכם שלם עם ה' אלהינו שלמים לא כתיב אלא

שֶׁלם כָּל שְׁנֵי לְבוּשֵׁי יֵהוּ לָב אֵי שֶׁלם וְכֵן מְפֹרָשׁ צַב"ר וְסַעֲדוּ לְצַכְס אַחַר תַּעֲבֹרוּ (צַרְאִשִׁית י"ח) מִלְמַד שְׁאִין לְמַלְאָכִים אֲלֵא לָב אַחַד וְגַם לַעֲתִיד לְבָא יֵהִי כֵן כְּדַכְתִּיב שְׁתִּתּוּ לְצַכְס לַחִילָה (תַּהֲלִים מ"ח) : כִּי כָּל לְבוּשֵׁי דוֹרָשׁ ה' . כֵּאֵן נֹפֵל לְוֹמֵר לְבוּשֵׁי כָּל לְבוּשֵׁי דוֹרָשׁ ה' בֵּין טוֹב וּבֵין רַע : וְכָל יֵאֵר מִחֲשָׁבוֹת מַבִּין . צַב"ר שְׁנֵינוּ קוֹדֵם שְׁנוֹכֵר יֵאֵיר מַבִּין הַקַּב"ה מַה שְׁאֵדֵם עֲתִיד לַחֲשׁוֹב : אִם תִּדְרָשְׁנוּ יִמְאָל לָךְ . לְכַךְ אֵנִי אֹמֵר (לַעֲיֹל) וְדַרְשָׁן כָּל מַלְוֹת ה' : יִזְנִיחַךְ לַעֲד . יַעֲזֹבְךָ אֵין כְּתִיב כֵּאֵן אֲלֵא יִזְנִיחַךְ שְׁהוּא קָשָׁה מִמֶּנּוּ כִּמוּ וְהֵאֲזִינְהוּ (יִסְעִיָה יט), זִנְחָ ה' מִזְבַּחַו (אִיכָה צ') : (רַס"י)

מצודת דוד דַּע אֶת אֱלֹהֵי אַבִּיךָ . כֹּאֹמֵר חֲקוֹר בְּשִׁכְלְךָ לַדַּעַת אוֹתוֹ וְאִם תִּקְצַר הַשְׁכַּל עַכְ"ז לֹא תַעֲזֹבְנוּ כִּי אֱלֹהֵי אַבִּיךָ הוּא וְסִמוּךְ עַל הַקְּבִלָה כִּי בּוֹדָאֵי הָאֵב מַעֲמִיד אֶת בְּנוֹ עַל הָאֵמֶת : **וּבִנְפֶשׁ חֲפְצָה** . ר"ל מֵאֵהָבָה וּמִרְצוֹן וְלֹא מִירֵאָת הָעוֹנֵשׁ : **דוֹרָשׁ ה'** . דְּרוֹשִׁים הֵם לִפְנֵינוּ לַדַּעַת כָּל מַה בְּהֵם : **וְכָל יֵצֵר מִחֲשָׁבוֹת** . כָּל פְּעוּלַת הַמִּחֲשָׁבוֹת הוּא מִבִּין : **אִם תִּדְרָשְׁנוּ** . לַהֲשַׁכִּיל גְּדוּלַת רוֹמְמוֹתוֹ : **יִמְצָא לָךְ** . ר"ל יִפְתַּח לְבַבְךָ לַדַּעַת וְלֵהֲבִין : **יִזְנִיחַךְ לַעֲד** . יַעֲזֹבְךָ לַעוֹלָם אִם לֹא תִשׁוּב לוֹ : (מַצוּדַת דוֹד)

מצודת ציון יֵצֵר . הוּא עֲנִין פְּעוּלָה כִּמוּ מִי יֵצֵר אֵל (שֵׁם מַד) : **יִזְנִיחַךְ** . עֲנִין עֲזִיבָה כִּמוּ לוֹ זִנְחַתְנִי (תַּהֲלִים מַג) : (מַצוּדַת צִיּוֹן)

רלב"ג דַּע אֶת אֱלֹהֵי אַבִּיךָ וְעַבְדְּהוּ בְּלֵב שְׁלֵם וְגו' . ר"ל שְׁתַּעֲשֶׂה זֶה בְּלֵב שְׁלֵם וּבִנְפֶשׁ חֲפְצָה כִּי לֹא תוֹעִיל לָךְ אִם תַּעֲשֶׂה זֶה וְלֹא יֵהִי לְבַדְךָ שְׁלֵם עִם ה' . כִּי כָּל לְבוּשֵׁי דוֹרָשׁ ה' וְהוּא יוֹדַע צַפּוֹן לְבַדְךָ וַיִּבִּין רְצוֹן מִחֲשָׁבוֹתֶיךָ : (רַלְבִּי"ג)

י רְאֵה עֲתָה פִּי יְהוָה בְּחַר בְּךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְמִקְדָּשׁ חֲזֵק וַעֲשֵׂה : (פ)

רס"י כִּי ה' בָּחַר בְּךָ לְבוּשֵׁי בַיִת לְמִקְדָּשׁ . לֹא לְבוּשֵׁי לוֹ לְדוֹר צוֹ כִּי הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּהוּ אֲלֵא לְמִקְדָּשׁ לְאוֹרֵךְ הָאֲרוֹן שְׁנִקְרָא מִקְדָּשׁ דְּכַתִּיב (מִדְּבַר י') וְנִשְׂאוּ הַקְּהָתִים נוֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהוּא הָאֲרוֹן וְלֹא בָחַר בְּךָ מִפְּנֵי שְׁאֵתָה מִשׁוֹבַח מִשְׁאֵר אֲנָשִׁים אֲלֵא לְמַעַנּוֹ וּלְמַעַן רַחֲמֵיו לְכַךְ חֲזַק וַעֲשֵׂה : (רַס"י)

מצודת דוד רְאֵה עֲתָה . הַגְּדוּלָה הַנְּתוּנָה לָךְ מֵה' : **לְמִקְדָּשׁ** . לַהֲיֹוֹת לוֹ לְמִקְדָּשׁ : (מַצוּדַת דוֹד)

[יא] ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם ואת בתי וגנזיו ועלייתו וחדריו הפנימים ובית הקדש :

רס"י תבנית האולם. ארכו ורחבו וגובהו כדכתיב (במלכים א' ו') והאולם על פני היכל הבית וגו' : וגנזיו. מקום שאולרות הקדשים מונחים : (רס"י)

מצודת דוד ויתן דוד וכו'. ר"ל למדו ומסר בידו : האולם. אשר לפני ההיכל : ואת בתי. בית החליפות שמזה ומזה : ובית הכפורת. הוא בית קדש הקדשים :

מצודת ציון תבנית. ענין תואר וצורה : וגנזיו. מקום האוצרות והוא מלשון גניזה והטמנה :

רלב"ג ויתן דוד לשלמה בנו וגו'. ראוי תדע שכל מה שהודיע דוד לשלמה מאלו הדברים אשר בבית המקדש הכל היה מוגבל מאת ה' ית' על יד נביאיו כמו שאמר דוד לשלמה (לקמן פי י"ט) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית. ר"ל כי הנביא השכיל עליו בכתב מיד ה' כל מלאכות התבנית : את תבנית האולם וגו'. הוא תבנית האולם והעמודים אשר היו בו ותבנית בתיו שהיו באולם וגנזיו הם בתי האוצרות שהיו באולם : ועליותיו. הנה היו באולם עליות רבות כי היו גבהו מאה ועשרים אמה וחדריו הפנימים. הנה אחשב כי חדריו הפנימים היו על הקדש כי לא היה גבהו מבפנים כי אם עשרים אמה : ובית הכפורת. הוא הבית שהיה בו הכפורת והוא בית הקדש ובית קדש הקדשים : (רלב"ג)

[יב] ותבנית כל אשר הנה ברוח עמו לחצרות בית יהוה ולכל הלשכות סביב לאצרות בית האלהים ולאצרות הקדשים :

רס"י אשר היה ברוח עמו. כאשר הראהו שמואל הרואה כדכתיב לקמן המה יסד דוד ושמאל הרואה ורבותינו אמרו וישאל ויאמר איפה שמואל ודוד ויאמר הנה בניות ברמה עוסקין היו צבנינו של עולם הוא צ"ה ולמד לו אותה שעה מה שאין תלמיד ותיק יכול ללמוד זכמה שנים : סזיב לאולרות בית האלהים ולאולרות הקדשים. ולא מפרש איזה מהקדשים אשר הקדיש דוד וראשי האצות שצאותו פרק היה ממונים עליו עד שיצנו בית המקדש אצל אולרות אלו תמיד היו כל עוד שהצניין קיים : (רס"י)

מצודת דוד כל אשר היה ברוח עמו. ר"ל אשר נגלה לו ברוח הקדש תבנית הנעשית לחצרות וכו' : לאוצרות בית האלהים. אשר בהם יניחו הנדבות על תיקון בדק הבית : ולאוצרות הקדשים. אשר בהם יניחו הממון שעל

קרבנות הצבור : (מצודת דוד)

רלב"ג ותבנית כל אשר היה ברוח עמו. ר"ל ברוח הקדש שהיתה עמו. או ירצה בזה תבנית כל אשר היה עמו ברצונו לעשות מזה הבנין : לחצרות בית ה'. הוא חצר הכהנים והעזרה שלפני החצר ההוא : ולכל הלשכות סביב. הם החדרים שעשו סביב ההיכל להשים אוצרות בית ה' ואוצרות ההקדשות : (רלב"ג)

יג ולמחלקות הכהנים והלויים ולכל מלאכת עבודת בית יהוה ולכל פלי עבודת בית יהוה :

כ"י ולמחלקות הכהנים והלויים. שחלק לכ"ד משמרות כדלעיל כל זה חסר לו : ולכל כלי עבודה בית ה'. משקל מה וכמה כל כלי וכלי כמפורט : (כ"י)

מצודת דוד ולמחלקות. גם מסר בידו סדר מחלקות הכהנים והלויים והממונים על כל מלאכת עבודת הבית ואת תבנית כל כלי עבודה : (מצודת דוד)

מצודת ציון ולמחלקות. ואת מחלקות והלמ"ד הוא במקום את כמו לכל כליו (שמות כז) ורבים כמוהו : (מצודת ציון)

רלב"ג ולמחלקות הכהנים והלויים. ר"ל שדוד נתן לבנו אלו המחלקות איך יהיו כי הוא סדר אותם כמו שנזכר במה שקדם. ומזה המקום יתבאר שעל פי ה' עשה זה דוד : ולכל מלאכת עבודת בית ה'. הנה הוא"ו במלת ולכל נוספת והרצון בו למחלקות הכהנים והלויים לכל מלאכת עבודת בית ה'. וזה הוא אמרו אחר זה (כ"א) והנה מחלקות הכהנים והלויים לכל עבודת בית האלהים וצורת הכלים לעבודת בית ה' הודיע לו ובאר לו בכל כלי וכלי כמה יהיה משקלו היה כלי זהב או כלי כסף ובאר לו משקל מנורות הזהב : (רלב"ג)

יד לזהב במשקל לזהב לכל פלי עבודה ועבודה לכל פלי הכסף במשקל לכל לזהב במשקל לזהב פלי עבודה ועבודה :

כ"י לזהב במשקל לזהב לכל כלי עבודה ועבודה. וכן לכל כלי הכסף במשקל : (כ"י)

מצודת דוד לזהב. לכלי הזהב מסר בידו במשקל הראוי לזהב לכל כלי וכלי

לכל כלי הכסף במשקל. ר"ל למשקל הראוי לכסף כי לא ישוה משקל הכסף למשקל הזהב : (מצודת דוד)

וּמִשְׁקַל לְמִנְרוֹת הַזָּהָב וְנִרְתִּימָם זָהָב בְּמִשְׁקַל מְנוֹרָה וּמְנוֹרָה וְנִרְתִּימָה וְלְמִנְרוֹת הַכֶּסֶף בְּמִשְׁקַל לְמְנוֹרָה וְנִרְתִּימָה כְּעִבּוֹדֹת מְנוֹרָה וּמְנוֹרָה :

רס"י ונרתיהם זהב. משקל לכל נר ונר : צמשקל מנורה ומנורה. כי עשרה מנורות עשה : כעבודת מנורה ומנורה. ומשקל כלי עבודת מנורה מלקחיה ומחתותיה, וגם משקל : (רס"י)

מצודת דוד ומשקל. גם מסר לו משקל לעשרה המנורות שעשה שלמה מזהב הם ונרותיהם העשויין כעין, בזיכין לשום בהם השמן והפתילות : **במשקל מנורה.** כמה יהיה במשקל של כ"א משקל נרותיה : **ולמנורות הכסף.** עשויים להעמידם בלשכת הכהנים להאיר להם בעת יאכלו הקדשים בלילות : **כעבודת.** כפי המשקל הראוי לפי מלאכת תבניתה : (מצודת דוד)

רלב"ג ונרותיה' זהב ומשקל מנורות הכסף : (רלב"ג)

וְאֵת הַזָּהָב מִשְׁקַל לְשִׁלְחָנוֹת הַמַּעֲרָכֹת לְשִׁלְחוֹ וְשִׁלְחוֹ וְכֶסֶף לְשִׁלְחָנוֹת הַכֶּסֶף :

רס"י שלחנות המערכת. לערוך עליו לחם הפנים למשקל שלחן ושלחן כי עשרה שלחנות של זהב עשה צהיכל ומשקל הכסף לשלחנות שבעזרה שפשיטין עליהם הקרבנות ומשקל המזלגות והמזרקות : (רס"י)

מצודת דוד ואת הזהב וכו'. משקל הזהב להשלחנות העשויות למערכת לחם הפנים : **וכסף.** משקל הכסף לשלחנות הכסף העומדים בעזרה להפשיט עליהם את הקרבנות ועם שלא הוזכרו בבנין שלמה נזכרים הם בבנין יחזקאל וכן היו בבית שלמה : (מצודת דוד)

רלב"ג ומשקל כל אחד משלחנות המערכות. ר"ל שלחנות הזהב שהיה נותן לחם הפנים בכל אחד מהם כי היו שם עשרה שלחנות ועשר מנורות : (רלב"ג)

וְהַמְזַלְגוֹת וְהַמְזַרְקוֹת וְהַקְּשׁוֹת זָהָב טְהוֹר וְלְכַפּוֹרֵי הַזָּהָב בְּמִשְׁקַל לְכַפּוֹר וְכַפּוֹר וְהַמְזַלְגוֹת וְהַמְזַרְקוֹת וְהַקְּשׁוֹת זָהָב טְהוֹר וְלְכַפּוֹרֵי הַכֶּסֶף בְּמִשְׁקַל לְכַפּוֹר וְכַפּוֹר :

רש"י ולכפורי הזהב צמשקל. כפורי כלי שרת לקנח בכלים הדם מהם ודוגמא צפ' קמא דצבא מליעא הוא גברא דכפר ידיה בגלימא דחצריה וכל כפרה לשון קינוח וחתוי הוא : (רש"י)

מצודת דוד והמזלגות וכו'. גם מסר לו תבנית כל הכלים האלה : **זהב טהור**. שהיה מזהב טהור : **במשקל**. כמה יהיה משקל כ"א : (מצודת דוד)

מצודת ציון והמזלגות. שם כלי בעלת השנים ובו תוחבים הבשר להעלות מן היורה. והמזרקות. הספלים אשר יקבלו בהם הדם לזריקה : **והקשות**. סניפין כעין יתדות עמדו אצל השולחן מזה ומזה לצורך לחם הפנים כמ"ש בתורה : **ולכפורי**. גם המה כעין מזרקות וכן כפורי זהב משנים (עזרא א) וע"ש שהכהן הזורק מקנח ידו בשפתו קרוים כפורי ובדרז"ל ובעי לכפורי ידיה (גיטין נו) : (מצודת ציון)

[יח] ולמזבח הקטרת זהב מזקק במשקל ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפרשים וסככים על ארון ברית יהוה :

רש"י זהב מזוקק. כמו כסף מזוקק : **ולתבנית המרכבה**. הם הכרובים שהשכינה רוכבת עליהם : **לפרשים**. כלומר המפורשים והסוככים על הארון כדלמך והיו הכרובים פורשי כנפים וגו' (שמות כה) : (רש"י)

מצודת דוד ולמזבח. את המזבח שהיה מזהב מזוקק מסר לו כמה יהיה משקלו : **ולתבנית המרכבה**. וחוזר ומפרש שהם הכרובים שעמדו בארץ להיות פורשים כנפיהם לסכך על הארון והיו דומים למעשה חיות המרכבה אשר פני אדם להנה כי גם אל הכרובים היה פני תינוק : (מצודת דוד)

מצודת ציון **מזוקק**. ענין צרוף כמו מזוקק שבעתים (תהלים יב) : (מצודת ציון)

רלב"ג **ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפורשים**. רמז בזה אל שני הכרובים שעשה שלמה שהיה עשר אמות קומתם והיה חמש אמות כנף כל כרוב מהם באופן שהיו עשרים אמה מקצות כנפי האחד לקצות כנפי השני. וקרא זה תבנית המרכבה כי זה כאלו היה מעיר על ענין רכיבת ה' ית' על אלו הכרובים ורכיבתם על מה שתחתיהם כמו שיתבאר מדברינו בדברי התורה ובסי' מלכים : (רלב"ג)

[יט] הפל בכתב מיד יהוה עלי השפיל כל מלאכות התבנית: (פ)

רפ"י הכל בכתב. פתרון הכל בכתב סדר לו סכום מסקל ומסקל של כל כלי וכלי שמואל הרואה: כל מלאכות התבנית. תבנית הבית חכמי והשכילני כמו תבנית אורך ורוחב וגובה והכל דרש שמואל מן התורה ברוח הקודש כמו שפנינו הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה (קס כ"ז) דרש אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים חמשים פעמים חמשים הם כ"ה מאות נ"ל חתכם לחמש רצועות להיות חמש מאות על חמש מאות והוא מיוסד בסילוק קרובץ של שבת חנוכה המתחיל מנשה את אפרים ואפרים את מנשה והכל דרש שמואל ברוח הקודש ולמד לדור כן :

מצודת דוד הכל בכתב. ר"ל כן אמר דוד לשלמה הנה לך הכל מסודר בכתב אשר מיד ה' עלי השכיל ר"ל אשר באה עלי מידו להשכילני כל מלאכות התבנית של הבית וכל כליו : (מצודת דוד)

[כ] ויאמר דוד לשלמה בנו חזק ואמץ ועשה אל תירא ואל תחת פי יהוה אלהים עמך לא ירפך ולא יעזבך עד לכלות כל מלאכת עבודת בית יהוה:

רפ"י חזק ואמץ. כדי שתקיים מלכותך כמו (לעיל כ"ה) שהבטיחך הקב"ה והכינותי מלכותו עד עולם אם יחזק לעשות מצותי וגו': (רפ"י)

מצודת דוד אל תירא. לחשוב שלא תוכל לגמור את הכל: **עד לכלות.** עד אשר תשלים את הכל: (מצודת דוד)

מצודת ציון תחת. ענין פחד ושבר: **לכלות.** להשלים: (מצודת ציון)

[כא] והנה מחלקות הפהנים והלויים לכל עבודת בית האלהים ועמך בכל מלאכה לכל נדיב בחכמה לכל עבודה והשרים וכל העם לכל דבריה: (כ)

רפ"י והנה מחלקות הכהנים והלויים לכל עבודת בית האלהים עמך בכל מלאכה. כלומר הכל ערכתי וסדרתי וזמנתי לך מחלקות ופועלים ואין לך לעכב כי אם מיד לבנות הבית: והשרים. הממונים על הפועלים וקוטריהם: וכל העם לכל דבריה. לעשות אויך: (רפ"י)

מצודת דוד **לכל עבודת.** המופקדים לכל עבודת בית האלהים : **ועמד.** הם יהיו עמד לעזור בכל מלאכה : **לכל נדיב.** את כל מהם אשר נדבו לבו בחכמה להשכיל לעשות את כל העבודה המצטרך אל הבנין : **לכל דבריך.** המה נכונים לעשות את כל דבריך : (מצודת דוד)

דברי הימים א פרק-כט

[א] ויאמר דוד המלך לכל הקהל שלמה בני אהרן בחר בו אלהים נער ורץ והמלאכה גדולה פי לא לאדם הבירה פי ליהוה אלהים :

רפ"י שלמה בני אחד וגו'. ואפילו אם היו מאה לא די לבנותו ועוד שהוא נער ורץ. והמלאכה גדולה. ואם תאמר תקטין הבית זה אי אפשר כי לא לאדם הבירה כי אם לה' אלהים הגדול והנורא אשר לא יכלכלוהו השמים וקמי השמים ואעפ"כ אל תבהל לבנות בית גדול כזה כי אני בכל כחי הכינותי לבית אלהים הזהב לזהב והכסף לכסף וגו' לפיכך אין לך טורח גדול כל כד : (רפ"י)

מצודת דוד **אחד.** כאומר ואיך יוכל אחר לאסוף הון רב כ"כ לבנות בית לה' : **בחר בו אלהים.** ואף בו בחר למלוך על ישראל ויטרד מאד בדבר המלוכה : **נער ורץ.** והוא נער בשנים ומעונג ביותר ולא נסה לטרוח הרבה : **כי לא לאדם.** לא בעבור צורך אדם נעשה הבית כ"א לה' וא"כ מהצורך לפארו מאד : (מצודת דוד)

מצודת ציון הבירה. הארמון ועל המקדש יאמר : (מצודת ציון)

רלב"ג **כי לא לאדם הבירה.** ר"ל זה המגדל והבנין הנפלא בבית המקדש אינו נבנה לאדם שיוכל להקל בו אבל הוא נבנה לה' אלהים וראוי מפני זה להדרו מאד לכבוד ה' יתברך עם שצורת כל דבריו ראוייה שתהיה מוגבלת להעיר על סודות האלהות ועל חכמת הנמצאות ומזה נמשך שיהיה זהב רב בזאת המלאכה כי קצת הבנין וכליו יוגבל היותו מזהב לסבה שזכרנו בבאורנו לדברי התורה : (רלב"ג)

[ב] וככל כחי הכינותי לבית אלהי הנהב לנהב והכסף לכסף והנחשת

לְנַחֲשֵׁת הַבְּרָזֶל לַבְּרָזֶל וְהַעֲצִים לְעֲצִים אֲבִי שֵׁהֶם וּמְלוֹאִים אֲבִי פוֹךְ
וְרִקְמָה וְכָל אֶבֶן יְקָרָה וְאֲבִי שֵׁשׁ לְרֹב :

רס"י אֲבִי שֵׁהֶם וּמְלוֹאִים. דוגמת המשכן אבני שוהם ואבני וגו' (שמות
כ"ט) : אבני פוך ורקמה וכל אבן יקרה. לתת בקירות הזהב ובכלי הכסף
: ואבני שיש. לעמודים ושלחנות ולרכפה : (רס"י)

מצודת דוד **וככל כחי**. כאומר והנה אני עשיתי מה שעלי ובכל כחי הכינותי
וכו' : **הזהב לזהב**. הזהב הכינותי על כלי הזהב וכן כולם : **ומלואים**. כן
יקראו אבני יקר ע"ש שממלאים את הגומא העשוי במשבצות להושיב בו
האבן : (מצודת דוד)

מצודת ציון **אבני פוך**. אבני יקר ומראיהם כעין הפוך והוא הכחול :
ורקמה. יריעות מרוקמות במיני צבעונים : **יקרה**. חשובה שיש שם מין
אבן חשוב לבנין : (מצודת ציון)

רלב"ג **אבני פוך ורקמה**. ידמה שהיו שם אבנים נקובים ישימם הרוקם
בבגדים אשר יעשה והם נקראים אבני רקמה : (רלב"ג)

ג וְעוֹד בְּרִצּוֹתַי בְּבֵית אֱלֹהֵי יֵשׁ לִי סִגְלָה זָהָב וְכֶסֶף נְתַתִּי לְבַיִת אֱלֹהֵי
לְמַעַלְהָ מִכָּל הַכִּינּוֹתַי לְבַיִת הַקֹּדֶשׁ :

רס"י ועוד ברצותי צבית אלהי. פתרון מרוב רצון שרציתי צבית אלהי :
יש לי סגולה. קצאתי לי קצורת זהב וכסף כדפירס לפנינו : (רס"י)

מצודת דוד **ברצותי**. בעבור שאני מרוצה וחפץ בבית ה' הנה יש לי עוד
סגולה מיוחדת מזהב וכסף נתתי גם אותה לבית ה' : **למעלה מכל וכו'**.
ר"ל נוסף על כל אשר הכינותי מאז לבהמ"ק : (מצודת דוד)

מצודת ציון **סגולה**. ענין אוצר כמו וסגולת מלכים (קהלת ב) : (מצודת ציון)

ד שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים כֶּכָּרִי זָהָב מִזְהָב אוֹפִיר וְשִׁבְעַת אֲלָפִים כֶּכָּר כֶּסֶף מְזָקָק
לְטוֹחַ קִירוֹת הַבְּתֵימִים :

רס"י מזוקק. לבן הרצה : לטוח קירות הבית. ואין אדם יכול לטוח שום
דבר לא בכסף ולא בזהב כי אם שיהיה מזוקק : (רס"י)

השרים הממונים על מלאכת המלך הם שרי הרכוש האמור למעלה :
(מצודת דוד)

מצודת ציון ואדרכונים. שם מטבע ידוע אצלם וכן לאדרכונים אלף (עזרא
(ח) : (מצודת ציון)

[ז] וַיִּתְּנוּ לְעִבּוֹדֵת בַּיִת הָאֱלֹהִים זָהָב כְּפָרִים חֲמִשָּׁת אֲלָפִים וְאַדְרָכָנִים רְבֹו
וְכֶסֶף כְּפָרִים עֶשְׂרֵת אֲלָפִים וּנְחֹשֶׁת רְבֹו וְשִׁמוֹנֵת אֲלָפִים כְּפָרִים וּבְרָזֶל מֵאָה
אֲלָף כְּפָרִים :

רס"י וּאֲדָרְכָנִים רְבֹו. קֶוֶן"ס זַלְע"ז : (רס"י)

מצודת דוד ואדרכונים. שם מטבע ידוע אצלם : **רבו.** הוא עשרת אלפים
ולא באו עדיין למשקל ככר : (מצודת דוד)

רלב"ג ואדרכונים רבו. היה זה משקל ידוע אצלם והיו כמו דינרי זהב לפי
מה שאחשוב : (רלב"ג)

[ח] וַהֲנִמְצָא אֹתוֹ אֲבָנִים נְתָנוּ לְאוֹצַר בַּיִת יְהוָה עַל יַד יְחִיאֵל הַגֵּרָשָׁנִי :

רס"י וּנְתָנוּ לְאוֹצַר בַּיִת ה' עַל יַד יְחִיאֵל הַגֵּרָשָׁנִי. שְׁהִיָּה נָגִיד עַל הָאוֹצָרוֹת
כַּדְלָעִיל (כ"ו) זַנִּי יְחִיאֵל זֶתֶם וְיֹוֹאֵל אַחִיו עַל אוֹצָרוֹת בַּיִת ה' : (רס"י)

מצודת דוד והנמצא. ואשר נמצא אתו אבנים נתנו אותם לאוצר הבנין :
על יד יחיאל. על ידו מסרו האבנים והוא הביאם אל האוצר : (מצודת דוד)

[ט] וַיִּשְׁמְחוּ הָעָם עַל הַתְּנַדָּבָם כִּי בָּלַב שָׁלֵם הַתְּנַדָּבוּ לַיהוָה וְגַם דָּוִד הַמֶּלֶךְ
שָׁמַח שָׁמְחָה : גְּדוּלָּה : (פ)

רס"י זַלְז שָׁלֵם. זַלְז אַחַד נָתַנוּ זַרְאוֹן נֶפֶס וְלֹא זַשָּׁנִי לַזְבוֹת שִׁישׁ אֲדָם
שְׁנוֹתָן זַעַל כְּרָחוּ וְלֹא זַנֶּפֶס חֶפְלָה אוֹ שְׁמַתְזִישׁ מֵאַחֲרִים וְהוּא נֶקְרָא שְׁנִי
לַזְבוֹת אֲזַל אֲלוֹ זַרְאוֹן נֶפֶס נָתַנוּ כּוֹלֶם : וְגַם דּוִיד הַמֶּלֶךְ שָׁמַח שְׁמַחָה
גְּדוּלָּה. וְשָׁלֵם תֵּאֲמַר כֹּהֵם וְלֹא יוֹתֵר מִכּוֹלֶם לַכֶּךְ אֲמַר וְגַם דּוִד הַמֶּלֶךְ שָׁמַח
וְגו' יוֹתֵר מִכּוֹלֶם כִּי הוּא זַעַל הַמַּעֲשָׂה דּוֹגְמַת (שׁוֹפְטִים ה') הַרִים נִזְלוּ מִפְּנֵי
ה' זֶה סִינִי יוֹתֵר מִכּוֹלֶם מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרַד עֲלָיו ה' זַאֲשׁ (שְׁמוֹת יט) : (רס"י)

מצודת דוד על התנדבם. שמחו על הנדבה כי היתה בלב שלם כי המתנדב ולבו בל עמו הוא נעצב על חסרון הממון : (מצודת דוד)

יג וַיְבָרֶךְ דָּוִד אֶת יְהוָה לְעֵינֵי כָּל הַקָּהָל וַיֹּאמֶר דָּוִד בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִינוּ מְעוֹלָם וְעַד עוֹלָם :

רס"י ויצרך דויד את ה' לעיני כל הקהל. שהקהיל כדאמר לעיל (כ"ח) ויקהל דוד ויצרכם על התנדבם : ויאמר דוד צרוך אתה ה' אלהי ישראל אבינו. לפיכך הזכיר ישראל יותר מאברהם ויחזק לפי כי יעקב גם הוא נדר דכתיב וידר יעקב נדר (בראשית כ"ח) : ישראל אבינו. ישראל סבא וגם צבראשית רבה מפורש כך נדרתי אני דוד ועמי כמו ישראל סבא וכל הנודר צריך להזכיר צנדרו ישראל וכן אשר נדר לאביר יעקב (תהלים לב) : מעולם ועד עולם. אמר דוד גר אחד היה יתרו בין שש מאות אלף ואמר צרוך ה' אשר הליל אתכם גנאי גדול הוא זה לכל ישראל ואני הריני מוסיף לצרך את הקב"ה יותר מיתרו : (רס"י)

מצודת דוד אלהי ישראל אבינו. מלת אבינו חוזר על ישראל ולפי שיעקב היה תחלה לנודרים ובא לדבר דבריו בעבור הנדבה לזה הזכיר שם ה' על ישראל : מעולם וכו'. מהעה"ז עד העוה"ב : (מצודת דוד)

רלב"ג מעולם ועד עולם. זה מורה על נצחיות ישראל. וזאת היתה צורת הברכה במקדש כמו שזכרנו בספר עזרא : (רלב"ג)

יא לָךְ יְהוָה הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצְחַח וְהַהוֹד כִּי כָל בְּשָׂמַיִם וּבָאָרֶץ לָךְ יְהוָה הַמְּמַלְכָה וְהַמְתַּנְשֵׂא לְכָל לְרֹאשׁ :

רס"י לך ה' הגדולה. נתן שצח להקב"ה שנתן לו כל כך לקבוץ ממון כזה לצנין צה"מ וכתיב לעיל הוא יבנה בית וסמיד ליה ה' בעבור עבדך (וכלצדך) עשית את כל הגדולה וגם ל' גדולה נופל על צנין בית המקדש כדכתיב (לעיל כב) והבית לבנות לה' להגדיל למעלה : לך ה' הגדולה. אף על פי שהקבצתי כל הממון הזה לצנין בית המקדש שנקרא גדולה אתה נתת לי כל הגדולה הזאת והגבורה שנתת לי גבורה להלחם עם שונאי ישראל ולצוץ שכלם לפני לבנות הבית כדלעיל אחר שכלחם עם כל אויביו ונלחם כתיב (לעיל יח) גם אותם הקדיש המלך דוד וגומר : והתפארת. כל שצחות אלו

שָׂחָו עַל שְׁנֵתָן לֹו הַקְּבִ"ה כַּח לַקְּבִץ מִמּוֹן לְבָנִין צ"ה שְׁנֵקֶרֶא פֶּאֶר דְּכֵתִיב : (יִשְׁעִיָּה ס') לִפְאֶר מִקּוֹם מִקְדָּשִׁי וְגַם לְמַעֲלָה (כ"צ) כְּתִיב לֶשֶׁם וּלְתַפְאֶרֶת : וְהִנֵּחָ. שְׁנֵתָן לֹו הַקְּבִ"ה נִלְחָן לְשָׁלוֹל שְׁלַל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְאֹרֶךְ הַבְּנִין : כִּי כָל בְּשָׁמַיִם. לֶךְ הוּא אֲפִילוֹ עַל מַה שֶּׁעַל הַשָּׁמַיִם אַתָּה מוֹשֵׁל כָּל שָׁכֵן עַל מַה שְׂבָאֲרָץ לִפִּיכֶךְ אַתָּה יִכּוֹל לִיתֵן גְּדוּלָה לְמִי שְׂאֵתָה רּוֹאֵה : וּבְאֲרָץ. אַתְּנַחֲתָא שָׁשֶׁם מִסִּיִּים הַפְּסוֹק וּמוֹסָב לְמַעֲלָה הַיִּמְנו כְּדַפְרָשְׁתִּי : לֶךְ ה' הַמְּמַלְכָה וְהַמְּתַנַּשֵּׂא לְכָל לְרֵאשׁ. פֶּתְרוֹן מֶלֶךְ אִם נֵתָן לְעַבְדוֹ אַחַד שְׁרָרָה וּמִמְשָׁלָה בְּמַלְכוּת אַחַר הַסֵּר הוּא עַבְדוֹ בְּכָל מִקּוֹם שֶׁהוּא אֲבָל הַמַּלְכוּת אִינוֹ שָׁל מֶלֶךְ וּמִי שֶׁהַמַּלְכוּת שָׁלוֹ אִין הָעַבְד הַמוֹשֵׁל שָׁלוֹ אֲבָל הַקְּבִ"ה שָׁלוֹ הוּא הָעַבְד הַמְּמוֹנָה לְמוֹשֵׁל וְגַם הַמַּלְכוּת שָׁלוֹ אֲקוּטְרִיא בְּלַע"ז וּלְפִיכֶךְ כְּתִיב לֶךְ ה' הַמְּמַלְכָה וְהַמְּתַנַּשֵּׂא עֲלֵיהֶם לְאֲפִילוֹ רִישׁ גְּרָגוֹתָא מִשְׁמִיָּא מִנוּ לִיָּה וְעוֹד פִּירְשׁוֹ וְהַמְּתַנַּשֵּׂא לְכָל לְרֵאשׁ כְּשֶׁאֵנוּ סְבִירִין שְׂשַׁבְּחָנוּ לֶךְ כָּל הַהוֹדָאוֹת וְאִין לֶךְ עוֹד שְׂבַח אַחַר עֲדִיין אִינוֹ כְּלוֹם שֶׁהַמְּסוּבָה עוֹמֵד לְרֵאשׁ הַשְּׂבָחוֹת וְכֵן כְּשִׁסִּיִּים דוֹד כָּל הַשְּׂבָחוֹתֵינוּ בְּתַהֲלִים הוּא מִתְחִיל מִזְמוֹר הָאַחֲרוֹן שִׁירוֹ לַה' שִׁיר חֲדָשׁ כְּלוֹמֵר כָּל הַשְּׂבָחוֹת חֲדָשִׁים הֵם כְּאִילוֹ לֹא שְׂבַחְנוּהוּ מֵעוֹלָם' כֶּךְ פִּי' לִי רַבִּי אֲלַעְזָר צ"ר מֵאִיר צ"ר יִלְחַק מֵאוֹרְלִינִי"ץ וְכֵן בְּחִגִּיגַת יְרוּשָׁלַּיִם כְּמִדּוּמָה לִי : (כ"ט)

מצודת דוד **לך וכו'.** ר"ל שגדולה שאני בה והגבורה והתפארת אשר בי והנצחון שעשיתי וההוד שבי הכל המה מידך : **כי כל וכו'.** מוסב על לך לומר כי כל לך אשר בשמים ובארץ : **לך וכו'.** אתה הוא הממליך מלכים ואתה הוא המתנשא את כל אשר הועמד להיות לראש : (מצודת דוד)

מצודת ציון **והתפארת.** מל' פאר : **והנצח.** מל' נצחון : **וההוד.** ענין הדר ויופי : (מצודת ציון)

רלב"ג **לך ה' הגדולה.** על כל הנמצאות כי גדלת מהם לאין יחס ולך הגבורה לעשות כל אשר תחפוץ מה שאינו לזולתך כי פעולותיה מוגבלות ולא ישנו את תפקידם : **לך התפארת.** ר"ל כי אם יעשה האדם דבר גדול וינצח שכנגדו עם היותם רבים ממנו מאד מאד אין לאיש ההוא התפארת והנצח וההוד. אבל הוא לך כי ממך נהיה כל זה כי כל אשר בשמים ובארץ לך ה' הממלכה עליהם ואתה הוא המתנשא לכל מי שהוא לראש מהם. ר"ל שכל מי שיהיה מהם ולו ראשית מה הנה אתה מתנשא עליו. או יהיה הרצון בזה הממלכה שתהיה לאדם היא לך כי מאתך לבד תהיה הקמתו. וגם כל מי שהוא מתנשא לכל דבר שיהיה לראש עליו הנה הפקודות והממשלה והראשית בא לו מאתך. ולפי זה הפירוש יהיה הרצון באמרו

כי כל בשמים ובארץ כי כל אשר בשמים ובארץ הוא לך. ולפי זה הפירוש אפשר שיהיה הרצון באמרו לך ה' הגדולה והגבורה כי כל גדולה וגבורה שתגיע לאדם היא באה לו ממך ויהיה כל זה הפסוק סובב בכונה אחת והיא שכל ההצלחות שתהיינה לאדם הן באות לו מה' ית' : (רלב"ג)

יב וְהַעֲשֶׂה וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל וּבְגִבּוֹרָה וּבְגִדְךָ לְגִדְלֵךְ וְלַחֲזֵק

רס"י והעשר הכבוד מלפניך. מידך, והכבוד נופל על העושר כדכתיב בזו כסף בזו זהב וגו' (נחום ז') וכמו ומאשר לאזינו עשה את כל הכבוד הזה (בראשית לה) כלומר כל העושר שסגלתי מאתך הוא כי אתה מושל בכל ובידך כח וגבורה וגו' : (רס"י)

מצודת דוד מלפניך. ממך הם נתונים : לכל. את כל אשר תחפוץ : (מצודת דוד)

רלב"ג והנה העשר והכבוד הכל בא לאדם מלפניך ואתה מושל בכל האנשים ובידך כח וגבורה לתת גדולה וחזוק לכל מי שתראה מהם : (רלב"ג)

יג וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תִּפְאֶרְתֶּךָ :

רס"י ועתה אלהינו מודים אנחנו לך. על שחלקת לנו מטובך : (רס"י)

מצודת דוד מודים וכו'. על כל העושר הרב אשר נתת לנו : (מצודת דוד)

מצודת ציון מודים. מלי' הודאה : (מצודת ציון)

רלב"ג ועתה אלהינו מודים אנחנו לך. שנתת לנו גדולה וחזקתנו על הגוים אויבינו ואנחנו מהללים על זה לשם תפארתך : (רלב"ג)

יד וְכִי מִי אֲנִי וּמִי עַמִּי כִּי נַעֲצָר כַּח לְהַתְנַדֵּב כְּזֹאת כִּי מִמָּךְ הִפַּל וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ

רס"י וכי מי אני ומי עמי כי נעצר כח להתנדב. שדחקנו עצמנו להתנדב כל כך בזאת הנדבה ולא משלנו אלא ממך הכל וחלקת לנו מעט : ומידך נתנו לך. ומה שנתת לנו מידך נתנו לך מקלת, נו"ן דגושה במקום נו"ן שניה

מצודת דוד מי אני וכו'. ר"ל וכי עוצם ידינו גדול כ"כ לעצור כח להתחזק לאסוף הון להתנדב נדבה גדולה כזאת : **כי ממך**. כל העושר הזה בא ממך והבא מידך חזרנו ונתננו לך : (מצודת דוד)

מצודת ציון נעצור כח. נעכב אצלנו הכח כמו נעצרה נא אותך (שופטים יג) : (מצודת ציון)

[טו] פי גרים אַנְחָנוּ לְפָנֶיךָ וְתוֹשְׁבֵים כָּכָל אֲבוֹתֵינוּ פְּצַל יָמֵינוּ עַל הָאָרֶץ וְאִין מְקוֹה :

רס"י כי גרים אנחנו לפניך. ואין לנו חלק ונחלה בארץ ולא אחוזה אלא לגור בה דוגמא כי גרים ותושבים אתם עמדי (ויקרא כה) : ככל אבותינו. אדם שיש לו בנים ונחלות ומכר כל הנחלות ואם באים בניו לגור באותה נחלה לימים ושנים הם נקראים גרים ותושבים אבל אבותינו היו אורחים וכן אמר דוד אין אנו כן אלא גם אנו וגם אבותינו כולנו גרים ותושבים בעולם דכתיב לך שמים אף לך ארץ תבל ומלואה אתה יסדתם (תהלים פט) : ככל ימינו על הארץ. מפורש במדרש קהלת ולא ככל האילן ולא כעוף הפורח העושה כל לימים ושנים או לשעה אחת עושה כל אלא ככל כנפי הדבורה שיש לה כנפים ואין לה כל : ואין מקוה. אין מי שיש לו תקוה אלא ימות (רס"י)

מצודת דוד כי גרים. למול שנותיך ימי שנותינו מעטים המה כימי הגר בארץ נכריה וא"כ הוא מן הנמנע לאסוף הון רב כזה בזמן מועט בעוצם יד לולי ה' שהיה לנו : **ותושבים**. ר"ל כל מה שאנחנו תושבים בעולם אין אנו תושבים אלא ככל אבותינו שהלכו להם ומתו וא"כ לגרים נחשב : **כצל**. הפונה בכל עת בנטית השמש כן ימינו על הארץ בכל עת פונה ועובר מהימים הקצובים : **ואין מקוה**. ואין תקוה להאדם להאריך ימיו יותר מן הקצוב (מצודת דוד)

מצודת ציון ותושבים. היושב זמן רב במקום אחד קרוי תושב מלשון ישב : (מצודת ציון)

רלב"ג ותושבים ככל אבותינו. ר"ל אע"פ שאנחנו תושבים בארץ הנה ככל אבותינו אנחנו גרים זה שבתנו בארץ מעט כי כצל ימינו על הארץ ואין לקוות לאדם להמלט מהמות : (רלב"ג)

[טז] יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כֹּל הַהֲמוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר הִכִּינוּ לְבָנוֹת לָךְ בַּיָּם קָדְשְׁךָ
מִיָּדְךָ (היא) הוא וְלָךְ בֵּית לְשֵׁם קָדְשְׁךָ
הכּל :

רס"י אֲשֶׁר הִכִּינוּ. דוגמת אֲשֶׁר הִכִּינוּ : (רס"י)

מצודת דוד **כל ההמון.** מרבית העושר הזה : **מידך הוא.** מידך באה לנו
והכל שלך : (מצודת דוד)

מצודת ציון **ההמון.** ענין מרבית ההון כמו ומי אוהב בהמון (קהלת ה) :
(מצודת ציון)

[יז] וַיִּדְעֵתִי אֱלֹהֵי כִּי אַתָּה בָּחַן לֵבָב וּמִיִּשְׁרָיִם תִּרְצָה אֲנִי בַּיִשָּׁר לְבָבִי
הַתְּנַדְּבֹתִי כָּל אֵלֶּה וְעַתָּה עֲמֹד הַנִּמְצָאוּ פֶּה רְאִיתִי בְּשִׁמְחָה לְהַתְּנַדֵּב לָךְ :

רס"י וידעתי אלהי כי אתה בוחן לבב. אתה בוחן מי שיש לו שני לבבות
אחד לטוב ואחד לרע : ומישרים תרצה. ולב טוב ויושר תרצה וכי אני
יודע שציושר לבבי שישרתי לטוב לבבי ללב א' בהתנדבתי את כל אלה,
ומן עמך שהתנדבו פתרון בשלי אני זקי ויודע ובשל אחרים איני יודע אלא
מה שראיתי שבשמחה התנדבו אני אומר : ועתה עמך הנמצאו פה ראיתי
שבמחה להתנדב לך. כלומר ראיתי ששמחו בהתנדבם ואיני יודע אם מרצון
לכם היה כדכתיב וישמחו העם על התנדבם : הנמצאו פה. הנמצאים כאן
הם הכתובים למעלה ויקהל דוד את כל שרי ישראל וגו' אבל עשירי ישראל
כולם אשר בכל עיר ועיר לא נמצאו פה ועל כן רצונו של עולם נתמעטה
הנדבה שאילו היו שאר כל ישראל כאן אז התרצה הנדבה : (רס"י)

מצודת דוד **וידעתי.** אתה אלהי הן ידעתי שאתה לבב האדם לדעת
מחשבתו ורוצה אתה ביושר לבב לכן התנדבתי הנדבה ההיא ביושר לבב
: **ראיתי בשמחה.** ראיתי אני אשר בשמחה נדרו להתנדב לך א"כ גם המה
התנדבו ביושר לבב כמוני : (מצודת דוד)

מצודת ציון **בוחן.** מל' בחינה ונסיון : **הנמצאו.** אשר נמצאו הה"א היא
במקום אשר וכן ההקדיש שמואל (לעיל כו) : (מצודת ציון)

[יח] יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרְהֶם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שְׂמָרָה זֹאת לְעוֹלָם לְיָצֵר

מחשבות לבב עמך והבן לבבם אליך :

רס"י שמרה זאת לעולם. זכור לנו זאת הנדבה למנוה רבה ולדקה : ליצר מחשבות לבב עמך. כי יצר שני לבבם ומחשבותם לטובה ומוסב הוא על כי אתה בוחן לבב וגומר : והבן לבבם אליך. שני לבבם שלם להיות לבב א' אליך וכן תפרש : (רס"י)

מצודת דוד שמרה זאת. זכות הנדבה היא שמור לעולם : ליצר מחשבות. את פעולת מחשבות לבב עמך שהיתה במחשבה טובה ורצויה : והבן. אמץ לבבם להפנות אליך : (מצודת דוד)

מצודת ציון ליצר. הוא ענין פעולה כמו מי יצר אל (ישעיה מד) וכן וכל יצר מחשבות לבו (בראשית ז) : והבן. מל' הכנה : (מצודת ציון)

רלב"ג שמרה זאת לעולם. ר"ל זה הרצון הטוב שהיה לעמך באלו הנדבות לכבודך שמרהו להם לעולם שיהיה להם גמול טוב מאתך על זה להכין לבבם אליך תמיד ולהישירם לעבודתך וזה אמנם יהיה כשתוכיחם תכף שיחטאו ותשלח להם עבדיך הנביאים להוכיחם ובה האופן : (רלב"ג)

יט ולשלמה בני תן לבב שלם לשמור מצותיך ועדותיך וחקיך ולעשות הפל ולבנות הבירה אשר הכינתי : (פ)

רס"י ולשלמה בני תן לבב שלם. להכין לבבו שלם עם אלהיו לשמור מצותיו וגו' וכן בקש שלמה יהי ה' אלהינו עמנו עד והיה לבבם שלם (מלכים א' ח') : ולבנות הבירה אשר הכינתי. אפרייטס"י זלע"ז ועתה לפי שהכינתי וזמנתי הכל לפיכך נקל לשלמה לבנות ולבדד שתיא ידך זו : (רס"י)

מצודת דוד ולעשות הכל. את כל דברי התורה וכפל דברו לחזוק : אשר הכינתי. את כל דבר הצריך על הבנין : (מצודת דוד)

רלב"ג גם כן תתן לב לשלמה לעבדך ולבנות הבירה אשר הכינתי : (רלב"ג)

כ ויאמר דוד לךל הקהל ברכו נא את יהוה אלהיכם ויברכו כל הקהל ליהוה אלהי אבותיהם ויקדו וישתחוו ליהוה ולמלך :

רפ"י ויאמר דויד לכל הקהל. מוסב על ויקהל דוד את כל שרי וגו' :
זרכו נא את ה' אלהיכם. אלהי אבותיכם לא נאמר אלא אלהיכם דמשמע
ולא אלהי אבותיהם לכך נאמר זרכו את ה' אלהיכם והם אמרו אלהינו
ואלהי אבותינו ולכך ויזרכו כל הקהל לה' אלהי אבותיהם מתוך ריבוי ל'
ומחמת קדושתו : (רפ"י)

מצודת ציון ברכו. שבחו והללו : **ויקדו.** כפפו הקדקוד : (מצודת ציון)

[כא] ויזבחו ליהוה זבחים ויעלו עלות ליהוה למחרת היום ההוא פרים
אֶלֶף אֵילִים אֶלֶף כְּבָשִׂים אֶלֶף וְנֹסְפֵיהֶם וְזִבְחִים לָרֹב לְכָל יִשְׂרָאֵל :

רפ"י למחרת היום. אותו היום של וועד זה שזכר דוד כל זכריו כי אותו
היום לא היה להם פנאי כי כשהלכו מן הוועד עסקו לקנות בהמות לזכר
הקרבנות עד הלילה ולמחר ויזבחו לה' זבחים וגו' : פרים אלף וגו'. כבשים
אלף ונספיהם. דוגמא אילים חמשה עתודים חמשה וגו' (במדבר ז') שיעור
אחד לכולם : וזבחים לרב. כן דרך המקרא לדבר כשמדבר בשנים וזג'
זכרים מניח הראשון עד לסוף ומפרש האחרון מיד וכן ויזבא לבן זאהל
יעקב עד ויזבא זאהל רחל והלא כבר נאמר ויזבא לבן זאהל יעקב הוא
זאהל רחל (זבחה לראשית לא) אלא לא מצא הוא מוסב על האמהות האחרונות
וקוב מפרש הראשון ויזבא זאהל לראשית ויזבא זאהל רחל זאהל לראש
הלך אל זאהל רחל לפי שזכרים אחרים כריך לומר על זה ורחל לקחה וגו'
וקוב איז נופל לומר וזאהל שתי האמהות ולא מצא הכא נמי כריך לומר
על הזבחים זכרים אחרים : (רפ"י)

מצודת דוד זבחים. זבחי שלמים זבחו לרוב : **לכל ישראל.** ר"ל כולם
הביאו שלמים : (מצודת דוד)

[כב] ויאכלו וישתו לפני יהוה ביום ההוא בשמחה גדולה וימליכו שנית
לשלמה בן דויד וימשחו ליהוה לנגיד ולצדוק לכהן :

רפ"י ויאכלו וישתו וגו'. ציום ההוא וגו'. ואם היה אומר ויזבחו לה'
זבחים היה מפסיק בין הזבחים והעולות בזכרים אחרים וכדי שלא
להפסיק לא אמרן מיד והמתין עד לבסוף ואומר וזבחים לרוב ויאכלו

ויסתו וכן הרבה דוגמא ויאכלו ויסתו לפני ה' דוגמא ויקח יתרו חתן משה וגומר (שמות ט') : וימליכו שנית לשלמה בן דויד. כבר המליכוהו פעם אחד כדכתיב במלכים (א' א') ויקח לדוק הכהן את קרן וגומר מפורק בהוריות מלך (בן מלך) אין מושחין אותו ולמה משחו את שלמה דוד כוה למשחו כדי להוציא מלבן של עוזרי אדוניהו להמליכו : וימשחו לה' לנגיד. מלשון נגידו תרגום של משכו ועל סם אשר יבא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאים ואשר יביאים (במדבר כז) : וללדוק לכהן. לפי שמשח אציתר את אדוניהו : (רס"י)

מצודת דוד לפני ה'. כדין בשר זבחי שלמים : וימליכו שנית. כי בפעם הראשון כשנמלך מפני מחלוקת אדוניה כמ"ש במלכים א' לא היו אז כ"א אנשי ירושלים לכן שבו להמליכו בהקהל כל שרי ישראל : וימשחו לה'. ע"פ מצות ה' משחוהו למלך : ולצדוק. ואת צדוק מנו לכ"ג : (מצודת דוד)

רלב"ג וימשחו לה' לנגיד ולצדוק לכהן. ידמה שכאשר משחוהו שנית משחו צדוק לכהן גדול וגורש אביתר מהיות כהן גדול ואף על פי שאחר זה אמר לו המלך שלמה מנחות לך על שדיך (מ"א ב' כ"ו) : (רלב"ג)

[בג] וישב שלמה על כסא יהוה למלך תחת דויד אביו ויצלח וישמעו אליו כל ישראל :

רס"י וישב שלמה על כסא ה' למלך. כאן נופל לומר מלך על כסא ה' שהכסא של ה' הוא להמליך עליו מי שירצה ובמדרש מפורק כסאו היה מלא כמו הלבנה בט"ו בחדש כי מאצרהם עד שלמה ט"ו דורות אצרהם ילחק יעקב יהודה פרץ חכרון רם עמינדב נחשון שלמה בועז עובד יסי דוד שלמה וזהו שכתוב כסאו כשמך נגדי (תהלים פט) שאינו נחסר לעולם ואם אתה רוצה לדמותו לירח יהיה כירח שיכון לעתיד לבא ומשלמה ואילך נתמעטו המלכים מגדולתם כלבנה המחסרת והולך עד לדקיהו ועיני דקיהו עור : וישמעו אליו כל ישראל. מיד מה שאין כן בשאול כדכתיב (שמואל א' י') ובני בליעל אמרו מה יוסיענו זה וגם דוד לא מלך מתחלה כי אם בחכרון שבע שנים : (רס"י)

מצודת דוד על כסא ה'. ר"ל לעשות משפט ה' : כל ישראל. ולא היה מערער עליו : (מצודת דוד)

[כד] וְכָל הַשָּׂרִים וְהַגְּבֻרִים וְגַם כָּל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד נָתְנוּ יָד תַּחַת שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ :

רס"י וְכָל הַשָּׂרִים וְהַגְּבֻרִים. מֵה שְׁאִין כֵּן בְּאֲדוֹנִיָּה כְּדַכְתִּיב בְּמַלְכִים (א) (א) וְהַגְּבֻרִים אֲשֶׁר לְדוֹד לֹא הָיוּ עִם אֲדוֹנִיָּהוּ : וְגַם כָּל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד נָתְנוּ יָד. מֵה שְׁאִין כֵּן בְּאֲדוֹנִיָּהוּ שֶׁלֹּא שָׁמוּ יָדָם תַּחְתָּיו : נָתְנוּ יָד. אֲמוֹנָה תִּקְעוּ כָּף לְשֹׁלֹמֹה לְעַבְדּוֹ בְּלִבָּב שָׁלֵם : (רס"י)

מצודת דוד **נתנו יד.** תקעו כפם להיות תחת ממשלתו : (מצודת דוד)

[כה] וַיִּגְדַּל יְהוָה אֶת שְׁלֹמֹה לְמַעַלְהָ לְעֵינָי כָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן עָלָיו הוֹד מַלְכוּת אֲשֶׁר לֹא הָיָה עָלָיו כָּל מֶלֶךְ לִפְנֵי עַל יִשְׂרָאֵל : (פ)

רס"י וַיִּתֵּן עָלָיו הוֹד מַלְכוּת. פִּתְרוֹן נָתַן עָלָיו חֵן מַלְכוּת דּוֹגְמָא וְנָתַת מֵהוֹדָךְ עָלָיו (בְּמַדְבַּר כ"ז) שֶׁהַכֹּל אָמְרוּ הַגּוֹן זֶה וּבְדַנִּיָּאל כְּתִיב וְעַמֵּד עַל כְּנוֹ נְבִזָּה וְלֹא נָתְנוּ עָלָיו הוֹד מַלְכוּת : (רס"י)

מצודת דוד **לעיני כל ישראל.** כולם ראו גדולתו : **הוד מלכות.** ר"ל שהיה נראה בעיני כל אשר הוא הגון וראוי למלוכה מפאת עצמו : **על כל מלך.** על שום מלך שהיה לפניו על ישראל : (מצודת דוד)

מצודת ציון **למעלה.** מלי עליה והרמה : (מצודת ציון)

[כו] וַדָּוִד בֶּן יִשָּׁי מֶלֶךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל : **[כז]** וְהֵימִים אֲשֶׁר מָלַךְ עַל יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּחֶבְרוֹן מֶלֶךְ שְׁבַע שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם מֶלֶךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלוֹשׁ :

מצודת דוד **שבע שנים.** ולא חש לחשוב עוד ששת החדשים שמלך בחברון או לפי שהיה נרדף ששה החדשים לפני אבשלום בנו ולא היה נחשב למלוכה לכן לא חשב למולם אלה ששת החדשים : (מצודת דוד)

[כח] וַיָּמָת בְּשִׁיבָה טוֹבָה שְׁבַע יָמִים עֹשֶׁר וְכָבוֹד וַיִּמְלֹךְ שְׁלֹמֹה בְּנוֹ תַּחְתָּיו :

מצודת דוד **עושר וכבוד.** מוסב על מלת שבע לומר שהיה שבע עושר וכבוד : (מצודת דוד)

[כט] וְדַבְרֵי דָוִד הַמֶּלֶךְ הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרָיִם הֵנּם פְּתוּבִים עַל דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל הָרִאשׁוֹן וְעַל דְּבָרֵי נֹתָן הַנְּבִיא וְעַל דְּבָרֵי גָד הַחֹזֶה:

רפ"י ודברי דוד המלך הראשונים. מה שאירעהו לדוד מתחלתו עד סופו : הנם כתובים על דברי שמואל. בספר שמואל : ועל דברי גד. במעשה המגפה ולכבוד המלך מגיד ומזכיר לומר כל פרשת גדולתו של מלך כתיב כאן ובמקומות אחרים וכן דמרכי על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס : (רפ"י)

מצודת דוד הראשונים. כשהיה עוד נרדף מפני שאול : על דברי שמואל. ר"ל בספר שמואל : ועל דברי נתן וכו'. גם הם כתבו ספרים ואינם אתנו : (מצודת דוד)

רלב"ג הנם כתובים על דברי שמואל הרואה. ר"ל אצל דברי שמואל הרואה וזה הוא בסי שמואל. וידמה ששם גם כן דברי נתן הנביא ודברי גד החוזה אשר זכרם בזה הפסוק. זהו מה שראינו לבאר במה שהגבלנו באורו מזה הספר בזה המקום ממה שלא נזכר בספר שמואל. ואולם התועלות המגיעים ממנו מלבד מה שמנינו מזה בסי שמואל הם אלו. התועלת הראשון. הוא להודיע עוצם ההשגחה האלהית להביא המלוכה לדוד עד שבעת שהיה נרדף משאול הסב לב גבורי ישראל וראשיהם להתחבר עמו ובאלו היו גם כן מבני בנימין אחי שאול והגיע מחשקם לבא אל דוד שעברו את הירדן בחדש הראשון והוצרכו לשום בריחים על כל העמקים באופן שיוכלו לעבור עליהם ולא נתעצלו מלבא אליו עד שיסור רבוי המים כי מאת ה' היה והיו באים אליו יום ביום לעזרו עד שהיה למחנה גדול וגם בעת בואם לחברון באו בני בנימין אחי שאול להמליך את דוד ואע"פ שהיו רבם שומרים משמרת מלכות בית שאול. התועלת השני. הוא להודיע שאין לשאת ארון האלהים כי אם הלויים בכתף ולמדנו מזה כי אמרו בתורה כי עבודת הקדש עליהם בכתף יבאו היא מצות עשה. התועלת השלישי. הוא מה שלמדנו מזה הספור מענין מחלקות הכהנים שהיו מאת ה' כמו שיתבאר מדברי דוד ומזה המקום נתישרנו לעמוד על כונת התורה במה שאמרה חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות וראוי היה להיות כן בזאת העבודה הנכבדת. ר"ל שיהיה מוגבל בה הכל בדרך שלא יחסר ממנה דבר ולזה היה ראוי שידעו מי יעשה העבודה ביום ויום עם שבזה תסור הקטטה והמחלוקת מביניהם. התועלת הרביעי. הוא מה שלמדנו מזה כי עבודת הלויים היתה בשיר בפה להודות לה' על יד מי שיהיה מהם יותר ראוי כאמרו יסור במשא כי מבין הוא (ט"ו כ"ב) ומזה עמדנו על הכוונה במה שאמר בתורה לעמד לשרת בשם ה' (דברים י"ח ה') ומזה גם כן נמשך שיהיו מהם משוררים בכל זמר. והנה למדנו מזה עוד כי מה שיסדה התורה על הלויים לשמור משמרת בית ה' כלל

שיהיו שוערים. ושישמרו הקדשים מכל טומאה ושישמרו האוצרות וההקדשות וכלי בית המקדש והסולת והיין והשמן המיוחדים למנחות ויתקנו מלאכת לחם הפנים והסלתות והחביתין של כהן גדול. ובכלל כל מה שהיה אפשר להם לשרת בו הכהנים בעניני המקדש וקדשיו וכבר יסד דוד בזה מחלקות לכל אלו הדברים כדי שיהיה איש על עבודתו כמו שמצאנו שהקפידה התורה בזה שיהיה איש על עבודתו ועל משאו. התועלת החמישי. הוא להודיע שראוי ללכת לפני ה' ית' בלבוש מורה על הנקיות והם הבגדים הלבנים ובלבוש בלתי מורה על שררה ומלכות. ולזה ספר כי לא היה דוד לבוש בגדי מלכות בהיותו הולך לפני ארון האלהים אך היה מכורבל במעיל בוץ והיה חגור אפוד בד ולהמשך לזאת הכוונה היה דוד מרקד ומשחק לפני ה' ולא היה מתנהג כמלך. התועלת הששי. הוא להודיע דבר ההודאה הנפלאה שאמרו המשוררים אשר היא מקפת בפנות עצומות מפנות התורה והאמונה. האחת היא שאשר יבקשו פניו והם הדבקים בו יעשה ה' ית' הנפלאות בעבורם להיטיב להם ולהצילם מהרע כאמרו דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד וזאת הפנה כוללת גם כן פנה אחרת והיא שה' ית' משגיח באישי המין האנושי וכבר זכר זה בבאור באמרו אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק. הפנה השנית היא להודיע שיעדיו על ידי נביאיו הם קימים ולזה אמר ומשפטי פיהו כמו שבארנו. ואמר דבר צוה לאלף דור אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק וגוי. ומזאת הפנה תתקיים פנה אחרת והיא מציאות הנבואה כי לולא ההודאה בה תפול התורה בכללם. הפנה השלישית היא אמונת חדוש העולם. והוא אמרו וה' שמים עשה. הפנה הרביעית היא שתכלית השמחה והתענוג היא אצל ה' ית' ולזה ראוי לכל אדם שיתחבר לזאת השמחה הנפלאה לפי מה שאפשר לו וזה יהיה לו בשישכיל וידע ה' ית' לפי היכולת. הפנה החמישית היא שעוד יעבדו כל הגוים את ה' כאמרו ויאמרו בגוים ה' מלך והנמשך לזה מהדברים כמו שבארנו אצל באורנו לאלו הדברים וכן אמר הנביא כי ה' ית' יהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד (צפניה ג' ט'). והנה הישיר בזה גם כן לדבר הגלות אשר אנחנו בו כי הוא יהיה הכלי להביא כל הגוים לאמונה האמתית כי בצאתנו מהגלות הזה יהיה מה שזכר מענין מה שיאמר בגוים ה' מלך כמו שנתבאר מס' דניאל לפי מה שבארנו שם. התועלת השביעי. הוא להודיע שבית המקדש אשר בירושלם הוא נבחר לעולמי עד. ולזה אמר זה בית ה' האלהים וזה מזבח לעולם לישראל ואמר אני עם לבבי לבנות מנוחה לארון ברית ה'. התועלת השמיני. הוא להודיע כי לעוצם חשק דוד לבנות בית המקדש הכין מעת עניו אוצר לבנינו והכין הכל לשלמה בטרם מותו ונתן לו תבנית כל חלקי הבנין ותבנית הכלים ומשקלם ויסד דבר מחלקות הכהנים והלויים להעמיד עבודת הבית בתכלית מה שאפשר מהשלמות והיה כל זה לדוד מפי ה' כמו שזכרנו הנה כמו שמשא כשלא יכול להנחיל לישראל הארץ מפני חטאיהם כמו שזכרנו שם הישיר יהושע והעמידו על כל מה שיעשהו בהנחילו הארץ לישראל כן היה הענין בזה בדוד עם שלמה בשוה וכמו שלא מנע ה' ממשא הנחלתו בארץ לישראל מפני היות יהושע גדול ממנו כן הענין בזה בדוד

עם שלמה בשוה כי כבר היתה מעלת דוד גבוהה ממעלת שלמה אלא שלא רצה ה' ית' שיבנהו דוד כי דמים רבים שפך ויחשבו הגוים בבא קץ הבית בעבור חטא ישראל שבעון הדמים ששפך דוד קרה זה הרע לזה הבית כמו שזכרנו. התועלת התשיעי. הוא להודיע שהטוב שיעד ה' ית' לשלמה היה בו תנאי והוא שאם ילך אחר ה' ית' לעשות מצות התורה וחוקיה ומשפטיה ימשך לו זה הטוב. ולזה אמר דוד לשלמה אז תצליח אם תשמור לעשות את החקים ואת המשפטים אשר צוה ה' את משה על ישראל (כ"ב י"ג) ויאמר והכינותי את מלכותו עד לעולם אם יחזק לעשות מצותי ומשפטי כיום הזה (כ"ח ז'). התועלת העשירי. הוא לפרסם קיום הברית שכרתה' ית' לפנחס להיו' לו ברית כהנ' עולם עד שכבר תמצא כי הכהונה הגדולה לא היתה כי אם מעט לזרע איתמר ורבה היתה לפנחס. גם תמצא כי במשמרות הכהנים שש עשרה מחלקות היו שם לאלעזר ולא היו מהם לאיתמר כי אם שמונה. ונתבאר גם כן בס' יחזקאל התקיים הכהונה הגדולה לבני צדוק (מ' מ"ו. מ"ג. י"ט. מ"ד. ט"ו. מ"ח י"א) שהיו מזרע פנחס. התועלת האחד עשר. הוא להודיע שאין ראוי שישתמש אדם בשתי מלאכות או שתי פקדות יחד כי מפני עסקו באחת ימנע שלמות עסקו בשנית עד שיקרה שיעדר השלמות משתי המלאכות. ולזה תמצא שהגביל דוד לכל מלאכה ומלאכה ללויים אנשים מיוחדים ולכל פקדות ופקדות ממלאכותיו וקניניו שם איש מיוחד. והמשל שמי שהיה ממונה על מלאכת הכרמים לא היה ממונה על שבכרמים לאוצרות היין ואשר היה על הבקר הרועים בשרון לא היה ממונה על הבקר אשר בעמקים. התועלת השנים עשר. הוא לפרסם טוב תכונת דוד ואהבתו ה' ית' ועמו ישראל. ולזה תמצא שצוה שלמה בנו לפני מותו שילך בדרכי ה' ית' ולשמור מצות התורה. ובזה תתקיים לו המלוכה תמיד ולזרעו וימצא לו בכל אשר יקראהו. וצוה גם כן כל ראשי ישראל ללכת בדרכי ה' ית' לשמור ולדרוש כל מצותיו כדי שתתקיים להם ולזרעם ירושת הארץ תמיד. ולזה גם כן תמצא שסבב שהתנדבו השרים כלם לעבודת בית אלהים כדי שיהיה להם גמול טוב מאת ה' ית'. התועלת השלשה עשר. הוא להודיע שמהשגחת ה' ית' בדבקים ימשך להכין לבבם אליו במה שיחדש מהדברים אשר יישירם לעבודתו ית'. וזה הוא אמרו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך. ולזה אמרו ז"ל בא לטהר מסייעין אותו (שבת ק"ד) והיה זה כן כי כמו שישפיע ה' ית' לאוהביו דברים ישמרום מהרעות הגופיות בהשגחו בהם כן ימצא להם דברים ישמרום מהרעות הנפשיות כמו שבארנו ברביעי מס' מלחמות ה' :

לז עם כָּל מַלְכוּתוֹ וּגְבוּרָתוֹ וְהֶעֱתִים אֲשֶׁר עָבְרוּ עָלָיו וְעַל יִשְׂרָאֵל וְעַל כָּל מַמְלָכוֹת הַאֲרָצוֹת :

קכ"י והעתים אשר עזרו עליו. עתות כרה שעזרו עליו ז"ש דוד (תהלים לא) צידך עתותי הציילני מיד אויבי ורודפי : ועל ישראל. עתות שעזרו על

ישראל : ועל כל ממלכות הארצות. שבאו על ישראל דוגמא בשמואל (א'
(ז' וירעם ה' בקול גדול על פלשת' ויהומ' וגו' וכן ביהושפט (ד"ה ב' כ')
ובעת החלו ברנה ותהלה נתן ה' וגו' וכן בסנחריב (ישעיה לז) וישכינו
בבקר והנה כולם פגרים מתים : (קש"י)

מצודת דוד עם כל מלכותו. ר"ל שמה יסופר דברי דוד עם כל הארצות
שמלך עליהם : והעתים וכו'. עתים לטובה עתים לרעה : (מצודת דוד)

מצודת ציון והעתים. מלי עת וזמן : (מצודת ציון)